BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
24 F
2

14-25. f. 11.

Digitized by Google

RECOGNITIO PERIPATETICA

Ariſtotelis vt Magiſtri, LICETI vt Diſcipuli, an omnium Ariſtotelicorum celeberrimi?

INSTITVTA

Per MATTHÆVM VEGLENSEM Min. Con. Theologum Publicum Patauij.

PATAVII, M DC LVI.

Apud Io. Baptiſtam Paſquati *Superiorum Permiſſu*.

Digitized by Google

Excellentiſsimis; ac Sapientiſsimis Primarijs Philoſophiæ Lectoribus In Vniuerſitate Patauina.

IOANNI COTTVNIO EQVITI,
CLAVDIO BERRIGARDO GALLO
Dominis Colendiſsimis.

Matthæus Veglenſis Min.Con. Theologus Publicus in eadem Vniuerſitate S.

RRecognitiones haſce meas, Excellentiſſimi Prælectores, veſtro nomine inſignitas emitto. Vos fulgentiſſimo virtutum veſtrarum ſplendore, earum non modo obſcuritatem depellere: verùm & veſtra authoritate, eruditione, eloquentia cumulatiùs illuſtrare poteſtis. Erit fortè non iniucunda doctioribus Peripateticis multorum Ariſtotelis textuum hęc mea conſideratio: non inutilis ſtudioſis eorundem explanatio: atque omnibus excitatio ad Summi Philoſophi dicta tùm acutè, tùm accuratè exploranda. Hoc ſanè omnes Ariſtotelicę Scholę alumnos decet, maximè verò vos, nouellis Peripateticis gignendis, augendis, perficiendis delectos in hac Sublimi Vniuerſitate Patauina.

Del

Digitized by Google

Delphinus felle caret,laborat dormiens,erga gnatos mirifica vtitur charitate ; ita vt Ariſtotele in 9. de Hiſtor. Animal. cap. 48. teſte *Paruos Delphinos magnus aliquis ſemper comitetur, cuſtodiæ cauſa*. Tales vos meas Recognitiones iudicabitis ſine felle, vigilantiſsimè conſiderabitis, atque progenitos à vobis in Lyceo diſcipulos cuſtodietis,ne anfractibus offendantur ,ſpecioſis vinculis capiantur, ſed attentè Philoſophorum attentiſſimum inſpiciant, quid aſſerat, quid reijciat, quid ambigat; diſtinguat,proponat,probet, reſpondeat, et parciſſimus verbis, opulentiſſimus arcanis edoceat. Ne plura. Nam Sapienti pauca. Vobis meum librum, et me obſequentem dico. Patauij die 2.Februarij 1656.

Digitized by Google

Fr. FELIX GABRIELLIVS de Aſculo Art. & S. T. D. Vniuerſi Ord. Min. S. Franc. Conu. Min. Gen. & in Sac. Rituum Cong. Sanctiſs. D. N. Papæ Conſultor.

OPus, quod inſcribitur, Recognitio Peripatetica, à P. Mag.ro Matthęo Ferchio Vegl enſi in Patauina Vniuerſitate Theologiam publicè profitenti elaboratum à P. Mag.ro Bonauentura de Iano Patauini noſtri Collegij Regente ex noſtra commiſſione reuiſum, cū nihil contineat, quod illi ad pręlum viam pręcludat, vt typis detur, his noſtris, ſeruatis ſeruandis, facultatem impertimur. Dat. Romę 22. Ian. 1656.

F. Felix Gabriellius de Aſculo Min. Gen.

F. Bernard. Sacchini a Fabriano Sec. Ord. & Aſſiſtens Gen. ac Prou. Dania.

Noi Refformatori dello Studio di Padoua.

HAuendo veduto per fede del P. Inquiſitor Generale del Sant'Officio di Padoua, come nel Libro manuſcritto in quarto, intitolato Recognitio Peripatetica Ariſt. vt Magiſtri, Liceti vt Diſcipuli etc. Inſtituta per Matthęum Veglenſem Min. Con. Theologum Publicum Patauij, non v'è coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; et ſimilmente per atteſtato del Segretario noſtro, niente contro Prencipi, et buoni coſtumi, concedemo licenza che ſij ſtampato, douendoſi oſſeruar le Leggi in queſto propoſito. In quorum fidem etc.

Dat. dal Magiſtrato Noſtro li x. Sett. 1655.

(*Zuane Donado Refformator.*
(*Andrea Piſani Proc. Refformator.*
(

Pietro Vianoli Segretario.

Digitized by Google

Errata potiora Sic corrigenda erunt. Primus numerus paginam, ſecundus lineam ſignificat.

Pag.	lin.			pag.	lin.		
4	10	radicę	radice	59	22	felium	filium
	11	Potentia	Potentiæ	60	16	al	at
5	29	voſtra	noſtra	62	31	ſimui	ſimul
14	27	vumero	numero	63	15	ęterniuate	æternitate
15	22	Patar	Pater	65	12	prefitetur	proficetur
16	24	vt	Et		24	17	27. vel 32.
16	29	Regnnm	Regnum	67	16	inceniet	inueniet
16	33	iia	ita,	ibid.		alrum	alterum
17	27	præpatium	preputium	69	15	latudo	latitudo
19	23	voccm	vocem	74	30	ſepareuerit	ſeparauerit
22	4	qua	quæ	75	7	Alas	Ales
22	19	122	222	76	18	alienam	alienum
24	15	imperet	imperat		32	bnt	ſint
24	26	Ieremias	Ieremias	77	4	148.	147.
25	4	ratio	natio		5	prædicata	prædicta
	6	obſecrtionib.	obſecrationib.	78	38	contratũ	conſtratum
26	23	inter ſe.	inter ſe,	79	25	natam	natum
28	5	protulis	protulit	80	33	aut	autem
	14	uon	non	83	31	ſignificari	ſignificare
32	20	eſſc	eſſe	86	8	conutuere	conuiuere
33	2	porrs	porrò	ibid.		egent	egeat
35	19	peierentem	peierantem		17	qui	quis
	29	ez	ex		23	tolis	folij
41	11	accipiendum	accipiendum	87	14	alteram	alterum
44	28	æternus	æternus		30	ſalſam	falſam
45	13	finæ	fine	88	33	ſc	ſe
46	13	vnam	vnum	89	2	quia	quid
47	7	ſubſtantia	ſubſtantiæ		23	2.Topic.	3.Topic.
52	15	Regib.Dei	Regib. ſicDei	94	2	ternio	tertio
52	29	cuiuſqua	cuiuſque	97	11	viram	vitam
ibidem.		Diuiuum	Diuinum		18	1.Top.	2.Topic.
53	23	depeudet	dependet	100	9	Ded	Deo
54	10	iu	in		2	propouit	proponit
55	8	implennm	implexum		14	poſt. 30.	poſt.70.
56	27	integrè	integrè:	110	18	iudicaſe	iudicare

114

Digitized by Google

pag.	lin.		
114	26	proptercea	propterea
116	22	imparo	imparè
	32	adorationer	adorationes
118	3	lege abſurdū. Ex Hębreo Elo imDeos uertit Licet°. Atqui	
	15	auertit	vertit
123	3	vna	vnam
	34	quot	quod
131	20	poſila	poſita
133	3	intellibile	intelligibile
	5	ſuut	ſunt
35	1	vni	anima
36	13	dici	dicit

pag.	lin.		
	15	oſtenſu.	oſtenſum
137	31	nomine	nomina
140	31	intelleexio	intellectio
144	24	proceſſionis	proceſſiones
155	23	eſſiciens	efficiens
166	6	immobites	immobiles
177	2	uihil	nihil
187	3	hit	hic
188	6	tamque	tamquam
	32	iſti	dele iſti
189	30	his	hi
185	vlt.	exhibetur	exhibentur
133	ima.	lepidius	lapidius.

Digitized by Google

12-24-F-2

RECOGNITIO PERIPATETICA

Ariſtotelis vt Magiſtri, LICETI vt Diſcipuli, an omnium Ariſtotelicorum celeberrimi?

INSTITVTA

Per MATTHÆVM VEGLENSEM Min. Con. Theologum publicum Patauij.

PRÆFATIO.

POſteaquam edidi obſeruationes in epiſtolam primam ex lib. de Septimo Quæſitis contentam, quæ eſt de creatione Filij Dei ad intra: atque in obſeruationibus lib. 5. probaui à FORTVNIO LICETO commiſſos eſſe in Theologia errores triginta ſupra centum. Nonnulli viri docti dixere, non eſſe mirandum, ſi Licetus plures in Theologia errores, & quoſdam quidem grauiſſimos incurriſſet: id enim facilè euenit ijs, qui extendunt falcem in meſſem alienam.

In re philoſophica tamen eſſe virum planè eminentem, ac celeberrimum. Quibus reſpondi, nec in Philoſophia Ariſtote-

Digitized by Google

ſtotelis Licetum tantæ philoſophiæ profeſſorem mihi plenè ſatisfacere: quòd ipſi quoque poſſent experiri conferendo textus citatos à Liceto cum obſeruationibus meis circa eaſdem citationes; quandoque enim falsò citat, quandoque falsò applicat, quandoque falsò explicat Ariſtotelem, & Ariſtotelis dicta, addendo, mutilando, peruertendo textum. His interea excitatus duo mihi propoſui facienda. Primum eſt breue ſummarium locorum Ariſtotelis in Obſeruationibus poſitorum. Secundum eſt, in libro de Pietate Ariſtotelis percurrere aliquot textus, & recognoſcere quàm accuratè Cl. Licetus adducat, applicet, explicet textus in hoc opere de Pietate Ariſtotelis; opere tàm celebrato ab authore, vt propter illud in me ſuum furorem effuderit, quaſi detraxerim, ac maledixerim de illo Liceti fetu: cum tamen prorſus innocens eſſem in hac parte. Sed tamen ex incendio per Licetum, vt ei ſolemne eſt contra omnes ſcribere, excitato, volui librum de Pietate legere, adhoc vt oſtentatam à Liceto erga Ariſtotelem, tanquam Magiſtrum, diſciplinam, experirer: ſimulque & alijs oſtenderem, quàm ab officio diſcipuli erga tantum Magiſtrum Liceti doctrina deficeret.

SVMMARIVM EX OBSERVATIONIBVS.

Recognitio I.

IN obſeruatione à pag. 27. Ariſtot. in 2. Elenc. cap. 2. præceperat, cum vox, aut oratio multiplex offertur, diuidendum eſſe à principio: tùm ne ſuſpicio ignorantiæ oriatur de reſpondente, ſi non diſtinguat æquiuocum à principio, ſed in fine: tùm ne reſpondens redargutus videatur. Quare & peccatum eſſe non diuidere à principio. Et in 1. Top. cap. 14. iuſſerat diſtinguere multiplex, quoniam id vtile eſſet ad claritatem rei, de qua agitur: ad ſyllogiſmos faciendos de re, non de nomine: ad cautelam ne fallamus, vel

falla-

ſallamur. Id ipſum in 1. de Cælo 110. & ſequentibus, & monuit,& præſtitit Ariſtoteles; ita Magiſter. Licetus autem non obtemperans diſcipulus,in lib. de Septimo Quæſitis totam diſputationem contra me vſque ad pag.35.ſui libri conſumpſit, non diuidens ſignificata vocis æquiuocæ, quæ eſt *creare*, ſeu *creatio*. Quia verò vox *creare* apud Licetum ſex habet ſignificata, ſingulum ſingulo capitulo explicatum profuſiſſimè, in cap.5.6.7.8.9.10. Illud ſignificatum, de quo eſt titulus diſputationis, videlicet *creationem ad intra* non expoſuit: nec dixit, quid ſignificet creatio ad intra, neque quo diſcernantur creatio ad intra, & ad extra. Eſt ne diligens diſcipulus, qui ſui Magiſtri documenta non ſeruat? Amplius hæc eadem diligentia obſeruatur ad pag.103. mei libri Obſer. 36.

Recognitio II.

OBſeruat. 14.pag.62. Conſideratur hoc dictum Liceti. *Vniuerſa natura Angelica, quæ propter ſuum intellectum in actu, vel ab Ariſtotele comparatur aptiſſimè lumini ex 3. de Anima 18.*

1 Falſa eſt citatio. Ariſtoteles in 3.de Anima 18. loquitur de intellectu animaſtico,non de Angelico.

2 Ariſtoteles intellectum agentem comparat lumini in 3.de Anima 18. Sed intellectus in actu differt ab agente. De intellectu in actu agitur in text.19. & 27. & hic eſt intellectus poſſibilis reductus ad actum per ſpeciem intelligibilem, actualem intellectionem, & habitum ex actibus acquiſitum. Falsò, quæ dicuntur de intellectu agente, aſſeruntur dicta de intellectu in actu.

Digitized by Google

Recognitio III.

OBſer. 17.pag. *66*. Licetus dixerat ex Ariſtotele, quòd *animæ corporibus infunduntur à Deo penitus ignaræ, & cunctis cognitionum luminibus priuata*, ceu *raſa tabella*. Citat 3.de Anima 13.

1 Falſa citatio. Intellectus tabellæ aſſimilatur, in textu 14. non 13.

2 *Vox raſa* ſpuria eſt, nec legitur in textu græco,nec latino.

3 Ariſtoteles loquitur, de intellectu, qui eſt potentia. Licetus de Anima, quæ eſt eſſentia, ex qua vt radicæ multæ exurgunt potentia. Falſus in omnibus apparet Licetus.

Recognitio IV.

OBſer.18.pag.*66*.Licetus ait de Anima, in ſua infuſione. *Nihil actu viſibile mentis oculo depictum* habere. Citat 1.Ethicor.cap.4.

Ariſtoteles ait in 1.Ethic.cap.4. *Quemadmodum in corpore eſt viſus, ſic in anima eſt mens.*

Similiter in 1.Top. cap. 14. *Quemadmodum viſus in oculo, mens in anima.* Quid Licetus? Ariſtoteles comparat mentem viſui, Licetus oculo, valdè differunt viſus, & oculus, per 2.de Anima 9. *Viſus eſt forma, oculus materia.* Ariſtoteles formam formæ comparat, & rationem intelligendi cum ratione videndi. Diſcipulus diſcipulorum formam cum materia confundit, principium actiuum cum paſſiuo: nam & oculus, & corpus, vt materia proxima,vel remota ſe habent reſpectu viſus.

Falſa item applicatio. Ariſtoteles exiſtimauit hunc ſtatum pęnalem, eſſe nobis naturalem, vt Doctores Seraphicus 2.d.30.q.1.& Subtilis Quol.14.P.ſicut enim in Adami intellectu concreatæ ſunt ſpecies, & habitus quiditatum ordinis natu-

naturalis: ſic futurum erat in filijs Adæ. Vnde pænale eſt, non naturale intellectum infundi ſine ſpeciebus. Ariſtoteles autem naturaliter non cognouit ſtatus naturæ inſtitutæ, & deſtitutæ. Quare perperam Licetus applicat ad illos ſtatus textum 3. de Anima 14. & 1. Ethicor. 4.

Recognitio V.

OBſeruat. 23. pag. 36. citat Licetus ex 2. Metaph. 1. *Quemadmodum veſpertilionum oculi ad lumen diei ſe habent, ita & intellectus animæ noſtræ ad ea, quæ manifeſtiſſima omnium ſunt*, eadem authoritas excutitur obſeruat. 47. pag. 127.

Falsò applicatur hæc authoritas vtrobique. Magiſte loquitur de intellectu noſtro pro ſtatu iſto pęnali poſt peccatum. Licetus de ſtatu naturæ inſtitutæ in Adamo ante peccatum, quem ſtatum Ariſtoteles non agnouit. Sic in obſer. 23. In obſer. 47. agitur de generatione Filij Dei ad intra: quam naturaliter nec angeli, nec homines poſſunt agnoſcere. De aliquo alio obiecto potuit Ariſtoteles intelligere, de generatione Filij minimè: & præter propoſitum Ariſtotelis omnino, hic textus applicatur.

Recognitio V.

OBſeruat. 25. pag. 38. Sic Licetus. *Quin & Ariſtoteles ignorantiam ait magis propriam eſſe hominibus, quia illi connaturalis eſt: cognitio verò aduentitia; & plus temporis in ignorantia permanet anima.* Verba Philoſophi ſunt. *Omnes enim intelligere corporeum, ſicut, & ſentire exiſtimant: & ſentire, & ſapere ſimile ſimili, vt in primis rationibus determinauimus.*

Et tamen oportuit ſimul ipſos, & de deceptione dicere: magis propria enim eſt animalibus, & plus temporis in hac per-

permanet anima. Hæc in tex. 151. 2. de Anima.

1 Falsò ex parte ſubiecti. Ariſtoteles de *animalibus* loquitur, Licetus de *hominibus*: loquitur enim contra illos, qui & ſentire, & intelligere corporeum dicebant; atque ideò iudicatorium de veritate, hoc eſt intellectum verè non agnoſcebant.

2 Falsò de deceptione. Ariſtoteles ponit deceptionem propriam animalibus, non hominibus: & proprium non accipit pro naturali contra aduentitium; quia & cognitio vera, & deceptio, aduentitia eſt, vel in actu ſecundo conſiſtens, vel conſequens ad actum ſecundum. Niſi enim intercedat actus ſentiendi, aut intelligendi, non eſt deceptio.

3 Falsò de ignorantia. Magiſter loquitur præcisè de deceptione, quæ eſt praua ignorantia; Licetus exponit de ignorantia pura, quæ opponitur ignorantiæ prauæ.

4 Falsò in ratione finis, nam ignorantia ſiue pura, ſiue praua non eſt finis, & bonum, ad quod natura honimis inclinatur: omnes nanque homines naturaliter ſcire deſiderant, & maximam ſcientiam maximè deſiderant. 1. Metaph. cap. 1. Fitque, vt felicitas tàm actiua, quàm ſpeculatiua ſint violentæ, ſi contra naturalem proprietatem hominis ſint; quod eſt præter naturam eſt violentum per 3. de Cęlo 18.

Recognitio VII.

OBſer. 6. pag. 39. Textus 1. de Anima 64. non permittit, vt dicamus formam agere, ſed compoſitum. *Dicere enim animam iraſci eſt, at ſi quis dicat eam texere, vel ædificare: melius enim eſt fortaſſis non dicere animam miſereri, aut addiſcere, aut cogitare, ſed hominem anima.* Ergo ratio agendi non agit, iuxta Magiſtri regulam. Diſcipulus autem ait, Deum creare ſub ratione Trinitatis: quare aut Trinitas non creat, ſi Licetus obſeruat regulam Magiſtri, & per conſequens negat fidem de Trinitate:

aut

aut ſi concedit, quòd Trinitas creat, recedit à regula Magiſtri.

Recognitio VIII.

IN pag. 307. ex 1. Phyſ. 23. expenditur dictum ab Ariſtotele, Meliſſi rationem eſſe onerosam magis, & paralogiſmus eius, vt paret tùm in text. citato, tùm in 2. Elenc. cap. 5. eſt cum fallacia conſequentis, videlicet à negatione antecedentis; ſic, ſi quod factum eſt, omne habet principium: ergo quod factum non eſt, non habet principium. Licetus de ſyllogiſmo mihi impoſito, ſed erecto in ſecunda figura ex puris affirmatiuis dicit, ipſum ſyllogiſmū eſſe onerosum, ſicut eſt ſyllogismus Meliſſi: planè oppoſitum eſt. In argumento Meliſſi, ſecunda pars eſt negatiua, in ſyllogiſmo impoſito, & propoſitiones, & concluſio ſunt affirmatiuæ. Licetus ergo non intellexit errorem Meliſſi.

Recognitio IX.

IN pag. 59. Licetus poſuerat duas naturas Angelorum, vnam eorum, qui cælum mouent iuxta 12. Metaph. alteram eorum, qui extra cælum ſunt, de quibus in 1. de cælo 100. *Neque quæ illic ſunt, nata ſunt in loco eſſe &c.* ſic Licetus de Septimo Quæſitis pag. 86. 87.

1 Contradicit ſibi Licetus in libr. 1. de Pietate Ariſtotelis pag. 36. contendit per entia extra cælum intelligendas eſse 3 res perſonas diuinas: in lib. de Septimo Quæſitis vult intelligere Angelos, qui non ſunt perſonæ diuinæ.

2 Contradicit Ariſtoteli, qui in 12. Metaph. à tex. 48. probat, nullas eſse ſubſtantias ſeparatas, niſi mouentes, vt exponunt vterque Alexander, Aquinas, Aragonius, Sueſanus & textus ipſe reuincit. Debuit præclariſſimus diſcipulorum ſoluere apparentem contradictionem: ſed non ſoluit, ſcilicet

Digitized by Google

cet non obſeruauit, aliquos eſſe motores per modum effi cientis, & hos tangere orbes: aliquos per modũ finis, eoſque non tangere, ſed eſſe extra, ex proportione ad animal, & motores eius in libro de communi motu cap.6.

Recognitio X.

OBſeruat.37.pag.104. Ariſtoteles in 2.Poſt.84. vetat metaphoras demonſtratori: in 6.Top.loco 7. vetat Dialectico. Licetus definit creationem per metaphoram in libro de 7. Quæſitis pag. 6. contra placitum Ariſtotelis.

Recognitio XI.

OBſeruat.43.pag.116.
Obſeruat.10.pag.60.
Obſeruat.72.pag.216.217. oſtenduntur grauiſſimi errores Liceti contra regulas Logicæ de formandis ſyllogiſmis, & quod mirandum eſt in tota epiſtola de Creatione Filij Dei ad intra diſputans vel contra me, vel ex ſe docens, nullum fecit ſyllogiſmum in forma. Conſulat Lector Obſeruationes indicatas.

Verùm in Obſer.72.apparet tàm deſtitutus facultate Logica, vt ne vnum quidem enthymema ſciuerit reſoluere ad formã ſyllogiſticam: nempe Ariſtotelis regulas in 1.Prior. ſect.3.de reſolutione Syllogismorum,& ſecundi Priorum de enthymemate formando, necnon 2.Poſt.tex.41. & 97.de arte definiendi, & demonſtrandi, aut non calluit, aut ſpontè tranſgreſſus eſt.

Reco-

Recognitio XII.

IN lib. de Septimo Quæſitis cap. 6. Quoniam ego dixeram apud Ariſtotelem, non reperiri, quod creare ſit facere ex nihilo, ſed quòd creare eſt producere ex aliquo principio interno in re producta. Licetus cum alijs multis quæſiuerunt contra me, nec inuenerunt in Ariſtotele textum pro creatione ex nihilo; qua ſpe defectus Licetus, quæſiuit authoritates pro me, ſed ex quatuor prolatis, vnam tantùm vtilem; nam licet in textu latino ſit vox *creare* aut *procreare*: in textu tamen græco non eſt vox ſignificans *creare*, niſi ſemel. Græcè verbum *Ctizo*, & verbum *Dimiurgeo* ſignificant *creare*, prout patet ex D. Athanaſio græcè doctiſſimo in Symbolo eius. Ariſtotelem non inueni vſum verbo *Ctizo*, ſed verbo *Dimiurgeo* vtitur, & ab Interprete transfertur in latinam vocem *creare*.

Propter hanc cauſam inutilis eſt prima citatio Liceti in 2. de Generat. Animal. cap. 1. Ab eo enim, qui ſemen fecerit, creatum id proculdubio eſt. Inutilis eſt ſecunda ex libro 1. de Hiſtor. Animal. cap. 19. Inutilis quarta ex libro 1. Magnor. Moral. cap. 10. Sola tertia eſt vtilis, ex 1. de Generat. Animal. cap. 18. *ſemen non ex cunctis ſecedere partibus cenſendum eſſet, ſed ab agente, creatriceque tantum virtute.* Pro vocabulo *creatrice* in græco eſt *Dimiurgundos*. In eodem tamen cap. 18. 1. de Generat. Animal. pag. 1224. A. eſt. *Quod ſi quid eam poſtea creat, id cauſa ſimilitudinis fuerit, non ſeceſſio ipſa.* Creat latinè, græcè eſt *Dimiurgi*, hoc ſcripſit Ariſtoteles, hoc Licetus non legit. Tres ergo citationes Liceti vel falſæ, vel fallaces ſunt.

Licetus de Septimo Quæſitis cap. 6. pag. 43. lin. 5. ait. *De creatione verò communiter, & æquiuocè dicta, quæ cum generatione phyſica naturam habet eandem: ita non ſemel Ariſtoteles:* citat quatuor textus prædictos 2. de Generat. Animal.

cap. 1. 5.Hiſt.Animal.cap.19.1.de Generat. Animal. cap. 18. Magnor. 1. Moral. cap. 10. ex quibus citationibus tertia ſola eſt vtilis; quia ſola in græco habet verbum Dimiurgeo, quod verè ſignificat Creare. Sed in eodem cap.pag.42.lin. 24. coarctat dictum, nempè Creationem illam Ariſtotelicam habere eandem naturam cum Generatione phyſica: coarctat inquam Licetus dicens. *Quæ ſane Creatio æquiuocè dicta coincidit cum generatione phyſica vniuerſim ſumpta, vel ſaltem cum illa coniungitur veluti pars eius*. Quamobrem Creatio ab Ariſtotele poſita, vel eſt ipſa generatio phyſica, vel pars contenta ſub generatione phyſica.

Aſt ſi legerit Ariſtotelem in 2. Polit. cap. vlt. car. 425. B. inueniet verbum Dimiurgi de Creatore Legum.

Et in eodem cap.car.426.E.Pitacus Legum conditor dicitur græcè νόμων δημιουργὸς quare verbum *Creare* apud Ariſtotelem extenditur etiam ad productionem moralem, legum.

Sed & in 3.Polit.cap.2.pag.429.C. ait ex Gorgia Leontino; Lariſſeos eſſe, qui ab artificibus eorum fiunt: pro artificibus græcè eſt Dimiurgon. Amplius in 7.Polit. cap.4. car. 539. artifices Dimiurgos, videlicet Creatores appellat δημιουργούς. ergo verbum creandi ab Ariſtotele extenditur etiam ad artefacta.

In his Liceti aſſertis duo mihi diſplicent: primum, quòd creationem in Ariſtotele, vel eſſe æqualem cum generatione phyſica, vel minus communem ceu partem aſſerat. Ariſtoteles quippe verbum Dimiurgeo extendit ad productionem naturalium, moralium, artificialium: igitur eſt totum vniuerſale, magis commune, quàm generatio phyſica: non vel æquale, vel minus commune.

Secundum, quoniam in Ariſtotele non reperitur *creare* niſi producere ex principio *de quo* interno in re producta, ſiue cor creet ſanguinem ex alimento: ſiue legiſlator creet legem ex dictionibus; ſiue artifex mortarium creet ex lapide.

pide. Hoc ſignificatum ex Liceto in ſchola Ariſtotelis eſt impropriè, communiter, æquiuocè dictum. Ex quo igitur Ariſtotelis textu propriè dictam creationem eruemus? Melius eſt igitur aſſerere Ariſtotelem loqui propriè in Peripato. Arabes verò, vt Auerroem, Auicennam impropriè loqui, ponentes creationem eſſe factionem ex nihilo. Certè Ariſtoteles melius cognoſcebat proprietatem vocum græcarum, quàm Arabes. Qui autem non accipit terminos ab Ariſtotele, in vſu terminorum ab Ariſtotele deficit.

RECOGNITIONES ARISTOTELICÆ.

De Pietate Ariſtotelis

A Cl. LICETO prætenſa

APPARATVS.

Heb. 11. SAnctus Paulus Apoſtolus prædicator eius, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ: in epiſtola ad Hebr. cap. 11. duas propoſitiones tanquam principia piæ fidei fidelibus credendas proponit. *Credere enim*, inquit, *oportet accedentem ad Deum, quia eſt: & inquirentibus ſe remunerator ſit*. Primum ergo fundamentum pietatis, & acceſsus ad Deum, eſt credere illam propoſitionem *Deus eſt*, eſſe veriſſimam. Secundum credere iſtam *Deus eſt remunerator*.

Proinde Cl. Licetus volens oſtendere Ariſtotelem fuiſſe pium in cap. 1. lib. de pietate Ariſtotelis probare aggreditur ab Ariſtot: fuiſſe creditam propoſitionem primam hanc *Deus eſt*. Ego non quid Ariſtoteles ſenſe rit, nunc decernam, ſed ſolas probationes expendam: vt videam, quàm benè præcellentiſſimus dicipulorum Ariſtotelis probet ſui Magiſtri pietatem.

∴

CON-

CONCLVSIO PROBANDA.

Ariſtoteles credidit Deum eſſe.

Recognitio XIII.

PRobat duplici textu ex ſcripto. primus eſt in ſecundo de Cęlo 22. *Omnes enim homines de Dijs habent exiſtimationem, & omnes eum, qui ſurſum eſt, locum Deo tribuunt, tanquam videlicet immortali immortale coaptatum ſit: impoſſibile enim aliter. Si igitur eſt aliquid diuinum quemadmodum & eſt, & nunc dicta de prima ſubſtantia corporum dicta ſunt benè.* *Ex mea Veſtigat.4. n. 14. hic textus Liceto eſt indicatus.*

Secundus textus in primo Magnorum Moralium cap. 6. *Si quempiam conſque feceris intrepidum, vt Deos non metuat; iam non fortis, ſed demens fuerit.* Probauit Licetus ab Ariſtotele creditum fuiſſe, *Deos eſſe,* prout in vtroque textu: non probauit *Deum eſſe.* Quinam autem ſint Dij gentium, de quibus loquitur Ariſtoteles, nos ex pia doctrina diſcemus in pſal. 95. verſ. 5. *Quoniam omnes Dij gentium dæmonia: Dominus autem cælos fecit.* Credidit igitur Ariſtoteles Dæmonia eſſe cum gentibus: non credidit Deum eſſe cum fidelibus. Deos multos eſse credere, impietas eſt: ex hoc antecedente falſitatem, & impietatem ſpirante, non licebat Liceto concludere in conſequente pietatem, aut veritatem. *Ex Veſtig 4. num. 19*

Quia tamen hoc opus à me ſuſceptum eſt ad explorandam eruditionem peripateticam Liceti vti Stagiritei diſcipuli, qui ſolus, quantum memini, Ariſtotelem pro Magiſtro citat.

Principio animaduerto tùm primam citationem eſſe falſam, tum textum falſificatum: quòd minimè decet diſcipulorum Ariſtotelis fideliſſimum.

Falsò citat 2. de cælo tex. 22. Ego verè citaui primi de

cęlo

Digitized by Google

Falſa citatio.

cęlo textum vigeſimum ſecundum in 4. mea Veſtigatione, contra quam Licetus ſcribit. Verùm hanc in Typographum mendam reijciet.

Textus falſificatus mutilatio medio.

Falſificat textum, non iam impreſſor, ſed Licetus author. Sic textus. *Omnes enim homines de Dijs habent exiſtimationem, & omnes eum, qui ſurſum eſt, locum Deo tribuunt, & Barbari, & Græci, quicumque putant eſſe Deos. tanquam videlicet immortali, immortale coaptatum ſit; impoſſibile enim aliter, &c.* Falſificauit textum: ex medio textu euiſcerando illã clauſulam, *& Barbari, & Græci quicũq; putant eſſe Deos.* Clauſulam iſtam ſuppreſſit non ſine artificio, duabus de cauſis. Prima, quia repetitio in textu *eſſe Deos*, vim addit meæ opinioni, qua probo, Deos multos fuiſſe creditos Ariſtoteli. Secunda, quia clauſula ommiſſa coarctat ſubiectũ illius propoſitionis, *Omnes enim*, qui ſurſum eſt, locum Deo tribuunt. Videri quippe alicui poſſet, *ab alijs* poſitum eſse nomen *Dijs* in plurali numero. Cum dicitur *Omnes homines habent de Dijs exiſtimationem.* Sed ab Ariſtotele ob ſtudium aſserendæ vnius Deitatis in ſecunda clauſula mutatum eſse numerum multitudinis in numerum vnitatis, dum ſcribit *Deo tribuunt* videlicet pro *Dijs Deo.* pro *Dijs* ex aliorum ſenſu, *Deo* ex proprio ſenſu. Si autem conſtruas, *omnes & Barbari, & Græci, quicunque putant eſſe Deos, eum, qui ſurſum eſt, locum Deo tribuunt.* Apertiſſimè patet eoſdem aſsertores Deorum multorum Deo illi, quem credunt cęlum tribuere. Deus igitur in ſingulari numero ponitur ab eiſdem, à quibus in numero pluraliter in numero multitudinis, voce in numero vnitatis. neque enim apud omnes gentes, vel Barbaras, vel Græcas vnus numero duntaxat erat Deus. Hunc verò ſenſum antiquorum eſse. ſcilicet tribuere Dijs ſuis cælum, conſtat in ſecundo de cęlo textu 2. *Cælum autem, & qui ſurſum eſt, locum antiqui quidem Dijs attribuerunt, vtpotè quod ſolum eſt immortale.* Quod igitur in primo de cęlo 22. dictum eſt in ſingulari Deo tribuunt. in 2. de cęlo 2. dictum

eſt

eſt in plurali ab eiſdem aſſertoribus multorum Deorum. Vnde colliges Dei nomen illo in loco habere ſignificationem vnitatis genericæ, quæ ſingulos quoſque comprehendat Deos, vel Græcarum, vel gentium Barbararum. Non enim vni, & eidem numero Deo cęlum tribuebatur ab omnibus. Voluit ergo Licetus ommittendo clauſulã dictam extenuare meam ſententiam, quam in 2. capite ſuo confutat, & confirmare ſuam, vel in primo capitulo, nempè falſificando textum ad falſum comprobandum.

Interim tres alias impietates in primo textu per Licetum producto detegam, præter illam capitalem *Dij ſunt*. Ex quibus impietatibus liqueſcet ab Ariſtotelè Deum Hebręorum, ac Hebræos ſcriptores, aut agnitos non fuiſſe, aut non receptos.

Tres impietates tribuit Ariſt. loco pietatis.

Prima impietas eſt. Immortalitas cęlo data; nempè æternitas à parte ante, & à parte poſt. Æternitas cęlo à parte ante prorſus reijcitur ab Hebræis, & Chriſtianis; etenim in Sacro libro certiſſimi ſcriptoris ſacri, idest Moyſis legimus. In principio creauit, ſeu fecit Deus cęlum, & terram. In principio temporis, & mundi ſenſibilis Deus cęlos fecit. Non fuiſſe autem aliquid aliud à Deo actu exiſtens ab æterno, ſed ſolùm Deum fuiſſe ab æterno, tàm certum eſt, vt Sanctus Thomas 1.p.q.61.art.2. ſcripſerit. *Solus Deus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus eſt ab æterno; hoc enim fides catholica indubitanter tenet; & omne contrarium eſt ſicut hæreticum refutandum*. S.Bonau. quoque in 2.d.1.q.6.fund.4. *Aliquid aliud à Deo eſſe æternum, eſt hæreticum, & reprobatum in Concilio Senonenſi de ideis, quæ ponebantur mediæ inter Deum, & res*. In hanc hæreſim Licetus incidit, in libro de Septimo Quæſitis, quando à pag. 32. contendit, quòd non ſolus Deus fuit ab æterno, ſed quod etiam Maria Virgo fuit ab æterno creata, poſſeſſa, ordinata, non tamen ad intra. Item dum ſæpè repetit perennitatem cęli, & motus in eodem libro de Septimo Quæſitis, quemadmodum annotaui

Aeternitas à parte ante in cauſatis eſt impietas.

in

Digitized by Google

in libro 5. Obſeruationum circa epiſtolam de creatione Filij Dei, errore 35.

De æternitate à parte poſt auferenda à cælo non eſt vſquequaque certum; ſed tamen Dauid in Pſal. 101. ſic Deum alloquitur. *Initio tu, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt, tu autem permanes: & omnes ſicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.* Contra hanc ſententiam de cęlorum initio, & fine ſcribit Ariſtoteles in 2. de cęlo textu 1. *Quod igitur neque factum ſit vniuerſum cælum, neque contingat ipſum corrumpi, quemadmodum quidam dicunt, ſed ſit vnum, & ſempiternum &c. ex dictis licet fidem accipere.*

Deum eſſe non poſſe ſine cauſa. tis, impietas.

Secunda impietas. Immortalitatem Dei eſse non poſse ſine immortali cęlo. Imò certiſſima Hebræorum doctrina eſt; Deum ab æterno extitiſse ſine vllo corpore vſque ad primum inſtans temporis, in quo Deus fecit cęlum, & terram, & alia corpora ſimplicia, quæ ſex primis mundi diebus diſtinxit, & ornauit. Similiter ex certa Hebræorum doctrina, ſi Deus velit, omnia corpora à parte poſt in nihil ruerent, ſicut à parte ante facta ſunt ex nihilo iuxta atteſtationem in 2. Machab. 7. ſimpliciter ergo immortalitas Dei poteſt eſse ſine cęlo ſibi coaptato.

Deum non eſſe vbiq; per eſſentiam, & præſentiã, impietas.

Tertia impietas eſt; ponere Deum per eſſentiam, vt præſentiam in ſolo cęlo immortali: in corporibus mortalibus non ponere Deum eſse indiſtantem per eſsentiam, & præſentiam. ſed per ſolum motum, & operationem, per quam operationem Deus cuncta ſubcæleſtia mediatè gubernat, ſicum Rex regnum, eſt Ariſtotelis ſententia. Impoſſibile enim eſt aliter, videlicet immortali Deo, mortale quippiã eſſe coaptatum. Quam tamen Ariſtotelis aſsertionem Licetus in libro de Septimo Quęſitis conatus eſt non modo ex Ariſtotele, qui fortè ita ſenſit: ſed etiam ex Sacris literis aſſerere, atque Deo aſſignare cęlum, ne ſit vbique totus. At im-

impietas eſt, immenſitatem Deo adimere. Legatur liber Liceti de Septimo Quæſitis ad pag. 5. & pag. 228. cum ponit Deum vbique per modum cauſæ *conſeruantis, & non aliter.* quod in Obſeruatione 29. aduerſus ipſum oſtendi, quàm ſit abſurdum.

Itaque cum Deus verus propter Immenſitatem ſit ſecundum Sacras Hebræorum literas in cælo, in inferno, vbique. Propter ſufficientiam poſſit ſemper eſſe abſque rebus ab eo eſſentialiter diuerſis: imò, & extiterit ab æterno ſine cęlo vſque ad principium temporis, in quo principio cælum factum eſt. Propter Æternitatem, nullam aliam rem coæternam Deus habuerit: Dei æternitas, ſufficientia, immenſitas offenduntur ex prima, quam Licetus citat, authoritate. Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus? Licetus tamen in Ariſtotele probare contendit ex falſitate veritatem produci, ex impietate pietatem, ex perfidia fidem. Tribus hiſce impietatibus illa principalis accedit in vtraque authoritate, qua *Deos eſſe* docuit Ariſtoteles. Qui Deos eſſe credit, ſine Deo eſt: Deumque eſſe non credit, qui vnus ſolus eſt verus Deus. Doceat nos hanc rem Apoſtolus Paulus ſcribens Epheſijs ad Deum verum conuerſis cap. 2. verſ. 11. *Memores eſtote, quòd aliquando vos eratis gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea, quæ dicitur circumciſio in carne manufacta: qui eratis illo tempore ſine Chriſto. alienati à conuerſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.* Omnes homines de Dijs habent exiſtimationem, ſcribit Ariſtoteles; Omnes gentes fuiſſe ſine Deo, contradicit Paulus. Sanctus Hieronymus tom. 6. car. 231. D. in Commentario ſuper epiſtolam ad Epheſios Apoſtoli ſenſum explanat ſic. *Sine Deo in mundo; non quo plures Deos, antequam in Chriſtum crederent, Epheſij, non habuerint, atque venerati ſint: ſed quo qui abſque Deo vero ſit, nullum Deum habeat.* Hiſce igitur textibus, quibus Licetus probat, Ariſtotelem crediſſe

Pſal. 138.

Deos eſſe credens ſine Deo eſt.

S. Paulus.

S. Hieron.

Deos eſſe: probat ab Ariſtotele nullum Deum creditum fuiſſe. Probàt credidiſſe multos Deos, hoc eſt Dæmonia Dei nomine honorata, & adorata falſo cultu: atque adeò fuiſſe ſine Deo in hoc mundo. Qui verum Deum non cognoſcit, nullum Deum re vera cognoſcit, quia nullus eſt Deus, niſi ille verus.

Poterat vtique Licetus afferre textus alios, qui vel apparenter Deum verum Ariſtoteli creditum fuiſſe, ſuaderent: & pluralitate Deorum, piorum oculos, & aures non offenderent. Exempli cauſa produco textum ex libro 7. ad Eudemum ad finem: ſic Ariſtoteles. *Quæ igitur electio, poſſeſſioque natura bonorum, vel corporis, vel amicorum, vel reliquorum conſiderare maximè Deum facit, præſtantiſſima eſt, atque hic terminus eſt pulcherrimus. Quæ verò vel ob defectum, vel ob exceſſum conſiderare, coleréque Deum permittit minimè, ea eſt peſſima; atque ſic quidem res habet animæ, & hic terminus eius præſtantiſſimus eſt.* Non deerant alij textus ſimiles, niſi Licetus Magiſtro ſuo pro pietate impietatem impingere voluiſſet.

Ariſt. 7. ad Eudem. *Pie dixit, ſi piè intellexit.*

APPARATVS.

Alios textus à Liceto non tranſcriptos, ſed indicatos referre, & dijudicare iuſtum eſt.

Ad probandum quòd Ariſtot. crediderit hanc *Deus eſt*, Licetus non aſcripſit: ſed tamen in primo capite ſui libri citat in margine textus ſequentes.

1 In primo Metaph.cap.2. Deum eſſe cauſam, & principium rerum omnium.

2 In 7. Eudem cap.18. Deum eſſe in vniuerſo, & viciſſim cuncta in illo, moueríque omnia ab inexiſtente in nobis numine.

3 In 7. Eudem. cap.19. Deum imperare non iubendo.

4 In 12. Metaph. 39. Deum eſſe ſempiternũ, optimũq; viuens.

5 In

5 In 1.cęli 32.Deus nihil fruſtra facit.

Has authoritates citatas per ordinem ſcrutemur, & quàm rectè Ariſtoteles Magiſter à Liceto, per antonomaſiam diſcipulo afferatur, recognoſcamus.

Recognitio XIV.

PRima citatio ex lib.1.Metaph.cap.2. eſt. Ita in textu legimus. *Deus etenim tùm cauſa omnibus eſſe videtur, tum quoddam principium.* Licetus verò citat ſic, *Deum eſſe cauſam, & principium rerum omnium.* In textu eſt *omnibus*, Licetus ſubſtituit *omnium rerum*: *Omnibus* eſt datiui caſus tàm in græco, quàm in latino, & conſtruitur cum verbo *videtur*; non cum ſubſtantiuo *principium*. Nam verbum videtur duo poſtulat, id quod videtur, & eſt *Deum eſſe cauſam, & principium*; *& cui videtur* nempè omnibus, vel hominibus, vel ſapientibus. Mos Ariſtotelis eſt præclaras quaſdam propoſitiones ex communi hominum, vel ſapientum conſenſu probare vt 1. Poſt.7. comprobatur definitio ipſius ſcire; in 4.Phyſ.30. ſic oſtenduntur conditiones loci. In 1.de Anima 1. notitia eſſe bona, & honorabilis. In 1. Metaph. 1. Omnes deſiderare ſcientiam. Conſimiliter & hoc loco, Deum eſſe cauſam, & principium ita probat; quia ita hoc *omnibus* videtur. Non licuit Liceto vertere vocem *omnibus* in vocem *omnium*. Neque pro hominibus, vel Sapientibus *omnibus* ſcribere *omnium rerum*. Neque licuit conſtruere cum relatiuo *cauſam, & principium* datiuum *omnibus*.

Ex Veſtig. 4.mea nu. 29. falsè applicat,

Omnibus hominibus vertit omniũ rerum.

Rurſum ex capite de his, quæ ad aliquid in Prædicamentis notatum eſt, relatiuum cum ſuo correlatiuo conſtrui in caſu determinato: quandoque in genetiuo, vt pater filij pater, cauſa cauſati cauſa: quandoque in datiuo vt vicinus vicino, ęqualis ęquali ęqualis, quandoque in ablatiuo, vt minus maiore, maius minore, ideò ſcitè Licetus veri-

tate ductus, correlatiuum cauſæ, & principij conſtruxit in genetiuo *cauſam, & principium rerum omnium*: ſed non ſcitè *omnibus* vertit in *omnium*.

Aphrodiſeus verior Liceto.

Non accuratè item dixit Licetus, Deum eſſe cauſam, & principium omnium rerum: accuratius vtique Aphrodiſeus declarat dicens. *Cauſam cæterorum.* Deus quippe non cauſat omnes res, nam in hoc vniuerſali *res omnes*, etiam Deus eſt; quare ex vi locutionis Liceticæ, Deus eſſet cauſa ſui ipſius, quod eſt impoſſibile: quamobrem Deus eſt vna res, quæ eſt cauſa cæterarum rerum, non omnium rerum, vt Licetus perperam ſcripſit. Igitur genetiuus vniuerſalis *omnium rerum* contrahatur hoc pacto, Deus eſt cauſa, & principium omnium rerum aliarum à Deo.

Falſificauit textum per additionem

Amplius Ariſtoteles dixit profectò, *Deum eſſe cauſam*; ſed quorum cauſatorum Deus ſit cauſa, non dixit; nam ſi motus cęli non eſt factus aliquando: ſi cęli, & cęlorum motores non ſint facti, certè neque ſunt eſſentialiter ordinati à priori ad primum finem, vti volunt non pauci ex Peripateticis. Ariſtoteles cautè noluit exponere, an Deus eſſet cauſa omnium cauſatorum, an quorundam, vt puta generabilium, ſicut expoſuit in 2. de Generatione tex. 59. *Reliquo modo compleuit totum Deus, continuam faciens generationem.* Sanè deſideramus dici ab Ariſtotele, Deum eſſe *cauſam omnium aliorum*, ita expreſsè, ſicut expreſsè dicitur, factor generabilium, & generationis. Sed Licetus falsò citauit in textu, quòd in textu non eſt.

Vide generat. 59.

Falſa citatio.

Affero ad examen iſtius citationis textum integrum, in quo Philoſophus probat ſapientiam eſſe ſcientiam diuiniſſimam: ait autem. *Talis verò bifariam duntaxat vtique fuerit: nam & illa, quam maximè Deus habet, diuina ſcientiarum eſt: & ſi qua eſt, quæ diuinorum ſit; hæc autem ſola vtramque conſequuta eſt; Deus enim tùm cauſa omnibus eſſe videtur, tùm principium quoddam: & talem, aut ſolus, aut præcipuè Deus habet.* Hæc Ariſtoteles.

Ad

Ad cuius textus illuſtrationem afferam quantum ſatis eſt ex Doctore Angelico illuſtrem commentarium. *Doc. Angelicus.*

Aliqua, inquit, *ſcientia dicitur eſſe diuina dupliciter, & hæc ſola ſcientia vtroque modo diuina dicitur. Vno modo ſcientia dicitur diuina, quam Deus habet. Alio modo, quia eſt de rebus diuinis. Quod autem hæc ſola habeat, vtrumque eſt manifeſtum: quia cum hæc ſcientia ſit de primis cauſis, & principÿs: oportet, quod ſit de Deo, quia Deus hoc modo intelligitur ab omnibus, vt de numero cauſarum exiſtens, & vt quoddam principium rerum. Item talem ſcientiam, quæ eſt de Deo, & de primis cauſis, aut ſolus Deus habet, aut ſi non ſolus, ipſe tamen maximè habet.* Qui plura volet legat citatum commentarium.

Ex iſta declaratione conſtat, primò, ſignum vniuerſale *omnibus* referri ad homines intelligentes, non ad cauſata, vt Licetus citauit. *primus error Liceti circa textũ*

Secundò, Deum eſſe principium, vel rerum indefinitè, vel cæterarum rerum, non autem *omnium* vt Licetus falsò citauit: nam ſi diceretur omnium rerum Deus eſſe cauſa, vel Deus non eſſet aliqua res, vel eſſet cauſa ſui. *Secundus.*

Tertiò ſuperius citando textum 22. 1. de cęlo falſificauit textum per detractionem vnius clauſulæ: nunc falſificat per additionem ſigni vniuerſalis. *Tertius.*

Quartò. Vnam partem minoris probandam eſſe iſtam; Hæc ſcientia eſt de rebus diuinis. Probat Ariſtoteles, quia de Deo eſt. Tunc interrogo? An hoc nomen *Deus* accipiatur, vt vnum ſingulare, an vt vnum vniuerſale? Si ſecundum detur, ergo Ariſtoteles agnouit multos Deos in iſta ſcientia conſiderari. Si primum, iam ex ſingulari vniuerſale, ex vno multa concludere, eſt ſophiſma conſequentis. Quod cum Ariſtoteli non videatur eſſe tribuendum; iuxta regulam Liceti in libro 2. de Pietate Ariſtotelis cap. 6. quando Ariſtoteles nominat *Deum* nominat omnes ſubſtantias ſeparatas, quin & alia plura. Quocirca ex iſto textu pluribus *Quartus.* *Deus quid ſignificat Ariſtot. ex Liceto.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ribus modis violato non conficitur prætenſa pietas Ariſtotelis.

Recognitio XV.

SEcunda citatio eſt à libro 7. ad Eudemum cap. 18. qua tamen authoritas eſt in meo codice cap. 14. Talis verò eſt. *Deum eſſe in vniuerſo, & viciſſim cuncta in illo; moueriquè omnia ab inexiſtente in nobis numine.*

Multa dicuntur ab Aduerſarijs fidei catholicę eiſdem verbis catholicorũ, ſed ſi dicentes examinentur, deprehenduntur valdè diuerſa ſentire. Verba hæc à Liceto citata videntur eſſe conſentanea cũ fide catholica: ſed tamen magnopere diſcrepant. Nec enim ponit Licetus ad mentem Ariſtotelis, Deum eſſe in omnibus, & omnia in ipſo, niſi mediante motu, ſiue operatione. Etenim Licetus in Epiſtola de creatione Filij Dei ad intra, hoc eſt in libro de Sep. Quæſitis imitatur Manichæos. Manichæi relegarunt in regione lucis Deum, Licetus in regione pacis, hoc eſt in cælo. Sub cęlo Dei ſubſtantiam in regione hac turbida non adeſſe aſſerit: ſicut in eodem libro ad pag. 122. euoluit. Et in pag. 228. ſcribit. *Non enim aliter in Deo cuncta ſunt, quàm in cauſa res omnes in eſſe conſeruante, quomodo alibi dicit Magiſter, aliquid eſſe in aliquo, vt in Rege Græcorum res, omnino in primo mouente.* Secundum veritatem Deus eſt in omnibus rebus per eſſentiam indiſtans, per præſentiam cognoſcens, per potentiam efficiens, & conſeruans, atque mouens. Hoc tertio modo, *& non aliter* aſſerit Licetus cuncta eſſe in Deo. Quamobrem cuncta non erunt in Deo, vt cognita in cognoſcente per præſentiam: cuncta non erunt in Deo per eſſentiam Dei immenſam omninò indiſtantem ab eſſentia, potentia, operatione aliarum rerum. Talem Deum eſſentia limitatum ad certum locum, ignorantia obtenebratum, ne cognoſcat alia à ſe, iuxta Licetum Ariſtoteles agnouit; & quantum

Eſſentia Dei ad calũ arctata.

Manichæi.

Liceti verba.

ad

ad vnam partem, nempe quòd ſubſtántia Dei ſit in orbe, non in terra, videtur eſſe doctrina Ariſtotelis in 8. Phyſ. 84. & in 1. de cælo 22. atque 2. de cęlo 2. Talis Deus non eſt verus Deus, non eſt Deus creditus à fidelibus Hebræis, vel Chriſtianis: igitur Deus verus ab Ariſtotele non eſt creditus, quantum colligi poteſt ex iſto textu: Deus enim verus eſt immenſus. Conradus Vorſtius Caluiniſta, & Licetus Medicus noſtro æuo, Deo tollunt immenſitatem: ſed Licetus etiam omniſcientiam. Quin & omnipotentiam limitat, dum ponit omnia eſſe in Deo tamquam in mouente res præexiſtentes; non tamquam in faciente res non exiſtentes. Talem Deum credere eſt impietas, non pietas. Videbantur Ariſtotelis verba patenter ſonare pietatem, ſed iuxta expoſitionem Liceti latens impietas aperitur, ac Deus non Deus aſſeritur: Deus nomine, non Deus re.

Mouens vt mouens nõ eſt faciens mota

Quid ſi etiam hoc loco Ariſtoteles per nomen Dei iuxta morem ſuum ſignificet vniuerſum genus mentium ſeparatarum (prout Licetus lib. 2. de Pietate Ariſtotelis cap. 6. paulò ante relato) cum Piccolomineo ſuſtinet? Nonne & hinc eruemus Ariſtotelem credidiſſe, *Deos eſſe*, non *Deum eſſe*? Non eſt ſatis authoritates proferre, ſed neceſſe eſt, quod in authoritatibus eſt virtualiter, & potentia, educere in actum per euidentem, & neceſſariam conſequentiam, hoc eſt per ſyllogiſmum in forma. Sed Licetus non ſolet ſyllogiſmos in forma erigere, prout in obſeruationibus contra ipſum ſæpè dixi. Et in hoc libro de pietate Ariſtotelis quantum video, non video multos ſyllogiſmos in forma. Sed ſi aliquem repereró, non grauatè laudabo.

Recognitio XVI.

Tertia citatio ex libro 7. ad Eudemum cap. 19. mihi vltimo, adducitur in hæc verba. *Deum imperare non iubendo.* Afferamus textum integrum, vt agnoſcamus, an in

Ex Veſtig. 2. num. 62 accepta.

eo ſit pietas apparens, an exiſtens. *Oportuit igitur iuxta quod imperat, iuxtaque habitudinem, & actionem imperantis vitam inſtituere, velut ſeruus iuxta Domini, ſingulaque iuxta conuenientem ſuum principatum: quandoquidem, & homo ex imperante, ſubditoque conſtituitur; ac vnumquodque neceſſum habet ad principis ſui mores accomodare. Is autem duplex eſt, aliter enim medicina, aliter ſanitas imperat, & huic illa deſtinatur. Sic & in contemplatiuis Principatus habet. Neque enim iubendo Deus imperat, ſed cuius gratia prudentia eſt.* Vnuſquiſque igitur debet accommodare proprias actiones, & mores ad imperium Principis imperantis. Princeps imperans eſt duplex, vnus eſt medicina, quæ iubet effectiuè, quid ſit agendum, vel non agendum gratia ſanitatis. Hic Princeps imperat iubendo, & effectiuè. Alter Princeps imperet, vt ſanitas, non effectiuè iubendo, ſed finaliter, & non iubendo. Iſtam vltimam partem citauit Licetus, Deum imperare non iubendo, hoc eſt imperat in genere finis, non in genere efficientis: imperat vt ſanitas, non vt medicina iubendo. Igitur Deo attribuit cauſalitatem finalem, negat effectricem. Impium dogma, & contra primum articulum Symboli Niceni. Credimus in vnum Deum Patrem Omnipotentem Factorem viſibilium omnium, & inuiſibilium: Secundum veritatem, Deus eſt α & ω principium, & finis. Secundum hanc Liceti doctrinam Deus imperat vt ſanitas, vt finis, vt Omega: non vt medicina, vt efficiens, vt Alpha. De hiſce Dijs, qui nihil faciunt, Ieremias Propheta zelo diuini amoris accenſus in cap. 10. ver. 11. ſcripſit. *Dij, qui cælum, & terram non fecerunt, pereant de terra, & de his, quæ ſub cælo ſunt.* Non dixit, pereant de cęlo, quia in cęlo nec re, nec nomine ſunt: ſub cęlo ſunt nuncupatione nominis ad placitum malæ voluntatis humanæ, vel diabolicæ, aut ob ignorantiam deficientis intellectus.

Cæterum & hæreticum, & apoſtaticum eſt aſſerere, quòd Deus non imperat iubendo: Sic etenim omnia, quæ Deus

iuſſit

Digitized by Google

iuſſa in ſacris litteris, & ſacris traditionibus, negantur eſſe iuſſa Dei.

Olim ſingulare ſuit habere Deum iubentem, prout habuere Hebræi in Deuteronom. 4. verſ. 7. & 8. *Nec eſt alia ratio tàm grandis, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrtionibus noſtris. Quæ eſt enim alia gens ſic inclita, vt habeat caremonias, iuſtaque iudicia, & vniuerſam legem?* Sacro hiſtorico ſacer poeta concinit in pſ. 147. *Qui annunciat verbum ſuum Iacob, iuſtitias, & iuditia ſua Iſrael. Non fecit taliter omni nationi; & iuditia ſua non manifeſtauit eis.* — *Deut, 4.* — *pſal. 147. iudicia ſua*

Nunc autem Deus legem ſuam, & iuſta omnibus gentibus manifeſtauit per prædicationem Saluatoris, & Legislatoris Chriſti, qui legem ſuam per vniuerſum mundum prędicari mandauit Matth. 28. *Euntes, docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis.* Ariſtoteles, neque ſpeciales iuſſiones Dei Hebræis datas agnouit, nec vniuerſales à Deo dandas prænouit: propter hoc dixit Deum non iubendo imperare per modum medici. Porrò Deus imperauit ſolis Hebræis, vt Medicus per Angelos ſuos. Excipe paucos, & particulares homines, vſquequo magnus de cęlo venit medicus Filius Dei, totum genus hominum ad ſalutem adducturus. Conficitur ergo, quòd Ariſtoteles non nouerit Deum Hebræorum, & legem à Deo datam illis: ſed ſolos Deos gentium, nimirum Dæmonia: Certè Deus verus imperat iubendo: Deus Ariſtotelis non imperat iubendo. Ergo Deus Ariſtotelis non eſt verus Deus, nec Ariſtoteles cognouit Deum verum eſſe. — *Matth. 28.*

Recognitio XVII.

Ex Veſtig. 4. num. 20. & 21. item nu. 29

QVartum textum proponit Licetus è 12. Metaph. 39. Deum ſempiternum, optimumque viuens eſſe. Ita

quidem tranſtulit Beſſarion; in margine tamen annotatum eſt pro voce *viuens*, ſcriptum eſſe in Græco textu ζῷον, *Animal.* Debuit diligentiſſimus diſcipulorum fideliter aduertere à ſuo Magiſtro ſcriptum eſſe, Deum eſſe Animal. Aſt vocem animalis odioſam Chriſtianis doctoribus & populis futuram, ſciens,& volens ommiſit, quàm tamen ego in Veſtigat.4. num.20. expendi, & num.21. deduxi ex illa voce plures Deos conſtitui ab Ariſtotele.

Similiter in declaratione *optimi*. Ego in Veſtigatione 4. eadem num. 18. probaui cum Ariſtotelis textu tranſcripto ex libro in Zenonem, probaui inquam, particulam *optimum* pluribus Dijs conuenire. Dicebat Zeno, Deum eſſe præſtantiſſimum, potentiſſimum, atque optimum: confutat Ariſtoteles dicens. *Id autem ex lege minimè videtur, ſed in multis præſtantiores ſeſe mutuo eſſe Dij dicuntur*; & infra. *At Deum ita eſſe præſtantiſsimum, intelligit nemo; ſed quia ipſe, quàm optimè fieri poteſt, affectus eſt; nihilque ei, quo minus benè, & rectè ſeſe habeat, deeſt: quippe cum ita ſeſe habenti, ſimul illud etiam eueniat, neceſſe ſit. Ita verò eſſe affectos, etiamſi ipſi plures ſint, nihil vetat: vt omnes, quàm optimè fieri poteſt affecti, & præſtantiſſimi erga alios, non erga ſe ſint.* Igitur Dij ſi comparentur ad non Deos, ſunt præſtantiſſimi; ſi verò comparentur inter, ſe alius alio melior, præſtantiorq; eſt. Lector decernat, An ſincerius citauerim ego, vt nullum in ſententia Ariſtotelis fallerem: an Licetus, qui ſpecioſis verbis turpem ſenſum contexit. Deus ergo in genère accep tus, eſt ſempiternum, & optimum viuens: ita vt iſta deſcriptio conueniat cuilibet Deo in ſpecie, vel in ſingulari accepto. Deus enim eſt nomen vnum generè: quod Licetus ipſe confitetur. in libro de pietate Ariſtotelis 2.cap.6.id, quod infra referam: Interea hic textus eſt de multis Dijs, quos Ariſtoteles credidit eſſe, non autem credidit vnum ſolum Deum eſſe.

Reco-

Recognitio XVIII.

QVinta citatio eſt ex 1. de cęlo 32. Deus nihil fruſtra facit. Inſidè citat, quia textum mutilat; textus integer eſt. *Deus, & natura nihil fruſtra faciunt.* Ne citaret integrè, naturam ommiſit: volens hoc tanquam priuilegium Dei eſſe, Deus nihil fruſtra facit. Quid per nomen Dei accipere debemus, multos Deos, an vnum? poſſemus coniectari ex 12. Metaph. 38. loquente de primo mouente immobili. *A tali ergo principio tùm cælum, tùm natura dependet.* Vbi natura eſt inferior cęlo, ſed & natura, & cęlum ſunt inferiora principio mouente immobili. Inde videtur conſequi nomine Dei comprehendi, & cęlum, & primum principium: vtrumque enim eſt ſupra naturam.

APPARATVS AD SEQVENTIA.

Primum fundamentum.

AD hunc textum, quem nunc conſideramus & ad alios conſequentes duo proponam fundamenta, vnum à Liceto deſumptum, alterum ex mea Veſtigatione 4.

Primum fundamentum ex Liceto eſt in libro 2. de pietate Ariſtotelis cap. 6. car. 113. Liceticis verbis relatum.

1 *Praterea verò Dei nomen Ariſtoteles non raró tribuit ſecundis intelligentijs infra ſummum Deum.* *Licetus car. 113. lib. de pietate.*

2 *Tum ſupra cælos omnes, ac (1. cæli 100. & 10. Ethic. cap. 8.) extra mundum ſenſibilem degentibus vitam beatiſſimam.*

3 *Tùm cæleſtia corpora (1. cæli 22. 2. cæli 2. & 14. 12. metaph. 50.) mouentibus.*

4 *Tùm etiam vbique (1. de partibus cap. 5. 1. polit. cap. 1. 7. polit. cap. 13) liberum in mundo degentibus. Quod aper-*

tè teſtatur (1. cæli comment. 32.) Piccolomineus, inquiens. Cenſeo Ariſtotelem dicentem, Deus & natura nihil fruſtra faciunt, ſuo more nomine Dei denotare vniuerſum genus ſeparatarum mentium, quarum caput eſt Deus: ſic in 8. phyſ. & in 12. metaph. ea; quæ protulit de primo motore, dixit debere intelligi de vniuerſo genere.

Confeſſione igitur clariſſimorum Peripateticorum Piccolominei, & Liceti confirmatùr, ab Ariſtotele multos Deos eſſe poſitos ſub vno Deo vt capite; atque more Ariſtotelico *Dei* nomen ſignificare vniuerſum genus ſeparatarum mentium, non autem vnum numero Deum.

Confirmatur etiam, quod in 1. de cęlo text. 32. cum Ariſtotèles dicit, *Deus, & natura nihil faciunt fruſtra*. Dei nomen ſignificat vniuerſum genus ſeparatarum mentium, nou autem vnum numero Deum, quod paulò ante dicebamus. quare Ariſtoteles credidit Deos eſſe multos, non eſſe vnum ſolum, atque adeò non credidit, *Deum eſſe*.

Similiter in 12. metaph. ex Liceti, & Piccolominei conſenſu, quando dicitur, Deum eſſe ſempiternum, & optimum viuens: hoc dicitur de vniuerſo genere ſeparatarum mentium.

Quod autem Piccolomineus inter Deos vnum poſuerit tanquam caput, conſentit cum Ariſtotele laudante Homerum in libro de communi motionis cauſa cap.4. car. 1480. *de co. motu* Carmina Homeri, quibus Iupiter Deorum ſummus aſſerit ſe ab omnibus Dijs, Deabuſque non poſſe de cęlo in terram deduci, ſunt hæc

Sed vobis nunquam cęlo deducere ab alto.
Ad terram dabitur ſummumque, ſciumque tonantem:
Non ſi peruigili ſtudio, multoque labòre.
Dijque, Deæue omnes pariter trahere inde velitis.

Itidem & in 1. de cęlo 100. Primum, ac maximè ſummum *1. cæli 100* diuinorum omninò immobile eſſe probatur. *Neque enim aliud melius eſt, quod moueat, illud enim eſſet vtique diuinius.*

Nam

Nam inferiores Dij, & Deæ videntur moueri à primo vt ſummo, quia habent aliquid ſe diuinius.

Sic, nos cogit doctrinæ conſequentia exponere illud 2. metaph. 4. de omnibus motoribus ſeparatis. Textus eſt. *Propter quod principia ſemper exiſtentium neceſſe eſt veriſſima eſſe: nec enim aliquando vera: nec illis vt ſint aliquid aliud cauſa eſt, ſed illa cæteris.* Genetiuus *ſemper exiſtentium* poteſt bifariam conſtrui iuxtà notationem in 2. Elenc. cap. 4. vbi & Aphrodiſeus legatur: poteſt conſtrui primò in recto, vt ſenſus ſit, principia *ſemper exiſtentium,* ideſt principia ſemper exiſtentia: quemadmodum in 1. Poſt. tex. 1. *Mathematica ſcientiarum*, eſt idem quod *Mathematica ſcientia*. Secundò poteſt conſtrui, vt iacet in genetiuo ità, vt aliud ſint principia, aliud ſint principiata ſemper exiſtentia, quæ conſtruuntur in genetiuo, ex vi correlationis; ſenſuſque erit principia principiatorum ſemper exiſtentium, ſunt veriſſima. Vtroque modo conſtruendo ponuntur plura principia veriſſima, & incauſata, quæ quidem principia ſunt cauſa veritatis cæteris, neque ipſis principijs *aliud eſt cauſa, vt ſint vera*. Quamohrem plura principia incauſata in entitate, & veritate aſſeruntur ab Ariſtotele eſſe veriſſima, atque iſta principia incauſata ſunt Ariſtotelici Dij. Nobis autem, & fidelibus omnibus vnum ſolum eſt principium incauſatum, non multa: illudque ſolum eſt Deus, nihil aliud eſt Deus, niſi æquiuocè: ſcilicet cum Deus dici poſſit *natura, participatione, nuncupatione.* Vnus ſolus eſt naturâ Deus, & vniuocè acceptus. Ariſtoteles in hac doctrina vniuocè multa principia incauſata ponit, multa veriſſima, multos Deos: iuxta gentilium errorem. Atque hoc ſit primum fundamentum: Ariſtotelem more ſuo per nomen *Dei* ſignificare vnum genere, ſub quo multæ ſpecies, & multa ſingularia: non autem ſignificare vnum numero Deum, niſi adijciatur aliquid, reſtringens, vt primum diuinorum, vel vltimum. 2. metaph.

Denique illud aduerto, Licetum ſub Dei nomine compre-

prehendiſſe quatuor ſupra narrata, ommiſiſſe cælum, quod etiam appellatur Deus 2. de cælo 17. ſicut in Veſtigat.4.nu. 14.& indicatur etiam 8.Phyſ.64. cum ponitur aliquis Deus, qui mouetur. Cęlum autem eſt Deus habens ſempiternum motum, & immortalem operationem, ac vitam ſempiternam: vnde, & cęlum continetur ſub illa definitione, Deus eſt ſempiternum, & optimum viuens. Viuens optimum iuxtà declarationem in libro contra Zenonem: quia cęlum eſt affectum, quàm optimè fieri poteſt. Ex iſto fundamento primo manifeſtum eſt Ariſtotelem credidiſſe, *Deos eſſe*, non credidiſſe *Deum eſſe*, quod probare volebat Licetus. Qui autem credunt Deos eſſe, ſine Deo ſunt. Etenim ſi quis concipiat rectè ipſum Dei nomen, Deus eſt ens ſine omni imperfectione, & cum ſumma perfectione eſſentiali. Si quis autem tentet Deum, vel Deitatem diuidere in duas eſſentias, vt ſint alius, & alius Deus eſſentialiter, ille non diuidit à parte rei Deitatem, quæ eſt prorſus indiuiſibilis, ſed diuidit figmenta mentis ſuæ inuoluentia contradictionem, qualia ſunt centaurus, chymera, & alia huiuſmodi. Etenim Deus nullam prorſus habet imperfectionem; diuiſio eſſentialis eſt magna imperfectio, ergo ſimul ponitur Deus ſine imperfectione omni, & cum imperfectione diuiſionis eſſentialis.

2. cæli. 8. phyſ.

Qualis ſit Deus. Indiuiſibilis eſſentia Dei.

Diuiſio ponit potentiam, & actum 7.Metaph.49. Igitur Deitas diuiſibilis eſt in potentia paſſiua ad actum diuidentem actiuè, & in potentia ſubiectiua ad actum diuidentem formaliter, ita Deus non erit actus purus.

Ex actu, & potentia fit compoſitio: Deitas ergo erit componibilis cum actu diuidente; ita tollitur ſumma ſimplicitas Dei.

Ex partibus vt potentia, & actu conſurgit totum; pars eſt ens diminutum, videlicet pars eſt minor toto: igitur Deitas, quæ cum actu componitur, eſt minus perfecta, quàm actus & minus perfecta, quàm totum.

Par-

Partes internæ ſunt, vna potentia, & eſt ipſius actus gratia: atque ambæ tùm potentia, tùm actus ſunt gratia totius habentis completam entitatem; quare partes ſunt cauſatæ in genere finis, atque depen dentes à fine: ita Deitas, ſi eſt eſſentialiter diuiſibilis, erit dependens, cauſata, compoſita, diminuta, potentialis, imperfecta; qui ergo indiuiſibilem Deitatem diuidit in multas, multa figmenta componit, & intelligit, ſed Deum non intelligit.

Acutiſſimè in lib. Sap. 14. ſcribitur. *Hæc fuit vita humanæ deceptio, quoniam aut affectibus, aut Regibus deſeruientes homines*, Incommunicabile *nomen, lapidibus, & lignis impoſuerunt*. Dei nomen eſt communicabile in eadem numero eſſentia: vt à Patre, Filio: ab ambobus Spiritui Sancto communicatur eadem Deitas, idem Deus formaliter, & in quid. Sic ad intra. Ad extra verò, ideſt alijs eſſentialiter diſtinctis Dei nomen, eſt formaliter, & in quid incommunicabile, prout in illum Sapientiæ locum S. Bonauentura exponit. Siue igitur Dei nomen communices lapidibus, & lignis, vt idolo Iouis, & Mineruæ: in idolis nihil Deitatis eſt, ſed ficta Deitas illis tribuitur. Siue communices hominibus repræſentatis, vt Ioui Cretenſi, & mulieri, quæ Minerua vocabatur: in eis nihil Deitatis eſt. Siue communices Dæmonibus præſidentibus in idolis: in Dæmonibus nihil Deitatis eſt. Siue communices motoribus ſeparatis, vt Ariſtoteles fecit: in illis nihil Deitatis eſt. Si denique etiam Angelis ſanctis communices Dei nomen *ex natura*. In Angelis nihil Deitatis eſt in quid, & formaliter. Atque iam olim in concilio Laodiceno idololatria, & cultus diuinus Angelis exhibitus proſcriptus eſt; & ab Apoſtolo damnatus. Proinde, qui duos Deos alium, & alium eſſentialiter diuerſos intelligit: nullum Deum intelligit, ſed duo figmenta mentis ſuæ, duo implicantia contradictionem intelligit.

Quid ad intra, ad extra, docet S. Bo. 1. d. 19. q. 2.

Secundum fundamentum proponitur.

IN Veſtigatione quarta peripatetica num.2. & 43. docui eos, qui probare volunt ſecundum Ariſtotelem, Deum eſſe vnum; non rectè probare, quando probant primum motorem eſſe vnum, primam cauſam, primum finem, principem entium eſſe vnum. Propterea quod alia eſt ratio motoris, alia Dei, atque ita de alijs. Quando autem in vna re plures rationes concurrunt, ſi quid affirmatur, vel negatur de vna ratione, illud non neceſſariò affirmatur, vel negatur de alia, ſed incurritur fallacia accidentis: veluti ſi in eodem ſingulari homine ſit eſſe album, & eſſe muſicum: ſi inferas eſſe album eſt habere qualitatem viſibilem, ergo eſſe muſicum eſt habere qualitatem viſibilem. Et è contra eſſe muſicum eſt habere formam ſpiritualem: igitur & eſſe album eſt habere formam ſpiritualem. Ideò & Logicorum Dux in 2. Elenc. cap. 4. poſt allata ſophiſmata accidentis regulam tradit. *Manifeſtum enim eſt in omnibus his, quoniam non neceſſe eſt, quòd de accidente dicitur, & de re vtrum eſſe; ſolis enim ijs, quæ ſecundum ſubſtantiam ſunt indifferentia, & quæ vnum ſunt, omnia videntur eadem ineſſe.*

1. eſt fallacia acciden

Quando igitur ex partiali identitate arguitur identitas totalis, vel ex partiali *diuerſitate, diuerſitas* totalis, eſt deceptio accidentis.

Quo autem pacto diſcernatur, plures & diuerſas eſſe rationes, quæ in eodem coincidunt, poſſet ex lib.7. Topic. probari. Ego loco relato vnam attuli regulam. Si in eadem re proponantur aliqua duo, & vnum communicetur alicui, alterum non, aut vnum communicetur pluribus, alterum paucioribus: illa duo ſunt plures, & diuerſæ rationes. Quare ſi aliquod prædicatum attribuitur vni rationi, aut ſubiecto ſub

illa

illa ratione, & aliquis velit illud prædicatum attribuere alteri rationi, incidit ratio extranei, & fallacia accidentis. Porrò ratio Dei ab Ariſtotele communicata eſt rebus ſempiternis, & viuentibus optimis, vt *motoribus ſeparatis* in 12. Metaph. 50. vt *Cœlis* 2. de cœlo 17. Ratio motoris, vel cauſæ, vel Principis communicatæ ſunt rebus corruptibilibus multis, atque mortalibus, vt ignis eſt cauſa caloris, nauta mouet nauim, Rex Gallorum eſt Princeps. Ergo ratio Dei, & ratio motoris, cauſæ, Principis ſunt diuerſæ: quocirca ſi quid attribuitur alicui ſubiecto ſecundum vnam rationem, non neceſſariò conuenit alteri rationi, ſed fiet paralogiſmus accidentis, vt Ariſtoteles eſt vnus numero, homo eſt Ariſtoteles, & è conuerſo, Ariſtoteles eſt homo. Ergo homo eſt vnum numero, quod falſum eſt, cum ſit vnum ſpecie. Simili ratione argumentabere, *ſubſtantiam* eſſe vnum numero, & *ens* eſſe vnum numero. Sic ſoluebam rationem talem. Primum mouens eſt vnum, primum mouens eſt Deus: ergo Deus eſt vnus. Eadem ratione dicebam, primum mouens eſt vnum, primum mouens eſt ens: ergo ens eſt vnum, quoniam alia eſt ratio mouentis, alia entis, vel Dei.

Primum fundamentum in pagina 27. propoſitum commune nobis erit ad multa dicta Liceti. Hoc ſecundum fundamentum peculiare erit proſecundo capitulo Liceti; in quo Licetus vult oſtendere Ariſtotelis pietatem, quoniam docuit cultum vnius Dei, & deteſtationem multorum Deorum. Ego quidem in mea Veſtigatione quarta ferè quinquaginta textus Ariſtotelis poſui, in quibus plures Deos proponit. Nunc autem præter dictos textus, alios decem profero: in quibus expreſsè *Deos* loquitur Philoſophus. Poſthac inquiremus textus à Liceto prolatos, in quibus nunquam habetur expreſsè, quòd Deus vnus ſit colendus, vel quòd Ariſtoteles neget expreſsè, ac deteſtetur multitudinem Deorum. Aliud enim eſt expreſſas Ariſtotelis afferre ſententias; aliud per extortas, & vt plurimum fallaces con-

ſequentias probare, aliquid eſſe dictum ab Ariſtotele.

Deos multos Ariſtoteles aſſerit.

PRimus locus eſt in 2. Rhetoricorum cap.23. pag.690. D. vbi Ariſtoteles locum rhetoricum probat ex authoritate Xenophontis. Locus eſt. Si conſequens eſt idem, & antecedens eſt idem, vt Xenophons dicebat. *Similiter eſſe impios, qui naſci affirmant Deos, & qui mori dicunt: vtroque enim modo contingit, vt non ſint aliquando Dÿ.* Sæpiuſque ex illo capite *Dÿ* plurali numero proferuntur.

2 In 5.Nicom.12.car,85.conſpicitur. *At hoc non ita eſt, ſed quodammodo, quanquam apud Deos fortaſſe nullo modo eſt.*

3 In 7.Nicom.cap.6.car.112. *Sed in his tamen exceſſus etiam quidam eſt, ſi quis quemadmodum Niobe aduerſus Deos pugnaret.*

4 In 8. Polit.cap.5.car.568. *Conſiderare hoc licet ex opinione, quam habemus de Dÿs: non enim Iupiter cantat, aut citharam pulſat ſecundum poetas &c. imò illos, qui talia faciunt, appellamus viles.*

5 In 7. Polit.cap.14.car.554. *Si ergo tantum differrent alteri ab alÿs, quantum Dÿ, & Heroes ab hominibus differre putantur.*

6 In 3.de Hiſt.Animal.cap.28. car.893. *Nam & Lemnia illi pecoris domino conſulenti, Deus, amplius incrementum peculÿ futurum, reſpondit.* At quis Deus? Planè idolum reſponſum dedit.

In 2.Rhetor. cap.23. car.689. C. *Aut contra quos non eſt honeſtum iudicare, vt Deos, aut patrem, aut præceptorem.* Vt in Mixidemidem dixit Authocles: *ſi ſeueris. Deabus honeſtum fuit in Areopago dicere cauſam, Mixidemidi cur non erit?*

Aut quemadmodum Saphe, Mori malum eſſe. Dei enim ſic iudi-

iudicarunt, alioqui mortui eſſent.

Et Egeſippus Delphis interrogabat Deum, cum accepiſſet prius oraculum Olympiæ: num eadem ipſi viderentur, quæ Patri? quaſi turpe eſſet contraria dicere

Et Alexandrum, quem Deæ antepoſuerunt.

8 In 3.Rhetor.cap.11.car.716.E. *Licet enim per imaginem dicere, ſcutum poculum eſſe Martis.* Sic in 2.Rhetor. cap.24. car. 693.F. *Et propenſum ad communicandum dicere Mercurium eſſe, maximè inter Deos; ſolus enim vocatur communis Mercurius.*

9 In 8.Nicom.c.cap.9.car.133. *Hoc autem in Dijs planiſſimè patet, qui plurimum omnibus bonis præſtant.*

10 In 8.Nicom.cap.12.car.139. *Eſtque amicitia filijs erga parentes, & hominibus erga Deos, tanquam erga bonum quoddam.*

Sed & Licetus in lib.1. de Pietate Ariſtot. cap.5. car. 44. ſcribit. "*Porrò Deum nihil poſſe latere, ac omnia cognoſcere,* nos expreſsè docuit Ariſtoteles, (tùm in Rethorica ad Alex. cap.17.) dicens. *Peierantem latere homines poſſe, Deos autem non poſſe.*; tùm in Poetica cap.12. ſcribens: *Deos cuncta inſpicere, ſatis quidem apud nos conſtat.*,, Hæc ille in quibus fidelis diſcipulus contradicit Magiſtro. Magiſter plures Deos proponit: Diſcipulus vnum ſcribit. Quin & in eadem Rhetorica ad Alex.cap.3.ampliſſimè agit author illius libri de ſacrificijs Deorum: ſemper tamen Dijs offert ſacrificia ſiue maiori,ſiuè minori,ſiue conſueto ſumptu: nunquam docet vni ſoli Deo ſacrificium eſſe offerendum. *Licetus.*

Inſuper in 1.Nicom.cap.12.car.18. probans Ariſtoteles, Deos non eſſe laudabiles,ſed honorabiles ait. *Atque hoc ex Deorum laudibus perſpicuum eſt, nam cum ad nos referuntur ridiculi videntur.*

Et infra. *Deos enim beatos, & felices dicimus: beatos item dicimus viros eos, qui maximè diuini ſunt.* Denique 8. Polit. cap.6.car.573.A. *Cur Minerua tibia repetrix tibias abiecit, quæ-*

ritur. Primò fabulam alienam reſpondet: poſtea rationem ex proprio capite dicit. *Sed tamen multò magis ob id, quia nihil confert tibiarum vſus ad intelligentiam, & mentem, cum ſcientia, & ars Mineruæ ſit attributa.*

Recognitio XIX.

Textus allati à Liceto pro multitudine Deorum neganda, et vnitate Dei aſſerenda ſingillatim afferuntur recognoſcendi.

IN libro de pietate Ariſtotelis 1. cap.2. pag.4. Licetus primò concluſionem ſuam proponit, mox textus probantes adducit. Concluſio eſt.

Liceti concluſio

Alter autem vera pietatis gradus eſt, vnius Dei cultus, & multitudinis Deorum deteſtatio, quem ſanè gradum Ariſtotelem tenuiſſe, ſatis apertum eſt, ex ijs, quæ perſpicuis verbis profitetur De vniuerſi bono Gubernatore, cui tribuit vnitatem, & apertè negat multitudinem.

Probationes ſubnectit, quas ſeorſim conſidero.

1 In 12. Metaph. 52. *Perſcrutandum etiam hoc, quonam modo natura vniuerſi habeat ipſum bonum, & ipſum optimum; vtrum ſeparatum quiddam, & ipſum, an per ſe, an in ipſo ordine: an vtroque modo? quemadmodum exercitus: etenim bene eſſe eius in ordine, & dux ipſe eſt; ac magis ipſe, non enim ipſe propter ordinem, verùm ordo propter ipſum eſt. Cuncta autem coordinata quodammodo ſunt, verùm non ſimiliter, & natantia, & volatilia, & plantæ: nec ita ſe habent, vt ſit vllum*

lum alteri ad alterum, ſed ſunt ad quippiam; ad vnum namque coordinata ſunt omnia. Verùm quemadmodum in domo liberis quidem minimè licet quodcumque facere ſed ea omnia, aut plurima quæ ordinata ſunt. Mancipijs verò, & beſtijs parum, quod adcõmune conferat, ſed vt plurimum quodcumque contingit (tale nanque principium cuiuſque eorum natura eſt.)

Primò obſeruo, quòd in prolixa hac authoritate neque cultus Dei vnius, neque deteſtatio multorum Deorum eſt; neque Deum eſſe vnum affirmat Ariſtoteles, neque Deos eſſe multos negat; imò nec nomen Dei, vel Deorum adeſt in textu. Quæ eſt hæc negligentia, tàm amplè proponere in concluſione, & nihil ad propoſitum in probatione? Tractatio eſt inſtituta, non de vno, vel multis bonis, ſed de Deo vno, vel multis Dijs. De colendo vno Deo, qui cultus eſt operatio noſtra humana: de multorum Deorum deteſtatione, deteſtatio eſt actio humana, de quibus nec verbum quidem in textu.

Falſa citatio.

Igitur citatio falſa eſt, neque mirandum quoniam Ariſtoteles ex profeſſo de cultu Deorum agit in 7 Politic. & in cap.9.car.546.E ſcribit. *Genus Sacerdotum eſſe, quorum inſtitutio manifeſta eſt: neque enim agricola, neque artifex, neque vilium exercitiorum quiſquam Sacerdos eſt deputandus: honos enim Dijs eſt à ciuibus impendendus; ſed cum diſtincti ſint ciues in partes duas, hoc eſt in eos, qui arma tenent, & in eos qui conſultant: & decens ſit Dijs cultum exhibere, & requiem ſuſcipere eos, qui pro tempore in his laborauerunt, ac defeſſi ſunt: his vtique eſſet ſacrorum cura demandanda.*

Ariſt. contra Licetũ de cultu Deorum.

In eodem 7.Polit.cap.10.pag. 548.D. *Præterea in* ſacrificijs, *cultuque* Deorum *ſumptus communes eſſe debent totius ciuitatis. Eſt igitur neceſſarium in duas partes regionem diuidere, & aliam eſſe publicam, aliam priuatorum: vtraque illarum partium rurſus diuidenda eſt; illius nanque partis, quam publicam eſſe debere diximus, vna pars* Deorum *cultui deputanda eſt.*

Item

Item in 7.Polit.cap.12.pag.551.A. *Aedes verò Deorum, at principaliſſima Magiſtratuum comeſſationes idoneum locum habere debent, & eundem ſacra quotcunque lex non ſeparat, aut reſponſum oraculi.*

Et infra ſub F. *Templa quoque per regionem diſtributa eſſe debent partim Dijs, partim heroibus.* Ariſtoteles Dijs expreſsè cultum exhiberi docet, ſacra, ſacrificia, templa, poſſeſſiones. Licetus fingit cultum vnius Dei; fingit deteſtationem multorum Deorum. Si in tantam lucem textuum à me allatorum offundit tenebras; quid ſperabimus in iſto textu 12.Metaph.52. veritatis? in quo nec de cultu, nec de vno Deo, nec de multis Dijs, vel vocula eſt.

Secundò obſeruo Licetum dicentem. *Cui tribuit vnitatem, & apertè negat multitudinem.* Profectò Ariſtoteles bono vniuerſi tribuit vnitatem, ſed non negat multitudinem, Licetus negat.

Falſa applicatio, pro fine proponit efficiens. 4.phyſ.23.

Tertiò obſeruo. In textu ſermo eſt de bono vniuerſi; Licetus dicit de gubernatore: valdè hæc differunt. Gubernare ſpectat ad genus cauſæ efficientis, bonum ad genus cauſæ finalis, quod planè diſcimus à 4.Phyſ.de Rege gubernante res Græcorum. *Amplius, vt in Rege Græcorum res, & omnino in primo mouente. Amplius vt in ipſo bono, & omnino in ipſo fine, hoc autem eſt id, cuius cauſa.* Igitur in textu propoſito agitur de bono, & fine vniuerſi, ſed Licetus confundit omnia: Vt prætermittam quòd in textu citando, falsò intrudit particulam *In. An per ſe, an in ipſo ordine* tranſcripſit Licetus, *An per ſe, an ipſo ordine* ſcripſit Ariſtoteles.

Quartò obſeruo, ad intelligendum textum eſſe conſiderandum, quæ ſint ordinata, & ad quid ordinata ſint. Alexander Aphrodiſeus (aſſertore Liceto pag.28.) fidus Ariſtotelis interpres, intelligit mundum ſenſibilem ordinari, quod poteſt confirmari bifariam. Primò, quoniam in textu, quæ coordinata ſunt, afferuntur, & ea ſunt ſenſibilia, vt natantia,

vo-

volantia, plantæ. Secundò quia proponitur quæſtio *de natura vniuerſi*. Sed ſuperius textu 38. 12. metaph. diſtinguitur natura, & à cęlo, & à primo principio. Ergo ſermo eſt de natura ſenſibili ſubcæleſti, vel ad ſummum de omni natura corporea, quæ ordinata eſt ad vnum. Quidnam eſt illud vnum? legatur textus. *Vtrum ſeparatum quiddam, & ipſum an per ſe, an ipſo ordine.* Noluit Licetus conſiderare particulam *bonum ſeparatum*, conſideremus nos: vtrum ens ſeparatum, ſiue bonum ſeparatum apud Ariſtotelem ſit vnicum numero, an multa numero. Planè in 12. met. tex. 43. proponit quærere, quot ſint motores immobiles, quot ſint ſubſtantię ſeparatæ. In textu 47. & 48. concludit tot eſſe ſubſtantias ſeparatas, quot ſunt orbes cælorum: ſunt planetarum quidem quadraginta ſeptem, appone ſubſtantiam ſeparatam ſtellati motricem, erunt vt minimum ſubſtantiæ ſeparatæ, ſiue entia, & bona ſeparata octo, & quadraginta. Ergo omnia ſenſibilia coordinata ſunt ad vnum bonum ſeparatum. Vnum quidem non numero, nec ſpecię, ſed genere, vt loquuntur in primo fundamento ſuperius pag. 27. Licetus, ac Piccolomineus. Quia tamen bona ſeparata ſunt ordinata ſecundum poſterius ad prius, habent vnitatem analogam, vel ad vnum: omnes enim Dei minores ordinantur ad ſummum Deum.

Quintò obſeruo iuxta 5. Metaph. 12. Vnum quadrifariam dici, numero, ſpecie, genere, analogia. Ariſtoteles dixit, omnia eſſe coordinata ad vnum; ſed diligens diſcipulus noluit æquiuocationem diſtinguere, vt argueret cum fallacia æquiuocationis. Quæro igitur, an intelligatur vnitas numerica, aut alia vnitas conueniens rei communi. Si vnitas numerica accipiatur, iam in argumento Liceti, eſt fallacia conſequentis ex medio ſingulari. Præcepit nanque Ariſt. in 1. Priorum ſect. 3. cap. 1. medium ſyllogiſmi vniuerſale eſſe oportere, quod graphicè Albertus illic expouit. Si medium eſt vniuerſale, iam æquiuocè argumentatur, Bonum

vni-

vniuerſi eſt vnum. Deus eſt bonum vniuerſi, ergo Deus eſt vnus, nam medius terminus *bonum vniuerſi* eſt vnum vnitate vniuerſalitatis, in concluſione Licetus colligit vnitatem ſingularitatis pretenſã, & ſyllogiſmus eſt in quatuor terminis.

Si tamen velit facere ſyllogiſmum expoſitorium, in quo medium ſit ſingulare ſingulariter tentum. Sic arguet.

Bonum vniuerſi eſt vnum numero,

Bonum vniuerſi eſt Deus.

Ergo Deus eſt vnus numero.

Minor non eſt in textu, quare neque concluſio; ſed tamen eſt fallacia accidentis. quia ratio *Dei*, & ratio *boni vniuerſi* ſunt diuerſæ rationes; atque Deus, & bonum vniuerſi ſunt partim idem, partim diuerſa. Siquidem Deus competit cęlo, competit ſeparatis extra cęlum, competit ſeparatis celorum motoribus iuxta primum fundamentum Liceti, & Piccolominei relatum ſuperius ad pag. 27. Bonum autem vniuerſi ponitur vnum numero in iſto ſyllogiſmo. igitur bonum vniuerſi, & Deus ſunt partim idem, partim diuerſa, ſicut vniuerſale, & ſingulare.

En ſimile argumentum.

Ariſtoteles Stagirita eſt vnicus numero.

Ariſtoteles Stagirita eſt homo, eſt ſubſtantia, eſt ens.

Ergo homo eſt vnicus numero, ſubſtantia eſt vnica numero, ens eſt vnicum numero. Cum tamen homo ſit vnicus ſpecie, ſubſtantia vnica genere, ens vnicum Analogum: aut igitur fallacia eſt accidentis, aut fallacia æquiuocationis, aut vtraque: propterea noluit Licetus ſyllogiſmum erigere in forma, ne formæ vitium deprehenderetur. Si non benè formatur à me, ignoſcat. Ego non ſum diſcipulus Ariſtotelis per antonomaſiam.

Bifariam ergo ſoluitur hoc argumentum prætenſum: primò quidem ex primo fundamento Liceti, & Piccolominei tali; Dicta de Deo in 12. Metaph. aſſeruntur de vniuerſo genere ſeparatarum mentium. Inde Piccolomineus in libr. de

cęlo-

cęlorum motoribus cap,4. ait Ariſtotelem in 8.Phyſ.actu loqui de illo primo motore, qui Deus eſt: virtute de vniuerſo genere motorum cæli. *Cum enim motor cæli ſit ab vno Philoſophus ſuas regulas ſeruans, propriè loquitur de Deo; vt de principali ſubiecto earum affectionum, quas oſtendit ei competere: vt autem de adæquato, vult ei, quæ dixit, extendi ad vniuerſum genus eorum motorum*. Confirmat iſtud Piccolomineus ex 12.metaph.43.vbi dicta de primo motore, ad omnes motores applicantur. Nunc autem de primo motore, vel primo gubernatore dicitur, quod eſt bonum vniuerſi. Ergo hoc de omnibus motoribus eſt accipiendum, non autem reſtringendum ad vnum ſolum, vt volebat Licetus, nec ad vnum Deum, ſed ad omnes Deos.

Reſpondetur ſecundò per ſecundum fundamentum initio ad pag.27.poſitum, nempè aliam eſſe rationem boni, aliam rationem Dei. Bonum ex 1.Magnorum Moralium cap.1.eſt æquè commune, ac ens: bonum enim in omnibus cathegorijs reperitur; id ipſum in libro 1.ad Eudemum cap. 8. & in 1.ad Nicomachum capite, mihi 4.traditur. Ratio Dei extenditur ad viuentia ſempiterna, & optima prout poſſibile eſt; quamobrem ratio boni communicatur non viuentibus corruptibilibus, & malè ſe habentibus viuis. Si ergo aliquid prædicatur de ratione boni, non neceſſariò prædicatur de ratione Dei, ſed eſt fallacia accidentis. nam bonum eſt proprietas entis, Deus non eſt proprietas. Bonum conuertitur cum ente, Deus minimè; ſed ſi bonum contrahitur ad vnum ſingulare, vt ſcilicet bonum vniuerſi dicatur eſſe ſingulare per additum: non ſequitur vt Deus contrahatur, niſi etiam addatur aliquid contrahens, vt Deus ſummus, Deus primus: quem eſſe vnum numero, facilè concedet Ariſtoteles, neque propterea negabit alios Deos eſſe, & eſſe colendos, quod tàm multis locis dixit. Voluit quidem Licetus oſtendere in Ariſtotele iſtam, *deteſtabilis eſt multitudo Deorum*, ſed non potuit.

Recognitio XX.

SEcundò citat ex 12.Metaph.text.55. *Qui verò dicunt Mathematicum numerum primum, & ita ſemper aliam attiguam ſubſtantiam faciunt (nihil enim altera alteri confert, ſiue ſit, ſiue non ſit) & principia multa. At entia nolunt malè gubernari. non eſt bona pluralitas principatuum. Vnus ergo princeps.*

falſificatus textus. Obſeruatio prima. Quorſum Licetus falſificat in textu duo, neſcio. Mutilat in medio iſta. *Ac alia cuiuſque principia in conſpirantem vniuerſi ſubſtantiam.* Item inuertit, particulam *Bonum* in textu eſt: *Non eſt bonum pluralitas principatuum.* Licetus tranſcribit. *Non eſt bona pluralitas &c.*

Licetus. Concludit Licetus ex illo textu. *Ex his iam euidentiſſimè conſtat, Ariſtotelem decernere, rationeque ducta ex rei natura planè colligere, Deum mundi gubernatorem vnicum eſſe, nec dari poſſe plures vniuerſitatis huius rectores, vt cæca gentilitas opinabatur, præficiens terræ Deum Plutonem, mari Neptunum, cælo Iouem eorum fratrem, Ventis Eolum, frugibus Cererem, vitibus Bacchum, & alijs rebus alium Deum, &c.*

fallax conſequentia. Obſeruatio 2. Reſponſio data eſt ad hoc argumentum Veſtigatione 4.num.43. Vnum eſſe Principem entium, vnum Principem Deorum cum Ariſtotele. Sicut autem ex vnitate Principis entium non ſequitur, tantùm vnum numero eſſe ens; ita ex vnitate Principis Deorum, non infertur, tantùm vnum numero eſſe Deum.

falſificat textum Obſeruatio 3. Vox *Deus* à Liceto includitur in textu, ſed in textu non eſt; nec poteſt eſſe Ariſtotelis concluſio, niſi ambæ præmiſſæ ſint Ariſtotelis. Ideò ex primo fundamento Licetico, ratio Dei extenſa eſt ad multos Deos extra cęlum, in cęlo, ſub cęlo; ratio Principis entium in vno ſingulari eſt. Ergo eſt fallacia accidentis in argumento ex partiali identitate inter vniuerſale, & ſingulare.

Rur-

Rurſus eſt fallacia æquiuocationis, quia in antecedente ponitur vnitas numerica, in conſequente vnitas Dei, quæ ſecundum Ariſtotelem eſt, vnitas generis, vel analoga.

Iam diſtinguo, vel ponuntur plures gubernatores, & Principes ſubordinati ad vnum, vel plures diſparati. Secundo modo abſurdum eſt ponere multos Principes entium, ſummos., & abſurdum eſt ponere multos Deos ſummos; primo modo non eſt abſurdum. Hinc Aphrodiſeus, Liceto fidus interpres in 12. Metaph. ait. *Aphrodiſ.*

Neque enim multorum principatus bonum eſt, ſed princeps vnus, vnumque principium. qui quidem Deus eſt; nam vagantium ſphærarum cauſa ſunt illa Dij, ſed participatione, & voluntate à primo, eodemque beatiſſimo intellectu pendent. Ergo inferiores Dij ab vno ſupremo dependent, eique ſubordinati ſunt. Qua in re exaggeratio illa Licetica contra gentilitatem falſa eſt. Gentilitas quidem iure accuſatur, quòd Dei nomen incommunicabile communicauerit Ioui, Neptuno, Baccho, &c. qui formaliter non ſunt Dij. Sed non iure accuſatur, quaſi poſuerit multos principes non ſubordinatos vni. Scribit quippe Ariſtoteles in 1. Politicorum cap. 12. car. 394. C. de regio imperio differens. *Ideò benè Homerus de Ioue inquit. Hominum Pater, atque Deorum. Sic appellans horum omnium regem. Natura enim excellere regem oportere, genere autem eſſe eundem.* Ergo ex atteſtatione præclari Poetæ, & præclari Philoſophi gentilitas ponebat multos Principes, vel Deos vni Regi ſubordinatos.

Quia verò neque in hoc textu Ariſtoteles cultum vnius Dei, vel deteſtationem multorum Deorum poſuit, imò nec nomen Dei: ſed Licetus textum ſibi fingit: poſſet fortaſſe ſic arguere.

Vnus ergo Princeps, eſt in textu.

Ergo Deus eſt vnus.

Hoc enthymema maiorem extremitatem habet in antecedente ſcilicet *Vnus*, medium terminum habet in prædicato,

F 2 nempè

nempè *Princeps*: eſt in ſecunda figura ex puris affirmatiuis; ideſt fallacia conſequentis. Fiat ſyllogiſmus.

Vnus eſt princeps.
Deus eſt princeps.
Ergo Deus eſt vnus.

Regula verò eſt. In ſecunda figura, ex puris affirmatiuis, nihil ſequitur.

Regula item eſt, Maiore exiſtente particulari in ſecunda figura, nihil ſequitur. Sed in iſto ſyllogiſmo maior eſt ſingularis: Vnus enim numero eſt princeps entium; quę ſi conuertatur item erit particularis, aut indefinita. Sed illud eſt cauſa erroris, quòd Licetus putat ſecundum Ariſtotelem idem re, & ratione eſſe principium entium, & Deum. Ita iudicat iſto loco Licetus, quia ſic vtile eſt ad fallendum Lectorem. Sed in libro 2. de pietate Ariſtotelis cap. 6. ex more Ariſtotelis *Dei nomen* extendit ad ſeparata extra cęlum, ad ſeparatos cęli motores, ad Deos infra cęlum: quibus & ego adijcio, ſingulum quemque orbem cęli eſſe Deum per 2. de cęlo 17. Dicere autem hæc omnia eſſe principes entium, eſt per quàm falſum: nam princeps entium vnum numero eſt, Dei verò ſunt numero determinati apud Ariſtotelem in 12. Metaph, 50. & præcedentibus 47. & 48. at ſecundum Licetum Dij extra cęlum, & Dij infra cęlum ſine vlla ratione determinata numeri ponuntur innumeri.

Recognitio XXI.

Licetus. TErtiò citat Licetus ad car. 5. dicens. *Vnitatem Dei profeſſus eſt Ariſtoteles dicens iuxta tranſlationem Arabicam in 12. met. 39. Deus igitur eſt vnus, aeternus, in fine nobilitatis. Ergo eſt vita, & eſt continuum æternum, hoc quidem eſt Deus*, Et in vulgata tranſlatione "dicimus, itaque Deum ſempiternum, optimumque, viuens eſſe: quare vita, & æuum continuum, & æternum Deo ineſt, quibus

non

non ſolum Deus vnus eſſe dicitur &c.„

Obſeruatio ſit. Ad falſam concluſionem probandam, quia Cl. Licetus non habet textum verum, corrogat translationem Arabicam, vel falſam, vel ab ipſo Liceto falſificatam. Particula illa ***Deus igitur eſt vnus***, falſa eſt, nam neque in textu Græco, neque in Latino adeſt vox ſignificans vnitatem. Profectò Ægidius in Peripato illuſtris utebatur antiqua verſione, quam ab Arabis in Hiſpania regnantibus philoſophi, Galli, & Itali acceperant. Ægidius autem in 2.d.3.par.2.q.2. ar.1.hoc eſt pag.225.col.1.C. citat ſic dicens. ***Secundum quem modum loquitur Philoſophus in 12.metaph. quòd actio intellectus eſt vita. Et ſecundum quod ibi dicitur; quòd Deus eſt Viuus, Aeternus, Nobilis in fine nobilitatis.*** Verè ſic debet dici in textu, non ***Vnus***, ſed ***Viuus***, ſeu ***Viuens***, vt in textu noſtro, vel ***animal*** vt in Græco. Si conferas antecedens Arabicum; & conſequens ſtatim apparet mendum. ***Deus igitur eſt Vnus, Aeternus in fine nobilitatis***, hoc eſt antecedens, conſequens eſt, ergo ***eſt vita, & eſt continuum æternum***: ſi ponatur ***Viuus*** in antecedente, aptè colligitur ***vita*** in conſequente; ſi autem ponatur in antecedente ***vnus***, conſequentia nihil valet. Planè Licetus erga Magiſtrum, & Magiſtri textum debuit eſſe vigilantior, & mendam translationis falſæ, aut emendare, aut non falſificare. An verò falſam legerit, vel veram falſificauerit, Lector iudicabit.

falſus textus.

Aegidius.

Recognitio XXII.

Licetus pag.5.ait. ***Ariſtoteles non accipiens antiquorum opinionem, qui plures primos motores aſſerebant. Vnicum ipſe Deum principium rerum omnium ponit hæc aſſerens.*** Proponit Licetus, Vnicum Deum poni ab Ariſtotele principium rerum omnium, atque id probare vult per textus 42. & 43. 12.Metaph. In quibus tamen textibus, nec nominatur ***Deus***, neque affirmatur eſſe ***principium rerum omnium***: itaque

com-

Digitized by Google

componit ſibi textus, non ponit, quod eſt in textu. Faciamus periculum.

12. metaph. Text.42. *Vtrum autem vna ſit ponenda talis ſubſtantia, an plures, & quot, non oportet nos latere. Sed meminiſſe quoque aliorum ſententias.*

Aliorum ſententias nunc non quærimus: Ariſtotelicam ideſt ſuam ſic explicat.

Text.43. *Nobis verò ex præſuppoſitis, atque determinatis dicendum eſt: principium enim, ac primum entium, tùm per ſe, tùm per accidens immobile eſt, mouens autem primo, ſempiterno, & vno motu. Cum verò quod mouetur, neceſſe ſit ab aliquo moueri, primumque mouens immobile per ſe eſſe, ac motu æterno ab æterno moueri, & vnum ab vno*, hucuſque citat Licetus.

Ariſt. 12. *met.* 43. "Videmuſq; præter ſimplicem lationem totius, quàm dicimus primam ſubſtantiam, & immobilem mouere, cæteras etiam lationes, quæ errantium ſunt, ſempiternas eſſe (ſempiternum nanq; & irrequieſcibile circulare corpus eſt, monſtratum autem eſt de his in Phyſicis.) Neceſſe eſt harum quoque lationum vnamquanque à per ſe immobili, & æterna ſubſtantia moueri, nam & ſtellarum natura perpetua ſubſtantia quædam exiſtens: & quod mouet, perpetuum, & prius eſt moto: & quod prius ſubſtantia eſt, ſubſtantia ſit neceſſe eſt. Conſtat itaque neceſſe eſſe tot ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles ac abſque magnitudine ob cauſam prius dictam". Totum integrum textum citaui, vt appareret ſermonem non eſſe de Deo expreſſum; ſed cum Ariſtoteles poſuerit ſubſtantiam quandam æternam, immobilem, à ſenſibilibus ſeparatam, ſine magnitudine, impaſſibilem, & inalterabilem; quærit vtrum vna ſit ponenda talis ſubſtantia, an plures? & concludit, quod plures. Si per *talem ſubſtantiam* intelligat Deum, iam aſſerit plures eſſe Deos contra id, quod prætendit Licetus.

Subiectum, quod proponit deinde in probatione, eſt principium

cipium & primum entium: *omium rerum* eſt Liceti additio. Semper vel addit aliquid ad textum, vel detrahit, vel imponit textui, quod in textu non eſt; imponit, quòd *Deus ſit vnus*, hoc in textu non eſt: addit *principium omnium*: hoc in textu non eſt: mutilat ſecundam partem textus à verbis illis. *Cæteras etiam lationes*, &c. in quibus conſiſtit reſolutio quæſtionis propoſitæ, quòd ſint plures ſubſtantiæ tales, non vna: tot ſcilicet ſunt tales ſubſtantiæ, quot ſunt corpora circularia, & lationes eorum.

Conſideremus itaque illa prædicata, quæ attribuuntur motori primi orbis, vtrum eadem conueniant motoribus cæterorum orbium; nam Piccolomineus in libro de celorum motoribus per iſtum textum probat, dicta de Deo dici debere de vniuerſo genere mentium ſeparatarum. Qua in re Licetus conſentit cum Piccolomineo in lib. 2. de pietate Ariſtotelis cap. 6. Ego verò in vno diſſentio, quòd illud primum ens, de quo hic agitur, eſt primus motor primi orbis, & poteſt dici Deus eodem nomine, quo cæteri motores immobiles: ſed tamen non poſſe dici primum Deum, vel ſummum Deum; propterea quòd motores immobiles, de quibus agitur in iſtis duobus textibus, ſunt determinatè applicati ad determinatos orbes; ſed ſummus Deus, & ſummus princeps entium ad nullum orbem eſt determinatus, imò toti vniuerſo præſidet, & motoribus, atque mobilibus æternis: necnon & principijs motiuis, ac ſtatorijs omnibus, ſubcæleſtium. Controuerſia hæc grauis eſt inter Peripateticos, nunc omittenda. Veniamus ad textum, qui eſt de primo motore applicato, & de poſterioribus motoribus applicatis. Experiamurque, an eadem prædicata dicta de primo motore ab Ariſtotele communicata ſint cunctis. De primo motore ait in antecedente. *Cum verò quod mouetur, neceſſe ſit ab aliquo moueri.*

1 *Primumque mouens immobile per ſe eſſe*

2 *Ac motu æterno ab æterno moueri*

3 Et

3 *Et vnum ab vno*

Colligit conſequens ſuppoſitis lationibus inferioribus,

Neceſſe eſt harum quoque lationum

A per ſe immobili

Et æterna ſubſtantia moueri

Vnamquamque lationem, ſcilicet ab vna ſubſtantia, vnde tandem concludit ad quæſitumprincipale, quod tale erat: *Vtrum vna ponenda ſit talis ſubſtantia, an plures, & quot*. Reſpondet in fine textus 43. *conſtat tot ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles, ac abſque magnitudine*. Quinimò colligit hoc prædicatum *abſque magnitudine* de inferioribus motoribus æternis, quod in tex.42. & 43.non propoſuit de primo motore; ſed quia probauerat in textu 41.iſtud prędicatum *abſque magnitudine*, illud etiam applicat inferioribus motoribus, vt conſimili ratione cætera prædicata communicentur, ſicut & nomen Dei communicatum eſt omnibus ſubſtantijs primis tex. 50.Vnde apparet, quoniam ſubſtantia eſt primum ens 12. Metaph.2. quando Ariſtoteles communicauit nomen primæ ſubſtantię omnibus motoribus immobilibus, communicauiſſe nomen *primi entis*. Sed & nomen principij conuenit omnibus, cum omnes ſint principium vnde motus primum. eademque ratione cætera communicabuntur.

Secundò obſeruo Licetum, nihil proferre ad punctum difficultatis. Gratis damus Ariſtotelem poſuiſſe vnum primum priucipium, vnum primum ens, vnum primum motorem, vnum principem, & gubernatorem entium: ſed poſtulamus à Liceto nobis oſtendi hanc propoſitionem in textu, *Deus eſt vnus, Dij non ſunt plures, Vnus Deus eſt colendus, multitudo Deorum eſt deteſtabilis*. Hæc ſi oſtenderit in textu, vicit. Si autem voluerit à ratione principij, & primi entis arguere ad rationem Dei: ſtatim iuxta ſecundum fundamentum incidit in paralogiſmum accidentis. In primo ente applicato, in primo principio applicato ad orbem mo-

uen-

uendum concurrunt ratio principij, & ratio Dei; hæ rationes ſunt idem re, ſed ſunt rationes differentes: ratio principij, & principis multis mortalium competit: principij quidem, vt igni, & aquæ: principis verò, vt Regi Gallorum, aut Hiſpanorum; ratio Dei nullis mortalibus ab Ariſtotele tribuitur: non igitur, quę dicuntur de ſubiecto ſecundum vnam rationem, dicentur de alia, niſi fortè per accidens, vt in propoſito; primus motor eſt immobilis, eſt æternus, eſt vnus, eſt ſubſtantia prima, ſeparata à magnitudine, & ſenſibilibus: quæ quidem de ſingulis ſeparatis motoribus prędicantur: vnde vnum eſſe enuntiatur de primo entium, ennntiatur etiam de motore orbis Lunæ. Ita quoque ſi Deus eſſe vnus dicatur de motore primi orbis, Deus dicetur eſſe vnus de motore vltimi orbis.

Tertiò obſeruo. Si Licetus optabat ab impietatis nota vindicare Ariſtotelem, non debuiſſet iſtos textus pietati catholicæ repugnantes proponere.

1 Motum circularem æternum eſſe, eſt hæreſis.

2 Mobile circulare eſſe ſempiternum, & irrequieſcibile, eſt hæreſis.

3 Subſtantias ſeparatas ſecundas eſſe ſua natura perpetuas, eſt hæreſis, ſaltem intelligendo à parte ante

4 Subſtantias eaſdem mouere motibus æternis, hæreſis.

5 Neceſſe eſt tot eſſe ſubſtantias, quot ſunt lationes, hæreſis: imò ſubſtantiæ motrices poſſunt eſſe plures, nullaque neceſſitas eſt, vt ſint tot, quot motus: poteſt quippe Deus facere orbes, & immediatè mouere ſine concurſu cauſę ſecūdę.

6 Motum à parte poſt ſempiternum fore in orbibus cæli, eſt hæreſis. Hæc et alia per ſe illata ex æternitate motus, non ſpirant pietatem; & ex non pietate pietatem probare non eſt iuſtum.

Recognitio XXIII.

Licetus ad pag.*6*.ex libro de mundo ad Alexandrum aſſumit argumentum factum ab Eugubino. Cui reſponſum eſt Veſtigatione 4.num.30.3*6*. Fatetur Licetus librum à nonnullis reijci, tanquam alienum ab Ariſtotele Stagirita. Reſpuit librum Piccolomineus in libro deMundo cap.2.Ianninius de natura cęli car.475. Et in Veſtigatione 4. Ego reieci ad num.35.3*6*.37. Budæus quoque, qui ex græco latinum fecit eum librum, in alium Ariſtotelem librum deriuat. Ex libro incerto certam authoritatem non habebimus.

Conatur Licetus fidem libro acquirere Iuſtini Philoſophi, &Martyris atteſtatione in tom.1.oratione ad Gręcos pag.45. mei libri. Sed meminerit Cl.Licetus in eo libro ad pag. 47. Sanctum Iuſtinum de Ariſtotele hæc ſcribere.

Licetus, quæ pro ſe accipit: quæ contra ſe nõvidet, nõ audit, non legit, non intelligit, ſed mutus tranſibit.

Ariſtoteles ſecundum Principem Deum, non ideas, ſed intelligentia cognobiles Deos quoſdam facit.

Eadem pag.de Anima. *Contra Ariſtoteles entelechiam eam nominari, non immortalem, ſed mortalem eſſe vult.*

Pag.7*6*.de Ariſtotele. *Cum Euripi Chalcidici naturam cognoſcere non poſſet, vnde propter ingens probrum, & pudorem, in mærorem coniectus, vitam morte commutauit.* Si ergo in his tribus dictis Licetus Iuſtino non ſubſcribit,ne ægrè ferat, ſi nos primo non ſubſcribimus.

Apuleium ſecundo citat Licetus pro illo libro aſſerens ab Apuleio librum de Mundo, vt Ariſtotelis librum latinitate donatum. Attamen Apuleius ſcribit,vt author, aſſerens tamen ſe accepiſſe in eo libro,& ab Ariſtotele, & à Teophraſto,multis detractis, paucis additis, non nullis mutatis. Cur ergo librum Ariſtoteli magis, quàm Teophraſto adſcribes? Sanè fragmentum illud, quod è capite 7.refert Licetus, magis refert copiam elegantem Teophraſti, quàm parcam verborum

borum

Digitized by Google

borum moderationem Ariſtotelis. Locus ille citatus oſtendit vnum Deum ſummum, ſed non negat ſubordinatos Deos, ſicuti & lex vna, non excludit iudices, militares duces, ſenatores. Sed ne multis, authór ille in cap. 2. docet, & Deum eſſe, & Deos eſſe, Deum ponit in ſingulari. *Dicitur mundus, Ordo, & digeſtio vniuerſorum, quæ à Deo, & per Deum aſſeruatur*: Aſſerit in plurali Deos. *Cum interim ſupremam regionem (elementa) fecerint Deorum domicilium: infimam animalium in die victitantium*: Licetus, quod pro ſe eſt, citat, quod contra ſe eſt, ſilet: ſatis aſtutè.

Recognitio XXIV.

SExtò pag. 11 lin. 11. aſſerit Ariſtotelem in 1. de cęlo 100. dixiſſe. *Diuinum numen viuere vitam ſufficientiſſimã, nullius indigam, eſſeque vnde pendet rebus omnibus eſſe, & viuere.* *Licetus.*

Prima obſeruatio. Vix crederem textum Ariſtotelis poſſe magis inordinatè, aut oſcitanter afferri. Certè *Numinis* nomen in textu non eſt. Poſthac titulus, *vitam ſufficientiſſimam viuere* profertur de vno; ſed in textu de multis. *Quapropter*, inquit Ariſtoteles, *neque quæ illic ſunt, nata ſunt in loco eſſe, neque tempus facit ipſa ſeneſcere, neque vlla traſmutatio vllius eorum eſt, quæ ſuper extima diſpoſita ſunt lationes ſed inalterabilia, & impaſſibilia, optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſſimam perſeuerant toto æuo*. Multa habentia vitam per ſe ſufficientiſſimam textus ſonat, Licetus vnum Numen viuere vita ſufficientiſſima ait. Multitudinem in vnitatem, quàm fideliter conuertit?

Sed neque ſibi conſtat, quandoquidem in primo fundamento ex libro ſecundo de pietate cap. 6. hunc textum intellexit de Dijs extra cęlum poſitis, qui diuerſi ſint à Dijs cęlorum motoribus. Nunc autem dicta de pluribus Dijs, & ab Ariſtotele, & à ſe ipſo, de vno tantùm Deo vult intelligi.

G 2 Secun-

Digitized by Google

Secunda obſeruatio. Titulus *nullius indigam* verſus finem textus 100. reperies, non vitæ, ſed primo diuino adſcriptum. *Primum, ac maximè ſummum, quod ſit ſe habens atteſtatur ijs, quæ ſcripta ſunt. Neque enim aliud melius eſt, quod moueat: illud enim eſſet vtique diuinius: neque habet prauitatem vllam, neque indigens ſuorum bonorum vllo eſt.* Soli primo diuinorum adſcribit, vt primo ſubiecto 1. *nihil habet diuinius*, 2. *nullam habet prauitatem*, 3. *nullo ſuorum bonorum indigens eſt.* Primum diuinorum ad mentem Ariſtotelis, eſt maximè ſummum. Sit vnus numero Deus; ſed & quilibet ex Dijs ſubordinatis eſt vnus numero Deus. Sicut enim Sortes eſt vnus numero homo, neque propter hoc tollitur, quin Callias ſit vnus numero homo. Homo enim eſt vna communis ſpecies Sorti, & Calliæ, Athenienſibus regibus. Dei nomen eſt commune genus, & ad regem Deorum, & inferiores Deos iuxta primi Politic. cap. duodecimo.

Tertia obſeruatio. Titulus, *vnde pendet rebus omnibus eſſe, & viuere* ab Ariſtotele non eſt aſſignatus Numini, ſed Æuo. *Etenim hoc nomen* (Æuum) *diuinè enuntiatum eſt ab antiquis. Finis enim, qui continet vita vniuſcuiuſque tempus, cuius nihil eſt extra. Secundum naturam, Æuum vniuſcuiuſque vocatum eſt.*

Secundum eamdem autem rationem, & totius cæli finis.

Et finis omne tempus, ac infinitatem continens Æuum eſt (ab eo, quod ſit ſemper ſumpta denominatione) immortale, & diuinum: vnde & alijs pendet. his quidem exactius, his autem obſcurius eſſe, & viuere. Triplex Æuum ponitur. Æuum cuiuſqua viuentis temporarij. Æuum totius cæli. Æuum continens omne tempus, ac infinitatem. Hoc Æuum tertium eſt immortale, & diuiuum, vnde alijs pendet eſſe, & viuere. Diſcrimen eſt inter Æuum vt finem, & inter vitam Æuo finitam: hoc eſt, diſcrimen reperitur inter durationem vitæ, & vitam, quæ durat. In nobis verò tempus vitæ, quod eſt

Æuum,

Æuum, & vita, re diſtinguuntur. Æuum diuinum, & vita diuina ſaltem ratione formali differunt. Sed Licetus licenter iſta confundit.

Quæro, an de vno ente diuino, an de omni diuino loquatur Ariſtoteles? Reſpondet textus immediatè. *Etenim quemadmodum in vulgaribus ſententijs circa diuina ſæpè declaratur rationibus, quòd diuinum ipſum intranſmutabile eſſe, neceſſe eſt omne.* Vbi aſſerit, omne diuinum eſſe intranſmutabile ex neceſſitate, igitur quoniam particula nunc citata reddit rationem de Æuo diuino: & ratio extenditur ad omne diuinum, conſentaneum eſt, vt Æuum tertio modo ſumptum extendatur ad omne diuinum; ſi eouſque extendatur cauſatum, quouſque cauſa extenditur. Sic eniteſcit, quàm accuratè Licetus Magiſtrum ſcrutetur: nam vbi Ariſtoteles deſtribuit vniuerſaliter *omne diuinum*, Diſcipulus tantùm vnum numero diuinum, illi tribuit, Ariſtoteles vitam ſufficientiſſimam multis, Diſcipulus vni. Ariſtoteles de Æuo, Diſcipulus de Numine Diuino exponit. Egregiè, egregiè.

Quartò auctarium eſt. Magiſter cordatè ait. vnde *&* *alijs* pendet: Diſcipulus an accuratè? vnde pendet *rebus omnibus*. Magiſter cautè, & rectè ait *Alijs*, quod enim eſſentialiter dependet, aliud eſt ab eo, à quo dependet: atque ideò inter ea, quæ dependent non ponitur ipſum principium: vnde eſſe, & viuere alijs dependet. Diſcipulus autem, vnde pendet *rebus omnibus eſſe*. Conſequenter loquendo in recto, omnis res dependet quo ad eſſe & viuere, ſed omne diuinum eſt res. Ergo omne diuinum dependet: nam & primum æuum, & primum æuiternum ſunt res quædam, Ergo etiam primum æuum, & primum æuiternum dependet: etiam primum ipſum, & ſummum diuinum, quod eſt abſurdiſſimum. Omne enim dependens tandem reducitur ad aliquod independens.

Quin etiam ſi omnes res dependent, & præter omnes res nihil

nihil eſt, conſequitur, vt omnes res dependeant à nihilo. O quantum differt accuratiſſimus Ariſtotelis intellectus, & intellectus Liceti, qui ſolus Magiſtrum vult Ariſtotelem Ad extremum confer concluſionem Liceti, cum textu probante. Concluſio eſt. Cultum vnius Dei ſtatuere, cultus Deorum multorum deteſtari. Sed in textu de cultu, vel deteſtatione, de vno Deo, nihil eſt. Item de *vno diuino ſummo*, & de *omni diuino* comprehenſis, & ſummo, & inferioribus, aſſertio eſt in textu. Nihil ergo propoſitum, ſed oppoſitum propoſiti in textu eſt. Textus tamen iſte iterum occurret.

Recognitio XXV.

Licetus. SEptima citatio eſt in pag. 21. ex libro de Mundo. vnde citat Orphei carmina ſic. " *Quapropter, quæ de ipſo in Orphicis carminibus dicta ſunt haud quaquam perperam dicta ſunt & quamuis in pleriſque græcis exemplaribus ea carmina non legantur. Sunt nihilominus in aliquibus, vt in Lemariano, & in verſ. ab Apuleio, qui verſus illos ita latinos fecit.*

Primus cunctorum eſt, & Iuppiter vltimus idem.
Iupiter, & caput. & medium eſt. Sunt ex Ioue cuncta,
Iupiter eſt terræ baſis, & ſtellantis Olympi.
Iupiter, & mas eſt, eſtque idem nympha perennis.
Spiritus eſt cunctis, validuſque eſt Iupiter ignis.
Iupiter eſt pelagi radix, eſt Lunaque, Solque.
Cunctorum Rex eſt, principium, & originis autor.
Cuncta tulit, ſacro verſans ſub pectore curas.

Nec tamen Orphei carmina eſſe ſcribit Ariſtoteles, aſt alibi (ſecundo de Generat. an. cap. 1.) dicit ad Orpheum authorem referri, ſatis innuens ea non eſſe propria Orphei, vt obſeruat alio in loco Ioannes Grammaticus. „ Hæc Licetus. Qui putat Ariſtotelem loqui de iiſdem carminibus in lib. de Mundo ad Alexandrum, & in 2. de Generat. Animal. cap. 1.

Item-

Itemque ſecundò putat Ariſtotelem in hoc loco de Generat. Animal. innuere, ea carmina non eſſe Orphei.

Audiamus nunc Ariſtotelem Stagiritam in 2. de Generat. Animal. pag. 1245. E. *Sed cætera quonam pacto efficiantur, aut enim ſimul omnes partes generantur, verbi gratia, cor, pulmo, iecur, oculus, & reliqua omnia: aut ordine deinceps, vt in his carminibus, quæ ad Orpheum auctorem referuntur. Similiter enim, vt retis implexum conſtitui animal ibi ſcribitur. Sed enim non ſimul omnia effici, vel ſenſu patet.* In hoc ſecundo de Generat. Animal. carmina Orphica tractant *de retis implexu*, & de conſtitutione corporis animalis; vt enim in retis implexu pars poſt partem efficitur: ſic in animalis conſtitutione pars poſt partem generatur. Carmina Orphica in libro ad Alexandrum relata hæc non tractant. Ergo Carmina hæc, & illa non ſunt eadem.

Rurſus Author libri ad Alexandrum carmina, quorum meminit, affert velut Orphica, atque hoc nomine laudat, Quę Ariſtoteles 2. de Gener. Animal. attingit, indicat non eſſe Orphica ex placito Liceti. Ergo carmina hæc, & illa non ſunt eadem, vel author ea recognoſcens vt Orphica, & author non recipiens vt Orphica, non eſt idem author; vel quod verius opinor, neque eadem carmina ſunt, neque idem author vtriuſque libri.

Verum enimuerò deflenda eſt approbatio iſtorum verſuum à Liceto poſitorum. In illis metris lucidiſſimè conſtat, illi ſuo Ariſtoteli; *Iouem eſſe Deum vnum, ſummum, & primum*: cui non ſine blaſphemia grandi conditiones veri Dei, nempè falsò Deo, afferuntur. Iupiter, homo Luciferinæ ſuperbiæ præter alia multa ſcelera, hoc perpetrauit admodum deteſtabile; quòd ſe Deum haberi, prædicari, adorari voluerit: hoc Idololatriæ ſcelus erga Iouem ſummopere affecit Græcos, imò, & omnes ferè Gentiles. Siue autem Iouem Deum voces ipſum lapidem, aut lignum: ſiue nequam illum hominem repræſentatum: ſiue Diabolum idolo præſiden- D. Tho. 2. 2. q. 13. art. 1.

fidentem, nullam in his deprehendes Deitatem, aut per ſe conditiones Deitatis. Quid Ariſtoteles crediderit populariter, non eſt obſcurum. Idolum illud coluit, & ſignificata per ipſum. Philoſophicè exiſtimo Ariſtotelem Stagiritam intellexiſſe illam ſubſtantiam ſeparatam, quæ torquet cœlum Iouis, & ſub ſummo Deo conſtitutam. Hoc alij viderint.

Recognitio XXVI.

Licetus. AD pag. 22. lin. 17. Licetus Ariſtotelem refert; an rectè id fecerit exquiramus. Ita ſcribit. *Quare Deus per tropum, & mas eſt, quia vim habet generandi actiuam à ſe, nec eam ab alio recipit: & fœmina eſt, quia in ſemetipſo generat. His enim duobus, vt ait Ariſtoteles alibi (1. Gen. Animal. cap. 2.) determinatur mas, atque fœmina.*

Prima obſeruatio. Ariſtoteles in 2. de Generat. Animal. cap. 1. car. 1241. E. docet in rebus perfectis ſeparari marem à fœmina. *Cumque ſua natura melior, magiſque diuina cauſa ſit ea, quæ prima mouet, cui ratio ineſt, & forma, quàm materia: cumque melius etiam ſit ſeparari à deteriori, quod melius eſt; ideò in quibuſcumque fieri poteſt, & quoad eius fieri poteſt, mas à fœmina ſeparatur. Melius enim, magiſque diuinum eſt principium motus, quod per generationem mas obtinet, fœmina enim materia eſt.* Ecce Ariſtoteles in perfectis viuentibus ſeparat marem à fœmina, vt efficiens à materia. Licetus nihil reueritus Magiſtrum, Deum viuentium perfectiſſimum marem, & fœminam fingit. Neque hoc tantum in textu à me nunc reſcripto legitur, verùm & in textu per Licetum citato: ſed pro more ſuo non integrè accepit, quod pro ſe eſt; quod contra eſt in libro reliquit.

Sic autem Ariſtoteles ait in 1. libro de Generat. Animal. cap. 2.

§. 1. *Generationis enim principia illa potiſſimum quis ſtatuerit*

rit marem, & fœminam. Marem, vt quod motus, & generationis originem teneat, fœminam, vt quod materia.

Nonne omnem abſurditatem ſuperat puro actui, qui eſt Deus, rationem materiæ impingere? Principium effectiuum, materiale, & paſſiuum eſſe dicere?

§. 2. *Marem nanque id Animal dicimus, quod in alio gignit. Fœminam quod in ſe ipſo. Quamobrem in vniuerſo quoque naturam terræ quaſi fœminam, matremque ſtatuunt: cælum autem & Solem, & reliqua generis eiuſdem, nomine genitoris, Patriſque appellant.* En cum communi opinione Ariſtoteles ſeparat marem à fœmina: cęlum vt marem, & principium generationis actiuum, terram vt fęminam, & principium generationis paſſiuum ſtatuit. Mas generat in alio, ſic cęlum mixta, & plantas generat in terra: Fœmina generat in ſe ipſa, ſicuti terra generat mixta tàm inanimata, quàm animata. Cum ergo mas, & fœmina tantum diſtent iu vniuerſo, quantum cęlum à terra, non debuit Licetus coniungere iſta duo in Deo. *Ariſtoteles*

§. 3. *Mas autem, & fœmina inter ſe differunt ratione, quod facultas vtriuſque diuerſa eſt. Senſu autem partibus quibuſdam diſcrepant: rationis diſcrimen ita exultat, vt mas ſit, quod in altero generare poteſt, vt eſt: Fœmina, quod in ſe ipſo, & ex quo ſit, quod generatur, contentum in eo, quod generat.* *Ariſtoteles*

Quàm conſonet Licetus cum Ariſtotele ex hiſce tribus particulis cognoſcemus. Primò Ariſtoteles non docet maſculum habere vim actiuam generandi *à ſe*, atque non recipere *ab alio*. Hoc Liceti eſt, non Ariſtotelis. Siquidem omnes plantæ, & omnia animalia, quæ nunc ſunt, vim generandi non habent à ſe, ſed ab alia planta, vel animali priori generante: atque ita in infinitum ſecundum Ariſtotelem. A quo enim proles accipit animam vegetalem, ab eodem accipit potentiam actiuam generandi, quale ipſum. Siquidem anima prima eſt generatiuum quale ipſum 2. de Anima 40. Inſuper quæ nunc generant, & generarunt ante, vel plantæ,

H vel

vel animalia habent virtutem à cęlo, & inſuper à primo mouente cum 12. Metaph. 24. *Et homo hominem generat, præter hac item cuncta mouens, tanquam omnium primum.*

Secundò diſcrepat ab Ariſtotele, nam propria differentia maris à fęmina in eo conſiſtit, quòd mas poteſt generare in altero, vt legimus in 2. & 3. §. In 2, *Marem id animal dicimus, quod in alio gignit.* In §. 3 rationem formalem maſculi aſſignat. *Mas ſit, quod in altero generare poteſt.* Nauus Diſcipulus non nauiter ſcripſit, quando à mare propriam rationem differentiæ omiſit. Ideò autem mutilauit, quia voluit Deum facere fęminam, quæ generat in ſe ipſo. Si autem poſuiſſet differentiā maris in Deo, tūc Deus eſſet principiū generatiuum, & in ſe ipſo, & in alio, & duo oppoſita includerentur: placuit ergo potius mutilare textum, quàm oppoſita inuoluere.

Tertiò, fęmina ita generat in ſe ipſa, vt ex ipſa tanquam ex materia fiat proles, prout dictum eſt & in 1. & in 3. §. Aſſerere autem, quòd res generantur à Deo in ſe ipſo, ſicut in fęmina eſt inconueniens. Duæ ſunt habitudines in fęmina, prima eſt materię componentis, ſecunda loci continentis, & conſeruantis: neutrum ex iſtis reſpectibus habet Deus, dico ex iſtis reſpectibus poſitis ab Ariſtotele. Nolò nunc temerare ſacras literas, vt Licetus facit, qui longè alia ratione ponit matrem habere rationem principij generatiui, quàm habeat Deus in ratione fœminæ, vnde per æquiuocationem exponuntur æquè æquiuocè & Scriptura, & Ariſtoteles.

Longè alia ratione ponit rationem maris eſſe in animalibus, quàm Licetus recitet, Determinat Ariſtoteles marem per generare *in alio*: Licetus per generare à ſe, non ab alio.

Reco-

Digitized by Google

Recognitio XXVII.

Licetus tres parcas per fabulam inuentas Deo aptat dicens. *Si liceat hac ad verum ſenſum explicare diuina natura, quam neceſſitatis nomine nuncupauit etiam Ariſtoteles, tres filias, id eſt tres formales rationes, quæ ſunt ratio cauſæ formalis, effectricis, & finalis.* *Licetus.*

Prodigè. Licetus vnum filium in Deo productum ad intra negat: nunc tres filias Deo concedit. Quæ diſtinctio eſt Patris generantis à filiabus genitis? An & hic ſemen iudaiſmi nouelli abſconditum eſt. Etenim inter Deum parentem, atque tres cauſalitates eius efficientem, formalem, finalem vt filias, non eſt diſtinctio realis, ſed iuxta communiorem ſententiam *rationis*: iuxta ſubtilem *formalis* ex natura rei. Dicent ergo Iudæi: ſecundum ſapientiſſimum Licetum paternitas, & filiatio non ponit diſtinctionem realem Patris à Filio: ſed diſtinctionem rationis: quæ doctrina à Cenſoribus fidei Chriſtianæ eſt vniuerſaliter approbata; & à Summo Chriſtianorum Pontifice eſt cum applauſu recepta, quemadmodum teſtatur ipſe Licetus in libro de Septimo Quæſitis ad pag. 276. Cum igitur nos, dicent Iudei, concedimus iuxta Salomonem in Prouerbijs 30. In Deo. & Patrem, & Filium, *quod eſt nomen eius, & quod nomen Filij eius, ſit noſti?* Non ſequitur iuxta antiquum illud, & antiquandum argumentum: quòd Pater & Filius ſint duæ res realiter diſtinctæ, quoniam paternitas & filiatio in diuinis ingerunt diſtinctionem rationis duntaxat, aut vt multum detur, diſtinctionem formalem: realem verò minimè ſecundū iſtum Liceti verum ſenſum: ita Sabellianiſmus, & Iudaiſmus nouellus reſtituitur. *An credendum Liceto.*

Pergit Licetus. *Aequali inuicem interuallo in throno ſedere, quod eſt habere ius æquale gubernandi mundum vniuerſum: eſſe quidem veſtibus albis ob ſimpliciſſimam Dei naturam: & ca-* *Licetus.*

Digitized by Google

pite coronato propter poteſtatem regiam , quam Deus exercet gubernando mundi ſub tribus hiſce formalitatibus.

Ac vt ratio cauſa efficientis, qua ſuo effectu (12. Metaph. 16.) prior eſt, aptè Lacheſis appellatur, qua præterita concinit.

Et Clotho dicitur cauſa formalis quum forma (12. Metaph. 16.) ſimul cum effectu ponatur.

Et Atropos cauſa finalis vocatur, qua vltimo effectui conueniens (2. phyſic 23.) adueniens futura pſallit.

Quatuor hic ſunt citationes, prima ex libro de Mundo, tres poſteriores ex libris Stagiritæ confeſſis.

Circa primam ſic ſcribit Author libri de Mundo tres parcas eſſe. *Earum vnam ſtatuentes in eo, quod iam profligatum eſt: quam Atropon ideò nuncuparunt, quoniam ea, qua iam præteriere, retrorſus agi nequeunt.*

Al Lacheſis functio futuris deſtinata eſt. Omnium enim, qua ſecundum naturam ſunt, ſors ſua quodque manet. Heu incredibilem diſcordantiam textus, & expoſitionis. Secundum textum Atropos reſpicit præterita. Lacheſis futura. Secundum expoſitionem Liceti Lacheſis præterita, Atropos futura pſallit. potuit ne expoſitio à Diſcipulo magis contraria Magiſtro afferri: & minori cum diligentia conſiderari? Sed relicto libro incerto ad certos veniamus.

Bona concordantia.

Primò citatur textus 12. Metaph. 16. Ita habet textus. *Cauſa itaq; mouentes, tanquam antea orta exiſtunt: qua vero vt ratio ſimul ſunt. Cum enim ſanus ſit homo, tunc etiam ſanitas eſt & forma anea ſphara ſimul, atque anea ſphara.* Prior pars eſt de cauſa mouente, ideſt de cauſa efficiente, quæ prior tempore eſt ſuo effectu: cuius rei ratio redditur, quoniam cauſæ mouentes ſunt antea ortæ, ideſt factæ prius, vel præfactæ, ſicut legebant Alenſis, Thomas, Aphrodiſeus, Sueſanus: Græcè προγεγενημένα ideſt prius facta, vel præfacta. Poſtulo, an prima propoſitio ſit vniuerſalis, an indefinita? Si eſt vniuerſalis argumentor. Omnes cauſæ efficientes tan

Citatio 10 ex 12 met. 16 recognoſcitur.

quam

cu m prius factæ, prius tempore exiſtunt, quàm ſui effe-ctus. Deus eſt cauſa efficiens tanquam prius factus: ergo Deus eſt prior tempore ſuis effectibus. Primò quidem abſurdum eſt ponere Deum antea eſſe ortum, vel factum. Ergo inconſideratè textus iſte attribuitur Deo, cum non poſſit cadere ſub ſubiecto primæ propoſitionis à textu poſitæ, *cauſæ mouentes tanquam antea ortæ*, Deus enim eſſentialiter acceptus non eſt antea factus, vel ortus, imò nunquam eſt factus, vel factibilis: nam ſi Deus eſſet factus, ante Deum eſſet alia cauſa efficiens tempore prior ipſo Deo, & procederemus in infinitum. Aliud eſt dicere Deum eſſe cauſam mouentem, aliud Deum eſſe cauſam mouentē antea ortā. Sed ſolemne eſt Liceto mutilare propoſitiones Magiſtri, ac partem ſibi commodam recipere, incommodam diſſimulare.

Secundò inconueniens ſequitur ad hominem. Si enim omne efficiens eſt prius tempore ſuo effectu: Deus autem eſt efficiens, & primum efficiens. Ergo Deus eſt prior tempore ſuo effectu. Deus quidem ab æterno fuit, ergo effectus Dei prius tempore non fuit, quo tempore Deus erat ſine effectu, & poſterius tempore effectus fuit. Quamobrem ſolus Deus ab æterno fuit, & nullus effectus fuit ab æterno, quod eſt contra ipſum Licetum æternitatis motus, mobilis, mouentium defenſorem. Textus vtique loquitur de cauſa effectrice, quòd ſit prior tempore effectu, & de cauſa formali, quòd ſit ſimul tempore cum effectu.

Si autem prima textus propoſitio eſt indefinita: & ſubſumas, Deus eſt efficiens, ergo Deus eſt prior effectu. Syllogiſmus eſt in prima figura ex maiore indefinita, cum fallacia conſequentis, nec benè colligit Licetus inde, Deum eſſe priorem tempore ſuo effectu. Adde, quòd in minori ſumendum eſt, Deum eſſe cauſam mouentem, antea ortam, ſeu factam, quod eſſe falſiſſimum nemo dubitat. Loquitur ergo Ariſtoteles de cauſa mouente, ſed antea facta; quæ quo-

Digitized by Google

quoniam antea facta eſt,tempore præcedit effectum: quales ſunt multæ cauſæ efficientes, vt plantæ, vt animalia. Hæc ſatis de formalitate effectiua Dei, quæ in illo textu non continetur.

Illud quoque falſum eſt,cauſam effectricem in Deo reſpicere præterita; quid enim res præſentes facit, & conſeruat? quid futuras faciet, & conſeruabit? Nonne cauſalitas effectiua Dei? Imò cauſalitas effectiua non videtur eſſe potentia ad præteritum. Facta nanque, aut faciet, aut non faciet Deus. Facere, vt facta non ſint facta eſt impoſſibile.Sic Ariſtoteles in 6.ad Nicomachum cap.2. *Quod autem factum eſt, quin factum ſit, fieri nullo modo poteſt; idcirco rectè Agatho, inquit,*

Re namque ſola hac ipſe priuatur Deus.
Vt facta minimè infecta poſſit reddere.

Facere vt facta ſint facta, ſuperuacaneum eſt, iuxta Prouerbium,Actum agere. Sed & Author libri de Mundo negat, quæ præterita ſunt, retrorſum agi poſſe. Stagirites verò in lib.2.de Generat.cap.vlt. quæ ſemel corrupta ſunt, eadem numero refici non poſſe,aſſerit. Ergo in via Ariſtotelis cauſalitas effectiua reſpicit præſentia, & futura, præterita minimè; quàm multis modis à Magiſtro deſciſcit Licetus?

Citatio 11 ex 12.met. 16.recogno ſci-tur.

Nunc de cauſalitate formali, de qua Ariſtoteles in ſecunda propoſitione ait. Formam, & compoſitum ſimul eſſe, & inductione probat in naturalibus, vt ſanitas, & ſanus homo ſimul ſunt: in artefactis vt forma ſphæræ, & ænea ſphera ſimul ſunt. Dicamus hoc de Deo: quòd Deus ſit forma compoſiti, & incipiat eſſe cum compoſito, ſimul deſinat cum compoſito. Profectò vel aures exhorrent audire, vel lingua proferre, quòd ſimul ponatur in eſſe cum compoſito effectu, vt incipiente compoſito,incipiat cauſalitas formalis in Deo: & deſinente compoſito, deſinat cauſalitas formalis. Faceſſant hæ deteſtabiles aſſertiones,& Ariſtoteli ne tribuantur.

Ratio

Ratio erroris eſt. Quoniam duplex eſt ſignificatio formæ, alia eſt forma externa, vt exemplar 2.Phyſic. 28.5. Metaph. 2. ſicuti domus extra fit à domo in mente: domus in materia à domo ſine materia 7.Metaph.23. quæ forma ſine materia exemplar eſt. Alia ſignificatio formæ eſt de forma interna in cauſato, quæ eſt per ſe pars compoſiti. De hac forma verum eſt Ariſtotelis dictum, Cauſa, vt ratio ſimul eſt cum compoſito. Verum eſt hoc de omni forma interna (excipe animam, quæ eſt intellectus, prout excipit ipſemet Philoſophus in 12.Metaph.17.) Ariſtoteles igitur loquitur de forma internè componente, quæ ſimul incipit, ac deſinit cũ compoſito, & loquitur aduerſus Platonem, qui ponebat formas ſeparatas præexiſtere ante compoſitum. Licetus autem perperam dicta de forma interna, quæ ſimul incipit, & deſinit cum compoſito; traduxit ad formalitatem exemplarem in Deo exiſtentem, quæ nunquam incipit, vel deſinit, atque ideò tempore vel potius æternitate prior eſt omni facto, vel per naturam, vel per artem. Quod ſi attendat ad ſolam coexiſtentiam pro tempore, quo effectus eſt: eodem modo, & efficiens, & finalis cauſalitas Dei præcedunt omnia cauſata, ſeu naturaliter, ſeu artificiosè: & eodem modo coexiſtunt cum iſtis cauſatis, & nihil valet illa differentia præteriti, præſentis, futuri, quantum ad iſtas tres cauſalitates.

Ad cauſalitatem finalem in Deo probandam textum 2. phyſ.23. profert Licetus, ex quo probare vult, quòd finis habet rationem vltimi, & vltimò aduenientis, atque adeò finem reſpicere futura. Deſcribo textum, quantum ſatis videtur. *Quorum enim continuo motu exiſtente, eſt aliquis finis ipſius motus, hic vltimum eſt; & id cuius cauſa. quocirca, & poeta deriſoriè adductus eſt, vt diceret: habet finem, cuius quidem cauſa factus eſt. Vult enim non omne vltimum eſſe finem, ſed optimum.* De morte Poeta loquitur, quam, quia vltima eſt, finem nuncupat. De morte Licetus, quia Atropos mortem *Citatio 12 2.phyſ.23.*

in-

infert. Illam ergo ſignificationem à Philoſopho confutatam tanquam à Philoſopho poſitam amplectitur. Sanè Deus eſt ita vltimus finis, vt ſit optimus finis, neque vltimò aduenit, vt interimat, ſed vt perficiat.

Recognitio XXVIII.

itatio 13 LIcetus pag.27.lin.4.ſcribit. *Nam Deus, vt principium habet rationem(2.phyſ.28.)effectricis cauſa.*

1 Volebat citare textum 29.2.phyſ. in quo Ariſtoteles de cauſa effectrice diſſerit, citauit 2.phyſ.28.in quo nihil de cauſa effectrice.

2 Textus 29. ſic de cauſa effectrice effatur. *Amplius vnde principium mutationis primum, aut quietis: vt conſultor cauſa, & pater filij, & omnino faciens facti, & mutans mutati.* Hoc in loco *Deus* non nominatur, tàm ſæpè Licetus in textu ponit, quod in textu Magiſtri non eſt, ſcilicet componit nouos textus.

3 Deus vt principium, inquit Licetus, habet rationem cauſæ effectricis, & probat per textũ 2.Phyſ. Vocabulum *principium*, eſt vocabulum æquiuocum ad multas ſignificationes per 5.Metaph.cap.1.toto. Si ex vocabulo *principium* arguat, ergo principium effectiuum; argumentum eſt à ſophiſmate æquiuocationis. Si principium cauſale accipiat: à ratione principij cauſalis in communi arguere ſine diſtributione ad vnam ſpecialem rationem eſt fallacia conſequentis. Imò eſt fallacia non cauſę, vt cauſæ quoque. Quando enim ad aliquid conſtituendum requiruntur plura, & ex vno requiſitorum inferatur illud, ad quod requiruntur, non cauſa pro cauſa inferendi affertur. Veluti ſi velis inferre *hominem* cauſa inferens talis eſſe debet. hoc ens deſignatum eſt ſubſtantia corporea animata ſenſitiua rationalis, ergo eſt homo: rectè infertur. Si autem dixeris, hoc ens eſt ſubſtantia, ergo eſt homo; non cauſa pro cauſa affertur. Iam verò ſi cauſa effe-

ctrix

Digitized by Google

ctrix ſit concludenda de aliquo ſubiecto, vt de C. & arguas C. eſt principium. Ergo C. eſt cauſa effectrix: fallax eſt conſequentia, nam ad inferendum conſequens tota definitio cauſæ effectricis accipienda eſt pro medio, non vnica, & ſola definitionis particula. Dicendum ergo fuerat C. eſt principium mutationis primum, & quietis. ergo C. eſt cauſa effectrix: ſed Licetus noſter ex voce *principium* ſola, alijs nec propoſitis, nec probatis, concludit Deum eſſe cauſam effectricem. Solicitiorem eſſe me vellem in benè ſcribendo, quàm in multa ſcribendo.

Recognitio XXIX.

VNdecima citatio eſt in pag. 27. *Dogma*, inquit Licetus, *de vnitate Dei profitetur multis alijs in locis Ariſtoteles*, nam agens de primo motore immobili vnitatem illi aſſignat inquiens, in 8. Phyſ. 48. &c.

Prima obſeruatio. Textus tres 48. 49. & 52. 8. Phyſ. tranſcripſit Licetus, Fruſtrà traſcriberem, præſertim cum in illis textibus, non legatur, *Deos non eſſe plures*; imò neque *Dei* nomen ab Ariſtotele eſt ſcriptum, ſed à Liceto intruſum.

Secunda. Argumentum poſſet ſic formare. Primum mouens immobile eſt vnum numero, non plura; primum mouens immobile eſt Deus. Ergo Deus eſt vnus, non plures. Tale argumentum factum eſt à Suarez, & à me reſolutum in Veſtigat. 4. num. 44. iuxta fundamentum ad pag. 27.

Alia enim eſt ratio mouentis, alia ratio Dei: ſunt idem re, ſed ratione differunt, mouens, & Deus; ratio Dei nullis mortalibus conuenit, ratio mouentis multis mortalibus. Quod ſi vna ratio reſtringitur per additum, quia primum mouens immobile eſt vnum numero, non reſtringitur ratio Dei ſine fallacia conſequentis.

Adde his, quod primum mouens immobile eſt *hoc aliquid* Deus eſt *quale quid* conueniens multis Dijs extra cęlum, in cęlo, infra cęlum, teſte Liceto lib. 2. de Pietate cap. 6. Dum

igitur in minori propoſitione diceret, primum motorem immobilem eſſe Deum, vel è contra, interpretaretur *quale quid*, vt Deum eſſe, *hoc aliquid*, ideſt motorem primum immobilem. En ſimile argumentum. Sortes eſt vnicus numero, & non plures numero; Sortes eſt ſubſtantia, & è conuerſo. Ergo ſubſtantia eſt vnica numero, & non plures.

Tertia. Monui, ne dum vult probare pietatem in Ariſtotele, illius aperiat impietatem: ne referet cum Cham verenda Patris. vt Magiſtri ſui. Sicut alios in hoc reprehendit in huius libri ſui proęmio, ſed reprehendit iniuſtè, nempè Scotum, & Scotiſtas. In iſtis textibus legimus motum ęternum inceſſabilem eſſe. Legimus neceſſariò eſſe ponendum aliquid perpetuum primum mouens, quia neceſſarium eſt ſemper eſſe motum: inferimus, primum mouens eſſe ab æterno mouens, eſſe neceſſariò mouens, eſſe neceſſariò aliquid mobile. Iſtæ ſunt impietates. Deus verus ſolus ab æterno fuit, & nihil aliud, aut mouens, aut mobile. Motus cęli nec à parte ante, nec à parte poſt eſt æternus, aut inceſſabilis. Quid igitur eſt Deus Ariſtoteli per Licetum? Eſt primum mouens, mouens ab æterno, & neceſſariò mouens. Tale primum mouens nobis inducit Ariſtoteles eſſe vuum: & falsò atque impiè Licetus dicit, tale mouens eſſe Deum. Aliud eſt verus Deus, qui non neceſſariò, nec ab æterno habet rationem vel facientis actu, vel mouentis, quanquam ab æterno ſit principium factiuum, vel motiuum. Aliud eſt, quod Ariſtoteles ſtatuit, quod Licetus fingit. Simpliciter negandum eſt quòd Deus ſit primo mouens cum duabus illis conditionibus ab Ariſtotele ſcriptis in textibus 8. Phy. dictis.

Sed tamen per Licetum, & Piccolomineum enuntiata de primo motore in 8. phyſ. intelligenda ſunt de vniuerſo genere ſeparatarum mentium. Cum ergo nunc Licetus enuntiet de primo mouente, quod ſit Deus. Ergo ſingulæ mentes

ſunt

ſunt Deus, & multi ſunt Dij, & non vnus Deus.

Sed in 8.Phyſ.64.exaratum eſt. *Tria enim ſunt, & quod mouetur, vt homo aut Deus: & quando, vt tempus: & id in quo.* & c. Igitur ſub hoc toto vniuerſali, *quod mouetur* collocat Ariſtoteles hominem, collocat Deum. & arguo. *Deus moue tur Ariſt.*

Deus ex.8.Phyſ.64.mouetur.

Primum mouens immobile non mouetur.

Ergo primum mouens immobile non eſt Deus. Ne autem maior videatur eſſe non vniuerſalis, comparemus iſtos duos termin... *Deum*, & *mobile*, vel *Deus* eſt minus commune, quàm mobile, vel æquale, vel magis commune, Si ſit minus commune, aut æquale propoſitio, maior erit vniuerſalis. Omne, quod eſt Deus, mouetur. Si detur tertium, ergo Deus prædicabitur vniuerſaliter de mobili: quare omne mobile erit Deus, quod eſt abſurdum. Soluat hoc argumentum ex 8.phyſ.& in eo libro inceniet duos Deos, alterum mobilem, alterum immobilem.

Recognitio XXX.

DVodecima citatio ad probandam Dei vnitatem affertur ex 12.Met. 29.pag.28. lin.4. *Eſſe numericam vnitatem aperte profitetur alibi Philoſophus, dum ex vnitate numerica primi mouentis, ac omnino primi quod quid erat eſſe, demonſtrat vnitatem numericam vniuerſi dicens.* *Licetus.*

12. Metaph.49. *Quod autem Cælum ſit vnum manifeſtum eſt, ſi enim plures ſint cæli, vt homines: principium vniuscuiuſque erit ſpecie vnum numero verò multa: at quæcunque multa numero materiam habent: vna enim, & eadem multorum ratio eſt, veluti hominis. Socrates verò vnus. ipſum verò quod quid erat eſſe primum, non habet materiam cum actus ſit, vnum ergo tùm ratione, tùm numero primum mouens immobile ens eſt; & id igitur, quod ſemper continuoque mouetur: vnum ergo tantum cælum eſt.* Hæc Ariſtoteles,

Licetus. *Quum igitur Ariſtoteli mundus ita ſit vnus, vt nullo pacto multiplex eſſe valeat: profectò, qui talem vni-*

I 2 *tatem*

tatem mundi declarat , atque demonſtrat ex vnitate numerica primi quod quid eſt,primique mouentis,ac(omninò Dei)*Magiſter vnicum cenſet Deum, reſpuitque prorſus Deorum multitudinem.*

Prima obſeruatio. Mirabile, an miſerabile eſt, cum lector expectat aliquem textum Ariſtotelis, in quo vel affirmetur Deus eſſe vnus, vel negentur Dij eſſe plures. Licetus adducit quid vis aliud. Particulam *omnino Dei* Licetus ponit, Ariſtoteles minimè. Plurimi textus affirmant *Deos plures*: nullus adducitur negans *plures Deos* ; O fruſtrata ſpes Lectoris, nec in iſto textu quidem adeſt Dei nomen. Vnus eſt mundus,vnum eſt primum quid erat eſſe, vnum primum mouens immobile, concedo antecedens eſſe in Ariſtotele. Vnum eſſe Deum, Deos non eſſe multos, nego conſequentiam propter dictas rationes.

Secunda obſeruatio. Vnitatem numericam mundi talem deſcribit Licetus, vt nullo pacto multiplex eſſe valeat, aſſeritque,quòd ex vnitate primi mouentis, & primæ quiditatis Ariſtoteles demonſtrat talem vnitatem mundi: quod Ariſtoteles,ſtante vnitate primæ quiditatis, vt Dei, ſtatuat non poſſe plures eſſe mundos, eſt impietas, coarctans Dei omnipotentiam. Omnipotentia Dei vnica exiſtens numero, poteſt facere multos mundos, & numero, & ratione diuerſos ab iſto. Iterum atque iterum impietates Ariſtotelis propalat Licetus. In quo non placet verbum *Demonſtrat* bis repetitum à Liceto. Principia demonſtratiua ſunt vera, & neceſſariò vera: concluſio demonſtrata eſt vera, & neceſſariò vera. Si ergo ex tali principio neceſſariò ſequi talem vnitatem mundi Licetus prætendit, iam ipſæ duos errores impietatis alterum in conſequentia, alterum in conſequenti committit. Antecedens: Deus eſt vnus. Conſequens: Mundi non poſſunt eſſe plures.

Tertia obſeruatio. Confundit Licetus, quaſi idem ſint apud Ariſtotelem, primum quid erat eſſe, primum mouens, & Deus; & hoc aliquid mutat in quale quid: vni-

tatem

tatem numericam attributam primæ quidditati, attribuit Deo, ideſt rationi extraneæ cum fallacia accidentis. Sanè Deus diſtinguitur in multa ratione, & numero ſecundum Ariſtotelem, teſtibus Liceto, ac Piccolomineo loco citato 2. de Pietate cap. 6. primum quid erat eſſe non eſt multa ratione, vel numero. Ergo primum quid erat eſſe non eſt Deus, ac malè iſta duo confundit Ariſtoteles Liceticus in vnum.

5. Quarta. Quæ dicta ſunt de primo mouente in 12. Metaph. dicenda ſunt de vniuerſo genere mentium ſeparatarū ex Liceto, & Piccolomineo. De primo mouente dicitur eſt primum quid erat eſſe: eſt vnum ratione, & numero. Ergo quælibet mens ſeparata eſt primum quid erat eſſe, eſt vna ratione, & numero. Ratio ſuffragatur, nam quanta eſt latitudo medij termini, tanta debet eſſe latitudo paſſionis demonſtratæ iuxta ſecundum Poſt. 97. Nunc autem medius terminus eſt, Quid erat ſine materia, cum actu ſit. Ratio actus eſt communis omnibus motoribus æternis cum 12. Metaph. 30. vnde & ibi aſſeritur, quilibet motor æternus eſſe ſine materia. Ergo ſimiliter quilibet motor æternus eſt vnus ratione, & numero. Differunt tamen motores ſeparati ſecundum ordinem ſuperioris, & inferioris iuxta ordinem orbium celeſtium; quapropter ſi actus ſine materia, vel primum quid erat eſſe conuenit omnibus ſubſtantijs ſeparatis; omnes ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt ſubſtantiæ primæ, ſunt quiditates primæ, ſunt Dij, prout concluditur in text. 50. ſequente immediatè, ad 49. à Liceto citatum.

Recognitio XXXI.

AD pag. 28. Ariſtotelem citat ſecundum Arabicam tranſlationem. Poterat adducere textum Græcum Philoſophi genuinum, poterat adducere verſionem Latinam Græco textui valdè conſonam. Voluit adducere ad falſam conclu-

cluſionem, falſam tranſlationem. Ariſtotelicus textus, & veraces verſiones aſſerunt plures Deos: falſa negat, ideoque & producitur.

Aliæ partes falſæ, & à textu diſcrepantes alijs conferendæ relinquantur. Ego quæ neceſſaria ſunt adducam ex verſione.

Latina. *Sed neceſſe eſt Ixionis cuiuſdam fatum detinere ipſum ſempiternum, & indomitum.*

Arabica *Et tunc aſſimilatur fabula antiquorum de Equiſor, quod eſt aternum, & ſemper mouetur violenter, ſine fine, & ſine quiete.*

Dicam cum Sueſſano. *Auerroes autem loco Ixionis habet Aquitem, quem ignoro.* Similiter, & ego ignoro, quid ſibi velit barbara vox Equiſor. Hoc certum eſt hanc vocem, & cæteras multas diſcrepare à textu Ariſtotelis.

2. Latina. *Si itaque quemadmodum diximus, contingit dicto ſe habere modo de prima latione, non ſolum de ipſius ſempiternitate, ſic exiſtimare melius: ſed & ſolùm vtique habebimus ſic conſentanea diuinationi, quæ de Dijs eſt, enuntiare concordes ſermones.*

Arabica. *Et dico, quòd ſermo illorum de iſto motu æterno eſt ſine ratione. Sicut ſermo eorum de multitudine Deorum, & non oportet nos indicare res per ſermonem dicentis, ſed per verum ſermonem, & firma ratione. Volumus igitur fugere iſtos ſermones, & fabulas, & reuerti ad narrandum hoc, quod remanet de diſpoſitione huius nobilis corporis, ſcilicet cæli.*

Subdit Licetus. *Damnat igitur Ariſtoteles opinionem de pluralitate Deorum, tanquam à veritate, rationeque alienam, & profitetur Deum eſſe ſingularem, & vnum in mundo.* Non verus Ariſtoteles, ſed Arabs interpres multitudinem Deorum dicit eſſe ſine ratione, & eſſe fabulam.

Prima particula illa, *quòd ſermo illorum de iſto motu æterno*

æterno eſt ſine ratione. Si de antiquis ab Ariſtotele propoſitis in textibus 1.& 2. intelligatur,non eſt conformis Ariſtoteli, qui plures rationes pro æternitate motus erexit: ſi pro poſterioribus philoſophis, vt Empedocle, & Platone, poſſet concedi Arabicæ lectionis ſenſus,niſi ipſa Arabica translatio de antiquis exprimeret.

Secunda particula.*Sicut ſermo eorum de multitudine Deorum eſt ſine ratione*.Hoc non eſt in textu.

Tertia particula *Et non oportet nos iudicare res per ſermonem dicentis,ſed per verum ſermonem, & firma ratione*. Ne hoc quidem eſt in tèxtu.

Quarta particula. *Volumus igitur fugere illos ſermones, & fabulas*. Nihil tale in textu.

Quinta particula. *Et reuerti ad narrandum hoc, quod remanet de diſpoſitione huius nobilis corporis, ſcilicet cæli*. Neque hoc eſt in textu Ariſtotelis.Arabs nouum textum cudit, non Ariſtotelis textum vertit.

Vt intelligamus dicta Ariſtotelis noto: quando ad aliquem finem poſſumus peruenire per multa media, tunc conſultamus, quod nam medium ſit melius. Quando autem vnum ſolum eſt medium, tunc medium eſt neceſſarium,quia ſine illo finis haberi non poteſt,iuxta definitionem neceſſarij traditam in 5.Metaph.6. Ait ergo Ariſtoteles. Si dicta de prima latione, ita ſe habent, ſicuti nos diximus: tunc non tantùm erit melius aſſerere primam lationem eſſe æternam: ſed etiam hoc pacto ſolùm conformes erunt ſermones noſtri vaticinationi de Dijs. Vnde ad hunc finem, qui eſt diuinatio de Dijs, non habemus duas vias, vt vna ſit melior: ſed vna ſola via eſt, ſcilicet æternitas cæleſtis lationis; qua poſita,ſeruatur diuinatio de Dijs: qua non poſita, non ſeruatur. Quapropter æternitas non ſolùm eſt medium, vel via melior, ſed eſt ſola via ſeruandi diuinationem de Dijs: propterea & motus æternitas neceſſariò recipienda eſt. Arguit ergo Ariſtoteles ex cauſa finali. Diuinatio de Dijs eſt tenen-

tenenda, cui & noſtros ſermones conformare debemus, ſed poſita æternitate motus cęli ſeruatur diuinatio, & ſola æternitate poſita ſeruatur, atque eſt conformitas noſtri ſermonis ad diuinationem de Dijs. Ergo non ſolùm melius, ſed etiam neceſſarium eſt ponere æternitatem motus.

Sueſſanus autem ſuper iſto textu Ariſtotelis affert ea,quę ſpectant ad diuinationem de Dijs dicens."*De Dijs tradit hæc, quòd moueant ſine labore, quòd perpetui, quòd beati, quòd forma ſeparata, & eiuſmodi id genus:* at hæc omnia per poſitionem Ariſtotelis haberi poſſunt. Nam ſi motus cælorum ſint perpetui, & ſine labore; Dij qui cęlos mouent, erunt ſine labore,perpetui, beati, atque ab omni mole ſeparati, vt vidimus in libro phyſicæ auſcultationis etiam. Quare hic, & tantus eſt Ariſtotelis fructus; inquit. *Si igitur quemadmodum res dicto modo de prima latione ſeſe habere licebit*, vt quod ſit perpetua, & ſine labore, non tantum melius de eius æternitate erit ſentiendum, ſed etiam hoc duntaxat pacto, & per noſtram dumtaxat poſitionem de ea vaticinatione, quam de Dijs habemus ſententias conſonas certius proferre poſſumus.„Hæc Sueſſanus.

Recognitio XXXII.

IN pag. 27. lin. 6. prodit Licetus. *Multitudinem Deorum Ariſtot. apertè tanquam fabuloſam antiquorum gentilium opinionem recenſet, ac tantum non reprobat, Deum unicum celebrans.* Legamus textum.

prima pars textus. 12.Metaph.tex.50. *Tradita autem ſunt quædam à maioribus noſtris, & admodum antiquis, ac in fabulæ figura poſterioribus relicta, quòd hi Dij ſunt, vniuerſamq; naturã diuinum continet.*

Secunda pars. *Cætera verò fabuloſè ad multitudinis perſuaſionem, & ad legum, ac eius quod conferat, opportunitatem, iam allata ſunt. Hominiformes, ac aliorum animalium nonnullis ſimiles eos dicunt, ac alia conſequentia, & ſimilia his, quæ dicta ſunt.*

3.pars. *Quorum ſi quis ipſum ſolum primum, ſeparando accipiat, quod*

quòd Deos arbitrabantur primas ſubſtantias eſſe, diuinè profectò dictum putabit.

Et (vt veriſimile eſt) ſæpius quæque arte, & philoſophia, quo ad poſſibile fuit, inuenta, corruptaque rurſus, has illorum opiniones, quaſi quaſdam reliquias nunc vſque ſaluatas eſſe. *4. pars.*

Paterna itaque, ac priorum opinio in tantum nobis manifeſta ſit. *5. pars.*

1. Hæc Ariſtoteles. Addit Licetus de ſuo. *Quis non videt his Ariſtotelem apertè fateri Deos gentilium, Ammones, Mercurios, Martes, Mineruas, Panos, Faunos, Oſirides, & alios eſſe fabuloſos, & à priſcis callidioribus ad ignaram plebeculam in obedientia, & in obſequio legum continendam inductos?* *Licetus.*

2 *Ac eos cautè reprobare, qui motrices orbium intelligentias infra Deum ſitas nomine Deorum donabant.*

3 *Ait enim talium opiniones eſſe veluti reliquias corruptæ apud gentes veræ philoſophiæ, nimirum ſi places Moſayca, ac veræ Theologiæ.*

Cautè Ariſtoteles in prima parte textus ponit ſecundum antiquos, quòd *hi Dij* ſunt; neque hoc tanquam fabuloſè dictum notat. In 2. parte ſcribens. *Cætera verò fabuloſè*, ſecernit fabuloſa huius partis, vt quod Deos poſuerint habere formas hominum, & animalium. Sic in 1. Polit. cap. 2. car. 380. *Et Deos ob hoc ipſum putant cuncti regem habere, quoniam ipſi partim nunc, partim antiquitus ſub regibus degebant. Quemadmodum verò formas humanas Dijs attribuunt homines, ſic etiam vitas*. Fabuloſum eſt formas hominum, atque brutorum, necnon eorum actiones, vel paſſiones Dijs attribuere: at quod *hi Dij ſint*, non eſt fabuloſum. Legamus Ariſtotelē in tertia parte ſeparantem dictum in 1. par. à fictis in 2. In 3. parte inquit. *Quorum ſi quis ipſum ſolum primum ſeparando accipiat: quod Deos arbitrabantur primas ſubſtantias eſſe, diuinè dictum putabit*. Ergo primum dictum Ariſtoteles approbat, tanquam diuinè dictum. nimirum quòd *1 obſeruatio.*

K mo-

motores immobiles, quòd primæ ſubſtantiæ ſint Dij. Incautè Licetus confundit primam partem cum ſecunda,&que Ariſtoteles reprobat, quoad formas corporeas attributas ſubſtantijs ſeparatis à corpore, confundit cum ſubſtantijs ſeparatis, quas Ariſtoteles comprobauit, & ab antiquis diuinè dictum eſſe iudicauit, quòd ſubſtantiæ primæ ſint Dij. Non reprobat Ariſtoteles motores ſeparatos orbium Iouis, Martis, Mercurij, hoc enim eſſet deſtruere propriam opinionem: reprobat formas humanas, vel beſtiales ſeparatis ſubſtantijs attributas fabuloſè; & fruſtra Licetus contra omnes nititur expoſitores, qui omnes in 3.p.explicanda, notant ab Ariſtotele approbari, quòd *prima ſubſtantia ſint Dij.* Omnes afferre ſuperſedeo, tres tamen ex tribus ſectis præclariſſimos viros Peripateticos referam.

Aphrodiſeus. Ex Græcis Alexander Aphrodiſeus, Liceto in pag.28.fidus Ariſtotelis interpres, in commentario 12. Metaph. text. 50.ait. *Poſtquam docuit Deos eſſe, & tot numero, quot sphæras, qui ex diuiniſſima, optimaque ſubſtantia pendeant: eique ſubiecti ſint, & quibus ab illa, vt optimi, & ſint, & habeantur, ſuggeratur, ſic ait. Neque verò ipſi tantùm in hac de Dijs ſententia ſumus: ſed à veteribus etiam, priſtiſque hominibus in figura fabulæ accepimus, Deos eſſe, non alios per fabulas ſignificantibus, quàm hos, qui à nobis aſſeruntur. Sunt igitur Dij, diuinaque multitudo, quæ vniuerſam naturam, omnemque mundum continet.* Poſthac exponit ſecundam partem de formis, quæ attributæ ſunt Dijs, & rationem reddit qualem qualem earum formarum. Denique ad tertiam partem ſcribit Aphrodiſeus.

A quibus, inquit Ariſtoteles, ideſt ab his omnibus, quæ de Dijs fabuloſè traduntur (ſi quis primum illud ſeparauerit) quas ſcilicet nos primas ſubſtantias Deoſque vocamus: & illos quoque Deos eſſe cenſuiſſe (putabit diuinè dictum fuiſſe ſanè.) In quo Philoponus, ac Themiſtius cum Alexandro conueniunt.

Ex

Ex Arabis Auerroem, quem Licetus pag.28. magnum commentatorem nuncupat, profero, iudicium Ariſtotelis in 3.par. exponentem. *Si aliquis homo expoſuerit ſermonem eorum, quoniam intendebant per Deos primas ſubſtantias, quæ ſunt principia corporum cæleſtium, tunc expoſitio erit vera, & apologus conſentiens veritati.* Auerroes.

Ex Latinis Alexander de Alas Ariſtotelicum iudicium ita declarat. *Si tamen aliquis accipiat ex dictis eorum hoc ſolum quod iſti extimauerunt Deos eſſe ſubſtantias ſeparatas, hoc diuinè, & verè dictum eſt, & ſecundum probabilitatem, & quantum ad hoc dictum eorum eſt conſonum dicto noſtro.* Idem ſentiunt Albertus Magnus, Thomas Aquinas, Antonius Andreas, Paulus Soncinas, Antonius Scaynus, Ioannes Baptiſta Rubeus, Vicomercatus, Sueſſanus, Celius Mancinus. Ecquis obſecro, alium ſenſum erueret, niſi quòd hæc propoſitio *primæ ſubſtantiæ ſunt Dij* eſt ab antiquis diuinè dicta? Alenſis. Alber. 12. me. cap.29 Aquin. in comen. tex. 50. Ant. And. ibidem. Soncin. Scayn. in coment. Rubeus, Vicom. Sueſſ. Manc. in comen.

Quis interrogo? Reſpondeo: Licetus aduerſus clariſſimum textum, & clariſſimè ab expoſitoribus declaratum in lib. de Pietate Ariſtotelis ait pag. 29. *Ac eos etiam cautè reprobat, qui motrices orbium intelligentias infra Deum ſitas Deorum nomine donabant.* Non reprobat vtique, ſed approbat tanquam diuinè dictum. Veruntamen ſi eſt contra omnes Licetus, eſt etiam contra ſe ipſum, qui in lib. 2. de Pietate cap.6. pag. 113. *Præterea*, inquit, *Dei nomen Ariſtoteles non rarò tribuit ſecundis intelligentijs &c. Tùm cæleſtia corpora mouentibus*, atque ad hoc citat 12. Metaph. 50. Si ergo 12. Metaph. 50. Ariſtoteles intelligentias Celorum motrices Dei nomine donat, non reprobat eos, qui tales intelligentias vocant Deos, ſed reprobat Licetum, qui ponit Ariſtotelem reprobare ſe ipſum.

Quartam particulam textus ita delineat Licetus. *Ait enim talium opiniones eſſe veluti reliquias corruptæ apud gentes veræ philoſophiæ, nimirum ſi placet Moſaicæ.*

Et hæc quoque eſt corruptela textus, non expoſitio, nil ob-

ſtat, quin corrupto toto, partes eius aliquæ ſaluentur, vt domibus deſtructis, ſæpè remanent, parietes, ſcalæ, portæ. Ita prius inuenta eſt philoſophia, poſtea corrupta; ſed non obſtante corruptione, aliquæ reliquiæ vſque ad Ariſtotelem ſunt ſaluatæ; nam ſi quæras, quæ nam ſunt iſtæ reliquiæ, nihil inuenies in hoc textu 50. niſi iſtud dictum *Primæ ſubſtantia ſunt Dÿs* ſi etiam hoc reprobat, nihil approbat, nullas reliquias ſaluatas docet priſcæ philoſophiæ, ſuam opinionem non confirmat ex authoritate antiquorum; quod eſt planè contra intentionem philoſophi: ſolet enim Ariſtoteles proprias confirmare ſententias ex antiquorum traditione, vt in 1.Meteor.ſumma 1.cap.3. de vocabulo *æther*, vbi quoq; docet, eaſdem opiniones reuerti etiam infinities; cauſamque interitus philoſophiæ explicat in 1. Meteor. ſum. 1. cap. vltimo. Item in 1. de cęlo 22. In 2. de cælo text. 50.

Quod autem ait, per philoſophiam corruptam intelligi Moſaicam, eſt valdè alienam. Ariſtoteles erat Græcus, & à maioribus Græcis deſcendens, prout omnes Hiſtorici de Ariſtotele conteſtantur; vno Hebræo pſeudo Hiſtorico contradicente. Sic Ariſtoteles. *Tradita autem ſunt à maioribus noſtris, & infrà, Paterna opinio &c.* quibus conſonat in 2. de cęlo text.2. Ponere ergo Hebræos, & Moyſen, eſſe maiores, & parentes Ariſtotelis, inane eſt.

Deinde textus, vt Licetus vult, reprobat iſtas reliquias, quòd *primæ ſubſtantiæ ſunt Dÿ, & quod Dÿ fabuloſi ſint cum formis hominum, & brutorum*: iam Ariſtoteles reprobat philoſophiam Moſaicam, quam tamen ex placito Liceti Ariſtoteles approbat. Sed in Scripturis Moyſis inueniri, quòd primæ ſubſtantiæ ſint Dij, falſum eſt. Quod motores æterni ſint, & cęli moti ab æterno: quod motores cęlorum ſint habendi tanquam Dij, falſum eſt: quanquam Licetus plenus æquiuocationibus & plenus abuſionibus ſcripturarum, hoc velit Sacræ Scripturæ imponere. Statui abſtinere à rebus

ſacris

facris, quantum poſſibile fuerit.

Falſum eſt illud quoque, Moſaicam doctrinam tempore Ariſtotelis fuiſſe corruptam; non fuit corrupta apud Gentiles, quibus data non fuerat iuxta pſal. 148. non apud Hebræos corrupta fuit: propterea quod fideles Hebræi diligenter Moyſis libros ſeruarunt. Si quid autem ex libris Sacris detritum eſt in captiuitate Babylonica, per Eſdram prophetam eſt reparatum; qui non ſolùm aliena manu, ſed & propria literis aureis ſcripturam ſacram ſcripſit, & in Sanctuario templi repoſuit. Tempore Ariſtotelis res Iudæorum florebant ſub Perſarum Regibus: Alexander verò Philippi nihil Iudæos nocuit, ſed eos potius honore auxit. Nec potuit Ariſtoteles Hebræorum Scripturas legere, quia nondum in Græcum idioma tranſlatæ erant. S. Auguſt. in 8. Ciuitat. Dei cap. 11. de Platone ſcribit. *Ab anno mortis Platonis vſque ad tempus, quo Ptolomaus Rex Aegypti Scripturas Propheticas gentis Hebraorum de Iudaa popoſcit, & per ſeptuaginta viros Hebraos, qui etiam Gracam linguam nouerant, habendas curauit, anni fermè reperiuntur ſexaginta: quapropter in illa peregrinatione ſua Plato nec Ieremiam videre potuit tantò ante defunctum, nec eaſdem ſcripturas legere, qua nondum fuerant in Gracam linguam tranſlata, qua ille pollebat. Niſi fortè quia fuit acerrimi ſtudij, ſicut Aegyptias, ita & iſtas per interpretem didicit.* S. Auguſt. Hæc Auguſtinus. Ariſtoteles viginti tribus annis poſt Platonem vixit ex Bergomenſi in ſupplemento Chronicorum car. 66. Nec Ariſtoteles in Ægyptum peregrinatus eſt ad diſcendas literas Ægyptiorum, aut Hebræorum; vnde philoſophiam propriam ex naturali ratione, & ex maiorum ſuorum traditione hauſit.

Reco-

Recognitio XXXIII.

Licetus

QVintum decimum à Liceto pag. 29. prolatum textum iam aſſumamus. Sic ait. *Ariſtoteles ipſe re verà Dei nomen attribuit vni ſoli menti ſupremæ, cuius attributa ſtatim aggreditur poſt prædicata proponere ſcribens (12. Metaph. 50. debuit citare 51.) Ea verò, quæ circa mentem ſunt, ſemper ſic de Deo loquitur numero ſingulari.*

Prima obſeruatio. In toto textu 51. 12. Metaph. Nec nomen Dei, vel Deorum, ſiue in numero ſingulari, ſiue plurali reperitur; atque adeò citatio eſt ſimpliciter falſa, dum ait, quòd Ariſtoteles, vel ſupremæ menti, vel menti in communi Dei nomen attribuat.

Alber. de omni. 12. met. c. 30.

Secunda obſeruatio de re in illo textu propoſita eſt controuerſia non contemnenda; Vtrum dicta de mente in textu 51. citato ſint de ſola mente ſuprema, an de mente ſeparata omni. Si enim in illo textu 51. duodecimi diuinorum non agitur de intellectibus ſeparatis, & eorum intellectione; nuſquam agitur. At verò in 2. de Cęlo 59. vt abſurdum infertur, ſi natura curam de animalium corporibus geſſerit, & de cęlis multò pretioſioribus minimè geſſerit. Negligentię accuſaretur natura in hac parte; ſed multò maioris negligentiæ naturæ ſublimis ſcrutator accuſaretur, ſi de corporibus cæleſtibus, & eorum operatione egit; de motoribus ſeparatis cęlorum, deque eorum intellectu, atque intellectione non egit; cum improportionaliter motores cęlorum cęlos ſuperent magis, quàm cęli animalium corpora. Quid? quod in 3. de Anima de humano intellectu accuratè diſſeruit, ſed ignobiliore, & in 12. Metaph. non diſſeruiſſet de ſubſtantiarum primarum intellectu?

Certè iuxta primum fundamentum à Liceto, & Piccolominco contratũ, aſſerta de Deo primò: ſunt aſſerenda de vniuerſo genere mentium ſeparatarum. quare iuxtà illud

ſun-

fundamentum dicta in iſto textu 31. non ſunt propria ſolius Dei ſupremi, ſed communia omnibus Dijs inferioribus.

Sed fac textum illum de ſola mente ſuprema differere; non tamen in illo textu agitur de Deo: quod eſt nomen commune multis: neque agitur de vnitate, vel multitudine, vel Dei, vel mentis: de cultu Dei vnius approbato, vel Deorum multorum cultu reprobato.

Tertia obſeruatio. Numerus ſingularis, & pluralis ſecundum grammaticam; non inferunt in re ſignificata ſingularitatem, & pluralitatem vniformiter. Ad vnitatem numeri ſingularis ſufficit qualiſcunque vnitas, numerica, ſpecifica, generica, analogica: vnitas numerica non requiritur. Etenim omnis definitio, diuiſio, demonſtratio eſt in re vniuerſali (ſingulare enim non eſt ſcibile 7. Metaph. 53.) omnes ferè in ſingulari aſſignantur diuiſiones, definitiones, demonſtrationes. In 4. Metaph. legimus: *Eſt ſcientia quædam quæ ſpeculatur ens, prout ens eſt, & quæ ei per ſe inſunt*. Nullus conceptus eſt minus vnus, aut plura continens, quàm ens. Si ergo ens ponatur in ſingulari numero: nunquid valet conſequentia? Ergo ens eſt vnum numero, & non ſunt plura entia? Qui ſic argumentabitur in opiniones Parmenidis, & Meliſſi incidet refutatas in 1. Phyſ.

In 1. de Interpretatione cap. 5. *Dico autem vniuerſale, quod in pluribus prædicari natum eſt; ſingulare verò, quod non: vt homo quidem vniuerſalium eſt, Callias vero eorum, quæ ſunt ſingularia*. Quia vniuerſale definitur in numero ſingulari, iuxta mirabilem Liceti ſapientiam ſequitur, quòd vniuerſale ſit vnum numero: vt homo ſit vnus numero; & quia ſingularia ponuntur in plurali numero, iam ſingularia ſinguli erunt plura, quod ridiculum eſt, cum Callias ſit vnum numero. Ergo ad numerum ſingularem in hoc nomine *Dei*, ſufficit, vel minima vnitas, quæ eſt analogica. Sed ad numerum pluralem requiritur multiplicatio realis in ſignificato

to principali, de qua re legatur Doctor ſubtilis in 1.d. 2. q.3. cum ſtatuit differentiam inter has duas propoſitiones, *Deus eſt*, & *Dij ſunt*. Conſule Veſtigationem 4. num.4. & 5. & num.29. vbi probatur eſſe fallacia conſequentis ex loquutione in numero ſingulari, concludere ſignificatum eſſe ſingulare. Adeſt etiam figura dictionis, quia enim ſimilis terminatio eſt numeri ſingularis, & de re vniuerſali, & de re ſingulari: ideò fallacia eſt, ſi in re colligitur ſingularitas, vt Petrus eſt numeri ſingularis, ergo eſt ſingulare: Dominus, eſt numeri ſingularis, ergo eſt ſingulare. Sed proſequamur dicta Liceti.

falſa citatio. Primum dictum Liceti ſuper tex.51.12. *Sic igitur Ariſtoteles ex propria ſententia decernit, Deum eſſe vnam numero mentem*. Falsò citat, neque enim Dei nomen eſt à parte ſubiecti, neque vnum numero à parte prædicati. legatur in textu Ariſtoteles.

Secundum dictum. *Mentem adeò ſingularem, & ſimplicem, omniſque multitudinis expertem, vt in ipſa, nulla prorſus compoſitio, pluralitaſque reperiatur.*

Falsò citat. Neque vox *ſingulare* eſt in textu, neque affirmatio *ſimplicitatis*, neque negatio *compoſitionis*. Vt autem veritas pateat, aſcribo textum, quamuis prolixum à Liceto allatum 12. Metaph.51.

Textus. *Ea verò, quæ circa mentem ſunt quaſdam dubitationes habent: videtur enim, eorum, quæ apparent, quid diuiniſſimum eſſe: quo verò modo ſe habens talis erit, difficultates quaſdam habet. Siue enim nihil intelligat, ſed ita ſe habeat vt dormiens, quidnam præcellens erit? ſiue intelligat, huius verò aliud ſit principale (non enim id, quod eſt eius ſubſtantia, intellectio erit, ſed potentia:) profectò non erit optima ſubſtantia. Præterea ſiue mens ſiue intellectio eius ſubſtantia ſit, quid intelligit? aut enim ipſa ſeipſã, aut aliquid aliud: quod ſi aliud, aut idem ſemper, aut aliud. Verum aut differt aliquid, an nihil, intelligere bonum, vel quodcumque? An verò de quibuſdam ipſam etiam & cogitare*

tare abſurdum eſt. Manifeſtum itaque eſt, quòd illud intelligit, quod diuiniſſimum, honorabiliſſimũq; eſt. Neque mutatur; in deterius. nanque mutatio fieret, ac motus, quod huiuſmodi iam eſſet. Primò igitur ſi non eſt intellectio; ſed potentia, rationabile eſt laborioſam et continuationem intelligendi eſſe. Deinde dilucidum, quod aliquid aliud honorabilius eſſet, quàm mens, id ſcilicet, quod intelligitur: & intelligere profectò, ac intellectio, & quod peſſimum intelligenti inerit. Quare fugiendum hoc eſt: etenim quædam melius eſt non videre, quàm videre, alioqui non fuerit, quod optimum intellectio. Se ipſam ergo intelligit, ſi eſt quidem, quod optimum eſt, & eſt intellectio intellectionis intellectio eſt.

Conferat prudens Lector textum ex vna parte, Licetica ex altera parte: nec inneniet in textu, Deum eſſe numero vnum, aut ſingularem, aut ſimplicem, aut non compoſitum nominari. Multominus reperiet dictum illud Liceti, vt in ipſa *nulla prorſus pluralitas reperiatur*. Mens quidem eſt vna re, ſed in ea ſunt multę rationes: nam ratio intellectus, & intellectionis ſunt in prima mente, ſunt in mente humana. Deitas item per Licetum competit primæ menti, ſed humanæ menti, non competit Deitas. Igitur ratio Deitatis, quæ non communicatur homini, diuerſa eſt à ratione intellectus & intellectionis, quæ communicantur homini. Sunt item in prima mente rationes entis, ſubſtantiæ, intellectualitatis, vnitatis, veritatis, bonitatis, & aliæ multæ. Neque fugies fallaciam accidentis (niſi caueas,) quæ de Deo ſub vna ratione dicuntur attribuendo eidem ſecundum alteram rationem.

¶ Tertium dictum Liceti. *Quæ mens aſſiduè ſe ipſam intelligat, nec à ſuimet intellectione diſtinguatur hilum.*

Hilum, quid ſibi vult? vocabulum exoletum, & ſignificat illud nigrum, quod eſt in ſummitate fabæ. Ponitur ea vox per contemptum, vt viliſſima à Cicerone in prima Tuſculan. ad irriſionem fabularum tartarearum, à Liceto ad irriſionem

ſupremæ mentis, vel Doctorum in ea diſtinctionem ponentium. Thomiſtæ in Deo non negant diſtinctionem rationis tùm ratiocinantis, tùm ratiocinatæ. Scotiſtæ diſtinctionem formalem, & ex natura rei ponunt. Seraphici virtualem, & ex parte rei, & ex parte rationis. Doctores iſti, aut eorum doctrinæ ne hilum quidem valent, dum ſtatuunt in prima mente diſtinctionem, vbi nec hilum diſtinguitur mens, & intellectio.

Vèruntamen cum Ariſtoteles velit demonſtrare hanc propoſitionem. *Mens eſt intellectioni ſua eadem, & è contra*; accipit ſemel pro medio termino *optimam ſubſtantiam*. Semel *non eſt potentia intellectio*. Semel, *non eſt aliquid honorabilius*, ſcilicet quod intelligitur. Si igitur ſubiectum demonſtrationis, & prædicatum, atque etiam tres medij termini ſunt omninò vnum, & idem, ita vt nulla prorſus pluralitas in mente prima reperiatur, nulla diſtinctio ex Liceto: iam demonſtratio Ariſtotelis à parte rei habebit vnum terminum, non tres terminos: habebimuſque petitionem principij loco demonſtrationis. Itemque tres medij termini, vnde & tres demonſtrationes, erunt vna demonſtratio: imò nec vna, ſed erit petitio principij.

Sunt idem in ſeparatis à materia, quod intelligit, & quod intelligitur per 3. de Anima 15. Sed intellectus eſt intelligibilis per rationem communem ad omnia intelligibilia, eſt intellectiuus propter rationem propriam immaterialitatis, à materia corporali. Vnde etiam in prima mente, alia eſt ratio, qua eſt intelligibilis, alia, qua eſt intellectiua, alia, qua intellectio, conſurgens ex intelligibili, & intellectiuo. Neque confundendæ ſunt hæ rationes, quaſi nihil prorſus diſtinguantur, ſiue Licetus fabas nigras voret contra præceptum Pythagoræ, ſiue hilum à fabis reijciat.

Quartum dictum Liceti pag. 30. lin. 9. *Verùm, & qui Dei vnitatem ſingularem ex eius intellectionis ſimplicitate colligit, in Metaphyſicis*. Falsò quidem citat tanquam dictum in textu

tu

83

tu,quòd Ariſtoteles probauerit Deum habere vnitatem ſingularem ex eius intellectionis ſimplicitate. Sed Licetus iam euaſit Magiſter, vnde à ſe Liceto dicta, profert tanquam à Magiſtro dicta. Interea concedamus Liceto, quod vult: atque in iſta ratione philoſophi erunt tres termini A.maius extremum, *Vnitas ſingularis*. B. medium. *Simplicitas intellectionis*. C.minus extremum, *Deus*. Si hæc tria non diſtinguuntur hilum, ita ut in iſtis nulla pluralitas reperiatur: ergo Ariſtoteles petit principium,probans idem per idem: ſcribit quippe in 2. Priorum cap.21. *Si tamen B.ad C.ita ſe habet, vt idem ſint, aut videlicet conuertuntur, aut ineſt alterum alteri: petitur quod in principio*. Sed ex Liceto A. eſt vnitas ſingularis,B.ſimplicitas intellectionis, C.Deus,ſiue mens ſuprema, atque de intellectione comparata ad mentem ait pag. 30. *Qua mens aſſiduè ſemetipſam intelligat, nec à ſuimet intellectione diſtinguatur hilum, ſed in ea vnum & idem prorſus (ac omnino) ſit intellectio, quod intelligit, & quod intelligitur*. Igitur B. ideſt ſimplicitas intellectionis, & quod intelligit, nempè C. ſunt idem prorſus, & omninò. Ergo in ſyllogiſmum magiſtri ſui Licetus intrudit petitionem principij. Quod cum ſit abſurdum,recedendum eſt ab illa intemperanti aſſertione identitatis, quæ ponit in Deo omnia eſſe idem re,ac prorſus,& omninò nulla ratione diſtingui. *2 priorum*

Poſtremò. Si Cl. Licetus ex eo, quia mens ſuprema eſt numero vna, concludat Deum eſſe vnum numero,incidit inſuperius indicata ſophiſmata figuræ dictionis, & accidentis. Verum enim eſt apud Ariſtotelem nomen Dei eſſe commune multis, cum ſuprema mens ſit vna numero. Si autem interpretaris Dei nomen ſignificari hoc aliquid, & vnum numero:& falſum aſſumes,& fallaci vteris argumento, de quo ſupra dictum eſt,

Digitized by Google

actus ſine potentia, eſt vnus ratione, & numero, eſt nuncupatus Deus iuxta 12. Metaph. 50. eſt vna ſubſtantia, vna & ſimplici voluptate gaudet: Quo autem modo vna ſit actio, & quomodo factiones multæ in Deo, dixi Veſtigat. 2. num. 60.

Tertia obſeruatio. Tàm in præcedenti citatione, quàm in præſenti à ſimplicitate Dei Licetus arguit vnitatem, vt pag. 30. linea 10. ſcribit. *Eiuſdem (Dei) vnitatem pariter, ac ſingularitatem deducit ex eiu. deſiderio ſimplici.* Aſſerit hoc Licetus, & aſſerit contra ſuum Magiſtrum in 12. Metaph. 37. dicentem. *Eſt autem vnum, & ſimplex non idem. Siquidem vnum ſignificat menſuram, ſimplex verò quomodo ſe habeat ipſum.* Valdè diſſonant Diſcipulus, & Magiſter, Licetus, & Ariſtoteles. Licetus affirmat ſimplex, & vnum eſſe omninò, & prorſus idem, Ariſtoteles eſt ſimplex, & vnum non idem. exponat fidus Ariſtotelis interpres Aphrodiſeus. Fidus aſſerto Liceti. *His verbis (inquit Aphrodiſeus) obiectioni cuidam, quæ opponi poſſet, occurrit: quæ huiuſmodi eſt. Si prima, & immobilis ſubſtantia ſimplex eſt, ſimplex autem eſt vnum ſubſtantia, igitur immobilis vna eſt. At ſunt aliæ immobiles ſubſtantiæ, vt ipſe hoc libro docebit. Hanc igitur dubitationem explicat dicens, vnum autem, & ſimplex non eadem ſunt. vnum enim menſuram ſignificat, vt vnum hominem, quo homines metimur, & vnum equum, quo equos menſuramus. Simplex non ſignificat menſuram, ſed quomodo ſeſe habet ipſum, id eſt ſignificat ſimplex non eſſe compoſitum.* Vnica ergo numero in vno Deo eſt voluptas ſimplex, ſed collectiuè acceptis Dijs, totidem ſunt voluptates ſimplices, quot Dij, nimirum quot ſubſtantiæ primæ. Quæ vnitas analoga eſt, ſicut & Dei nomen eſt analogum.

12. me. 37

Reco-

Recognitio XXXV.

DEcimo ſeptimo loco pag.30.lin.16. probare vult Licetus Deum eſſe ſingularem, diſtricto textu, ex ſeptimo

7. Eudem. ad Eudemum cap.15. *Quærat enim fortè quiſpiam num per omnia ſufficienti amicus ſit; quumque vir bonus ſufficienſiſſimus, & vna cum virtute beatus, quid habeat opus amicis? Neque enim, vel vtilibus, vel prouidis, vel alieno conuictu, ſufficiens opus habet: quippequi abundè ſibi ipſi conuiuere, adeſſeque poſſit; veluti Deus, qui cum nulla re egeat, nec amico etiam opus habet, quocirca, & homo beatiſſimus minimè omnium eget amico, niſi quatenus impoſſibile eſt ex ſeſe ſibi ſufficientem eſſe.* Licetus

Licetus. infert. Deus igitur Ariſtoteli ſingularis, & vnicus eſt. probat conſequentiam.

Primò, quia ſi plures Dij forent, non ſolum alter alterum intelligeret: adeoque non idem prorſus eſſet intelligens, & quod intelligitur.

Secundò, ſed etiam alter alteri foret amicus (qui enim Deum Deo ponat inimicum, aut non amicum:) quod aſſerere non debemus, cum amicus amico ſit vtilis: nec Deo quid vtile poſſit eſſe, qui ſibimet ipſi ſufficientiſſimus eſt.

Plura hic noto. Primum ex duobus exemplaribus librorum ad Eudemum, alterum in folio Lugduni impreſſo, altero Aureliæ Allobrogum in quarta folis repertum eſſe textum citatum in cap 12. quem citat Licetus cap. 15.

2. Magnopere differunt dubitatio, & reſolutio. Ariſtotelis opinio non eſt promenda ex dubitatione, ſed ex reſolutione. Licetus autem dubitationem Ariſtotelis proponit pro reſolutione. In dubitatione quidem ſæpius falſa proponi non eſt ambiguum.

Dubitatio eſt, an homo felix ſibique ſufficiēs, amicis opus habeat: ratio dubitandi eſt, quia Deus ſufficientiſſimus ſibi, amicis non indiget. Quare, & Ariſtoteles verſus finem capi-

tuli

tuli aſſerit iſtam rationem non concludere.

Ariſtoteles primò ad initium Capituli 12.car.362.proponit quæſtionem cum ratione dubitandi, & incipit in verbis à Liceto relatis. *Quærat enim fortè quiſpiam, num per omnia ſufficienti amicus ſit*. Deinde in eadem pag.ad D. ſcribit. *De hac autem quæſtione conſiderandum eſt, vtrum aliud quidem rectè dicatur, aliud verò lateat propter parabolam*. In quibus verbis, & oſtendit præcedentia non continere reſolutionem,& præſentia verba incipere ipſam ſolutionem.

Tertiò in pag.364. A.eodem cap.reſpondet ad dubitationem propoſitam, in qua negabatur ſufficienti homini opus eſſe amicis,quia & Deo ſufficienti non eſt opus amicis. Reſpōdet inquā Sed cum duo exemplaria librorum ad Eudemū habeā,alterūLugduni impreſſum, alteram Aureliç,ſicut dixi; & in textu Græco Lugdunenſi diligentius notatæ ſint Lacunæ quædam, atque in Latino mendæ irrepſerint, producam textum,ſed pro viribus emendabo.

Textus è 7.Eudem.cap.12.car.364.A. *Verùm, quòd ex ratione, id non eluxerit,& rationabiliter id conſequutum (lege non ſequutum) ſit ex verè dictis, vt puta compoſitione collationis in promptu ſolutio eſt*.

Quòd Deus (ſic in Græco, licet in Latino deſit vox Deus, legatur ergo ſic.) *Quod Deus einſmodi non ſit, vt amico egeat, aut ſimilem requirat: non reputabit pari ratione vir bonus. Neque enim in hunc modum Deus habet, vt qui pro ſua excellentia nihil præter ſe ipſum cogitat. Nobis autem bonum aliunde euenit, vnde & neceſſum habemus multos amicos conquirere*. Ex iſto principio ſolutionis conſtat verba per Licetum citata continere dubitationem.non reſolutionem,atque ideò citationem eſſe falſam,nec eſſe ſimile de Deo, qui aliunde bonum non accipit: & de homine, qui aliunde accipit: Quo autem modo intelligatur dictum. *Deus nihil præter ſe ipſum cogitat*, expoſitum eſt à me in Veſtigat.

Quid cogitet Deus.

Quæ tractantur in iſto cap.12. ad Eudemum, eadem tractan-

ctantur in lib.9.ad Nicomachum cap. 9. & in 2.Magnorum Moralium cap.10. atque in his tribus locis pleraque eadem habentur; & ex vno loco alijs lux dari poterit: præſertim ex iſto libro 2.Magnorum Moralium,vt mox dicam. vnde, & pateſcet clarius à Liceto pro reſolutione proferri dubitationem.

Tertiò noto. Licetum aſtutè ab iſto cap.12.libri 7.ad Eudemum accipere verba dubitationis, quæ pro ipſo faciunt: ſed mutilare,quæ contra ipſum pugnant in eodem capitulo car.364.D.dum nomina Deorum falſorum ſcribuntur ſic. *Et quemadmodum Herculem mater potius Deum eſſe volebat,quā vna cum ipſa manentem Euriſteo mercenariam operam locare. Sic enim diceret, & quem Lacon dicterio irriſit, vocantem fortè, dum tempeſtate affligeretur, iubens Caſtorem, & Pollucem implorare.* Tres Deos Herculem, Caſtorem, Pollucem videat Licetus in Ariſtotele, dum vult aſſerere vnum Deum.

Quartò reuertamur ad conſiderandum text.in 2.Magnorum Moral.cap.15.car.242.A. vt appareat dubitatio,non reſolutio eſſe à Liceto propoſita. Textus ſic habet. *Naſcitur quæſtio. vtrum qui cuncta habeat bona, quique ſibi ſatis ſit,amicis egebit? An tùm etiam maximè? Cui enim benefaciet, aut qui cum vitam ducet? Neque enim ſolus deget. Quod ſi his opus erit,neque contingant hæc citra amicitiam, qui ſibi ſatis eſt, egebit amicitia.* Hæc ita decernit Ariſtoteles ex propria ſententia, & ratione: ac ſtatim ſequitur. *Quæ igitur in ſermonibus conſueuit capi ſimilitudo ex Deo, neque illic rectè habet, neque hic fuerit vtilis? Neque enim ſi Deus ſibi vnus eſt ſatis,nec vllo indiget, ob hoc etiam nos nullo indigebimus. Eſt enim iactatus de Deo huiuſmodi ſermo. Nam quoniam bona cuncta obtinet Deus, ac ſibi ſatis eſt; quid faciet? Neque enim dormiet. Contemplabitur aliquid, inquiunt, id namque pulcherrimum, ac maximè peculiare. Quid igitur contemplabitur? Nam ſi quicquam aliud inſpiciat, id erit melius. Hoc verò abſurdum eſt, vt ſe quicquam melius habeat Deus. Ipſe igitur ſeſe contemplabitur. At hoc deli-*

lirum

lirum: nam hominem, qui ſe ſeſe contemplatur, vtpotè ſenſu carentem, increpamus: Quid igitur Deus contempletur, omittamus: neque de eo, quod ſibi Deus ſatis ſit, conſideremus, ſed de homine.

Conſpicimus ex iſto textu dictum de Dei ſufficientia fuiſſe dubitationem, non reſolutionem: fuiſſe communem in ſermonibus iactatis, non propriam Ariſtotelis: eſſe dubitationem hanc reprobatam, quia neque in ſe de Deo loquendo rectè habet, neque in iſta diſputatione de homine ſufficiente eſt vtilis: ideò, & Ariſtoteles eam conſiderationem reijcit dicens. *Neque de eo, quòd ſibi Deus ſatis ſit, conſideremus:* quare hęc dicta de Deo ſufficiẽti, pro nõ dictis habẽda sũt.

Conſequitur Licetum in citando textu de 7. ad Eudemum, & de 2. Magnorum Moral. trifariam aberaſſe. Primò, quòd dubitationem pro reſolutione afferat. Secundò, quòd alienam dubitationem, ceu propriam Ariſtotelis adducat. Tertiò, quòd reprobatam ab Ariſt. velut approbatam obtrudat.

Quintò, Licetus addit de ſuo deducens ex ipſo textu citato. *Quia Deus eſt ſibimetipſi ſufficientiſſimus, igitur Ariſtoteli ſingularis, & vnicus eſt.*

Conſequentia iſta eſt Ariſtoteli directè contraria. Siquidem in 1. de cęlo 100. ſcribit extra *Cælum eſſe nonnulla optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſſimam.* Liceto ſi ſufficientiſſimum eſt, eſt vnicum, & ſingulare. Ariſtoteli per ſe ſufficientiſſima multa ſunt. *Licetus.*

Addit Licetus pro Ariſtotele. Si plures Dij forent, alter, alterum intelligeret, adeòque non idem prorſus eſſet intelligens, & quod intelligitur.

Contra dico: Abſit, vt hoc vltimum conſequens ſit Ariſtotelis. Diuinus intellectus poteſt comparari ad aliud obiectum, quod ſit Deus, & aliud, quod non ſit Deus. Comparando Deum, & Deum ita ſe habent, vt ſint ſaltem idem genere. Deus autem, & illud quod non eſt Deus, ſunt primò diuerſa, vel ad ſummum habent vnitatem, ab vno, vel ad vnum. Si igitur vnus Deus non intelligit alterum, quia in-

telligens, & quod intelligitur, non eſſent prorſus idem; multò magis id ſequetur, ſi Deus intelligat aliud obiectum, quòd non eſt Deus: veluti ſi intelligat hominem, & acta eius, lapidem, & motiones ipſius. Tunc vtique aliud erit intelligens, aliud, quod intelligitur. Si hoc tanquam abſurdum eſt apud Ariſtotelem ex Liceto: iam Deus nihil aliud à ſe intelligit, quæ funeſta concluſio nunc Liceti eſſe conuincitur.

Deus ex Liceto non intelligit alia a ſe.

Impietas maxima nunc adſcribitur Ariſtoteli, quòd Deus non cognoſcat aliquid aliud à ſe: propter iſtam rationem, quia non eſſent omninò idem, quod intelligit, & quod intelligitur in Deo.

Iſta propoſitione impia (ſi recipiatur vt Ariſtotelica) concludemus in via Ariſtotelis, quæcunque ſunt in ſacra Scriptura, non eſſe diuinitus reuelata, ſed ab hominibus conficta. Sacramenta Chriſti, & Chriſtum non eſſe à Deo reuelata. Item nil boni, aut mali in angelis, vel hominibus agnoſcit Deus. Et ſi Deus iſta non cognoſcit: ergo neque iudicium particulare, aut vniuerſale exercet; nec prӕmia, nec pęnas retribuit. Denique non eſt iuſtus remunerator, contra ſecundum fundamentum pietatis à Diuo Paulo Hebr. 11. poſitum. Tota Chriſtiana religio, imò omnis religio corruit. Quid enim Deum colas, & roges, qui nihil ſciet præter ſe.

Immeritò tamen hoc Ariſtoteli attribuitur, quia per 1. Metaph. cap. 1. Sapiens omnia intelligit quantum poſſibile eſt. Deus autem eſt Sapiens, vel ſolus, vel præcipuè. Ergo omnia intelligit, quantum poſſibile eſt Deo, ſicut homo ſapiens omnia intelligit, quantum poſſibile eſt homini. Homo poteſt intelligere omnia, in vniuerſali, vel particulari; per ſcientiam, vel opinionem, hoc eſt imperfectè. in Deo nulla imperfectio, Deus ergo perfectiſſimè ſapiens, perfectiſſimè omnia intelligit, non quidem per effectum, ſed quia eſt perfectiſſimè ſapiens, perfectiſſimè cognoſcit altiſſimam cauſam, qualis eſt ipſe Deus: & cognita altiſſima cauſa, ſimplici intuitu,

1. metaph.

Digitized by Google

tuitu,per eam, & in ea intelligit omnia cauſata, ſed hoc alibi.

Sextò Licetus addit pro Ariſtotele, *Si duo ſint Dij. Alter alteri amicus foret (quis enim Deum Deo ponat inimicum, aut non amicum) quod aſſerere non debemus, quum amicus amico ſit vtilis, nec Deo quid vtile poſſit eſſe, qui ſibi ipſi ſufficientiſſimus eſt.*

Contra eſt. Quoniam Licetus arguit cum inſufficienti enumeratione, hoc eſt cum fallacia conſequentis. Tres enim ſunt ſpecies amicitiæ, *propter vtile, propter iucundum, propter bonum ſimpliciter*, ſcilicet propter honeſtum. De quibus in 8.Nicom.cap.2.3.4.prima, & ſecunda ſunt imperfectæ, & inſtabiles, tertia perfecta, & ſtabilis. In 2. Magnorum Moral. cap.11, car.235. *Optimorum amicitia per virtutem excitata eſt, multorum autem, quæ propter commodum: atque quæ propter voluptatem in hominibus ineptis reperitur, atque uibili.* Si igitur *Deus Deo non eſt amicus propter vtile, ergo Deus Deo non eſt amicus*: fallacia eſt conſequentis, & ſecundum quid ad ſimpliciter. Erit enim inter Deos illa amicitia, quæ optimorum, quæ propter bonum, quæ per virtutem,vel per aliquid virtute excellentius: ſed neque inter homines amicitia recta eſt propter vtile amantis, ſed amati, prout Ariſtoteles locis laudatis 8. Nicom, & 2. Magn. Moral. Dixerat quoque in 2.Top.loco 6. *Nam amicos quidem iuſtos eſſe propter ſe eligimus, & ſi nihil nobis debeat fore, quamuis apud Indos ſint. Inimicos autem propter alterum, vt nihil nobis noceant.* Ad hæc Licetus quærit in hac ſua ratione, quis enim Deum Deo ponat inimicum, vel non amicum?

8 Nicom.

2.Magn. Moral.

2.Topic.

Reſpondeo, Ariſtoteles Liceticus ponit. Siquidem in lib.2.de pietate cap.5.vt Ariſtotelem faciat Chriſtianum, affirmat dæmones ab Ariſtotele dici Deos; quoniam S. Auguſt. & Gloſa in 1.Reg.cap.28.in id: *Deos vidi aſcendentes de terra*, dæmones dici eſſe aſſerit, ita in 4.Reg.1. Belzebub Deus Accaron. Pſal.95. Dij gentium dæmonia. Sic ex Gen.31. Exodi 4. Item Diabolus appellatur Deus huius ſæ-

 culi.

culi, & prauorum. Quia igitur ſancta Scriptura, & Sancti; dæmones Deos vocant: etiam Ariſtoteles per Deos ſignificat dæmones, vt Licetus concludit. Nunc autem clariſſimum eſt, Deo vero dæmones eſſe contrarios, & inimicos: ergo cum Ariſtotele Licetico Deus Deo eſt inimicus.

Denique in loco citato 2. Magnorum Moral. cap. 15. falsò Licetus ait pag. 30. *Ariſtoteles apertè ſupponit Deum vnicum eſſe* falsò dictum. Ariſtoteles nihil de proprio ponit, vel ſupponit, ſed dubitationem ab alijs iactatam refert. *falſa citatio.*

Aliud quoque in iactata illa ratione obſeruo, ex quo Licetus debuit animaduertere illam dubitationem non eſſe Ariſtotelis: in illa dubitatione eſt. Si Deus ſe contempletur, id eſſe delirum, amentis, increpandum; quod pugnat cum dictis de ſuprema mente in 12. Metaph. 51. *ſeipſam ergo intelligit, ſi eſt quidem quod optimum.* Itaque contraria Magiſtro, vt Magiſtri dogmata docet. Imò & contraria ſibi ipſi ſcribens. *Si plures ille Deos exiſtimaſſet, nam vnus alium intelligere poſſet ſibi æqualis perfectionis, vt idem ſemetipſum intelligit ſe non meliorem.* Ita nunc concedit, quòd vnus Deus alterum intelligat æqualis perfectionis; & paulò ante dicebat, vnum Deum non intelligere alterum, quia non eſſet prorſus idem, quod intelligit, & quod intelligitur. Infero. Si alterũ Deũ nõ intelligit, ergo nec amat, amicuſue ei eſt. *Licetus.*

Recognitio XXXV.

POſthac in pag. 38. lin. vlt. Licetus nobis porrigit, textum à 9. Ethic. cap. 4. talem. *Habet etiam nunc Deus bonum, ſed cum ſit ipſe id, quodcunque eſt &c.*

Licetus. *Profectò. Si plures Dij forent Ariſtoteli, eidem ipſorum ſingulus eſſet id quodcumque eſt: quæ verò ſunt eadem vni tertio, illa ſunt eadem inter ſe: quare iam vnus, & idem Deus eſt Ariſtoteli, non autem ſunt plures Dij ſecundum Ariſtotelis opinionem.*

Reſpondeo. Licetus nunquam ſyllogizat in forma,

Maior

Maior talis eſſe debet. Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe.

Minor. Sed ſi plures Dij forent Ariſtoteli, eidem Ariſtoteli ipſorum ſingulus eſſet, id quodcunque eſt.

Concluſio. Ergo iam vnus, & idem Deus eſt Ariſtoteli, non autem ſunt plures Dij. Planè medius terminus erat *Eadem vnitertio*, qui terminus non eſt in minori. Ergo ſyllogiſmus non eſt in forma, cum ſit in quatuor terminis.

Prima obſeruatio; ex Ariſtotelis textu ſequitur ritè. Si vnus Deus nuncupatus A. detur, ille habet etiam nunc bonum, ſed cum ipse A. ſit quodcunque eſt. igitur Deus A. & habet bonum ſibi proprium, & eſt illud bonum habitum. Similiter Deus B. habet bonum ſibi proprium, & eſt illud bonum habitum. Ergo ſingulus quiſque Deus eſt illud bonum, quodcunque eſt. Non tamen ſequitur iſte, & ille Deus conueniunt in aliquo tertio: imò ſingulus habet proprium eſſe, & proprium bonum, non autem vnus Deus habet eſſe, aut bonum alterius.

Secunda obſeruatio. Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe. Concedo, qua identitate ſunt eadem in tertio, eadem identitate ſunt eadem inter ſe. Vt Socrates. & Plato ſunt ijdem homini, vt vni tertio. Homo eſt vnum ſpecie, ergo ſunt inter ſe ijdem ſpecie, non tamen concluditur, ſunt idem numero. Homo, & brutū ſunt eadem animali, vt vni tertio. Animal eſt vnum genus, ergo homo, & brutum ſunt eadem genere. neque ſequitur ſunt eadem, vel ſpecie, vel numero. Subſtantia, & accidens ſunt eadem enti, vt vni tertio: ens eſt vnum analogum, ergo ſubſtantia, & accidens ſunt vnum analogia. Si autem ab identitate in tertio communi arguat identitatem diuerſam in comparatis vltra identitatem tertij, incidit in fallaciam accidentis in ſecundo modo illius fallaciæ; vbi duo conueniunt in aliquo communi, & ex partiali identitate in communi arguitur totalis identitas extremorum. Exemplum, Aſinus eſt animal,

Homo

homo eſt animal, ergo homo eſt aſinus. Homo, & aſinus ſunt ijdem vni ternio vt animali: ergo ſunt ijdem inter ſe. Ijdem genere communi, concedo, ſed eadem, vel ſpecie, vel numero, nego. Ita nunc Licetus, hic Deus ſingulus, & ille conueniunt in tertio (quodnam ſit illud tertium, eſt in mente Liceti, non in libro) ſequitur itaque quòd hic, & ille Deus ſunt vnum vnitate illius communis, non autem vnitate ſingularis: quin & fallacia conſequentis ineſt, vt ſi homo eſt animal, ergo eſt aſinus, à poſitione conſequentis arguendo. Etenim ex natura rei aſinus eſt antecedens, animal conſequens. Si autem in homine ponis conſequens, & inde velis ponere antecedens, ſophiſma eſt conſequentis.

At & ſemen Iudaiſmi nouelli hìc occultatum eſt. Quæ ſunt eadem vni ternio, ſunt eadem inter ſe; Pater eſt vnus Deus numero, Filius eſt idem numero Deus, Spiritus Sanctus ſimiliter. Ergo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt numero idem inter ſe, non tres perſonæ realiter diſtinctæ, vt Chriſtiani volunt.

Tertia obſeruatio, ſenſus Ariſtotelis eſt. Quoniam aliter bonum eſt in nobis, aliter in Deo: in nobis eſt albedo, ſed per eam homo habens eſt albus, non eſt albedo. Homo habens doctrinam, eſt doctus, non doctrina: homo habet bonum, ſed non eſt illud bonum habitum. In Deo propter ſimplicitatem Deus habet bonum, ſed eſt illud quodcunque eſt bonum, nempè quodcunque bonum ſit in Deo, Deus eſt illud bonum. Aliud quoque diſcrimen eſt. Homo eſt mutabilis, & iuxta varias affectiones eſt varius; atque qualis homo euaſit in eſſe, talia eligit. Sic homo manens homo eligit congrua rationi, quia vt ſic eſt homo; qui euaſit affectione brutum, eligit ſenſualia; qui accepit eſſe plantæ, eligit operationes vegetales, puta alimento vti. Deus autem
Nunc nota particulam *nunc*, habet bonum, ſed Deus ipſe eſt tale bonum: quare ſicut eſſe Dei eſt immutabile, ſic eligit

git

git immutabiliter bona ſibi congrua. Quocirca nec Deus, nec homo eligit omnia bona: ſed eligit illa bona, quæ congruunt cum eſſe eligentis. Hanc explicationem erues ex Euſtratio, & Accialolo ſuper illo textu Ethicorum.

Quarta obſeruatio. Compellabo Licetum, vt doceat, quodnam eſt illud commune tertium, in quo ſingulus Deus, vt A. & B. ſunt idem. Si eſt ens, vel eſſe: cum eſſe habeat vnitatem analogiæ, iam duo Dij A. & B. erunt inter ſe ijdem analogia. At verò ex 5. Metaph. 12. ex vnitate analogiæ, non poteſt concludi vnitas maior, vt generica, ſpecifica, numerica; ergo ex conuenientia in quocunque eſſe quaſi in tertio, non benè concludit Licetus duos Deos eſſe vnum Deum numerò. Si conueniant duo Dij in ratione ſubſtantiæ, vel ſubſtantiæ ſeparatæ, vel motoris immobilis, vel motoris æterni, &c. iſta prædicata communia habent vnitatem analogam, vel ad vnum; & ſi plus dare velimus, habent vnitatem genericam: igitur ex vnitate generica per 5. Metaph. 12. nequit concludi vnitas, vel ſpecifica, vel numerica, quod Licetus prætendit. Non poſſunt autem ſubſtantiæ ſeparatæ conuenire in vnum ſpecie, vel numero, quoniam quælibet ſubſtantia ſeparata, & æterna, eſt actus, atque ideò quidditas, ſine materia cum 12. Metaph. 30. Quæ autem ſunt multa numero, & vnum ſpecie, materiam habent: Nulla quidditas ſeparata materiam habet; ergo nulla quiditas ſeparata eſt eadem ſpecie cum alia, ſed ſingula quidditas ſeparata eſt ſpecie, & numero vna iuxta 12. Metaph. 49. Sed ipſæ ſubſtantiæ ſeparatæ ſunt Dij per 12. Metaph. 50. igitur vnus Deus poteſt eſſe idem analogia, vel genere cum alio, non poteſt eſſe idem, vel ſpecie, vel numero. *12. metap.*

In hiſce decem, & octo textibus eniteſcit peritia, & accuratio Liceti in citando ſuo Magiſtro, atque in eodem explicando. Sed quoniam Ariſtoteles crebrò de Dijs loquitur in numero multitudinis: Solertiſſimus diſcipulus ex libro *Tex. 19. citatus.*

bro de Mundo cap.7. accipit Deum eſſe vnum, ſed varijs nominibus appellari pro varijs muneribus, & operibus poteſtatis ſuæ. Ita Licetus in lib.1.de Pietate pag.31.lin.4. quo fit,vt Dij dicantur in plurali,non propter plures res, ſed propter plura nomina.

12.*mt*.43 Expoſitio valdè aliena ab Ariſtotele, qui non fuit doctor nominalis, ſed realis. In 12.Metaph.43.poſtquam Ariſtoteles probauit primum principium immobile mouere primũ orbem: conſequenterque ſingulos orbes à ſingulis ſubſtantijs ſempiternis per ſe immobilibus, concludit. *Conſtat itaque neceſſe eſſe tot ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles, ac abſque magnitudine: &c. & harum, quanam prima, quaue ſecunda, ſecundum eum ordinem, quem & lationes ſiderum habent, patet*; atque in textu 47. & 48. vltrà primam ſubſtantiam motricem alias quadraginta ſeptem ſtatuit, de quibus in tex.50.docet illas ſubſtantias primas eſſe Deos. Dicere ab Ariſtotele eſſe quadraginta, & octo nomina per vocabulum pluralis numeri *Deos* ſignificata,eſt opinio inopinabilis, Liceto digna. Cum ex aduerſo ſecundum Ariſtotelem ſint quadraginta, & octo res,& veræ res:ſint ſubſtantiæ, & veræ ſubſtantiæ; ſint motores immobiles, ſempiterni,ſeparati à magnitudine, atque hi Dij ſunt.

In 1.de cęlo 22. In cęlo ponuntur Dij, vt immortale corpus immortali Deo ſit coaptatum: atque idem in 2. de cęlo textu 2. Neque Antiqui, neque Ariſtoteles ponunt nomina in cęlo, ſed Deos. Nomina ſunt in aere, & vix prolata pereunt; at cęlum eſt immortale, & Dij ſunt immortales Ariſtoteli. Nomen Dij ponitur in plurali, nam & res ſignificatę plures ſunt. Quam autem vim habeant numerus ſingularis, & pluralis inter modos grammaticales, docet probè Scotus 1. d. 2. q. 3.

1. Magnorum Moralium cap. 6. *Si quempiam euſque feceris intrepidum, vt Deos non metuat. iam non fortis, ſed demens fuerit.* Si metuat nomina, verè demens fuerit; non er-

go de nominibus eſt Ariſtoteli cura, ſed de ſignificatis.

In Poetica, teſte Liceto. *Deos cuncta inſpicere, ſatis apud nos conſtat.* Ita ne nomina, quæ nec ſenſum, nec intellectum habent, cuncta inſpicient?

1 Nicomac. cap. 12. *Deos enim beatos, ac felices dicimus: beatos item dicimus viros illos, qui maximè diuini ſunt.* Si per vocabulum *Deos* in plurali, plura Dei nomina eſſe beata intelligas, non ne ſtolidum eſt? ſed & in 10. ad Nicomac. cap. 8. Deos eſſe beatos, beatitudine contemplatiua, eſſe viuos, & felices prolixè aſſerit: nunquid nomina intellectum habent? ſpeculationem habent? felicitatem habent? vitam beatam habent? hoc modo exponere Ariſtotelem, eſt peruertere, non exponere. Nolo plura; percurrantur loca ex Ariſtotele prolata tùm in Veſtigat. 4. tùm ſuperius citata, & ipſa per ſeſe vanitatem hanc refutabunt.

Recognitio XXXVI.

IN pag. 31 lin. 23: educit à 1. Top. cap. 2. loc. 5. *Amplius determinare, quæ oportet dicere, vt plures, & quæ non: vtile enim, & ad conſtruendum, & ad deſtruendum, vt quod nominationibus quidem res nuncupandum, vt plures; quæ autem ſunt talia ne, an non, non amplius attendendum ad plures.*

Prima obſeruatio. Licetus, vt ei ſolemne eſt, mutilat textum, nam pars mutilata, & manifeſtat ſenſum perfectum Philoſophi, & latentem defectum Liceti. Mutilat exemplum, quòd tale eſt. *Vt ſalubre quidem dicendum* effectiuum ſanitatis, *ceu plures dicunt. Vtrum autem propoſitum effectiuum ſit ſanitatis, non amplius vt plures dicendum, ſed vt medicus.* Diſtingue igitur & nominum ſignificationem, & ſubiectum, *cui* ſignificatio applicatur: In ſignificatione nominum habenda, iubet Philoſophus attendere ad plures: in ſubiecto *cui* nomen, & ſignificatio nominis applicanda eſt: vetat attendere ad plures, iubet attendere ad peritos in arte, vel ſcien- *Mutilat textum.*

N ti.

tia, de qua agitur. Multitudo per ſalubre ſignificat id, quod eſt effectiuum ſanitatis: Medicus iudicat, an piper, vel oliua ſint quid effectiuum ſanitatis, nec ne; nempè an ſint ſubiectũ, cui tale nomen, ac ſignificatio applicari debeant.

Licetus. Poſthæc, quæ de textu deſcripſit Licetus, ſequentia annectit de ſuo. *Cui præcepto paruit non ſemel, cum vulgo* Deos *appellans eos, quos longè infrà Dei naturam exiſtimabat, quem aliquandò Deorum Regem cum multitudine nuncupat &c.*

Quum tamen ipſe longè ſecus exiſtimet, Deum vnicum eſſe, nec habere formam (12. Metaph. 51.) humanam, nec vitam humanã degere. Sicut nec alias immateriales mentes, quas cum vulgo quandoque Deos appellat.

Secunda obſeruatio. In his Licetus Ariſtotelem proprij præcepti traſgreſſorem facit. Nominis ſignificationem à pluribus, ſubiectum applicationis, non à pluribus, ſed à peritis accipere præcepit Ariſtoteles. Nunc iuxta declarationem Liceti non accepit à vulgò nomen, aut ſignificationem nominis *Dei*, vel *Deorum*. Sed ſubiectum, *cui* nomen applicetur, à vulgò accepit. Etenim mentes immateriales ſunt ſubiectum, de quo quæritur, an ei ſubiecto nomen Dei applicandum ſit, an non.

Tertia. Contradicit ſibi Licetus. In hac pag: 31. affirmat ab Ariſtotele, mentes immateriales nominari Deos cum vulgo. In pag. 32. lin. 19. Deoſque plures non verè putaſſe: *Verùm nuncupauiſſe cum ſapientioribus incorporeas mentes infra Deum, humano intellectui pariter incorporeo congeneas, quas Ariſtoteles ipſe proprio nomine nuncupat intelligentias, theologi verò noſtri Angelos. Rurſus in pag 41. lin. 10. Per ſimplicem emanationem fluxerunt omnes intelligentiæ ſecundæ, quæ Deorum nomine nunc ab Ariſtotele donantur.* Oppoſitum in pag. 29. lin. 22. *Ac eos etiam cautè reprobare, qui motrices orbium intelligentias infra Deum ſitas, Deorum nomine donabant.* In hac ſecunda parte aſſerit Licetus, quòd Ariſtoteles reprobat eos, qui intelligentias Deorum nomine donabant: in prima parte, quòd

Ari-

Digitized by Google

Ariſtoteles nomine Deorum donauit intelligentias: reprobat ergo ſe ipſum Ariſtoteles.

In priori parte narrat ab Ariſtotele cum vulgo intelligentias nominari Deos: & mox cum ſapientibus nominari Deos. Si ergo opponuntur loqui cum pluribus, & loqui cum peritis, in ſecunda expoſitione reprobat ſe ipſum Licetus, & dicta in prima.

Ad hæc incredibile eſt, vt vulgus attingat ad ſubſtantias æternas, ſeparatas à magnitudine, per ſe immobiles;ad quas homines ſummo ingenio præditi, multis laboribus vix in altiſſimis Phyſicæ, ac Metaphyſicæ partibus perueniunt. Sanè Ioannem Scotum, Thomam Aquinatem, Albertum Magnum, Alexandrum Alenſem, Auerroem, Aphrodiſeum, & inter recentiores, Sueſſanum, Vicomercatum, Piccolomineum de ſubſtantijs ſeparatis differentes non computem inter vulgum, imò ne Licetum quidem. Vulgus ad arcana Metaphyſicæ Ariſtotelicæ non attingit; non ergo cum vulgo Ariſtoteles mentes ſeparatas vocauit Deos,ſed cum antiquis Philoſophis præceſſoribus; quòd ſucceſſores Philoſophi ab Ariſtotele aſſertum cognouerunt.

Quarta. Licetus Ariſtotelici præcepti in textu citato 2.Topic.tranſgreſſor eſt, quoniam in tàm prolixa ſua diſputatione de Deo, nominationem Dei, vel Deorum nunquam aſſignat, vt plures Ariſtotelis tempore loquebantur; nominatio enim eſt, vt plures ſumenda. Profectò Ariſtoteles in 1. Poſt.2.inter præcognitiones, præcognitionem quid nominis primam ponit: In 1.Elenc.cap. 1.præcepit à principio vim nominum eſſe cognoſcendam. Scilicet præcognitio quid nomen ſignificet, & ad ſophiſmata cauenda; & ad demonſtrationem obtinendam, eſt ſummopere neceſſaria. Licetus non docuit,quid per nomen Dei plures intelligerent; docuit ſubiectum, cui Dei nomen applicabatur cum vulgo, ideſt cum pluribus, at hoc ſecundum non cum pluribus attendere oportere, monet Ariſtoteles. Ego quidem non audeo

mihi Ariſtotelem tanquam Magiſtrum ſingulariter vendicare. Nihilominus in 4. Veſtigat. cap. 12. initio diſputationis num: 50. quid cum pluribus Dei nomine intelligeretur, explicui: deinde quid cum ſapientibus concertatoribus Zenone Eleate, & Ariſtotele Stagirita. Sed omiſſis ſapientibus ita cum pluribus deſcripſi. *Deus itaque apud omnes dicitur, qui poteſt benefacere hominibus ſupra humanas vires, atque ideò ſupra humanos honores colendus eſt.* Quam rem Poeta indicat, dum, & beneficium à Deo tributum homini, & ſacrificium ab homine Deo retributum canit.

O Malibae Deus nobis haec otia fecit.
Nanque ille erit mihi ſemper Deus: illius aram.
Saepè tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.

Ego ſic obtemperaui praecepto Ariſtotelis. Vbi autem Licetus docuerit quid nomine Dei importetur, vt plures loquuntur, indicet ipſe, ego non reperio.

Quinta. In ſuperioribus Liceti verbis iſtis. *Quum tamen ipſe longè ſecus exiſtimet, Deum vnicum eſſe, nec habere formam (12. Metaph. 50) humanam.* Duae propoſitiones aſſeruntur tanquam Ariſtotelicae. Prima eſt *Deus eſt vnicus*: ſed pro ipſa nullus textus citatur. Secunda eſt. *Deus non habet formam humanam.* Pro qua propoſitione citatur textus 50. ex 12. Metaph. Fallacia eſt ſecundum plures petitiones vt vnam: probat vnam, vt ſub velamento iſtius probatę probetur & prima, pro qua nullus textus expreſſus ab Ariſtotele eſt repertus, propterea nec citatus. Pro ſecunda reperitur textus, & à Liceto ſaepè, ac ſaepius citatur, cum minimè eſſet neceſſarium.

Duo quoque Liceti dicta ſuperius retuli. *Quas Ariſtoteles ipſe proprio nomine nuncupat intelligentias, theologi verò noſtri Angelos ab officio.*

Intelligentias in textu Philoſophi 12. Metaph. non legi, ſed Licetus transformatus eſt in ſuum Magiſtrum; & quod à Liceto dictum eſt, ab Ariſtotele dictum pronuntiat. *falſa citatio.*

Angelos à theologis nominari verum eſt, ſed intelligentias

tias

tias Ariſtotelicas eſſe Angelos, ſimpliciter non eſt verum, & ſi ſecundum quid dici valeat. Scotus in 2.d.1.q.6.notat,ad hoc vt aliqua ſint idem ſpecie, neceſſariò debere conuenire in omnibus prædicatis in quid. Ad hoc vt differant ſpecie, ſufficere vnam differentiam ſpecificam. Exemplum eſt: Homo, & brutum conueniunt quiditatiuè in ſubſtantia corporea, animata, ſenſitiua: differt ſolùm per rationale homo à bruto, & differt ſpecificè, atque hæc differentia eſt ſimpliciter. Conueniunt ſecundum partem, quod eſt ſecundum quid. Similiter intelligentia, & Angelus conueniunt ſecundum quid in ratione *ſubſtantiæ incorporeæ, & intellectualis*: ſimpliciter differunt eſſentialiter. Quoniam intelligentia ſecundum Ariſtotelem (verius nomina *ſubſtantiam ſeparatam*) eſt neceſſariò ab æterno, Angelus eſt contingens eſſe, & ab æterno non fuit. Intelligentia neceſſariò mouet cęlum, Angelus minimè. Intelligentia eſt per ſe immobilis, Angelus ex officiò in omnes vniuerſi partes mouetur. Intelligentia ſuaptè natura eſt impaſſibilis, eſt beata: Angelus nequaquam, ſed ex gratia creatoris cum concurſu propriæ voluntatis aſſequutus eſt beatitudinem, vel ob reiectam gratiam ex propria voluntate in culpas incurrit, ac deinde paſſus eſt, & patietur in æternum acerbiſſimas pęnas. Qui plura volet præſupponentia diſtinctionem eſſentialem inter intelligentias, & Angelum, plura non deerunt. Vnum in gratiam Fidei Catholicæ ſubijcio. Angelus eſt vera res, eſt non implicans contradictionem. Intelligentia eſt figmentum contradictionem implicans.

Recognitio XXXVII.

IN pag.31. Licetus à ſuo Magiſtro Ariſtotele profert ex libro 2.Phyſic.text.26. *Homo hominem generat, & Sol*. Solis nomine Deum intelligit, atque ad hoc probandum ex 12.Metaph. educit hæc verba. *Et homo hominem generat, præter* *Licetus*.

Præter hæc item cuncta mouens, tanquam omnium primum.

Prima obſeruatio: Sol eſt Deus per metaphoram, ſeu translationem, non per proprietatem: quod ſi conſideraſſet Licetus, non dixiſſet à ſuo Magiſtro per Solem intelligi Deũ. In 2.Meteor. ſumma 1. cap.3. Ariſtoteles reprehendit Empedoclem, qui mare per ſudorem ſignificauit. *Ad Poeſin enim ſic dicens fortè dixit ſufficienter: translatio enim poeticum eſt; ad cognoſcendum autem naturam, non ſufficienter.* Ita nunc Ariſtoteles declaraturus terminum ſpeculationis naturalis circa naturam, quæ forma eſt: fortè ad Poeſin ſufficienter diceret, ad naturam declarandam, non ſufficienter. In 6.Top. loco 7. & 9. remouet à diſputatione, & à definitione dialecticis metaphoram, quæ translatio eſt. in 2. Poſt.84. prohibet in demonſtratione, aut definitione ſcientificis vti tranſlatione. Aſſerere autem nunc Ariſtotelem vti metaphora in demonſtratione termini phyſici, eſt aſſerere Ariſtotelem ſuis regulis eſſe contrarium.

Secunda obſeruatio. Docuerat Philoſophus phyſicum debere cognoſcere formam, & quærebat. vſque ad quem terminum formam cognoſcere teneatur; reſpondet. *Circa ea, quæ ſunt ſeparabilia quidem formæ, in materia autem: homo enim hominem generat, & Sol. Quomodo autem ſe habet hæc ſeparabilis, & quid ſit, philoſophiæ primæ eſt officium determinare.* Conciſè vtique, non enim exotericè, ſed acroamaticè ſcribit. Atque aſſignat limitem.

Primò *ex parte formæ.* Forma enim, vel eſt coniuncta cum materia, & ab ea inſeparabilis: quam formam vt in pluribus conſiderat Phyſicus, 6.Metaph.1. Vel eſt coniuncta cum materia, & ſeparabilis re ab ipſa; talis forma pro ſtatu coniunctionis eſt à Phyſico exploranda, vel eſt forma ſeparata re à materia, de qua re ea eſt primæ philoſophiæ agere.

Secundò aſſignat limitem *ex parte materiæ* dicens. Formam quæ eſt limes, cognoſcendam eſſe à naturali, *ſed in materia.* Materia quippe 6.Metaph.eſt, à qua diſcernuntur quandan-

dantenus ſcientiæ. Phyſica conſiderat coniuncta cum materia re, & ratione: Mathematica coniuncta re, ſeparabilia ratione: Metaphyſica ſeparabilia re, & ratione. Phyſica igitur ſpeculabitur formam ſeparabilem, ſed in materia.

Tertiò, *ex parte finis*. Materia eſt propter formam, & ambæ hæ partes propter totum; quapropter corpus humanum eſt propter animam rationalem, quæ ſola habet ſtatum coniunctionis, & ſeparationis. Dum eſt in ſtatu ſeparationis à materia, nec informat materiam, neque conſtituit hominem: dum autem eſt in materia, tunc eſt propter hominem, vt propter finem. Ita formam rimatur phyſicus.

Quartò. *Ex parte efficientis*. Denique probat, formam ſeparabilem, in materia autem, eſſe phyſicæ contemplationis, atque in hoc Ariſtoteles collocat probationem, dum ait; *in materiis autem: homo enim hominem generat, & Sol*, Profectò particula rationalis *enim* reuincit hic eſſe conſtitutam rationem conſiderandi talem formam in materia: ratio talis eſt; cuius ſcientiæ eſt conſiderare agens, & particulare, & vniuerſale alicuius effectus, eius eſt conſiderare effectum eorundem agentium: ſed phyſicæ ſcientiæ eſt conſiderare hominem, qui generat, vt cauſam effectiuam phyſicam, ſed particularem; atque conſiderare Solem, vt cauſam effectiuam phyſicam, ſed vniuerſalem, quæ generat hominem; ergo ſcientiæ phyſicæ eſt conſiderare hominem generatum. Sed homo genitus eſt forma in materia, vel ex ſua forma in materia. Ergo ſcientiæ phyſicæ eſt conſiderare formam hominis in materia. Huic rationi conſonat operatio Philoſophi, qui in 2. de generat. & corrupt. 58. de Sole generante inferiora tractat, & in 4. de Generat. Animal. cap. vlt, Animalia generari docet circuitu Solis, & Lunæ. In 1. de Generat. Animal. oſtendit hominem generari ab homine per ſexum maris, & fœminæ, incipiens à cap. 2. Sunt autem hæc mouentia phyſica, quia mota mouent: ergo Sol, et homo generantes hominem, ſunt phyſicæ conſiderationis: quare, &

homo

homo genitus, tanquam finis generationis generantium naturalium, eſt phyſicæ conſiderationis; ergo & forma hominis in materia, eſt terminus vltimus phyſicæ ſcientiæ; quæ eandem formam, qua ſeparabilis eſt ſua formalitate, non poteſt conſiderare.

Itaque ſi Solem exponas propriè, vti demonſtratorem decet; demonſtratio legitima eſt. Sin autem ſit de agente extra phyſicum genus: ex tali per ſe agente ſequitur effectus per ſe extra phyſicam conſiderationem; per accidens fortaſſe conſiderabitur à phyſico, qui habitum induat Metaphyſicum; quare & ratio Ariſtotelis nulla erit, & metaphoræ vſus luſus erit. Quod Ariſtotelis grauitatem ſeriam minimè decet.

Recognitio XXXVIII.

AMplius ex 12. Metaph. 24. Licetus arguit; textus eſt. *Et homo hominem generat. præter hæc item cuncta mouens tanquam omnium primum.* Igitur ſicut in Metaphyſica cum homine generante coniungit Deum primum mouentem: ita quoque Ariſtoteles intelligendus eſt in phyſica, cum homine generante coniunxiſſe Deum nomine Solis.

12. metaph. 24.

Quæ quidem explicatio neq; cum verbis textuum conſentit, neque cum officijs phyſici, aut Metaphyſici; neque cum intentione Ariſtotelis eiſdem in locis.

1 In 2. Phyſ. verba ſunt. *Homo enim hominem generat, & Sol,* vbi in eadem periodo, & ſub eadem coniunctione rationali *enim*, atque cum eadem coniunctione copulatiua *&* coniunguntur in actu *generare* homo, & Sol. In 12. Metaph. 24. *Et homo hominem generat. præter hæc item cuncta moueas tanquam omnium primum.* Homo generans in vna periodo eſt, deinde in alia periodo ſubiungitur. *Item præter hæc cuncta mouens:* vbi particula *præter hæc* non reſpicit hominem ſolum, dicendum enim fuiſſet *præter hunc:* & inſuper particula

cula *item* eſt nota rei diuerſæ adiunctæ, ac ſi dicas, Plato dedit panem. Item dedit pecuniam. Vnde particula *item* ponit rem diuerſam, non conſpirantem ad eundem actum.

2 Officium philoſophi naturalis eſt agere de mouentibus phyſicis, quæ mota mouent. idque maximè cum tractat de generante naturali, generatione naturali, genito naturali ad hoc, vt ſtatuatur limes naturalis conſiderationis. Sic in 2. phyſic. 26. probat phyſicum ex officio peruenire debere ad formam ſeparabilem, ſed eam conſiderare in materia, quia homo hominem generat, & Sol. Vbi duplex generans naturale ponitur, particulare vt *homo*, vniuerſale, vt *Sol*. Si ponatur ibi pro Sole *Deus*, exceditur limes phyſici, & phyſicus in officio non manet. Metaphyſici eſt omnia cognoſcere, præcipuè verò primas cauſas cauſatorum. Si ergo metaphyſicus ex proprio officio à cauſis poſterioribus aſcendit ad primam cauſam omnium, ritè ſuo fungitur munere. Si phyſicus idem præſtet, non ſuo, ſed alieno fungitur officio. Facit hoc aliquando phyſicus, tamen vbi præſcribit ſibi limitem proprium, tranſgredi non licet, nec vſurpare officium alienum debet. Itaque ſummus philoſophus probè in phyſicis hominem, & Solem generantes adhibet, vt cauſas corporeas, & naturalia agentia, particulare, & vniuerſale: nec vltra procedit ad cauſam incorpoream, immobilem, primam, & vniuerſaliſſimam. Probè in metaphyſicis poſt cauſas ſecundas, & naturales, & artificioſas, conſcendit ad primam ſimpliciter.

3 Ad intentionem Ariſtotelis cognoſcendam in 12. Metaph. 24. aduerto Ariſtotelem quærere, vtrum omnium principiatorum ſint eadem principia, aut non. In huius rei gratiam inquirit, quot ſunt cauſæ, & in tex. 24. affirmat. *Modo quodam tres profectò cauſæ erunt, alio verò modo quatuor. Sanitas namque quodammodo eſt ars medendi, & ædificatiua forma domus, & homo hominem generat. Præter has item cuncta mouens, tanquam omnium primum.* Ad conſtituendum quar-

O tum

tum genus cauſæ, affert cauſas artificiales, vt medicinam, & ædificatoriam; affert cauſas naturales, vt hominem generantem; ſed non contentus cauſis ſecundis, ad idem genus efficientis reducit cauſam primam, vt primum mouens. Igitur in 12. metaph. eſt conſideratio vniuerſalis ad cauſam efficientem, artificioſam, & naturalem. In Phyſicorum 2. textu 26. eſt tractatio de ſola cauſa naturali, non de artificioſa. In Metaphyſicis intendit ſtatuere quartum genus cauſæ, ſcilicet efficientis, & particula *præter hac* naturam, & artem demonſtrat: non cauſam naturalem ſolam, ſed ambas ſecundas, & adiungit cauſam primam effectricem. Quæ intentio eſt valdè diuerſa ab intentione propoſita in 2. phyſic. in quo aſſignatur limes phyſico in conſidaranda forma, non ergo ſi intentio Metaphyſici eſt vniuerſalis de omnibus cauſis, & propria de prima cauſa: ſequitur, vt phyſici ſit eadem intentio.

Denique in 2. Phyſic. arctatur conſideratio phyſica ad formam iu materia. Ergo ibi non ampliatur ad genus metaphyſicum, ad formas ſeparatas, ad primas cauſas, ſicut ampliatur metaphyſica contemplatio.

Poſtremò Doct. Angelicus pulcherrimè ſcribit. *Ariſtotelis propoſitum eſſe docere, quo pacto omnium principiatorum principia ſint idem, vel diuerſa. Et primò aſſerere principia eſſe diuerſa re, proportione eadem: vt inductione oſtendit in artificioſis, & naturalibus: deinde etiam aſſerere quadam principia eſſe eadem ſimpliciter, vt eſt primum mouens.* Quæ quidem expoſitio, vt exactiſſimè cum textu conſentit, ita efficaciſſimè Liceti commentum euertit; nulla enim conuenientia eſt iſtius particulæ *Prater hac item cuncta mouens*; ſed oppoſitio, & diſconuenientia cum præcedenti, homo hominem generat.

Quarta obſeruatio. Licetus ex 3. Rhetor. cap. 10. textum adducit. *Deus in anima lumen intellectus accendit.* Ergo in 2. phyſic. per Solem intelligit Deum: Conſequentia eſt probanda

banda per iſtam propoſitionem. Qui lumen accendit, eſt Sol. Deus lumen accendit. Ergo Deus eſt Sol. Si in rhetoricis adhibetur metaphora, toleretur. Si in demonſtratione phyſica, minimè: Sed argumentor ſimiliter. Qui lumen accendit, eſt Sol. Licetus in ſuo Muſæo lumen accendit. Ergo Licetus eſt Sol. Sol eſt Deus Liceto. Ergo Licetus eſt Deus, Papè!

Recognitio XXXVIIII.

AD pag.35. Licetus volens probare ab Ariſtotele cognitum fuiſſe myſterium Trinitatis, ac vnitatis: ſcribit ad lin.8. *Nam in primis Ariſtoteles agens de primo motore immobili, ſingularitatem illi tribuit, & pluralitatem, quaſi ſingularitatem naturæ, & pluralitatem perſonarum.* inquiens 2.Phyſ.tex. 48. *Si igitur perpetuus motus eſt, perpetuum erit, & mouens primum, ſi vnum eſt; ſin verò plura, plura perpetua. Vnum autem magis, quàm multa, & finita, quàm infinita oportet exiſtimare. Nimirum ad noſtrum propoſitum; primum mouens immobile perpetuum eſt, ſi vnum eſt: Si verò plura, plura perpetua: & cum eſſentia ſiue natura ſit vnum, perſonis verò ſit plura; proinde neutram partem, altera excluſa determinat Ariſtoteles, potius tamen vnitatem amplectitur.* *Licetus.*

Prima obſeruatio. In omni bona diuiſione duo membra ponuntur, vt oppoſita, velut 1.phyſic.6: *Neceſſe eſt principium eſſe vnum, aut plura, & ſi plura finita, vel infinita*, ideòque, & primum membrum eſt cum excluſione ſecundi. Cum igitur accipiuntur duo membra, in communi proponuntur indeterminatè: cum autem applicatur alterum alicui ſubiecto, reliquum excluditur. Quamobrem in proponenda diuiſione indeterminatè ſe habet Ariſtoteles, primum mouens *vnum eſt, vel plura*; ſed in applicando, determinatè ſcribit Ariſtoteles, primum mouens eſſe vnum perpetuum, & non eſſe plura mouentia perpetua. Dum *conditionatè*, loquitur, ſi vnum

vnum, vnũ perpetuum; ſi verò plura, plura perpetua: dũ conditionem expurgat, reſolutè ponit vnum primum mouens perpetuum, & negat eſſe, aut eſſe poſſe, plura prima mouentia perpetua, quicquid Licetus dicat; nec in re certiſſima immorari placet, Sed argumentor. Vnitas primi mouentis perpetui repugnat pluralitati primorum mouentium perpetuorum: vnum primum perpetuum affirmat Ariſtoteles, plura prima perpetua nunquam ponit affirmatiuè, & reſolutè. At vnitas eſſentiæ diuinæ & Trinitas perſonarum. non opponuntur, non ſe excludunt, non repugnant, ſed ſimul affirmantur. Ergo Ariſtoteles non intendit Trinitatem perſonarum.

Secunda obſeruatio. Citat Ariſtotelis textum in 2. Phyſic.48. Falsò citat; textus ille eſt in 8.Phyſic.tex.48.

Tertia. Superius dixi ſuper impietate, non poſſe pietatem fundari. Dum in textu ſcribitur antecedens. *Si igitur perpetuus motus eſt*, ſcribitur hæreſis, quòd motus cęli ab æterno, & in æternum protendatur. Dum ſcribitur conſequens. *Perpetuum erit, & mouens primum*, altera hæreſis eſt: Et ſi enim Deus ſit æternus, non eſt mouens ab æterno, cum ab æterno nihil eſſet extra Deum: Deus verò eſt ſimpliciter immobilis, ac immutabilis.

Quarta. Siue vnum primum mouens, ſiue plura mouentia prima ſtatuantur: comparatur eſſentia motoris ad orbem mobilem, & ad motum ipſius orbis. Mouere eſt naturæ primò, non perſonæ. Siue ponat Ariſtoteles vnum, agit de natura mouentis comparata ad aliam naturam, ſiue ponat plura mouentia, comparat ad eundem primum orbem, & primum motum. Loquitur ergo de naturis Ariſtoteles, non de perſonis, quæ ex rebus cauſatis cognoſci non poſſunt, proptereà quod Deus ad extra agit vt vnus, non vt trinus.

Quinta. In obſeruationibus animaduerti Licetum aſtutè ponere vno in loco vnum contradictorium, alio in loco alterum, Vt poſſit fugere pœnas, dum dicit vnum contradicto-

ctorium; ſeminare errores, dum alterum contradictorium propouit. Sic eſt in propoſito: nam in libro de Septimo Quæſitis pag. 194. lin. 8. ſcribit. *Creatio rerum ad extra eſt communis tribus perſonis, conueniens vni Deo, vt trino.* Sic dixerat in eodem lib. pag. 1. lin. 15. *Creationem à Deo ſolo ſub ratione Trinitatis edi certiſſimum eſt.* Quod dictum eſt manifeſtus error in fide: ſed in libro 1. de Pietate pag. 35. lin. 17. ſcribit oppoſitum. *Quod motus vt & alia opera, quæ theologi nuncupant ad extra, & dicuntur eſſe indiuiſa, & à tota Triade prouenire, quatenus eſt vna natura diuina.*

Recognitio X L.

Vigeſimoterrio Licetus adſcribit ad probandam Trinitatem diuinarum perſonarum in pag. 35. lin. 21. *Primus autem numerus, qui eſt principium, ternarius eſt (2. Poſt. 30.) Ariſtotele Doctore, ac maximè Deo (1. cæli 2.) conueniens. cum definiatur numerus impar primus, vtroque modo, qui ſcilicet neque componitur ex numeris, quod maximam Dei ſimplicitatem indicare poteſt, neque menſuratur numero, quod immenſitatem numinis deſignat: quam vnitatis, ac Trinitatis ineffabilem theoriam in Deo ab Ariſtotele inſinuatam latius explicuit Athanaſius in Symbolo de Deo prædicans vnitatem magis, quàm pluralitatem. Ita Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, & tamen non tres Dij, ſed vnus eſt Deus.* Licetus.

Prima obſeruatio. Ariſtoteles in 2. Poſt. inſtruit nos in erigenda definitione alicuius ſubiecti propoſiti, primò quærendum eſſe genus definiti, ſecundò differentias, quæ ſingulæ ſint in plus: collectæ in tota definitione, conuertantur cum definito. Tunc enim definitio erit rectè aſſignata. Ponit pro exemplo tanquam ſubiectum definiendum *Trinitatem*, genus aſſignat *numerum* differentias aſſignat *impar, primus vtroque modo;* Trinitas diuina non eſt in genere, hæc trinitas Ariſtotelis eſt in genere numeri, non ergo ibi trinitas *Ternarius Mathematicus, vel Theologicus.*

tas diuina intenditur. Sanè nihil ibi Ariſtoteles de Deo. Ariſtoteli Trinitatem ſanctam illic aſſingere eſt fingere.

Secunda. Nec verum dicit Licetus Ariſtotelis nomine, *Primus autem numerus, qui eſt principium, ternarius eſt, Ariſtotele Doctore 2. Poſt 70.* Non docet Ariſtoteles, ternarium eſſe principium, neque docet *primum numerum, qui ſit principium, eſſe ternarium.* Propterea quod componens eſt principium, & compoſitum eſt principiatum; ſed ternarius eſt compoſitus ex vnitatibus, quibus menſuratur; etenim vnitas eſt principium omnium numerorum. Rurſus ternarius non eſt compoſitus ex numeris, eſt tamen compoſitus ex numero binario, & ex vnitate: ergo etiam binarius eſt principium ternarij, & non è contra: quin, & ratio primi vt accipitur in illo textu, prius natura conuenit binario, quàm ternario; neque enim binarius eſt compoſitus ex numeris, & eſt à ſola vnitate menſuratus: ergo eſt primus vtroque modo.

Neque ternarius poteſt indicare diuinam ſimplicitatem, quia compoſitus eſt ex vnitate, & ex binario: neque poteſt diuinam immenſitatem indicare, quia menſuratur vnitate. Illud latere non debet nos, quòd vox *primum* æquiuocè accipitur in mathematica, et in metaphyſica, ſicut & vox *compoſitum.* Mathematicus tanquam duo oppoſita accipit numerum *primum*, vel *compoſitum*: numerus primus eſt, qui ſola vnitate menſuratur, vti ſunt ternarius, ſeptenarius, vndenarius: compoſitus, qui menſuratur numero, vt ſenarius, octonarius. Metaphyſicus accipit *primum*, quo nihil eſt prius, ſed cætera ſunt eo poſteriora; vti ſunt prima cauſa, primum corpus. primum ergo dicitur contra poſterius in metaphyſica: In mathematica contra compoſitum. Sæpè autem euenit, vt vnus numerus ſit primus mathematicè, qui metaphyſicè ſit poſterior compoſito: nam quaternarius eſt *compoſitus*, eſt tamen prior natura, & quiditate ſeptenario, qui eſt *primus*. Compoſitum quoque apud metaphyſicum

cum opponitur ſimplici, ſed apud mathematicum in numeris opponitur primò, non autem ſimplici: vnde Licetus æquiuocè loquitur dicens, quia ternarius non eſt compoſitus ex numeris, ſignificat ſimplicitatem: cùm hoc enim, quòd ternarius non eſt compoſitus mathematicè, eſt etiam non ſimplex, ſed compoſitus metaphyſicè; omnis enim numerus metaphyſicè eſt compoſitus.

Ad hæc ſimplicitas, & immenſitas ſunt in Deo conditiones eſſentiales communes tribus, ex quibus non poſſunt concludi propria perſonarum.

Amplius. Quicunque, vel arithmeticus, vel computiſta, vel logicus cognoſcit definitionem ternarij iuxta Liceti inexplicabilem applicationem, ille per iſtam trinitatem naturaliter cognitam intelligit ſupernaturalem Dei Trinitatem. Cum tamen veritas proteſtetur. Matth. 11. *Nemo nouit Filium, niſi Pater: neque Patrem quis nouit, niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.*

Recognitio XLI.

EX Libro 1. de Cęlo text. 2. profert Ariſtotelem, *qui de Trinitate diuina ſermonem habere videtur* inquiens. *Propterea, quod ipſa tria omnia ſunt, & ipſum ter omniquaque; quemadmodum enim aiunt Pythagorei ipſum omne, & omnia tribus determinata ſunt. Finis enim, & medium, & principium numerum habent eum, qui ipſius omnis eſt; hac autem eum, qui Trinitatis eſt.* *Licetus. 1. cæli 2.*

Quapropter à natura accipientes tanquam leges illius, & ad ſacrificia Deorum hoc vtimur numero.

Prima obſeruatio. Hunc textum in Veſtigatione 4. num. 17. retuleram ad probandum, multos Deos ab Ariſtotele fuiſſe aſſertos. Id ipſum fecit Eminentiſſimus Beſſario lib. 2. cap. 4. contra calumniatorem Platonis, qui tùm ibi, tùm lib. 3. cap. 15. ſolidiſſimè comprobat, non potuiſſe Ariſtotelem, *Beſſario.*

telem,

telem, vel Platonem, vel quemuis naturali lumine intellectus noſtri ad cognitionem diuinæ Trinitatis peruenire, quę ſola reuelatione cognoſcitur. Quia tamen calumniator Platonis ex iſto loco Ariſtotelis volebat probare diuinam Triadem: ſicuti nunc Licetus contendit; ex Beſſarione viro Eminentiſſimæ doctrinæ, & authoritatis quædam huc refero. *Primum, quæ de Trinitate in principio eius libri Ariſtoteles ſcribit: tria cuncta eſſe, & ter quaque parte ſecundum Pythagoreorum ſententiam, qui vniuerſum, & cuncta ternario numero terminari volunt; principium namque medium, & finis numerum vniuerſi obtinent: hæc autem ternarium faciunt: iſta ineffabilem Trinitatis diuinæ rationem explicare, non minus ineptè, quàm prolixè aduerſarius contendit. Quæ res, ſi ita foret, nequaquam id ſubticuiſſent tot præclaro ingenio expoſitores, tàm Græci, quàm Latini, qui aduerſarium præceſſerunt. Præſertim S. Doct. Thomas vir, & acumine ingenij, & optimarum artium philoſophia ſtudijs inſignis, qui opiniones noſtras Ariſtotelicis rationibus, quantum fieri potuit, roborare conatus eſt. Hic profectò, & qui eum ſecuti ſunt doctiſſimi viri, ſi quid tale religioni noſtræ lucrifacere potuiſſent: id procùldubio feciſſent Sed neque hi locum illum intellexerunt & ſtructura orationis nihil tale ſignificat. Quod cum aduerſarius ipſe non ignoraret: volens hoc nouum genus expoſitionis quaſi monſtrum quoddam excuſare: à Deo ſibi reuelatum fingit, multiſque verbis oſtendere conatur, haud mirum eſſe: ſi arcanum, quod tot Sanctiſſimos viros latere voluerat, vni ſibi Deus reuelarit: Ita pueriliter, atque ineptè ſe iactat: Ariſtot autem cum in libris quos de naturali auditione conſcripſit; de principijs rerum naturalium diſſeruiſſet, materia, forma, & priuatione: ſtatuit librum de cælo ſubiungere, in quo res ex principijs illis compoſitas tractaret. Hæc autem ſunt corpora, quorum proprium eſt tribus dimenſionibus conſtare. Magnitudinis, inquit, quod in vnum diſtenditur, linea eſt, quod in duo ſuperficies, quod in tria corpus. Præter has nulla alia eſt magnitudo; quoniam tria cuncta ſunt; & ter quaque parte. Tale*

autem

autem cælum quoque eſſe perſpicuum eſt. Cum igitur de natura, & rebus natura compoſitis ageretur: quænam occaſio ferre poterat: vt de Deo, de incorporea, immateriali, ſeparataque natura, de Trinitate omnem rationem, atque intelligentiam ſuperante diſſereret. Enimverò ſomnia iſta ſunt, ac figmenta falſæ imaginationis, & quemadmodum ſupra diximus: monſtra quædam, atquè portenta. Verum tamen ſi in contentione perſiſtis, &c. Hactenus ex Beſſarione.

1 Nunc ſecundo textum ipſum aſcribamus. *Continuum igitur eſt, quod diuiſibile eſt in ſemper diuiſibilia.* 1. de cælo. tex. 2

2. *Corpus verò, quod omniquaque diuiſibile eſt. Magnitudinis autem ea quidem, quæ ad vnum, linea: quæ autem ad duo, planum: quæ verò ad tria, corpus.*

3 *Et præter has non eſt alia magnitudo: propterea quod ipſa tria omnia ſunt, & ipſum ter omniquaque.*

4 *Quemadmodum enim aiunt, & Pythagorei, ipſum omne, & omnia tribus determinata ſunt: finis enim, & medium & principium numerum habent eum, qui ipſius omnis eſt: hic autem eum, qui trinitatis eſt.*

5 *Quapropter à natura accipientes, tanquam leges ipſius, & ad ſacrificia Deorum hoc vtimur numero.*

6 *Aſſignamus autem & appellationes ad hunc modum; duo enim ambo quidem dicimus, & duos ambos, omnes autem non dicimus. Sed de tribus hanc appellationem dicimus primùm; hac autem quemadmodum dictum eſt, ſequimur; propterea quod natura ipſa ſic inducit.*

Propoſitum Ariſtotelis eſt agere de corpore quanto, quod eſt diuiſibile ſecundum longitudinem, latitudinem, profunditatem. Propter quod in tertia particula ponit concluſionem *Præter has non eſt alia magnitudo.* Iſtam concluſionem demonſtrare non poterat, quoniam demonſtratio iſtius concluſionis longè poſt inuenta eſt à Ptolomæo, vt Simplicius aſſerit in commentario iſtius loci, atque ipſam demonſtrationem adducit. Proinde Ariſtoteles ad argumenta probabilia

recurrit, partim ex conſuetudine Græcorum, partim ex doctrina Pythagoreorum.

Græci quidem de vno loquuntur in numero ſingulari, & de vno ſingulari non enunciant hoc ſignum *omne*, vel *omnis*. De duobus loquuntur in numero duali, atque de duobus dicũt ambo & ambos; *omnes*, vel *omnia* nõ dicunt. Cum peruenerint ad tria, loquuntur in numero plurali, & primo de tribus dicunt *omne*, vel *omnis*. Propterea inquit textus, ipſa tria ſunt omnia, & ipſum ter omniquaque. Veruntamen licet ſigna *omne*, & *omnia* de tribus primò dicantur, non propter hoc fit, vt de decem, de centum, de millibus, & cæteris non pronuntiemus eandem appellationem *omnes*, & *omnia*. De paucioribus, quàm ſint tria, non vtimur appellatione *omne* & *omnia*: de pluribus, quàm ſint tria, profectò dicimus; veluti ſi in ſtadio currant mille Athenienſes: verè enuntiabimus, omnes currentes ſunt Athenienſes. Alioqui, ſi omnia de tribus tantùm diceremus, tunc omnia elementa eſſent tria tantùm, omnes orbes cęli tres tantùm, omnes cęlorum motores tres tantùm, omnia prædicamenta eſſent tria tantùm. Quocirca Sueſſanus cautè annotauit, hæc argumenta Philoſophi eſſe probabilia, ſed non efficacia.

Tertiò obſeruo. Argumentum ex authoritate Pythagoreorum in quarta particula textus eſt tale; finis, & medium, & principium numerum habent eum, qui ipſius omnis eſt; Hæc eadem ſcilicet finis, medium, principium habent eum numerum, qui trinitatis eſt: ergo numero trinitatis determinata ſunt omne, & omnia. Hæc ratio eſt de ente cauſato: nam ens incauſatum, nec habet principium, nec medium, nec finem durationis; nec principium, medium, aut finem cauſalem: neque finem, medium, principium magnitudinis: eſt enim vnum, & idem ens primum, æternum, incauſatum, impartibile. Licetus transfert iſthæc tria ad Deum, qui ſit principium, medium, finis. Scribens ex libro de Mundo cap. 7.

Liber de mundo. *Enim vero Deus (vt eſt vetuſto verbo traditum) principium,*

&

& finem, & medium rerum omnium tenet. Sanè vetuſti verbi nomine videtur antiquiſſimum opus bibliorum ſignificare Philoſophus; nam apud Iſaiam habemus cap.41. Ego Dominus, primus, & nouiſſimus ego ſum; & mox cap.44. Ego primus, & ego nouiſſimus, & abſque me non eſt Deus: quod poſtea Ioannes in Apocalypſi repetit. Ego ſum Alpha, & Omega, primus; & nouiſſimus, principium, & finis. Torſit ſe, & ſcripturam Licetus diuinam, nec potuit probare Deum eſſe *medium*, ſed tantùm eſſe principium, & finem. Aliud verò eſt, an Deus cauſaliter ſit principium, & finis aliorum, quod in Scriptura eſt; aliud an ipſe Deus finem, medium, principium habeat: an habeat numerum, qui eſt ipſius *omnis*, & *omne*, non enim ſine abſurditate dices *omnis Deus*: nec ſine hæreſi aſſeres, Deum habere principium, vel medium, vel finem aliquid aliud à ſe. Quare neque ex Pythagoreis, neque ex Ariſtotele obtinetur, quòd numerus, qui eſt ipſius *omnis*, de Deo accipiatur, vel in Deo ſit, ſed in corpore quanto: quanquam Ariſtoteles poſſet concedere de Dijs, & Deabus dici *omnes*, ſicuti ſcripſit in libro de communi motu cap.4. ſed ſecundum veritatem Deus, qui eſt ſingulariſſimus non poteſt determinari per ſignum diſtributiuum *omne 5. Metaph. 16.* Licetus.7.

Quod ſi in Deo ſit Pater principium perſonale, Filius medium, Spiritus Sanctus finis; ad hanc veritatem naturale lumen non poteſt attingere, & fruſtra tribuitur Ariſtoteli.

Quartò obſeruo. In quinta particula maximè facit vim Licetus, & Platonis calumniator. *Quapropter à natura accipientes tanquam leges illius, & ad ſacrificia Deorum hoc vtimur numero.* Longè aliter Deus ſanxit, quàm Ariſtoteles, Exodi 22. *Qui ſacrificat Dijs, eradicabitur, præterquam Domino ſoli*; Ariſtoteles autem ſacrificari Dijs affirmat.

Falſum primò eſt, nos à natura inclinari, aut à lege naturæ obligari ad ſacrificandum falſo Deo, ſeu falſis Dijs: nam plures Dij veri eſſe non poſſunt, imò eſt impium vel corde credere, vel ore confiteri, vel opere ſacrificare Dijs. In pri-

Digitized by Google

mo præcepto Dei Exodi 20. *Ego ſum Dominus, Deus tuus, qui eduxi te de terra AEgipti, & de domo ſeruitutis: Non habebis Deos alienos coram me*, ſiue vt clauſula hæc vltima in Hebræo legitur. *Non erit tibi Dij alij*; quoniam alius, & alius Deus eſt ſimpliciter impoſſibilis. Deus nanque ex ſui quiditate eſt impluríficabilis: cum imponis illi modum pluralitatis, res & modus formaliter repugnant, contradictionem includis, facis rationem in ſe falſam, figmentum denique, vel intellectus errantis, vel deprauatæ voluntatis. Deus eſt, Dij non ſunt. Quare hæc verba Ariſtotelis de ſacrificijs Deorum directè pugnant cum verbis Dei, tantum abeſt, vt tres perſonas in Deo inſinuent.

Quintò obſeruo. In ſacrificijs Deorum adhibetur numerus ternarius, in ſacrificijs Deo vni vero exhibitis, non adhibetur. Quomodo in ſacrificijs Deorum abuterentur ternario, nec ſcio, nec ſi ſcirem, dixerim. Mallem enim ſepelire idolorum cultum, quàm effodere ex ſepultura. Poſſumus tamen ex Latino Poeta ſpecimen ſacrificij ſacrilegi inſpicere.

Virg. Eglo g. 8.

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore
Licia circundo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco, Numero Deus impare gaudet,
Necte tribus nodis, ternos Amarylli colores,
Necte Amarylli nodos, &c.

Verum enimuerò in Leuitico traditur ritus holocauſti, & ſacrificij Deo vero offerendi; ſed de ternario numero, quantum capio, nihil. Non ergo in veteri teſtamento ſacrificium Deo cum ternario exhibitum eſt. In teſtamento nouo Sacrificium vnum eſt Euchariſticum, in quo cum vnitate integritatis ſunt duæ partiales conſecrationes, panis, & vini: duæ tranſubſtantiationes, vna panis in corpus, altera vini in ſanguinem Chriſti: duæ adorationes: duæ applicationes, vna pro viuis, altera pro defunctis: duæ ſumptiones. ternarius non apparet. Aſpice *cui* offertur, & *quod* offertur,

Deo

Deo trino offertur ſacrificium, corpus, & ſanguis quod offertur. Ternario non vtimur in ſacrificio *quod* offertur: Si autem aliquando ter aliquid in Miſſa dicitur, non refertur ad tres perſonas, ſed ad vnam: cum ter profertur *Agnus Dei*: cum ter ſubiungitur *Domine non ſum dignus*. vterque enim ternarius ad ſolum Filium dirigitur; ter quoque idem audimus inculcari *mea culpa*; quæ trina prolatio eſt propter triplicem culpam cogitationis, verbi, operis. propter quas ter imploramus miſericordiam ab Agno Dei, ter noſtram indignitatem profitemur.

Si ergo ad placitum Liceti cum Ariſtotele ex natura, & naturæ lege ternarius numerus eſſet adhibendus in ſacrificijs. Sacrificium, & Legale, & Euangelicum eſſent contra legem naturæ.

Igitur Ariſtoteles per Deos ſacrificijs colendos, ſuos quadraginta octo Deos ex 12. Metaph. ſignificat; vel Gentilium Deos fortaſſe innumerabiles. Porrò ex libro de memoria, & reminiſcentia cap. 3. conſuetudo tanquam natura eſt: ita conſuetudo in loquendo per tres numeros, ſingularem, dualem, pluralem, & conſuetudo ſacrificandi Dijs, vti Ioui, Mineruæ, Marti, tanquam natura ab Ariſtotele accipitur. Verè enim non ex natura rei, ſed ex diuinæ voluntatis beneplacito eſt velle hoc, aut illo modo ſibi Sacra fieri. Nam ſi ex natura rei ſacrificium, & ſacrificij ritus eſſet: ſemper, & apud omnes idem ſacrificium, & ritus obſeruaretur iuxta præſcripta in 1. de Interpret. cap. 1. circa differentiam rerum, & paſſionum animæ de rebus, atque vocum, & ſcripturarum. Voces & ſcripturæ variæ ſunt, quoniam ad placitum; paſſiones, & res eædem apud omnes, quia ex natura rei.

De mem. & reminiſc.

1. de Interpret.

Denique textus ait. *Ad Sacrificia Deorum hoc vtimur numero*. Caſus agens verbi *vtimur* non eſt ſolus Ariſtoteles, ſed etiam Græcorum gens ſacrificans ternario Dijs. An omnes Deum vnum in eſſentia, trinum in perſonis colebant? Iniuſtiſſimè igitur in diuinis, noui, ac veteris teſtamenti li-

teris,

Digitized by Google

teris, Gentiles, & Græci accuſantur tanquam falſorum cultores Deorum: ac tanquam ſine Deo in hoc mundo, quod eſt abſurdum.

De vocabulo *Elohim*, quod ſit numeri ſingularis, & pluralis, ſicut & ſciamaim teſtis eſt S. Hieron. in Epiſt. 136. ad Marcellam. *Scire autem debemus, quòd Elohim communis numeri ſit, quòd & vnus Deus ſic vocetur, & plures; ad quam ſimilitudinem cælum quoque appellatur, & cæli, id eſt Saiemaim; vnde & ſæpè interpretes variant, cuius rei exemplum nos in lingua noſtra habere poſſumus, Athenas, Thebas, Salonas.* Ex verbo autem ſingularis vel pluralis numeri, alijſque vocibus conſtructis poſſet diſcerni, an Elohim ſit pluralis numeri, an ſingularis. Cæterum de re hac legantur Bellarmi. lib. 2. de Chriſto cap. 6. col. 320. E. *Nunquam ſeptuaginta, vel Hieronymus auertit* Dij, *nec vllus ita vertere auderet: quod eſt argumentum pluralem ſignificationem in ijs locis, ea nomina non habere, ſed ſingularem.* Plura ibidem, & apud Caetan. Comment. in Geneſim. Molin. 1. p. q. 27. art. 1. diſput. 5. pag. 151. Vaſquez 1. p. q. 27. tom. 2. diſput. 108. cap. 2. car. 110. col. 1. Perer. in Geneſ. cap. 1. ſuper id *Deus creauit*. Quòd ſi Hebræo idiomate demus ita loqui licere: in Græco, & Latino loqui fas non eſt contra regulam fidei, quæ nos prohibet dicere *Deos*, aut *Dominos*. Ita S. Bonau. 1. d. 4. q. 3. num. 25. & S. Tho. 1. p. q. 39. art. 3. ad 2.

Recognitio XLII.

Citatur in pag. 36. ad probandam diuinam Trinitatem textus 1. de cœlo 100. ſic: *Ariſtoteles diuinam Trinitatem*
1. cæli *apertius nobis inſinuauit, dum agens de Deo, quatenus eſt vni-*
100. *uerſi cauſa tùm efficiens, tùm formalis, tùm etiam finalis, ait. Ex-*
Licetus. *tra cælum autem quòd neque eſt, neque contingit eſſe corpus, oſtenſum eſt. Manifeſtum igitur eſt, quòd neque locus, neque vacuum, neque tempus eſt extrinſecus. Quapropter neque quæ illic ſunt,*

nata

nata ſunt in loco eſſe, neque tempus ipſa facit ſeneſcere, neque vlla tranſmutatio vllius eorum eſt, quæ ſuper extima diſpoſita ſunt latione; ſed inalterabilia, & impaſſibilia, optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſſimam, perſeuerant toto æuo: Etenim hoc nomen diuinè enuntiatum eſt ab Antiquis; Finis enim, qui continet vitæ vniuſcuiuſque tempus, cuius nihil eſt extra ſecundum naturam, æuum vniuſcuiuſque vocatus eſt. Secundum eandem autem rationem, & totius cæli finis, & finis omne tempus, ac infinitatem continens, æuum eſt, (ab eo quod ſit ſemper ſumpta denominatione) immortale, & diuinum; vnde & alijs pendet; his quidem exactius, his autem obſcurius eſſe, & viuere. Etenim quemadmodum in vulgaribus ſententijs circa diuina ſæpè declaratur rationibus, quod diuinum ipſum intranſmutabile eſſe neceſſe eſt omne; primum, ac maximè ſummum: quod ſic ſe habens, atteſtatur ijs, quæ dicta ſunt, neque enim aliud melius eſt, quod moueat: illud enim eſſet vtique diuinius, neque habet prauitatem vllam, neque indigens ſuorum bonorum vllo eſt. Profectò diuinum ipſum intranſmutabile primum, & maximè ſummum &c. Vnus Deus eſt, & nihil aliud. Nec vlla mens habet vitam optimam, cum ea Deus vitam habeat meliorem: nec eadem obtinet vitam per ſe ſufficientiſſimam, cum Deo ſummo indigeat à quo conſeruetur.

Modo nunc Ariſtoteles de hoc ſummo Deo loquens numero multitudinis, dum inquit, ea, quæ ſunt extra cælum, eſſe optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſſimam, &c. clarè ſupponit in ſimpliciſſima Dei natura quampiam eſſe pluralitatem; nam etſi Deus Ariſtoteli ſit vnus, tum ſpecie, tùm numero. Quia tamen Deus idem Ariſtoteli eſt

1. Metaph. ſum. 2. cap. 2. tùm forma vniuerſi.

Tùm 12. Metaph. 52. Bonum, ac finis mundi totius.

Tùm cauſa efficiens conſeruans, & benè 12. Metaph. 56. gubernans omnia mundana, conſiderata natura diuina ſub iſta triplici formalitate, de ſummo Deo loquitur aptè nunc Ariſtoteles ſub numero multitudinis, quoniam ea attributa, quorum in præſentia me-

minit, conueniunt vni Deo, prout eſt formaliter Trinus, forma nempè finis, & efficiens vniuerſi. Sicut Theologi appropriant Patri potentiam, Filio Sapientiam, Spiritui Sancto bonitatem, ſic Ariſtoteles per tres formalitates nobis adumbrat Trinitatem. Hactenus Licetus.

Prima obſeruatio. Licetus lib.2.cap.6:ad pag.113.per illa entia extra cęlum optimam habentia vitam, &c. exponit ſecundas intelligentias infra Deum, & ſupra cęlos. Nunc exponit ipſum Deum cum tribus formalitatibus, quæ ſunt Deus Tanta eſt Liceti conſtantia.

Secunda, In Veſtigatione 4.num.30. ex Eugubino attuli textum iſtum ad probandum, quòd iſtæ intelligentiæ multæ ſint multi Dij; & ſolui ad hominem, concedens ab Ariſtotele creditos eſſe Deos multos. Id quod Licetus in prima expoſitione dixerat, vt iſtum textum quoque Licetus ex mea Veſtigat. ſumere potuerit. Verùm Beſſarion lib. 3. contra calumniatorem cap.19. colligit hoc argumentum ex iſto textu his verbis. *Eodem tendunt, & quæ in 1 lib. de cælo de ſupercæleſtibus ſubſtantijs modo plurali, modo ſingulari numero diſſeruntur: hoc enim Trinitatem Dei declarat.* Quod argumentum ſimplici negatione tollitur; non enim de eadem re loquitur in principio textus in numero plurali, & in fine textus de *ſummo diuino* in numero ſingulari.

Beſſarion.

Neque propter pluralitatem formalitatum diſtinctarum in Deo concluditur Trinitas. Siquidem vnitas, veritas, bonitas, pulchritudo, neceſſitas, actualitas, æternitas, intellectus, voluntas, & aliæ plurimæ ſunt formales perfectiones in Deo: qua ratione concluderet, vel viginti perſonas.

Præterea ex multitudine formalitatum non licet inferre ſubiectum in plurali. Si enim in vno homine ſint multæ ſcientiæ, non rectè inferes, vnus homo eſt multi ſcientes: ſi multas artes, eſt multi artifices: neque ſi Deus habet tres cauſalitates, ideò erit tres cauſæ, vel tres Dij.

Sco. quol. 11.H.1.d. 12.q.1. ad vlt. 3.d.8. q.1. F.3. d.6. q.1.

Quin etiàm cauſa efficiens, formalis, finalis in Deo ſunt, præ-

prædicata eſſentialia ad extra, communia tribus. Vnde Pater ſolus conſideratus, eſt cauſa efficiens, finalis, formalis; niſi ergo Patrem ex triplici formalitate concludas eſſe tres perſonas, nec de Deo id potes concludere.

Ad hęc, Ariſtoteles naturali lumine proceſſit ad cognoſcendum Deum, Trinitas perſonalis in vnitate eſſentiæ, non poteſt naturali lumine deprehendi: igitur Ariſtoteles non cognouit propria perſonarum; neque appropriata, neque appropriabilia; ignorato quippe alterutro extremo relationis, videlicet fundamento, vel termino, ignoratur & relatio: appropriatio autem eſt relatio fundata in aliquo prædicato communi tribus, ac terminata ad vnam perſonam, & ad proprium eius. Ergo ignoratis perſonis, & proprijs perſonarum, ignoratur appropriatio, atque appropriatum, & appropriabile, quatenus talia ſunt. Qui cognoſcit Trinitatem per reuelationem, iuuatur ad euitandos errores, vel declarandas veritates de aliqua perſona per appropriationem, ſicut iuuantur Theologi. Sed Ariſtoteles iſta non cognouit. Ac Licetus non eſt Deo reuelanti gratus, ſi tribuit Ariſtoteli ex natura, quod non poteſt cognoſci, niſi per gratiam.

Quod verò ait. Mentes infra Deum non habere vitam optimam, & per ſe ſufficientiſſimam: id contradicit Liceto qui in libro 2. cap. 6. de Pietate attribuit mentibus infra Deum vitam optimam: contradicit Ariſtóteli; qui libro in Zenonem docet, quoslibet Deos optimè ſe habere.

Dicit contra Ariſtótelem, qui de felicitate humana in 1. Nicomac. cap. 9. car. 13. *D Optima igitur, inquit, pulcherrima, & iucundiſſima res eſt felicitas*: nimirum ex eodem libro cap. 6. *Felicitas eſt operatio animæ ſecundum optimam virtutem in vita perfecta, ſed Dijs beata eſt tota vita*, ex 10. Nicomac. cap. 8. & ea ſine corporeis indigentijs, vt in nobis. Quare felicitas entium incorporeorum erit in vita optima, ſcilicet in ſpeculatione, habebitque dotes felicitati aſſignatas. in 10. Nicom, cap. 7. Scilicet erit operatio intellectus præſtantiſſi-

Q ma

ma, aſſiduiſſima, voluptuoſiſſima, atque per ſe ſufficientiſsima, dicente Ariſtotele ibidem car. 169. F. *Sapiens verò etiamſi per ſe ipſum ſit, contemplari poteſt; atque id tantò magis, quantò ſapientior fuerit. Melius quidem fortaſſe, ſi adiutores habeat: ſufficientiſſimus tamen ipſe eſt*. Quia tamen Licetus Cl. vir totum textum 1. de cęlo 100. tranſcripſit, totum lucubremus. Egerat Ariſtoteles de cęlo toto. Incipit agere de entibus extra cęlum, vel non exiſtentibus, vel exiſtentibus. In 1. p. textus de non exiſtentibus extra cęlum.

Prima particula textus. *Extra autem cœlum, quòd neque eſt,*
1. cæli 100. *neque contingit eſſe corpus, oſtenſum eſt. Manifeſtum igitur eſt, quòd neque locus, neque vacuum, neque tempus eſt extrinſecus.* Igitur extra cęlum nullum eſt corpus, nihil per ſe proprium corporis: ſed quæ extra cęlum ſunt; ſunt entia incorporea. Ergo de non exiſtentibus extra cęlum tractatur in prima particula textus.

Secunda particula. *Quapropter neque, quæ illic ſunt, nata ſunt in loco eſſe, neque tempus ipſa facit ſeneſcere, neque vlla tranſmutatio vllius eorum eſt, quæ ſuper extima diſpoſita ſunt latione, ſed inalterabilia, & impaſſibilia, optimam habentia vitam, & per ſe ſufficientiſſimam, perſeuerant toto æuo.* In hac parte ſtatuuntur multa entia extra cęlum. Sed Licetus ponit tres perſonas Dei ſignificari per hæc entia extra cęlum.

Cùm in 1. phyſ. 6. & 7. diuiſio fiat principij, vel entis: diuiſio talis eſt. Neceſſe eſt ens eſſe vnum, aut multa; & ſi multa, aut infinita, aut finita. *Et ſi finita, plura autem vno, aut duo, aut tria, aut quatuor; aut ſecundum alium quempiam numerum.* Ergo pluralitas finita eſt indifferens ad duo, tria, quatuor, & cæteros numeros. Cur Licetus reſtringit entia ſupercęleſtia ad tria? Reſpondetur. Licetus eſt totus voluntarius, reſtringit ad tria, quia ſic illi placet; nam in textu nullum fundamentum eſt pro ternario magis, quàm pro binario, vel pro quaternario.

Cur non potius ex 12. Metaph. 48. numerum accipit ſubſtan-

ſtantiarum ſeparatarum à corpore? Ariſtoteles ibi probat ſubſtantias ſeparatas tot eſſe, quot orbes cęlorum, nempè quadraginta ſeptem planetarum, & vna ſtellati: nec eſſe plures, nec pauciores: ergo contra Ariſtotelem eſt reſtringere ſubſtantias ſeparatas à corpore ad numerum ternarium. An Licetus non ſequitur Ariſtotelem, ſed ſe ipſum?

At Licetus intelligit iſtam particulam textus de Deo, in quo eſt triplex ratio cauſæ, ſcilicet efficientis, formalis, finalis: propterea entia extra cęlum ſunt tria.

Relucor, quia in particula iſta nulla ratio cauſalis conſideratur. Ergo Licetus voluntàrius eſt in triplici cauſalitate ponenda, & ſine fundamento textus.

Deinde in toto textu 100. tangitur fortaſſe cauſalitas effectiua Dei, tanquam *principium vnde eſſe*, & *principium vnde motus*. At cauſalitas formalis, vel finalis in iſto textu non tangitur. Sed Licetus ad 12. metaph. confugit pro cauſa finali probanda in Deo: ad primum metaph. pro cauſa formali licet in 1. metaph. non dicatur Deus eſſe forma, & falſa ſit citatio Liceti, vt poſtea.

3 Cum ſint multæ rationes formales in Deo, vt ſuperius dixi: cur Licetus tres iſtas potius accipit? voluntarius eſt, ſic placet. Cur ex iſtis, quæ reſpiciunt ad extra, vult inferre Trinitatem perſonarum, quæ non ſpectant ad extra? voluntarius eſt, ſic Liceto placet ſine fundamento in textu.

Amplius. Cur iſtam particulam explicat de Deo, cum apud Licetum vnus ſolus ſit Deus, & iuxta regulam Chriſtianam non poſſimus in plurali ponere *Deos* multos, aut loqui? Alexander teſte Simplicio per entia extra cęlum intelligit vltimum cęlum. Simplicius cum alijs exponit cauſas intellectuales, cui aſſentitur Aquinas: Sueſſanus Alexandrum, & Auerroem intelligit docuiſſe, entia extra cęlum eſſe cęlum ſupremum, & Deum. Porrò in textu Ariſtoteles ponit de entibus ſupercęleſtibus (id eſt ſuper extima latione diſpoſitis) prædicata negatiua, & poſitiua; negat locum, tempus, mutationem: & ſub mutatione negat alterationem, & paſſio-

nem ab entibus extra cęlum: ponit vitam optimam, per ſe ſufficientiſſimam, perſeuerantem toto æuo. Quæ prædicata ſunt ab Ariſtotele aſſerta, ſed poſtea probabuntur. Vnde primò declarat vocem *æuum*, deinde probat; & ex declaratione, atque probatione poterimus cognoſcere, an de re corporea, vti eſt cęlum, an de incorporea, vti ſunt ſeparatæ mentes intellexerit ſecundam particulam.

3. Particula. *Etenim hoc nomen diuinè enuntiatum eſt ab antiquis. Finis enim, qui continet vitæ vniuſcuiuſque tempus, cuius nihil eſt extra ſecundum naturam, æuum vniuſcuiuſque vocatum eſt. Secundum eandem autem rationem, & totius cæli finis: & finis omne tempus, ac infinitatem continens æuum eſt, (ab eo, quod ſit ſemper ſumpta denominatione) immortale, & diuinum, vnde & alij pendet, his quidem exactius, his autem obſcurius eſſe, & viuere.*

Æuum trifariam accipitur: primò ab Antiquis, æuum eſt finis, qui continet vitæ vniuſcuiuſque tempus, cuius nihil eſt extra ſecundum naturam. Hoc æuum competit viuentibus ſubcæleſtibus, quia ex 2. de Generat. 57. tempus, & vita cu[iu]ſque menſuratur circuitu maiori, vel minori. Si ergo vi[u]ens peruenerit ad illud tempus, quod complet circuitum ſuæ exiſtentiæ, & vitæ, ille finis continens totum tempus debitum vitæ alicuius ſecundum naturam, vocatur æuum eius: ſi autem tale viuens, vel ab ægritudine, vel ab externa cauſa per ſe, vt ab inimico occidente impediatur, vel per accidẽs, vt à caſuali ſubmerſione, aut ictu lapidis, tale tempus non eſt ęuũ, quia non eſt finis cõpletus ſecundum naturam. Sic Plato viuens 81. annis, & per naturalem reſolutionem moriens, obtinuit æuum, quia finem completum naturæ ſuæ congruentem. Quare in hoc æuo attenditur menſura durationis perfecta ſecundum naturam, & hoc eſt formale: attenditur eſſe, & viuere ſecundum naturalem circuitum, & hoc eſt menſuratum, ac eſſe materiale. Ariſtoteles verò ſecundum eandem rationem duplex æuum, ſiue

ue duplicem finem ponit ſcribens de æuo cęli . *Secundum eandem rationem, & totius cæli finis*. Subiungit tertium finem, ſiue æuum. *Et finis omne tempus, ac infinitatem continens æuum eſt ab eo, quòd ſit ſemper ſumpta denominatione, immortale, & diuinum, vnde & alijs pendet, his quidem exactius, his autem obſcurius eſſe, & viuere.* De hoc æuo, ſeu fine continente totam infinitatem durationis, quatuor attributa narrat. Primum denominatur ab ipſo *ſemper*. Secundum *immortale*. Tertium *Diuinum*. Quartum, *Vnde & alijs pendet eſſe, & viuere:* Tale eſt æuum, non ſubcæleſte, vel cæleſte; ſed ſupercæleſte, atque, vt Simplicius ait, ſupermundarium.

Hinc duplex error Liceti apparet in exponendo textu.

Primus de æuo ſupercæleſti Ariſtoteles ait, *Vnde & alijs pendet &c.* Licetus de Deo exponit. Sed melius Simplicius de æuo. Nam, & textus de æuo loquitur, & non eſt confundenda ratio æui menſurantis, cum viuente menſurato. Propterea quod eadem ratione ponitur æuum cæleſte, & ſupercæleſte, qua æuum ſubcæleſte. At ſubcæleſte æuum diſtinguitur à viuente menſurato, ita vt aliquando viuens fuerit, & æuum eius non fuerit, quando ſcilicet viuens non aſſequitur finem durationis naturæ ſuæ congruum, vel debitum. Ergo eadem ratione ſeruata debemus diſtinguere inter finem, ſeu æuum totius cęli, & cęlum ipſum: quod viuit per 2. de cęlo 13. & 60. & 68. atque inter æuum, ſeu finem ſupercæleſtem, quod item diſtinguitur, vt menſura infinita à viuente infinito ſecundum naturam. Ergo diſtinctio eſt inter æuum hoc tertium, & viuens in æuo; & ſi non tanta diſtinctio; ſiquidem æuum ſubcæleſte, ac cæleſte differt à ſuo menſurato realiter. Æuum ſupercæleſte, & viuens in eo, ſaltem diſtinguuntur formaliter. Si quis autem dicta de vna ratione formali attribuerit alteri rationi formali propter aliquam identitatem cum ſubiecto, incidit in fallaciam figuræ dictionis, & fallaciam accidentis, vti nunc Licetus

ceetus facit, attribuens ipſi viuenti Deo, quod ab Ariſtotele tribuitur æuo immortali,& diuino,vnde & alijs pẽdet &c.

Secundus error vel audaciæ, vel negligentiæ eſt. Ariſtoteles ſcribit. *Vnde & alijs pendet eſſe, & viuere*: Licetus vnde pendet *omnibus*. Valde differunt *Alijs* pendet, & *omnibus* pendet. Ariſtoteles diſtinguit æuum independens ab alijs dependentibus in eſſe, & viuere: & iure, Omne enim eſſentialiter dependens diſtinguitur eſſentialiter ab illo independente, à quo dependet. Independens, & dependens ſunt aliud, & aliud eſſe, & viuere. Si autem cum Liceto omnibus pendet eſſe, & viuere: quæro vtrum Deus contineatur ſub ente communi omnibus, aut non? Si non, ergo Deus non eſt ens, ſed nihil: quod atheiſmum olet. Si autem Deus etiam inter omnia continetur, iam etiam Deus in eſſe, & viuere dependens eſt. At omne dependens in eſſe, & viuere eſt poſterius eſſentialiter aliquo, à quo dependet; ergo Deus erit eſſentialiter poſterior aliquo ente independente, nec Deus erit primum ens, nec independens, quod eſt abſurdiſſimum. Sed quæſtio eadem redibit, vtrum illud independens prius Deo,contineatur ſub diſtributione *omnia entia*, vel non. Si non, nihil erit. Si ſic, & ipſum erit dependens in infinitum. Ita ne corrumpitur textus Ariſtotelis pro voce *Alijs* ſcribendo *omnibus*? pro voce *æuum* ſcribendo *Deum*? Quod magnæ eſt negligentiæ, ſi non obſeruetur: audaciæ, ſi eſt obſeruatum.

Exquiro, quodnam ſit ſubſtantiuum vocabuli *Alijs*? Primò quidem in textu eſt duplex copulatiua. *Vnde & alijs pendet eſſe & viuere*. Prima copulatiua copulat in ipſo æuo independente ipſum eſſe, & viuere primi æuiterni cum ipſo eſse, & viuere aliorum ſcilicet dependentium. Quare duplex eſt eſse, & viuere, alterum independens, alterum dependens. Secunda cum dicimus *alijs pendet* eſſe, & viuere, vel intelligimus alijs ſupercæleſtibus, de quibus in ſecunda particula *perſeuerant toto æuo*, vel

alijs

alijs æuiternis ſubcæleſtibus, cælis, & ſupercæleſtibus (omnibus enim æuo menſuratis competit eſſe, & viuere.) Vel denique *alijs omnibus* à primo dependentibus: quo dato ſecunda copulatiua haberet vim diſiunctiuæ. Pendet alijs, vel habentibus ſolum eſſe, vel habentibus eſſe & viuere. Sed hoc tertium, textum extorquet, & extra propoſitum transfert; textus enim eſt de æuo, quod competit ſolis habentibus eſſe, & uiuere. Si ergo intelligamus *alijs æuiternis* habentibus eſſe, & uiuere, aut ſub cælo, aut cælo, aut ſuper cęlos; textus exponitur conſentaneè ad declarationem de triplici æuo. Si de ſolis æuiternis ſupercæleſtibus, uerior expoſitio erit; quoniam de æuo ipſorum eſt intenrio, & propoſitum Ariſtotelis. Hic nota mirabile artificium, ingenio Ariſtotelis digniſſimum; quoniam ipſum uiuens eſt ratione quadam prius, quàm ſua menſura durationis naturalis, quæ eſt æuum: quando Ariſtoteles loquitur de æuo independente, neceſſariò præſupponit ipſum eſſe, & uiuere æuiterni ſui, eſſe independens: ſi enim poſterius eſt independens, etiam prius erit independens. Quando autem loquitur de alijs dependentibus, non ſtatuit ipſa æua dependere, ſed æuiterna, vt alijs æuiternis eſſe & viuere pendeat à primo æuo. At ſi eſſe, & viuere, quod eſt prius pendet à primo æuo: multò magis æua conſequentia ad eſſe, & viuere dependebunt; & à primo æuo, & à primo æuiterno.

Tertius error Liceti hinc eniteſcit. Omne enim dependens eſſentialiter, eſt eſſentialiter diſtinctum ab illo independente, quod terminat dependentiam ipſius dependentis. Sed à ſupremo æuo independente pendet eſſe, & viuere alijs æuo menſuratis, ſiue ſupercæleſtibus ſolis, vt eſt ad propoſitum: ſiue cælis, & ſubcæleſtibus; ergo primum æuum independens eſſentialiter diſtinguitur ab alijs æuiternis, quibus à primo æuo pendet eſſe, & viuere, & pendet eſſentialiter; quare non benè ait Licetus, quod illa multa ſuper cęlos poſita, in æuo ſupercæleſti perſeueran-

uerantia, ſint idem eſſentialiter cum Deo independenti, aut cum æuo eius.

Corollarium. Diuina Trinitas non dependet eſſentialiter à primo viuente Deo, nec ab eius æuo ſupremo. Entia ſupercæleſtia perſeuerantia toto æuo pendent à ſupremo æuo in eſſe, & viuere. Ergo illa entia non ſunt diuina Trinitas.

Quarta pars textus. *Etenim quemadmodum in vulgaribus ſententÿs circa diuina ſæpè declaratur rationibus, quòd diuinum ipſum intraſmutabile eſſe neceſſe eſt omne: primum, ac maximè ſummum, quod ſic ſe habens atteſtatur ÿs, quæ dicta ſunt; neque enim aliud melius eſt, quod moueat: illud enim eſſet vtique diuinius: neque habet prauitatem vllam, neque indigens ſuorum bonorum vllo eſt.*

Propoſuerat Ariſtoteles in 2 particula prædicata negatiua, & poſitiua de entibus ſupercæleſtibus. Probare oportebat, nec probauit. Ergo poſt declarationem æui, ponit particulam probatiuam *etenim*, atque primo loco ſtatuit concluſionem vniuerſalem de diuinis entibus. *Omne diuinum eſt intraſmutabile ex neceſſitate.* Secundo loco propoſitionem probantem adſcribit hanc. *Primum, ac maximè ſummum, quod ſic ſe habens atteſtatur ÿs, quæ dicta ſunt.* Quę dicta ſunt, & egent atteſtatione probante, ea propoſuit in ſecunda particula; atteſtatio accipitur à primo diuino, & maximè ſummo. Vbi manifeſtè eſt diſtinctio: omne diuinum eſſe diſtinctum, vel in primum, & ſummum diuinum, vel in poſteriora, & inferiora diuina: ſunt enim hæc eiuſdem generis, quod eſt *ens diuinum*; ſed in omni genere, eſt vnum primum, & ſummum, tanquam metrum, & menſura illius generis. Igitur prædicata, quæ primo conueniunt & perfectiſſimè ipſi primo, ac ſummo diuino, conſequenter & poſterioribus, atque inferioribus diuinis conueniunt, vti diximus cum Piccolomineo.

Exploremus ergo dicta de primo, & ſummo diuino. Quod ſic

ſic ſe habens atteſtatur dictis. *Neque enim aliud melius eſt, quod moueat: illud enim eſſet vtique diuinius: neque habet prauitatem vllam, neque indigens ſuorum bonorum vllo eſt.* Primum diuinum, & ſummum eſt immobile, quia id, quod mouet eſt, diuinius moto: primo, ac ſummo diuino nihil eſt diuinius. Ergo primum diuinum nihil eſt, quod moueat: ergo primum diuinum eſt immobile. Sic probata eſt intraſmutabilitas primi, & ſummi diuini. Poſtea probat primum diuinum habere vitam optimam, quia nullam habet prauitatem. Tertio probat habere per ſe ſufficientiam, quia nullo bonorum ſuorum indigens eſt. Sed hæ conditiones, quæ primitus cõueniunt primo, & ſummo diuino, vt primo analogo; conſequenter omni diuino conueniunt. Quæ doctrina congruit cum dictis in 2. de Generat. 59. quæ ſunt propè principium, æterna ſunt; quæ longè à principio, generationi, & corruptioni ſunt obnoxia. Atqui à primo, & ſummo diuino, vt à principio vnde eſſe, & viuere entibus incorporeis, & diuinis pendent: ipſa diuina proximè, & immediatè recipiunt eſſe, & viuere, igitur ſunt in traſmutabilia; optimam habent vitam, ac per ſe ſufficientiſſimam, perſeuerantque toto æuo; nec poſſunt diſſolui, quia præcisè ex intraſmutabili pendent principio, vti tangitur in libro de communi motionis cauſa cap. 4.

Duo adijciam pro textu, alterum, quod in primo, & ſummo diuino ſufficientia duplex eſt; nam & in ſubiecto, & in obiecto per ſe ipſum eſt felix primum diuinum; vt intellectiuum habet viuere optimum ex ſubiecto, vt intelligibile ſummum, habet optimum viuere ex ſe ipſo vt obiecto. vnde felicitatem ex ſe ſimpliciſſimam habet. Cætera diuina ex ſubiecto intellectiuo habent felicitatem per ſe, ſed non habent felicitatem in ſe vt obiectis; habent enim illam in primo diuino, vt obiecto intraſmutabiliter illis præſente ad ſpeculationem æternam.

Alterum. Entia incorporea perſeuerant toto æuo: quod

non conuenit viuentibus ſubcæleſtibus, quorum vita intercepta, ſæpè partem æui habent, non totum;neque conuenit cęlis', nam propter traſmutabilitatem habent continuè aliquam partem motus, vel temporis, totum tempus nunquam habent, ſed partem præſentem, vel præſentem terminum: entia verò incorporea intraſmutabilia quidquid poſſunt habere ad eſſe,& viuere requiſitum, habent impartibiliter, ſaltem quod ſpectat ad vitam optimam,& ſufficientiſſimam, hoc eſt ad felicitatem eorum.

Quinta particula textus, ſub initio duas habet lectiones obſeruante Simplicio: Prior lectio *& inceſſabili vtique motu mouetur rationabiliter*. Poſterior. *Inceſſabili itaque motu mouet rationabiliter*. Connexio primæ lectionis eſt]. Ariſtoteles egit de cęlo, & motu eius. Fecit digreſſionem de entibus extra cęlum: Digreſſione peracta reuertitur ad cęlum, quod mouetur motu inceſſabili. Poſterioris lectionis connexio eſt,primum diuinum ſupremo æuo menſuratum mouet motu inceſſabili cęlum, de quo antea dictum, & proximè dicendum eſt. quæ de cęlo poſtea dicuntur, non ſunt ad rem noſtram.

Nunc reuertamur ad Licetum. Cum diuinum ſit vel primum, & ſummum, de quo in quarta particula; vel poſterius, & inferius ſummo, de quo in ſecunda particula; in quà prædicata ponuntur, quę in quarta probantur, ſic argumentor. Primum, ac ſummum diuinum, non eſt idem eſſentialiter cum inferioribus, & poſterioribus diuinis; ſed Deus verus eſt primum, & ſummum diuinum. Ergo non eſt idem eſſentialiter cum diuinis inferioribus, quorum prædicata affirmatiua, & negatiua propoſita in ſecunda particula,probantur in quarta. Atqui Trinitas perſonarum diuinarum eſt eſſentialiter ipſe Deus ſummus ſolus; ergo per entia diuina poſita in ſecunda particula non intelligitur Trinitas perſonarum diuinarum.

2 Primo diuino nihil eſt diuinius, atque adeò Trinitate perſonarum nihil eſt diuinius: ſed entibus extra cęlum datur aliquid diuinius, nempè ipſum ſummum diuinum. Ergo entia extra celum non ſunt Trinitas perſonarum.

3 Vnum & multa opponuntur circa idem ex ratione bonæ diuiſionis: ſed primum, ac ſummum diuinum eſt vnum, diuina inferiora ſunt multa. igitur primum diuinum, qui eſt verus Deus, opponitur illis multis.

4 Multa diuina eſſe intranſmutabilia, eſt concluſio. Primum diuinum. & ſummum eſſe intraſmutabile eſt propoſitio, in qua eſt medius terminus. Si concluſio, & principium fuerint idem Liceto, Licetus petet principium, non Ariſtoteles, cui non ſunt idem. Quod autem probatum eſt, oſtendit intraſmutabilitatem dependenter conuenire alijs entibus extra cęlum: ſimiliter dependenter conuenit, non eſſe in loco, non ſeneſcere in tempore, eſſe inalterabilia, & impaſſibilia: habere vitam optimam, per ſe ſufficientiſſimam, & perſeuerantem toto æuo. Quod independenter aliquid habet, & quod dependenter habet illud idem, non ſunt idem eſſentialiter, & ex conſequenti entia extra cęlum poſita in ſecunda particula non ſunt idem eſſentialiter cum primo, & ſummo diuino: ergo non ſunt Trinitas.

Denique quod vnus ſit Deus primus, & ſummus, concedit Ariſtoteles; non tamen negat inferiora diuina, & poſteriora, imò ponit inferiores Deos, ac Deas in lib. de communi motu cap.4. & ſubditos Deos eoſdem genere cum ſupremo Deorum rege vt in 1. Polit. cap. 12. car. 394. C.

Ex his omnibus circa textum obſeruatis conſpici poteſt, quàm ſollicitè Licetus ponderet Ariſtotelicos textus.

Recognitio XLIII.

LIcetus in pag: 37. Videtur Ariſtoteles alibi nobis Trinitatem perſonarum in vnitate ſimplicis eſſentiæ diuinæ *Ariſt. in metaph 35. tex. 36.*

R 2 *ſigni-*

ſignificare dicens. *Eſt aliquid, quod non motum mouet, quod æternum, & ſubſtantia, & actus eſt.*

1. Met. Tex. 36. *Mouet autem hoc modo. concupiſcibile, & intelligibile mouet, non motum; horum autem prima eadem ſunt: deſiderabile namque, quod apparet bonū; primū verò voluntate affectabile, quod eſt bonū magis verò appetimus: quia videtur, quā videtur, quia appetimus.*

Principium enim intellectio. Ac intellectus ab intelligibili mo- tex. 37. *uetur. Intelligibile verò alter ordo eſt, qui per ſe ipſum eſt: & huius ſubſtantia prima, atque huiuſce, quæ ſimplex, & ſecundum actum eſt. Eſt autem vnum, & ſimplex non idem: Siquidem vnum ſignificat menſuram, ſimplex verò quomodo ſe habeat ipſum. At verò bonum quoque, & quod per ſe eligibile eſt, in eodem ordine ſunt, & ſemper primum eſt optimum, aut proportionale, Quod verò cuius gratia in immobilibus ſit, ipſa diuiſio manifeſtat: eſt enim id, cuius gratia alicui eorum, quorum hoc quidem eſt; hoc verò non eſt: mouet itaque vt quod amatur, quod mouetur autem, cætera mouet.*

Licetus. *Subſtantia prima, quæ ſimplex eſt, & vna, & ſecundum actum, Deus eſt: cuius tria attributa mouens, intelligibile, & appetibile bonum, mirificè ſignificant in vna & ſimplici natura diuina, quæ primus actus eſt, tres eſſe perſonas, etenim mouens Pater eſt, qui ſua omnipotentia cuncta creauit, & creata mouet. Intelligibile Verbum eſt Dei Patris Filius, qui naſcitur ex mente fæcunda Patris ſemetipſum contemplantis, talique contemplatione ſimillimum ſibi conceptum generantis: appetibile bonum eſt Spiritus Sanctus, qui amor eſt ex Patre, Filioque procedens, dum Pater Filium à ſe genitum videns eſſe bonum, ac ſibi ſimillimum, amat dilectione perfectiſſima.* Hæc Licetus.

Prima obſeruatio. Primum mouens eſt ſubſtantia, & actus, de quo mouente Ariſtoteles vult declarare, & rem, & modum; rem, quod eſt *mouens, non motum*, idque & in comparatione ad cęlum, quod *mouetur, & mouet*; & in comparatione ad tertium, quod *mouetur, non mouet*. Concludit ergo in textu 35. rem ſcilicet mouens non motum. In textu 36, mo-

modum aperit dicens. *Mouet autem hoc modo, concupiſcibile, & intelligibile mouet non motū: horum autē prima eadem ſunt*, intelligibile, videlicet in ordine per ſe intelligibiliū eſt primū intellibile: in ordine per ſe eligibilium eſt primum amabile, & hæc prima vtriuſque ordinis ſuut vnum, & idem. Quare non ſunt tres res, ſed vna res cum duplici modo intelligibilis, ſcilicet, & amabilis.

Corollarium. Tres perſonæ Diuinæ ſunt tres res, & vna res: tres perſonales, vna eſſentialis cum S. Auguſtino in 1. de Doct. Chriſt. cap. 5. ergo falsò ex re, & duobus eius modis. Licetus exiſtimat indicari Trinitatem. Vereor ne omnem ternarium mundi dicat eſſe indicem Trinitatis, atque omnes, qui aliquem ternarium conſiderarunt, aſſerat cognouiſſe Trinitatem perſonarum. Qua ex re nihil Ariſtoteles cognouiſſet, quod non cognouerit quiuis alius. Itaque grammaticus conſiderans adiectiuum nomen, quod habeat vnam vocem, & tres articulos deprehendit Trinitatem. Ita Logicus in ſyllogiſmo tres terminos continens, cognouit Trinitatem diuinam, quæ naturali lumine non poteſt cognoſci, vt ſupra dictum eſt. *S. Aug.*

Secunda obſer. Primum intelligibile, & primum amabile comparantur, vel ad aliud intelligens, & amans, quod ſit eſſentialiter diſtinctum ab ipſo primo intelligibili, & ſummo amabili, vel comparantur ad intellectum, & voluntatem eiuſdem primi intelligentis, & amantis, in quo intellectus, & primum intelligibile, voluntas, & primum amabile ſint idem. In iſto textu 36. & ſequentibus 37. & 38. Ariſtoteles comparat primum intelligibile, & amabile ad aliud eſſentialiter diſtinctum: videlicet ad cęlum, quod mouetur vt intelligens, & amans, vnde ſubdit in textu 37. *Mouet itaque, vt quod amatur: quod mouetur autem, cætera mouet.* Vbi tria ſunt eſſentialiter diuerſa, primum intelligibile, & amabile vt obiectum mouens non motum. Secundum eſt ipſum cęlum, quod mouetur ab amato, & mouet cætera. Tertium ſunt cętera

tera

tera, quæ à cęlo moto mouente mouentur. Sicuti in 3. de Anima 54. in animalibus eſt motus cum his tribus: primum mo-
3 Ani. 54. uens non motum eſt cognoſcibile, & appetibile. Secundum eſt animal cognoſcens, & amans, quod mouetur obiectiuè, ſed mouet realiter, & phyſicè corpus. Tertium ſunt inſtrumenta corporis, & corpus ipſum. Sic intelligit motionem, qua primum intelligibile, & amabilę, cum amatur, mouet
Alenſ. non ſe, ſed cęlum, prout acutiſſimè annotauit Alex. de Aleſ. ſuper iſtis textibus. Quæ doctrina eſt Ariſtotelis in libro de communi motione cap. 6. car. 1482. D. *Quare palam eſt,*
de com. mo. *quod contingit quidem id, quod ſemper mouetur à ſemper mouente ſimiliter moueri, vt ſingula animalia: contingit autem vt alio modo. Et idcirco illud quidem ſemper mouetur, animalium autem motus ſemper terminum habet. Sempiternum autem pulchrum, & id quod verè, & primo eſt bonum, neque modo quidem eſt, modo verò non eſt: diuinius profectò, honorabiliuſque eſt, quàm vt illo quiuquam ſit prius. Primum igitur immotum mouet: appetitio autem, & id quod appetitiuum eſt, mota mouent: vltimum au tem eorum, quæ meneantur, quod aliud moueat, nulla neceſſitas eſt.* Sicut ergo animalia ſubcæleſtia habent hæc tria, ſic & animal cæleſte, quod ſemper mouetur à ſemper mouente intelligibili, & appetibili. Diſcernuntur, quia amans cęleſte habet bonum amatum ſemper eodem modo mouens, & ideò motus eſt interminatus: amans ſubcæleſte non ſic, imò eius bonum quandoque eſt, quandoque non eſt, & variabile eſt tàm appetibile, quàm appetitus, ideò motus eſt terminatus.

Neque voluit Ariſtoteles ex 12. Metaph. 37. 38. & 39. reſoluere vtrum primum intelligibile intelligatur à proprio intellectu, niſi in textu 51.

Inſuper quando idem intellectus primus intelligit ſuam ſubſtantiam vt primum intelligibile, non inuenio apud Ariſtotelem, quod primum intelligibile moueat, & eius intellectus moueatur. Aliud etenim Ariſtoteli eſt mouens, &

aliud

aliud, quod mouetur 1. de vni. 67. Neq; ipſum primũ concedit moueri, quia non habet aliud prius, ſicut patet in verbis paulò ante relatis ex libro de motione animalium, & ex 1. de cęlo 100. nam ſi primum, & ſummum diuinum moueretur à ſe: Ariſtoteles in argumento commiſiſſet fallaciam conſequentis. Concluſio probanda eſt. Primum diuinum non eſt mobile. probatur, quia non eſt aliquid aliud diuinius, & hæc eſt vna cauſa affirmandi, vel negandi motum. Si poteſt moueri etiam à ſe ipſo, iam erit alia cauſa affirmandi, vel negandi motum, & ex conſequenti à negatione vnius cauſæ ad concluſionem vniuerſalem erit fallacia conſequentis ex inſufficienti enumeratione. Cum igitur primum mouens immobile mouet vt intelligibile, & amabile, iam non mouet ſe, ſed aliud eſſentialiter diſtinctum.

1. Corollarium. Quando Ariſtoteles loquitur de primo mouente comparat ipſum primum intelligibile, ad intellectum eſſentialiter diſtinctum, hoc eſt ad extra, ſcilicet ad aliud eſſentialiter: vnde intellectio producta à primo mouente intelligibili in primo intellectu moto, eſt intellectio producta ad extra. Ac exiſtimat Licetus Verbum Dei, qui, & Filius Dei eſt, eſſe productum ad extra, vt alia ſit eſſentia producentis Patris, alia eſſentia Filij producti: vnde Licetus in libro de Septimo Quæſitis epiſt. 1. ſæpè admonet hanc propoſitionem, *Filius Dei eſt productus ad intra*, eſſe hæreticam, & Arianam. Nimirum ad Iudaiſmum nouellum propagandum nihil productum ad intra coguoſcit in Deo. ſed omne productum ſtatuit extra Deum cum Iudæis, Sabellianis, & Arianis.

2 Corollarium. Si tria hæc Mouens, Intelligibile, & Amabile, Licetus putet eſſe propria vnius perſonæ, ratio creatoris, & motoris iuxta Liceti declarationem erit propria Patris. Quamobrem Filius nec erit creator, nec motor: pariter nec Spiritus ſanctus erit creator, aut motor, quæ ſunt hæreſes manifeſtæ. Si tria hæc ſint communia tribus, ex prædicato

cato communi vt ſic,non concluditur proprium ſine fallacia conſequentis.

Tertia obſeruatio. Textus de ſubſtantia tria enuntiat prædicata: *Prima*, *Simplex*, *Secundum actum.* Licetus attribuit quartum prædicatum *Vna.* quanquam Ariſtoteles illud prædicatum noluerit.

Ratio quare noluerit à Doct. Angelico in ipſius textus commentario profertur.

Doc. Angel. cũ quo Ant. Aud.

"*Relinquitur igitur,quod primum intelligibile ſit ſubſtantia ſimplex, quæ eſt actus.* Et ne videatur incidere in opinionem Platonis, qui probat primum principium rerum eſſe ipſum vnum intelligibile; oſtendit conſequenter differentiam inter *vnum*, & *ſimplex*: & dici, quod vnum, & ſimplex non idem ſignificant, ſed vnum ſignificat menſuram, vt in decimo oſtenſu eſt. Simplex autem ſignificat diſpoſitionem ſecundum quam aliquid aliqualiter ſe habet,quia videlicet non eſt ex pluribus conſtitutum.„ Hæc Thomas

Aphrod cũ quo Vlcom.

Aphrodiſeus autem conſpirat in concluſione, nimirum ab Ariſtotele non eſſe attributam vocem *Vna* ſubſtantiæ,tametſi in ratione aſſignanda non conſpiret. Ait autem.

His verbis obiectioni cuidam, quæ opponi poteſt, occurrit: quæ huiuſmodi eſt. Si prima, & immobilis ſubſtantia ſimplex eſt, ſimplex autem eſt vnum, ſubſtantia igitur immobilis vna eſt. At ſunt aliæ immobiles ſubſtantiæ, vt ipſe hoc libro docebit. Hanc igitur dubitationem explicat, dicens. Vnum autem, & ſimplex non eadem ſunt.Vnum autem menſuram ſignificat, vt vnum hominem, quo homines metimur: Et vnum equum, quo equos menſuramus. Simplex non ſignificat menſuram, ſed quomodo ſeſe habeat ipſum, ideſt ſignificat ſimplex non eſſe compoſitum.

Itaque Ariſtoteles negat *vnum* de ſubſtantia immobili,prima,actuali, ſimplici: Licetus affirmat nomine Ariſtotelis.

Reco-

Digitized by Google

Recognitio XLIV.

TExtus corrogatur ex 12. Diuinorum 39, talis. *Degentia verò, qualis nobis pauco tempore, optima illi eſt: ſiquidem ita ſemper illud eſt, nobis autem profectò id impoſſibile eſt, quoniam, & delectatio actus huius eſt:* & mox. *Ipſa verò intellectio ſecundum ſe eius eſt, quod ſecundum ſe optimum eſt, & quæ maxima eſt, eius quod maximè eſt. Seipſum verò intellectus intelligit aſſumptione intelligibilis: intelligibilis namque fit attingens, & intelligens, ita vt idem intellectus, & intelligibile ſit: ſuſceptiuum enim intelligibilis, & ſubſtantia intellectus eſt; operatur autem habens. Quare iſtud magis, quàm illud eſt id diuinum, quod intellectus videtur habere: & ſpeculatio optimum, & maximè delectabile eſt. Si igitur ita benè ſe habet Deus ſemper, vt nos aliquando admirabile eſt: quod ſi magis, adhuc admirabilius eſt, at ita ſe habet. Cæterum vita quoque profectò inexiſtit; ſiquidem intellectus operatio vita eſt: ille verò eſt actus; actus verò per ſe illius vita optima, & perpetua eſt. Dicimus itaque Deum ſempiternum, optimumque viuens eſſe. Quare vita, & æuum continuum, & æternum Deo ineſt, hic enim Deus eſt. Quibus Ariſtoteles non ſolùm apertiſſimè profitetur Deum vnicum eſſe.* 12.met.39

Prima obſeruat. Hoc eſt falſiſſimum non enim Ariſtoteles in iſto textu citato nos docet apertiſſimè Deum eſſe vnicum: ſed neque occultiſſimè hoc habet. *Licetus.* *falſa citatio.*

Verùm etiam in vno Deo trinas perſonas vtcunque videtur adumbrare. *Licetus.*

Secunda obſeruat. Malè meretur de confeſſione fidei, tres perſonas dicere debuit, non trinas. Malè meretur de Ariſtotele, qui non potuit naturaliter cognoſcere obiectum naturaliter non cognoſcibile: tale obiectum eſt cognoſcere Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, quarum perſonarum nec nomine, nec vmbra eſt in Ariſtotele.

S Sta-

Digitized by Google

Licetus. *Statuens Deum eſſe intellectum æterna intellectione optima ſui ipſius ſemper beata. ſe ipſumque ſemper intelligere, ſic aſſumptione, ſeu potius perceptione (vtramque ſiquidem ſignificationem habet vox græca Metalipſis, quam Beſſario vertit aſſumptionem) nam verè Deus intelligit ſe ipſum nihil aſſumens, at ſolum percipiens intelligibile.*

Tertia obſeruat. Verè dicit, Deus enim ſe ipſum intelligit, nihil aſſumens. Siuè autem vox græca ſignificet tranſumptionem, vt legit Alenſis, ſiuè aſſumptionem vt Beſſarion illa vox oſtendit textū non eſſe de intellectu diuino in illa parte, ſed de intellectu humano, ex quo Ariſt. aſcendit, ad intellectū & intellectionem primi intelligibilis in cęlo poſitam; qua ſpeculatione primi intelligibilis, ſicut homo habet felicitatem formalem, & voluptatem conſequentem: ſic & cælum ſpeculatione obtinet felicitatem formalem, & voluptatem, quæ conſequitur, cum hoc diſcrimine, quòd felicitas hominis paruo tempore durat, felicitas cæli ſemper. Præſupponit enim Philoſophus dicta de felicitate, & de voluptate humana in 10. ad Nicomachum: idcircò illa particula textus eſt de homine, & cęlo. *Degentia verò qualis nobis pauco tempore, optima illi eſt. Siquidem ita ſemper illud eſt, nobis autem profectò id impoſſibile eſt. Quoniam, & delectatio actus huius eſt; & ob hoc vigilatio, ſenſus, intellectio maximè delectabile eſt. Spes autem, & memoria propter hæc.* Ponit Ariſt. in cælo delectationem, & actum, quo cauſatur delectatio. Probat quoniam in actu conſiſtit delectatio tàm in parte ſenſitiua, quàm in intellectiua, ideò particula ommiſſa à Liceto eſt legenda. *Et ob hoc vigilatio, ſenſus, intellectio maximè delectabile eſt: ſpes autem, & memoria propter hæc.* In iſta particula ponitur vigilia, cui ſomnus opponitur: ponitur ſenſus, nempè in actu, quia in vigilia. Sed nec vigilia, aut ſomnus, nec ſenſus actu, vel potentia eſt in cælo, aut in Deo, quare hæc pars non eſt de Deo. Intellectio verò eſt in homine, ſed

12. me. 39.

vigiliæ tempore: eſt ſemper in cælo, & in Deo. Cæterùm intellectio in iſta particula eſt de præſenti, memoria de præterito, ſpes de futuro, ex quibus actibus ſequitur delectatio, ſeu voluptas; atqui memoria de præterito actu, & obiecto, ſpes de futuro, nec ſunt, nec eſſe poſſunt in cęlo, aut in Deo ad mentem Ariſtotelis, ſolum intellectio eſt. Sed non omnis intellectio eſt felicitas formalis; at declaratur ab Ariſtotele, qualis intellectio in homine, in cęlo, in Deo ſit formalis felicitas, nempè operatio ſecundum optimam virtutem. Declaratur ſic. *Ipſa vero intellectio ſecundum ſe eius eſt, quod ſecundum ſe optimum eſt: & quæ maximè eſt eiu., quod maximè eſt.* Conformiter ad tradita in 10. Nicomac. cap. 4. *In vnoquoque enim optima eius eſt operatio, quod optime affectum eſt ergo præſtantiſſimum ex ijs, quæ ipſi ſubijciuntur*. Eſt quidem perfectiſſima intellectio circa optimum intelligibile, proportionaliter tamen in homine, cęlo, Deo; ſed iſta clauſula textus 39. ex 12. Metaph. peculiariter de hominis intellectione accipienda eſt, nam & quæ ſequuntur de intellectione hominis ſunt, quicquid Licetus dicat. *Seipſum (inquit textus) verò intellectus intelligit aſſumptione intelligibilis. Intelligibilis namque ſit attingens, & intelligens, ita vt idem intellectus, & intelligibile ſit: ſuſceptiuum enim intelligibilis, & ſubſtantiæ intellectus eſt: operatur autem habens*. Hæc vltima particula conuincit, quæ dicta ſunt hactenus de intellectu, dicta eſſe de intellectu humano, non de diuino. In humano intellectu duo ſunt ſtatus, alter potentiæ, ſecundum quam intellectus eſt, ſicuti tabula, in qua nihil eſt ſcriptum, ſed ſcribi poteſt, ſicuti nunc Ariſtoteles ait, *Intellectus eſt ſuſceptiuum intelligibilis, & ſu[illegible]antiæ*; Deus autem non habet intellectum ſuſceptiuum, abſit: Alter ſtatus eſt intellectus habentis in actu primo coniunctum ſibi intelligibile: in quo ſtatu ex intellectiuo, & intelligibili coniunctis, paritur notitia. hinc Ariſtoteles ait, *operatur autem habens*. Ideò intellectus humanus, ex ſe conſideratus, non poteſt ſe intelligere: ſed cum aſ-

ſumpſerit ſpeciem intelligibilem, ſiue obiectum intelligibile; tunc intellectus attingens ipſum intelligibile fit intelligibilis, ita vt idem intellectus, & intelligibile ſit; quæ quidem Ariſtoteles in 3. de Anima 8. lucidè tradidit. *Cum au-* *3. de ani. 8* *tem ſic ſingula factus eſt, vt ſciens dicitur, qui ſecundum actum; hoc autem tum accidit, cùm poteſt operari per ſe ipſum &c. & ipſe autem ſe ipſum tam poteſt intelligere.* Hæc in 3. de Anima illuſtrant textum 39. in 12. Metaph.

Subdit Ariſtoteles. *Quare iſtud magis, quàm illud eſt id diuinũ, quod intellectus videtur habere, & ſpeculatio optimum, & maximè delectabile eſt.* Comparat duos ſtatus, ſtatum potentiæ ad actum primum, & ſecundum: quia intellectus eſt ſuſceptiuus obiecti intelligibilis: & ſtatum actus tàm primi, quàm ſecundi, cum ait. *Et habens operatur*: habens enim in actu primo, operatur actu ſecundo, cum limitationibus in 2. de Anima 55. & 56. atque aſſerit Ariſtoteles iſtum ſecundum ſtatum ſcilicet *cum intellectus operatur*, eſſe, id quod eſt diuinum in intellectu. perfectiori enim modo ſe habet, dum intelligit: & ex intellectionibus ſpeculatio eſt optimum, & maximè delectabile, conformiter ad 10. Nicomac. cap. 7. Hæc dicta ſunt de intellectione humana.

Nunc probare oportet partem primam iſtius textus; & facere comparationem inter felicitatem hominis, & felicitatem cæli, ſiue inter actum vitalem, quo homo vitam optimam tra-
D. Tho. in ducit, & optimam voluptatem capit, ſed paruo tempore, &
12. me. lect. ad actum vitalem conſimilem in cęlo ſicut Alenſis expoſuit. Ete-
tex. 39. nim de intellectione, & amore poſitis in cęlo reſpectu primi
conſẽtit cũ mouentis, quod intelligitur, & amatur, tractatum eſt ſupe-
Alex. ſic rius in textibus 37. & 38. Quare & in textu 39. ex tempora-
Ant. And. ria felicitate hominis, ac uoluptate, quæ conſiſtit in actuali
Alber. 11. intellectione, & amore (principium enim eſt intellectio) po-
met. cap. teſt arguere ad intellectionem, & amorem cęli, procedens à
11. car. notis ad ignotum, & notificans ipſam ſpeculationem exi-
122. ſtentem in cælo, ſed de primo intelligibili, & amabili mouente.

uente. An primum intelligat, vel amet ſe: nihil adhuc eſt dictum. Propterea Ariſtoteles in particula proxima ex ipſa intellectione hominis notificata aſcendit ad notificandum intellectionem Dei dicens. *Si igitur ita benè ſe habet Deus ſemper, vt nos aliquando: admirabile eſt, quod ſi magis, admirabilius eſt, at ita ſe habet.* Arguit nunc à minori. Quicquid perfectionis eſt in homine, illud ſine imperfectione eſt in Deo ponendum. At cum homo benè ſe habet aliquando, tunc habet ſpeculationem, & ex ea voluptatem circa optimum intelligibile. Ergo & Deus ita ſe habet. Si quis autem nolit dicta in priori parte accipere de cęlo, ſed de primo principio à quo cęlum, & natura dependet, ſua opinione fruatur. Pergat Licetus.

Licetus. *dicit inquam Ariſtot. Deum, ſic ſe ipſum intelligere perceptione intelligibilis, vt optimam vitam ſemper habeat. Quarè in Deo ponit intellectum intelligentem, rem intelligibilem, & vitam optimã, quæ tria vult cum Deo iden-tificari, ac eſſe ipſummet Deum*

Quarta obſeruat. ex textu colligi poſſunt iſta, ſed nimis inordinatè colligit Licetus, nam in Deo obiectum intelligibile ſecundum rationem intelligendi eſt in primo ſigno, nempè ipſa ſubſtantia primi intelligibilis: eſſentia quippe eſt omninò primum fundamentum, & radix omnium formalitatum, quæ in diuinis ſunt, In ſecundo ſigno rationis eſt intellectus, in tertio eſt intellectio formalis abſoluta, eſſentialis, propterea quod ipſa intellectio ex intelligibili, & intellectiuo eſt. In quarto ſigno intellectione, vt ratione formali, qua, Deus, vel intellectus diuinus eſt formaliter intelligens: nam ratio denominans *vt quo* præintelligitur prior denominatiuo. Licetus autem quartum ponit primo loco, primum ſecundo loco, cætera ſupprimit.

Inſuper vita eſt in Deo, quod probat Ariſtoteles, quia in Deo eſt intellectus, qui eſt actus vitalis, ſcilicet primus, & eſt intellectio, quæ eſt actus vitalis ſecundus. Intelligibile autem, & amabilę quatenus talia, non habent rationem

prin-

principij vitalis, neque habent actionem, ſecundum doctrinā Ariſtotelis ex libro 2. Magn. Moral. cap. 11. car. 237. Neque vita eſt quid diuerſum ab intellectione, & intellectu in iſto textu.

Licet. pag. 39.

Licetus: *Porrò in Deo perſona Patris eſt formaliter intellectus intelligens*.

Obſeruatio. Filius quoque in Deo eſt generaliter intellectus intelligens, Spiritus ſanctus itidem eſt intellectus formaliter intelligens, ſi loquamur de intellectione eſſentiali, quæ prorſus indiuiſa eſt communis tribus: Si ergo intellectus intelligens à Liceto ponitur eſſe proprius Patris; iam tres perſonæ erunt Pater. Verè intellectio eſſentialis appropriatur Filio, qui procedit per modum notitiæ genitæ ex intelligibili, & intellectiuo: propterquod Sapientia, (ideſt intellectio Dei) communiter dicitur de tribus, & propriè de Filio, prout S. Auguſt. docet in 15. de Trinit. cap. 17. car. 153. E. *ſicut ergo vnicum Dei Verbum propriè vocamus nomine Sapientiæ, cum ſit vniuerſaliter & Spiritus ſanctus, & Pater ipſe Sapientia*; ideò verius Filius dicetur eſſe formaliter intelligens.

Verbū qui Licet. pag. 39.

Licetus. *Qui Pater ſuimet intellectione producit Verbum, qui eſt imago ſubſtantialis Patris, ac omninò intelligibile idem re cum Patre intelligente*. Vbi hæc Ariſtoteles?

Obſeruatio. Obiectum vt coniungitur cum intellectu habet rationem intelligibilis in actu primo, habet rationem actu intellecti vt coniungitur cum intellectione. Siquidem intellectus fœcundus vt principium totale conſtat ex obiecto intelligibili actu, & potentia intellectiua tanquam partialibus, atque hoc cum prioritate ad actum adæquatum. Cum autem in aliqua perſona communicatur hoc principium per actum adæquatum, illa perſona habet memoriam perfectam, ſed non fœcundam. Ideò falſo Licetus appropriat Verbo rationem intelligibilis cum habeat propriè rationem intellectionis genitæ. Falſò Patri appropriat actualem intellectio-

ctionem. Falsò dicit Patrem contemplatione ſui producere Verbum, producit enim contemplatione eſſentiæ diuinæ, vt primi intelligibilis.

Quæ ſubdit Licetus de vita, commenta ſunt. Apud Ariſtotelem vita in iſto textu, eſt intellectus, & intellectio. Spiritus ſanctus autem producitur per voluntatem. quod verò Licetus illa tria intelligens, intelligibile, vita, torqueat, & extorqueat ad perſonas diuinas, nec per ſomnium eſt in textu Ariſtotelis, nec per vigiliam.

Recognitio XLV.

Licetus citat textum valdè prolixum, hoc eſt 51. 12. Metaph. ad implendam cartam. Colligit ad ſummam. *Ex quibus apertiſſimè conſtat Ariſtotelem decernere Deum eſſe vnum.*

1 Obſeruatio. Hæc prima pars apertiſſimè negatur, cũ in textu nec ſubiectum, nec prædicatum iſtius propoſitionis adſit: ſicut ſuper pag. 29. Liceti dictum eſt, vbi textus ille iterum tranſcriptus eſt.

Licetus. *In quo tamen (Deo) tria ſunt, intelligens, intellectum, & intellectio: quæ tria ſint vnum inter ſe, ac idem ſubſtantia: adeoque vt ait D. Thomas, in Deo idem eſſe intellectum, quod intelligitur, & intellectionem.*

2 Obſeruatio. appoſitè D. Thomas ponit intellectum, quod intelligitur, & intellectionem. Licetus non dicit intellectum, ſed *intelligens*: in quo dicto includuntur, & intellectus, & intelligere: intellectus enim eſt intelligens formaliter ipſo intelligere. confundit igitur vt de more, omnia.

Licetus. *Quo dogmate Ariſtotelis mirificè nobis inſinuatur Trinitas perſonarum in vna eſſentia ſimpliciſſima veri Dei, nam vt intellectus producit Verbum, quod eſt conceptus mentis.*

3 Obſeruatio. Falſum, intellectus non producit Verbum, ſed Pater: producens enim, & productum diſtinguuntur realiter; ſed Filius, & intellectus diuinus non diſtinguuntur reali-

realiter: nam eſſentiale , & perſona non differunt re ex Concilio Florentino. Ergo intellectus non producit Verbum. Sed & hic latet Iudaiſmus nouellus. Quod enim realiter diſtinguitur ab intellectu diuino, non eſt Deus: Verbum vt productum, realiter diſtinguitur ab intellectu diuino, vt producente: ergo Verbum diuinum non eſt Deus, quod eſt placitum Arij, & Iudaiſmi nouelli.

Licetus. *Et intellectio procedit ab intellectu ſimul, & ab intelligibili tanquam ab vno principio ſui; ſic in Deo Pater intelligendo ſe generat Filium, à quibus vtriſque producitur Spiritus ſanctus.*

4 Obſeruatio. Notandum accuratè, quòd Licetus tres perſonas reducit ad intellectum; intellectus producit Verbum, intellectus, & intelligibile producunt intellectionem; quæ tria ſunt correſpondentia Patri, Filio, Spiritui ſancto.

Licetus: Sed Licetus roborat hanc doctrinam ex D. Auguſt. dicens. *Quam ſanè doctrinam Ariſtotelis expreſſè D. Auguſtinus applicat* Sacroſanctæ *Trinitati; quod obſeruat Pererius nobilis theologus inquiens. Denique in libro de Trinitate multifariam diſputans Auguſtinus de hac Dei imagine, ad quam factus eſt homo docet in re hominem referre imaginem Sanctæ Trinitatis, quod intelligat ſe ipſum, & intelligendo ſe producat in corde ſuo verbum intelligibile ſui ipſius expreſſiuum: & hinc procedat amor, quod mirificè adumbrat duas in Sancta Trinitate proceſſionis, vnam Filij per modum verbi intelligibilis, alteram* Spiritus *ſancti per modum amoris.* Auguſtini verba ſunt hæc. *An hac ſapientia, quæ Deus dicitur, non ſe intelligit, non ſe diligit? ecce ergo Trinitas,* Sapientia *ſcilicet, & Notitia ſui, & Dilectio ſui.* Sic enim *& in homine inuenimus Trinitatem; id eſt Mentem, & Notitiam, qua ſe nouit, & Dilectionem, qua ſe diligit. Sed hæc tria ſunt in homine, vt non ipſa ſint homo. Numquid autem poſſumus dicere Trinitatem ſic eſſe in Deo, vt aliquid Dei ſit, nec ipſa ſit Deus?* Quapropter *ſingulus quiſque homo, qui non ſecundum omnia, quæ ad naturam pertinent eius, ſed ſecundum ſolam*

mentem

mentem imago Dei dicitur, vna perſona eſt; & imago eſt Trinitatis in mente. Trinitas verò illa, cuius imago eſt, nihil aliud eſt tota, quam Deus; nihil aliud eſt tota, quàm Trinitas: nec aliquid ad naturam Dei pertinet, quod ad illam non pertineat Trinitatem, & tres perſonæ ſunt vnius eſſentiæ, non ſicut ſingulus quiſque homo vna perſona.

Obſeruatio. Licetus ponit intellectum eſſe Patrem, intelligibile Verbum, intellectionem procedentem ab intellectu ſimul, & ab intelligibili, tanquam ab vno principio ſui eſſe Spiritum ſanctum. S. Auguſtinus ponit tertiam perſonam eſſe ***dilectionem***, ſecundam perſonam eſſe ***notitiam***. ***Ecce ergo Trinitas Sapientia ſcilicet, & notitia ſui, & dilectio ſui.*** Notitia eſt ſecunda perſona. Licetus notitiam facit tertiam, tertia eſt dilectio apud Auguſtinum, quæ nulla eſt apud Licetum. Nonne ineptum eſt velle probare Notitiam eſſe tertiam, cum Auguſtinus dicat Dilectionem eſſe tertiam? Trinitas ſpectat ad intellectum ſecundum Licetum, ſcilicet intelligens, intelligibile, intellectio. Secundum Auguſtinum duæ perſonæ ſpectant ad intellectum. Sapientia in actu primo, quæ eſt Pater, & Notitia ſui, quæ eſt Filius. Dilectio ſpectat ad voluntatem. Vnde fit, cum ſint in diuinis duo principia productiua, intellectus fœcundus, & voluntas fœcunda, quibus correſpondent duæ productiones, & duo producta Filius, & Spiritus ſanctus: quòd ſi per intellectum habentur tres perſonæ, Pater, Verbum, Spiritus Sanctus: iam per voluntatem producatur quarta perſona. Vel Spiritus ſanctus erit productus per intellectum ante Spiritum ſanctum productum per voluntatem. Imò quia productum per intellectum e[illegible] genitus, & Filius; Spiritus ſanctus erit genitus, & Filius, quæ omnia cum fidę catholica pugnant.

Sed neque conſtans eſt hæc doctrina in Ariſtotele iuxta expoſitionem Liceti. In cap. præcedenti vidimus Licetum ex parte intellectus duo ponere, ***intellectum intelligentem, & intelligibile***, vbi ipſum intelligere ponit ante intelligibile,

ideſt ante ſecundam perſonam Filij. Nunc autem ex parte intellectus tria ponit, & tres perſonas, quæ ſunt *intellectus*, *intelligibile*, *& intellectio* ab vtroque procedens, ergo ex intellectu ſemel duas perſonas, ſemel tres fingit. Et ipſum intelligere ſemel eſt tertium, ſemel eſt primum. Ita qui volunt Philoſopho intelligenti ex naturali lumine, falsò tribuere, quæ ſunt ſupernaturalis luminis: confundunt Theologiam Sacram cum philoſophia,& doctrinam inconſtantem, atque inconſtantem philoſophum demonſtrant.

Recognitio XLVI.

Licetus probare inſtituit Ariſtotelem credidiſſe, quòd Deus ſit Omnipotens, Creator celi, & terræ. ad pag. 42. lib. 1. cap. 4. Quatuor authoritates citat, quarum tres priores ex mea Veſtigatione prima de factione ex nihilo accepit, quartam ex Veſtigat. 2. quæ eſt de efficientia primi entis. Nam quæ citat ex incertis operibus, Stagiritæ aſcriptis, nil certi probant, aut certò.

Prima authoritas à 6. Ethic. cap. 2. eſt

Re namque ſola hac ipſa priuatur Deus,
Vt facta minimè infecta poſſit reddere.

Hanc authoritatem citaui in prima Veſtigat. nu. 17. allatis lib. 6. Nicomac. cap. 2. & 5. Eudem. cap. 2. ad probandum, ſecundum Ariſtotelem factionem ex nihilo concedi oportere.

Secunda authoritas à 1. Celi 100. *Immortale, ac diuinum, vnde & alijs pendet, his quidem exactius, his autem obſcurius eſſe, & viuere.*

Eam ipſam authoritatem in Veſtigat. 1. num. 20. propoſui, & expoſui.

Tertia authoritas eſt in 12. Metaph. 38. *A tali principio tùm celum, tùm natura dependet.*

Iſtam Ariſtotelis authoritatem Veſtigat. 1. num. 21. præmiſſa

miſſa illius explicatione produxi. Si quis autem ſtudioſus Lector, & iuſtus Iudex dignatus fuerit legere expoſitiones Liceti, & expoſitiones meas: decernere poterit, an ego qui mihi non arrogo Ariſtotelem vt Magiſtrum, an qui per antonomaſiam Magiſtrum appellat Ariſtotelem, Licetus, verius expoſuerit.

Quarta authoritas in 1. Metaph. ſum. 2. cap. 2. ponit cum Anaxagora in natura intellectum, in eſſe cauſam mundi, totiuſque ordinis.

Hunc Ariſtotelis textum citaui in 2. Veſtigat. num. 42. pro ſtabilienda efficientia primi entis ex intentione Ariſtotelis. Ergo omnes has authoritates à me primitus animaduerſas propoſuit: de ſuo nihil appoſuit. Ad primam citationem expendendam regredior.

Sic Licetus. *Quod autem Ariſtoteles Deum eſſe rerum omnium creatorem, omnipotentem, multa ſunt, quæ docent apertè. Primum enim, id conſtat ex eo, quod aſſerit, hoc ſolo priuari Deum, quod contradictoria facere non valet, laudans, & afferens (6. Ethic. cap. 2.) Agathonis carmina huiuſmodi*

Re nanque, ſola, hac ipſa priuatur Deus,
Vt facta minimè infecta poſſit reddere.

nam hunc locum D. Thomas explicat de diuinæ poteſtatis immenſitate.

Licetus Verbũ principale deeſt

Prima obſeruatio, In mea Veſtigat. prima de factione ex nihilo: nolui vti vocabulo *creationis* propter æquiuocationes vocabuli futuras. Licetus nil curat, ſi incurrat in fallaciam æquiuocationis. In libro quidem de 7. Quæſitis epiſt. 1. congeſſit Licetus à cap. 5. ad 10. ſex ſignificata iſtius vocabuli creatio. Omnes ergo probationes in iſto cap. 4. lib. 1. de pietate Ariſtotelis ſunt ſophiſmata æquiuocationis.

Amplius productio cõmuniter diſtinguitur prima diuiſione adæquata per *ex aliquo*, & *ex nihilo*: nil etenim eſt cõmunius ente, ens & aliquid cõuertuntur: igitur nullũ intelligibile eſt cõmunius his duobus contradictorijs *aliquid*, & *nihil* diuidentibus

 tibus

tibus productionem in communi. Poſtulo igitur, an creatio ſignificet productionem ex aliquo apud Licetum, ſicut ſemper hoc ſignificat apud Ariſtotelem: an ſignificet productionem ex nihilo, vt Arabes philoſophi ſuſtinent: an productionem indifferentem ad vtrunque, quo pacto poſſumus dicere, Deum eſſe productorem omnium aliorum, aut appropriando vocabulum, vt ſignificetur creatio eſſentialiter, non autem notionaliter: atque dicatur Deus creator omnium ad extra.

Ariſtoteles vocabulo *Creo* latinè, græcè *Dimiurgeo* ſemper accipit productionem ex aliquo præſuppoſito. Quam ſignificationem contra plures Peripateticos teneo, & ſex cum textibus Ariſtotelis probo. Cum Licetus de induſtria, contra me ſcribens in lib. de 7. Quæſitis cap. 6. pag. 43. nullum contra me textum producere valuerit, Produxit autem pro me quatuor textus, ſed vnum ſolum vtiliter; tres citauit ſuperfluò, quoniam in græco non eſt vox ſignificans *creare*. Cum itaque Licetus ait, Deum eſſe *Creatorem omnium*, ſi creator eſt, ideſt factor ex nihilo: contra Ariſtotelem eſt, cui Creator ſemper eſt ex aliquo producens. Si Creator eſt indifferens ad *ex aliquo*, & *ex nihilo*, eſt contra Ariſtotelem, qui per illam vocem determinatè ſignificat *producens ex aliquo*, non autem producens indifferens, ad *ex aliquo*, & *ex nihilo*. Si denique Creator omnium eſt ex aliquo: id quoque eſt contra Ariſtotelem, apud quem materia non poteſt eſſe facta ex aliqua materia, vt 1. Phyſic. 82. & 12. Metaph. 12. Apud quem ſubſtantiæ ſeparatæ, ſeu motores æterni ſunt ſine materia 12. Metaph. 30, quare non potuerunt produci ex aliqua materia. Tàm malè ſui Magiſtri, tùm dictiones, tùm phraſes ſingularis diſcipulus diſcipulorum obſeruat, tribuens omnium creationem.

Textus autem in quibus Ariſtoteles creationem ex aliquo poſuit, ſunt iſti

2 de Part. Animal. cap. 1. car. 116. E.

2 De

2 de Generat.Animal.cap.4.car.1254.C.
4 de Generat.Animal.cap.1.car.1306.B.
4 de Generat.Animal.cap.3.car.1310.B.
1 de Generat.Animal.cap.18.pag.1224.A.
1 de Generat.Animal.cap 18.pag.1226.D.E.

Secunda obſeruatio. Licetus non dignatur argumentari in forma, vt appareat, quomodo ex authoritate citata videatur, Deus eſſe Creator omnium, Omnipotens. Formari ſic poteſt. Quicunque poteſt omne non implicans contradictionem, eſt Omnipotens Creator omnium. Deus eſt huiuſmodi: ergo &c. Probatur minor per authoritatem Agathonis, & Ariſtotelis.

Vah quàm malè probatur minor. Ariſtoteles *vnica re ſola* Deum priuari affirmat. Licetus innumerabilia ponit; quæcunque ſcilicet non implicant. Quod quidem ſubiectum eſt communiſſimum: cuiuslibet enim contradictionis formabilis extrema poſſunt, vel ſeorſim accipi: tumque non implicatur contradictio. Vt *album* ſeorſim eſt vnum contradictorium, *non album* eſt aliud contradictorium: ac vtrumque ſeparatim reperitur in rerum natura; veluti carta eſt alba, atramentum non album. At coniunctim *album non album* eſt ſimpliciter impoſſibile.

Ego in meo argumento ſic ſcripſi. Facere ex nihilo aliquid ita, vt nihil non inſit, nullam contradictionem inuoluit, ob quam facta infecta fiant: igitur Deus hoc non priuatur. Antecedens diffusè probaui, Licetus nihil probat, ſed petit. Non accepi quamcunque contradictionem implicatam, ſed contradictionem limitatam, ob quam facta infecta fiant. nam de iſta eſt Ariſtotelis textus. Licetus ab vna re ſola colligit vniuerſaliſſimè, nec animaduertit in hoc admitti fallaciam conſequentis, à minus communi ad magis commune diſtributum.

Contradictoria ſimul ponere eſt contra primum principium negatiuum. De nullo verum eſt ſimul affirmare, &

negare. Quare impoſſibile eſt aliquid fieri contra hoc primum principium. Sed acutiſſimè Ariſtoteles aduertit, contradictoriorum quædam talia eſſe, vt admittant ſucceſſionem vnius ad alterum, vel cum regreſſu, vel ſine regreſſu- quemadmodum in 1.Phyſic.43. & 44. ex non albo fit album, & album corrumpitur in non album, ſcilicet prius duratione eſt vnum contradictorium, poſterius duratione eſt alterum. Quædam tamen ſunt contradictoria, quæ non recipiunt ſucceſſionem talem. Conſideremus duo contradictoria, *factum*, non *factum*: res, quæ prius non eſt facta, poſterius poteſt eſſe facta; vti domus prius non eſt facta, poſterius eſt facta. At non è contra: res, quæ prius eſt facta, poſterius poteſt fieri, vt non ſit facta. Res quippe facta tranſit in præteritum, neque poteſt tranſire ad alterum contradictorium, etiam per Dei potentiam, ſcilicet vt res facta non ſit facta.

1.phyſic.

Neque S.Thomas hoc ignorauit, quamuis Licetus pro ſe D.Thomam citet. Siquidem Doctor Angelicus primò reddit rationem ſpecialem dicti Ariſtotelici, mox ad abundantiam doctrinæ affert rationem generalem pro Dei omnipotentia.

Ratio ſpecialis continetur illis verbis. *Conſilium non eſt niſi de aliquo contingenti, vt ſupra habitum eſt: factum autem, quod eſt præteritum, non eſt contingens, quia non contingit ipſum non fieri, ideſt, quod non ſit factum, & ad hoc inducit verbum Agathonis, qui rectè dixit, quod ſolo iſto poſſe priuatur Deus, vt ſcilicet faciat ingenita, ideſt non facta, quæ ſunt facta. & hoc rectè dixit*. Vbi apparet, Thomæ prudentiam non latuiſſe rationem ſpecialem dicti Ariſtotelici: vnde diſcernit inter neceſſarium, & contingens: præteritum, & futurum: quod præterijt: non eſt contingens, ſed neceſſarium: eiuſque oppoſitum eſt impoſſibile; quod futurum eſt, eſt contingens, nunc autem conſultatio de rebus fiendis, quæ poſſunt fieri, & non fieri, eſſe,

S.Thomas

&

Digitized by Google

& non eſſe, eſt de futuris, non de præteritis, nam ad præteritum non eſt potentia. Non eſt *potentia vt fiat*, iam enim bis fieret: *non vt non fiat*, quia factum non factum eſſet; de iſto igitur contradictorio, quod eſt facere, vt factum non ſit factum, tractat Ariſtoteles, in quo vnum contradictorium non poteſt ſuccedere alteri cum regreſſu.

Ratio generalis continetur in illis verbis D.Thomæ. "*Et hoc rectè dixit*, neceſſe eſt enim quod poteſtati cuiuslibet cauſæ ſubſit omne illud, quod poteſt contineri ſub proprio obiecto virtutis eius, ſicut ignis poteſt calefacere omne calefactibile. Virtus autem Dei, qui eſt vniuerſalis cauſa entium, extendit ſe ad totum ens: vnde ſolum illud ſubtrahitur diuinæ poteſtati, quod repugnat rationi entis, vt hoc quod implicat contradictionem; & tale eſt, quod factum eſt non fuiſſe factum." Vbi S.Thomas diſtinguit, quod implicat contradictionem tanquam vniuerſale: & quod implicat iſtam contradictionem, *factum non fuiſſe factum*. An autem hæc ratio ſecunda Doctoris Angelici ſit prorſus efficax, non excutere, ſed cum laude relinquere velim.

Tertia obſeruatio. Licetus in pag.43. ponit cum Ariſtotele multa ingenerabilia, nempè cęlum, mundum, intelligentias, materiam primam. Cum autem ex 1.de cęlo 111. Ingenerabile dicatur tribus modis: tertium ſignificatum eſt ad propoſitum quatuor rerum nominatarum. Ingenerabile in tertio ſignificato eſt, *ſi quid omnino impoſſibile eſt factum eſſe, vt quandoque quidem ſit, quandoque autem non*. Hoc quomodo conſiſtat cum fide pia de creatione, Licetus vafrè diſſimulat; quicquid enim à Deo factum eſt, ita factum eſt, vt prius ſecundum durationem non fuerit, poſterius fuerit. Quamobrem nihil extra Deū eſt ſic ingenerabile ſecundum pietatem fidei; ſit tamen multiplex ingenerabile ſecundum impietatem Ariſtotelis, quam nobis tanquam pietatem ſupponit Licetus.

Quæro etenim, an ingenerabile quadruplex dictum iuxta

ta tertiam ſignificationem datam ſit ſimpliciter impoſſibile fieri: aut non ſimpliciter, ſed ſecundum durationem, videlicet quia impoſſibile exiſtat, vt prius duratione non ſit, poſterius ſit. Si primum detur, ergo illa, quæ ſunt impoſſibilia fieri,ſunt à Deo creata, & facta per conſequens, ad mentem Liceti; at implicat contradictionem, vt quod eſt ſimpliciter impoſſibile fieri, fiat, vel factum ſit: ergo implicat contradictionem iſta quatuor eſſe creata, quæ à Liceto dicuntur creata. Atqui aſſerere aliquid aliud à Deo eſſentialiter, actu exiſtere, & non eſſe creatum: impietatis eſt apud Licetum. Si ſecundum detur, labimur in æternitatem neceſſariò dandam cęlo, mundo, intelligentijs, materię, motui, tempori; in æternitatem rerum factarum, vt radicem fęcundam errorum contra fidem catholicam. Itaque dum Licetus pro pietate Ariſtotelis pugnat, impietatem Ariſtoteli impingit.

Recognitio XLVII.

Licetus. SEcundò in pag. 42. proſequitur Licetus. *At verò Deum ſimiliter eſſe creatorem cæli, & terræ, vt ex eodem Ariſtotelis dogmate colligitur, ita clarius ex alijs euiſdem locis habetur. In primis enim aliquando dixerat de Deo loquens in relatione ad mundum vniverſum (1. Cæli 100.) Immortale ac diuinum, vnde, & alijs pendet, his quidem exactius, his autem obſcurius eſſe, & viuere. Etenim quemadmodum in vulgaribus ſententijs &c. A quo enim omnibus pendet eſſe, is omnium creator eſt Ariſtoteli, qui multa ponit ingenerabilia, cælum, (1. cæli 20. & ſeq. 12. Metaph. 43.) ſcilicet, mundum 8. Phyſic. 1. intelligentias 12. Metaph. 30. materiam primam 1. Phyſic. 82. & id generis.*

1. cæli 100.

Prima obſeruatio in 1. de cęlo text. 100. *terra* non eſt nominata neque *Deus*, neque *Creator cæli, & terræ*, an Licetus, vbi textus non eſt, textum contexit?

2. Ait

2 Ait,in 1.de cęlo Ariſtotelem loqui de Deo, in relatione ad mundum; an hoc vtrumque falſum eſt. Ariſtoteles nanque, non de mundo, ſed de entibus extra cęlum agit, atque ideò extra mundum; quod ſi aliquid intra mundum exiſtens tangit,vt æuum in viuentibus mortalibus, & eorum æuo: hoc eſt, vt manifeſtet æuum immortale, & diuinum, vnde pendet eſſe, & viuere alijs æuiternis, in quibus & eſſe, & viuere eſt.

3 Ariſtoteles de ſupremo æuo immortali, & diuino narrat illa. *Vnde & alijs pendet eſſe, & viuere.* Licetus hoc dicit de Deo, nihil conſiderans an æuum illud, & Deus conueniãt, diſconueniant: ſint idem, vel diuerſa: neque an vnum ſit antecedens, conſequens, repugnans ad alterum; omnia igitur Licetus ſurſum vorſum.

In propoſitione Liceti ſunt duæ partes. Prima pars, *à quo omnibus pendet eſſe, & viuere.* Mirabile eſſet ſi partem hanc textus non violaſſet. Ariſtoteles prudenter ait, *Vnde, & alijs.* Licetus imprudenter *Vnde omnibus,* vt ſuperius quoque notaui.

Secunda pars, *omnium creator eſt.* hæc ſecunda pars non eſt Ariſtotelis, ſed Liceti ſub latibulo æquiuocationis Ariſtotelem obſcurantis. Licetus quando vult, habet Ariſtotelem magiſtrum: quando non vult, magiſtrum de nomine appellat, de re non recognoſcit. Vbi nam in Ariſtotele *creatorem omnium* in ſignificato Liceti legit?

Denique ſi cęlum, mundus, intelligentia, materia prima ſunt ingenerabilia, vel quia *ſimpliciter impoſsibilia fieri*, vel quia *impoſſibilia fieri* in tempore; quomodo audet Licetus dicere, Deum eſſe creatorem omnium, & ſpecialiter iſtorum quatuor; cum Deus nullius rei fuerit creator ab æterno, ſed ſolùm in tempore? Legatur Magiſter ſent. in 1.d.30.cum Scholaſticis.

Nec illud prætereundum eſt, quòd dum Licetus inquirit principium efficiens aliorum à primo æuo, non voluit, aut

non valuit diſtinguere principium *vnde eſſe*, & principium *vnde motus*: hic etenim potuiſſet concludere, quòd ipſum eſſe Dei non principiatum in genere cauſæ efficientis, habeat pro obiecto efficientiæ non ſolum motum conſequentem ad eſſe, ſed etiam ipſum eſſe commune: & eſſe perfectum, vt viuere in alijs à primo æuo: at calamus Liceti celerrimè volat, & in obiectis diu conſiderandis non moratur. Plura circa hunc textum ſuperius excuſſa legantur.

Recognitio XLVIII.

Licetus. TErtiò in pag. 43. Licetus probaturus Deum eſſe omnium creatorem profert 12. metaph. 38. textum ſic. A tali ergo principio, tùm cęlum, tùm natura dependet: *loquitur de tali principio, quod nuperrimè dixerat mouens immobile exiſtens, actu ens, latione circulari prima mouens, ex neceſſitate ens prout neceſſitas benè: hoc autem Deus eſt. Cuius vitam immediatè deſcribit addens. Degentia verò qualis nobis pauco tempore, optima illi eſt: ſiquidem ſemper illi eſt.* Hæc Licetus.

Prima obſeruatio. Dependentia eſt multiplex, vti Scotus docuit in libro de primo principio cap. 1. & 1. d. 2. q. 2. & Quolibet 19. nunc dependentiam, vel in genere finis, vel in genere efficientis conſideremus; de vtra iſtarum loquatur Philoſophus. Licetus exponeret de efficiente. Sed textus primum mouens ponit mouere vt amatum, hoc eſt in genere finis 12. Metaph. tex. 37.

2 Cum duplex ratio conſiderari poſſit in genere cauſæ efficientis, ſcilicet ratio *facientis* ad factum, & *ratio mutantis* ad mutatum: ratio facientis communicat eſſe rei factæ: ratio mutantis præſupponit eſſe ſubiecti mutabilis, & communicat illi conſequentia ad eſſe. Tota tractatio de motoribus ſeparatis in 12. metaph. ſpectat ad rationem mutantis à text. 30. vſque ad 50. neque inde poteſt Licetus concludere, quòd Deus ſit effectiuè creator, niſi aliud afferat.

3 Ci-

3 Citat iſtam particulam tanquam textum; *Hoc autem eſt Deus*, ſed non eſt in textu.

4 Subdit de vita Dei eſſe dictum. *Degentia verò qualis nobis eſt*, ne hoc quidem admittendum eſt. Illa enim degentia in textu 39. eſt de primo mobili, ſcilicet de cę lo, vt antea diximus cum Alenſe nunc adiungo Thomam, Antonium: Andream, & cum Auerroe Sueſſanum, qui in commentario nitidè exponit, degentiam hanc optimam eſſe de primo moto, hoc eſt de cęlo intelligente, & amante, non de primo mouente, vt intelligibili, & amabili. Sic enim à vita optima in nobis aſcendit primò ad optimam vitam in cęlo Ariſt. deinceps aſcendit ad vitam Dei, vt iam pridem obſeruaui.

Recognitio XLVIIII.

DEum eſſe Creatorem omnium conficere ſe putat Licetus per textum in 1. Metaph. ſumm. 2. c. 2. vbi quærit principium effectiuum Ariſtoteles, vt entia benè ſe partim habeant, partim fiant. In Anaxagoræ opinionem deſcendit Ariſtoteles ſcribens. *Quare qui, vt in animalibus, ita in natura intellectum ineſſe cauſam mundi, totiuſque ordinis dixerat, quaſi ſobrius comparatus ad antiquiores vana dicentes apparuit: iſtas autem rationes, qui palam attigit, Anaxagoram fuiſſe ſcimus.* *1. Metaph.*

Prima obſeruatio. Si Ariſtoteles probè retulit Anaxagoræ ſententiam in 1. Metaph. ſum. 3. text. 18. Anaxagoras poſuit duo principia ab æterno; Intellectum vt primum efficiens, & chaum, videlicet materiam primam: atque ipſum intellectum fuiſſe principium mouēdi alia omnia 8. Phyſ. 37. & ſegregandi ex chao, necnon ordinandi omnia in ipſo mundo. An autem Anaxagoras dixerit, ipſum chaos eſſe factum ab intellectu, quanta controuerſia eſt?

2 Ariſtoteles non dixit cauſam, *vt omnia fiant*: ſed non conſiderante Liceto ait, *vt entia benè ſe partim habeant, partim fiant*. Quare non ait *omnia fieri* à primo efficiente, ſed

Digitized by Google

partim fieri, partim *benè ſe habere*. Similiter infrà ſcribit *Qui igitur ita arbitrati ſunt, principium entium poſuerunt ſimul, tàm cauſam ipſius benè, quàm illam vnde motus*.

Poſſet dicere quis apud Ariſtotelem materiam eſſe factam, ſed ab æterno. De re hac ſcribit S. Bonau. 2. d. 1. q. 1. num. 7. "Vtrum autem (Ariſtoteles) poſuerit materiam, & formam factam de nihilo: hoc ego neſcio. Credo tamen, quod non peruenit ad hoc, ſicut melius patebit in Problemate 2." Licetus tamen vt ſuffragetur impiæ pietati ponenti mundum æternum, ſcribit in pag. 44. *Sed tamen huiuſcemodi rerum omnium creationem à Deo cenſuit Ariſtoteles fortaſſe factam ab aterno; cuiuſmodi fieri potuiſſe monent cum D. Thoma (1. p. q. 43. ar. 3.) ſubtiliumque Principe 2. ſent. d. 1. q. 3. Hac tamen in re pietati non repugnaſſe Philoſophum, nec Moyſi contradixiſſe latius infra patebit ſuo loco lib. 1. cap. 9.* Verùm in pag. 44. lin: 9. ſcribit Licetus. *Ariſtoteli mundus ſemper fuit, & ſemper erit, aterno tempore.* An Moyſi in hoc non contradicit?

Recognitio L.

Licetus. AD pag. 44. in lib. 1. de pietate Ariſtotelis cap. 5. aſſerit Licetus. Dei virtutem infinitam, & naturam immenſam innotuiſſe Ariſtoteli ſcribens. *Inter Orthodoxa fidei dogmata Theologi noſtri profitentur, Dei virtutem intenſiuè, & naturam immenſam: ita D. Thomas ex Damaſo ſtatuit, quòd Deus erit infinitus, & aternus, & incircumſcriptibilis.*

1 Ineptia eſt pro Damaſceno citare Damaſum. S. Thomas per abbreuiationem ſcripſit Damas. Licetus parum exercitatus ſcribit Damaſum. Damaſus fuit Summus Pontifex longè antiquior Damaſceno. Damaſcenus ſcripſit quatuor libros de fide orthodoxa: Damaſus minimè. Iactat Licetus ſe legiſſe omnes Patres, & ſingulos, ſed & nunc, & alio in loco de 7. Quæſitis conuincitur non legiſſe S. Ioannem Damaſcenum, neque S. Damaſum.

2 Per

Licetus 2.

2 Per fraudem voce affirmat, *Deum eſſe immenſum*, re negat in eadem pag.ad lin.25. ſcribens. *Deus apud Ariſtotelem eſt* &c. *extra cælum, ſuper extima latione degens, vbi non eſt tempus, vitam ſibi ſufficientiſſimam* (clauſula hæc cum ſolœciſmo nulli adhæret,) *vnde rebus omnibus tribuit eſſe, ac viuere* (falſiſſimum dictum: omnibus cauſatis tribuit eſſe, non omnibus viuere) *res autem aliæ à Deo pendentes omnes intra cæli ambitum concluſa ſunt in tempore, & à ſummo Deo viuere, & eſſe ſuſcipiunt in tempore*. Liceto eſſentiæ dependentes omnes ſunt intra cęlum; eſſentia Dei independens non eſt intra cęlum, quia non dependet, ſed eſt extra cęlum tantùm. Atqui Deus ex ſua immenſitate eſt in omnibus locis, & rebus per eſſentiam, per præſentiam, per potentiam. Licetus excludit Deum à cęlo, & ſubcęleſtibus. Ergo Deus non eſt vbique, quod eſt dogma Vorſtij Caluiniſtæ, & fuit antiqua hæreſis Manichæi ponentis Deum in regione lucis tantùm; & ante erat Iudæorum, vt hic Iudaiſmus nouellus appareat. Hoc idem dogma contra Dei immenſitatem docuit Licetus in libro de 7. Quæſitis car.222. & in pag. 228. dicens. *Non enim aliter in Deo cuncta ſunt, quàm in cauſa res omnes in eſſe conſeruanse, quomodo dicis alibi magiſter aliquid eſſe in aliquo; vt in Rege Græcorum res, omninò in primo mouente*. Eſt igitur Deus vbique; quia mouens, ſed mediatè, & per potentiam: At per præſentiam; & per eſſentiam eſt ſolùm extra cęlum. igitur ita eſt immenſus, vt non ſit in vllo loco, aut re dimenſa: in vllo loco, aut re dependente, quod eſt dicere eſſe immenſum, & non immenſum. Si hoc diceret Licetus tantùm vt Ariſtotelicus, poſſet fortaſſe tolerari: ſed in libro de 7. Quæſitis hoc voluit probare ex Sacris litteris, quòd Dei eſſentia non ſit in mundo elementari. Hoc in obſer.29. mea contra Licetum exegi ex diuina Scriptura, & Sanctorum conſenſu reprobans hanc hæreſim à Liceto poſitam, & approbatam.

Contradicit tamen ſibi. Nam in lib. de 7. Quæſitis pag.5. &

& alijs ponit Deum eſſe in cęlo,non ſub cęlo.Nunc autem in lib. de Pietate Deum incarcerat extra cęlum, ſiue relegat extra omnes res à Deo dependentes.

Quia verò primum mouens immobile Liceto eſt Deus, & ipſum primum mouens latione circulari prima mouet, vt in lib.de Pietate pag.43.lin.9. & 10. conſequitur vt Deus ſit in cęlo, ſiquidem per 8.Phyſ.84. primum mouens eſt in orbe moto. Sic in 1.de cęlo 22. & 2. cęlo 2. Deis attribuitur cęlum vt locus: ergo ex vna parte Deus vt primus motor eſt in cęlo, ex alia parte nunc aſſeritur Deus eſſe extra cęlum;vt appareat prauè exponi Ariſtotelem,vel in primo ſenſu, quòd primum mouens eſt in cęlo, vel in ſecundo, quod ſit extra cęlum. Sed propria eſt fallacibus inconſtantia, nec enim poſſunt tenere vnitatem, vt aduertit Alphonſus de Caſtro aduerſus hæreſes.

Recognitio L I.

3 IN eadem pag.44.lin.39. ſcribit: *Porrò Deum nihil poſſe latere, ac omnia cognoſcere*, nos expreſsè docuit Ariſtoteles, tùm in Rhetorica dicens. *Peierantem latere homines poſſe, Deos autem non poſſe.* (Rhetor. ad Alex. cap. 17.) tùm in Poetica ſcribens. *Deos cuncta inſpicere ſatis quidem apud nos conſtat* (Poet.cap.12. tùm in calce libelli de Mundo, *Deum eſſe cauſam, quam nemo fallere poteſt, aut vitare.* *Rhetor.*

Quanta controuerſia ſit inter Ariſtotelicos in hac dubitatione, vtrum ſupremus intellectus, qui ſolus eſt Deus verus, cognoſcat aliquid aliud à ſe; non ignorat Licetus,ſed ignorare ſe ſimulat,vt imponat lectori. Sæpè citat in hoc libro de Pietate 12. metaph.tex.51. vt in pag.29. & in pag.39.tranſcribit, vbi Ariſtoteles proponit dubitationem, an ſuprema mens intelligat aliquid aliud à ſe, & in vltima dubitatione ait. *Vtrum autem differt aliquid, vel nihil intelligere bonum,vel quodcumque? an verò de quibuſdam etiam ipſam cogitare.*

re abſurdum eſt? & infrà. *Quare fugiendum hoc eſt: etenim quædam melius eſt non videre, quàm videre*, & in lib. 7. ad Eudemum cap. 12. car. 364. *Neque enim in hunc modum, Deus habet, vt qui pro ſua excellentia nihil præter ſe ipſum cogitat.* Quæ authoritates ingentis ſunt difficultatis, ſed eas Licetus nunc occultat, vt in lectorum oculos puluerem exufflet. Propterea ex libris incertis, vel fabuloſis attulit authoritates.

Niſi, & illud notes, cum loquitur de Dijs, nempè inferioribus concedit ab iſtis cognoſci res noſtras, nam in inferioribus, Dijs ſunt multæ imperfectiones. At in ſummo Deo qui ſolus eſt verus Deus, Ariſtoteles non ponit cognitionem aliorum tàm clarè, quàm eius diſcipuli optant: propter quod in eis immortale diffidium viuit: fundat Licetus in re tàm incerta apud Ariſtotelicos rationes omnes in iſto cap. 5. erectas, vt ex incertis nihil colligat, quod prætendit.

Recognitio L I I.

4 AD probandum, quòd Deus habeat virtutem infinitam intenſiuam, tria principia ponit, & in primo ait. *Quod Ariſtoteli tempus eſt duratio infinita* 3. phyſ. 56. & ſeq. 8. phyſ. tex. 10. & 11. In 3. ait. *Ariſtoteli mundus ſemper fuit, & ſemper erit æterno tempore: proindeque res omnes in tota duratione mundi ſunt infinita ſecundum numerum.* Infauſta principia, & falſa, & hæretica, ex quibus Licetus probare prætendit hanc veritatem catholicam, *Deus eſt infinitus in vigore*, ſeu *virtute intenſiua*. Pietas catholica non debet fundari ſuper impietate hæretica: vnde dato, quòd Ariſtoteles teneret, Deum eſſe infinitum intenſiuè, & ſecundum vigorem (quod tamen eſt controuerſum apud Ariſtotelicos) hæc concluſio eſſet vera, ſed ex falſis probata. *Licetus.*

Hoc non eſſe mirandum, ſciet quilibet Logicus, vel mediocriter eruditus: etenim Ariſtoteles in 2. Priorum cap. 2. 3.

4. oſten-

4.oſtendit in quolibet modo triū figurarum ſyllogiſmi, poſſe ex falſis veram conclusionem colligi, ſiue ex ambabus falſis, ſiue ex altera, vt Bar omnis lapis eſt rationalis.

ba omnis homo eſt lapis

ra ergo omnis homo eſt rationalis.

Ambæ propoſitiones ſunt falſæ, & impoſſibiles, concluſio eſt vera, & neceſſaria.

Bar omne animal eſt rationale

ba omnis homo eſt animal

ra ergo omnis homo eſt rationalis.

Maior falſa, concluſio vera

Bar omnis leo eſt animal

ba omnis homo eſt leo

ra ergo omnis homo eſt animal.

Minor falſa, & concluſio vera. Hoc pacto nunc Licetus veram concluſionem ex falſis, & fortè impoſſibilibus probare nititur: ex ſuppoſitis impijs concluſionem piam: imò non piam, quæ impietate propoſitionum fędatur.

4 Rationes omnes Liceti ſolers lector ſolutas inueniet apud Ioannem Baſſol.in 1.ſent.d.2.q.2.tametſi diuerſis vocibus ſint conceptæ, & verioribus ex propoſitionibus apud Baſſolium veritas concludatur.

Prima ratio Liceti ad pag.44.talis eſt.

Intellectus ſimul infinita actu cognoſcens eſt eſſentiæ, virtutis, operationiſque infinitæ intenſiuè: nam obiectum debet habere à facultate cognoſcente debitam proportionem, quæ 8.phyſ.15.nulla eſt inter finitum, & infinitum.

Deus autem in momento æternitatis, vnico actu, ſimul ſe ipſum intelligit, & in ſe ipſo (Rhetor. ad Alexandrum, & Poet. cap. 12.) cuncta, quæcunque in tempore in ſe ipſis, & fuerunt, & ſunt, & futura ſunt: at Deo ſimul omnia præſentia ſunt, & ad mentem Ariſtotelis verè infinita; Igitur Ariſtoteles cenſuit Deum eſſe virtutis, & potentiæ infinitæ intenſiuè.

Syllo-

Digitized by Google

Syllogiſmus iſte non eſt in forma, quia neutram propoſitionem vniuerſalem habet; medius terminus non eſt idem in vtraque propoſitione, quare ſyllogiſmus in quatuor terminis.

3 Mutat infinitum extenſiuè, quale eſt obiectorum infinita multitudo, in infinitum intenſiuè. Mutat quot in quantum, vel quale, cum figura dictionis. Cæterum his omiſſis, conſideremus citatos textus.

Ad probandum, quòd inter obiectum, & potentiam requiratur proportio, corrogat textum 15.8.Phyſ.quia nulla eſt inter finitum, & infinitum proportio.

Falsò citat: in 8.Phyſ.text.15.ſic legimus. *Infinitum autem ad infinitum nullam rationem habet.* Ita legunt Piccolomineus, Vicomercatus, Simplicius in Commentarijs illius textus, atque declarant confutationem Anaxagoræ ponentis intellectum, & chaum infinito tempore quieuiſſe prius; & infinito tempore mouere, ac moueri poſterius; quare nullam rationem inter quietem, & motum poſuit Anaxagoras; ergo, neque ordinem. Sed & in textu Græco ſcriptum eſt, infinitum ad infinitum nullam habere rationem. Quamobrem Licetus eſt corruptor, non citator textuum. Addunt præcitati Clariſſimi expoſitores, etiam finitum non habere proportionem ad infinitum dicente Ariſtotele in 1. de celo. 52. *Ratio autem nulla eſt infiniti ad finitum.* Cui aliquid ſimile dicitur in eodem libro text. 64.

Porrò accipio duas propoſitiones iſtas. Infinitum ad infinitum nullam habet rationem: Finitum ad infinitum nullam habet rationem, ſiue vt Licetus ait, proportionem. Sed Deus eſt obiectum intelligibile infinitum, intellectus diuinus eſt potentia intellectiua infinita. Igitur inter iſta duo infinita non eſt proportio. Atqui ad actualem intellectionem habendam iuxta Liceti maiorem requiritur proportio obiecti, & potentię. Ergo Deus non intelligit ſe ipſum. Rurſus, quod-

cunque aliud à Deo eſt obiectum intelligibile finitum: intellectus diuinus eſt infinitus: ergo inter intellectum diuinum, & quodcumque aliud intelligibile à Deo non eſt ratio, nec proportio: vnde nec in Deo erit intellectio obiecti, quòd ſit aliud à Deo. Conficitur itaq; per iſtas propoſitiones à Liceto citatas oppoſitum propoſiti, Licetuſque ſe ipſum deſtruit.

Sed quoniam vir clariſſimus ex vna parte ponit infinitam multitudinem obiectorum diuerſorum à Deo, ex alia parte ponit intellectum diuinum infinitum: arguo ſic. Inter obiectum, & potentiam requiritur proportio ad habendam intellectionem in tali potentia de tali obiecto; ſed inter multitudinem infinitam, & intellectum infinitum non reperitur proportio per tex. 15.8. Phyſ. Ergo in diuino intellectu infinito de multitudine infinita non poterit eſſe intellectio.

Illud aduerto. Inter infinitum, & finitum non eſſe rationem, aut proportionem accipiendo infinitum, & finitum ſecundum eandem rationem, veluti ſi compares lineam finitam cum infinita, numerum finitum cum infinito. In re noſtra, multitudo eſt infinita in obiecto, vnitas oppoſita multitudini in diuino intellectu, ergo ſecundum hoc inter intellectum diuinum vnum, & multitudinem infinitam non eſt proportio.

Reſponſio pro veritate

At verò ſi non eſt proportio determinatæ quantitatis, eſt proportio quantitatis indeterminatæ. Si non eſt proportio quantitatis, eſt proportio ordinis. Tertiò ſi non eſt ſimilitudo, quæ requirit idem prædicatum in extremis comparatis: eſt proportio, quæ vt in pluribus requirit diuerſitatem in comparatis. Tales proportiones ſunt inter materiam, & formam: obiectum, & potentiam; cauſatum, & cauſans. Licetus autem, cum quærit vt obiectum, & potentia ſint infinita, confundit proportionem cum ſimilitudine, cùm poſſet ex 5. tract. Summularum Logicæ diſcere diſcrimen inter locum à ſimili, & locum à proportione. Has tres diſtinctiones attuli

tuli

Digitized by Google

ſuli ad veritatem defendendam, quòd Deus cognoſcat ſe, & alia; duæ rationes præcedentes ſunt ad hominem, vt oſtenderem, propoſitiones Liceti concludere contra ipſum.

Maneat, quòd hæc citatio ſit falſa: cui adiecit Licetus falſam citationem dum enim probat, Deum cognoſcere in ſe ipſo cuncta, profert authoritatem ex lib. Ariſtotelis de Poet. cap 12. Habeo ad manum duo exemplaria operum Ariſtotelis Græcè, & Latinè impreſſa: alterum Lugduni, alterum Aureliæ Allobrogum; in neutro exemplari cap. 12. libri de Poetica id habet, quod Licetus citat.

Verùm & Licetus ſuperius ad paginam ſui lib. 26. probat à Deo non intelligi obiectum aliud à Deo. Nunc probat intelligi aliud. Contradicit ne ſibi, an ſub duo bus contradictorijs ſe occultat, vt errorem tutò ſeminet?

Recognitio LIII.

CL. Licetus in pag. 45. ſecundam rationem erigit ſic. *Deus Ariſtotelis eſt omnium ſuprema cauſa operans quæcunque per (12. Metaph. 36. & ſequentibus) intellectum, & voluntatem cum ſit eſſentialiter (12. Metaph. 39. & ſequentibus) intellectus, & intellectio, ſed omnia hucuſque à Deo producta ſunt infinita numero Ariſtoteli, ponenti mundum ab æterno. Deus igitur Ariſtoteli nouit numero infinita.* *Licetus.*

Mundus æternus an piè ponitur

Quere medium terminum, maiorem extremitatem, minorem, expende figuram: & modum, & conclude: ſyllogiſmum non eſſe in forma.

Verùm non attendo ad logicam Liceti, ſed ad peripateticam eruditionem. Nunc citat 12. Metaph. 36. & ſequentes textus ad oſtendendum, quòd Deus operatur per intellectum, & voluntatem. In textu citato Ariſtoteles docet, quòd primum mouens mouet vt intelligibile, & amabile. Quod mouetur intelligit, & amat, & ex amore mouet cætera, ſcilicet mouetur obiectiuè, & mouet phyſicè, ac realiter.

Quod autem primum mouens moueat, vt intelligens, vel amans in text.36.37.38. 12. metaph. Ariſtoteles non dicit: Licetus ergo fingit textus, non veros.

Quædam ſunt in textu explicitè in proprijs terminis, & formaliter, quædam implicitè, & virtualiter, quæ per dicta in textu cum conſequentia neceſſaria, & euidenti concludi poſſunt. In 12.metaph.tex.36.37.38. neque explicitè, & formaliter, neque implicitè, & virtualiter continetur hæc propoſitio *Deus habet intellectum, & voluntatem*, ſiue *primum mouens non motum habet intellectum, & voluntatem*. Non contineri explicitè, quicumque ſcit legere, poteſt cognoſcere. Non contineri implicitè, & virtualiter, probo per aſſerta Philoſophi in 2.Magnor.Moral.cap.11.car.237.C. & in 7.Eudem.cap.2.car.347. quibus locis obſeruatur differentia, & amati, & amantis. Præponitque Philoſophus amantem amato varias ob cauſas, vna ſatis ſit nobis: quoniam amare eſt animatorum, amari etiam inanimatorum eſt. Ex iſto documento ſic arguo. Quod eſt commune, & indifferens ad animatum, & inanimatum, ſiue ad viuens, & non viuens, non poteſt determinatè concludere de aliquo inferiori inferius eſſe, aut animatum, aut viuens: propter fallaciam conſequentis à poſitione conſequentis. propter fallaciam accidentis à partiali identitate, & diuerſitate ſuperioris, & inferioris. propter fallaciam non cauſæ, vt cauſæ. quoniam indeterminatum non eſt cauſa inferens determinati. Nunc autem eſſe intelligibile, & amabile eſt commune omni enti: omne enim ens eſt verum, ideòque eſt obiectum intellectus, qui ex.1.de Anima 23. eſt circa verum. Omne ens eſt bonum 1.Magnor. moral.cap.1. & 1.Nicomac.cap.4. Bonum autem eſt voluntate affectabile 12. metaph.36 Ergo ex ratione intellecti, & amati non concluditur ipſum amatum, quod eſt indifferens ad viuens, & non viuens, eſſe viuens determinatè; quare neque concluditur eſſe viuens intellectuale, quod eſt præditum intellectu, & voluntate.

Igitur

Igitur prorſus inefficax eſt probatio Liceti, prorſus falſa citatio.

Addit, voluntatem eſſe in Deo, In tex. 39. 12. ab intellectu, & intellectione noſtra concludit Ariſtoteles intellectum, & intellectionem in Deo: de voluntate autem qua determinatur vt cauſabile cauſetur: vbi nam Ariſtoteles? Vah, ſi Ariſtoteles antiquus hoc non ſcripſit, ſcribit nouellus, nempè Licetus.

Amplius 12. metaph. 36. 37. docet Philoſophus primum mouere vt intelligibile, & voluntate affectabile: vt quod amatur. quod eſt mouere in ratione finis. Licetus tranſuertit ad cauſare per intellectum, & voluntatem, quod eſt efficientis. Commutare rationem finis in rationem efficientis non eſt ſine fallacia accidentis.

Recognitio LIV.

IN 5. ratione ſua ſcribit Licetus p. 45. *Virtus in momẽto æternitatis infinita ſimul actu gubernans, eſt neceſſariò infinita inte-ſiuè, ſolus Deus Ariſtoteli in momento* (1. *Cæli* 100) *æternitatis ſimul actu* (12. *Metaph.* 56.) *cuncta, proindeque infinita gubernat: gubernatio namque rerum poteſt conſiderari tum prout à Deo primariò prouenit, tùm prout in res ipſas recipitur: dubio procul à Deo tota ſimul prodit in momento æternitatis* 1. *cæli* 100. *extra omnem temporis ſucceſſionem, nam agens omne agit prout eſt. Deus autem eſt ſimul totus in æternitate, ita vt ſi eſſent omnia ſimul in momento æternitatis, quæ infinita numero ſunt, tota diuerſi temporis duratione Ariſtoteli, à Deo ſimul gubernarentur &c.*

Ratio iſthæc eſt falſitatum plena. Verùm prima citatio eſt in 1. de Cęlo 100. Solus Deus Ariſtoteli eſt in momento æternitatis. Imò in 1. de cęlo 100. Ariſtoteles, & ponit, & probat ex intranſmutabilitate primi, & ſummi diuini multa diuina extra cęlum eſſe intraſmutabilia, & ſine vlla traſmu- *1. Obſeru. falſa citatio.*

tatio-

tatione perſeuerare toto æuo. Non ergo ſolus Deus apud Ariſtotelem eſt totus ſimul in momento æternitatis.

Deinde in 12. Metaph: 43. & 44. Ariſtoteles multas ſubſtantias eſſe natura perpetuas, & per ſe immobiles, ac abſque magnitudine ſtatuit. Vbi ſubſtantias ſeparatas per ſe immobites actu exiſtentes ſine materia, traſmutari ſecundum eſſe ipſarum legit in Ariſtotele? quælibet ſubſtantia ſeparata eſt ſimplex, & habet totum ſuum eſſe ſimul, in vno momento æui, ſiue æternitatis.

Secunda citatio ex 12. Metaph. 56. fit ad probandum, quod Deus ſimul actu cuncta, infinitaque gubernat.

Falſa citatio. Minimè quidem in illo textu: de actu gubernandi hæc ſola habentur. *At entia nolunt malè gubernari, non eſt bonum pluralitas principatuum: vnus ergo princeps.* Vnum principem gubernare entia, docet textus: ſed ſimul actu gubernare cuncta, non docet textus Ariſtotelis, mutatur agere in quando cum figura dictionis.

Ariſtoteles poſt prædicamenta in cap. de ſimul tres modos ipſius *ſimul* ſtatuit. primus eſt ſecundum tempus ſic. *Simul autem dicuntur ſimpliciter quidem, & propriſſimè, quorum generatio in eodem eſt tempore: neutrum enim eorum, neque prius, neque poſterius eſt, ſimul autem ſecundum tempus hæc dicuntur.*

2 *Simul natura ſunt, quæ conuertuntur ſecundum eſſendi conſequentiam*, vti ſunt correlatiua multa,

3 *Simul natura dicuntur, quæ ex eodem genere è diuerſo ab inuicem diuiduntur.* Simul ſecundum locum traditur in 5. phyſ. 22. & 11. metaph. cap. vlt. Sed iſte modus non eſt ad propoſitum.

Tunc quero in quo ſignificato dicitur Deus *ſimul* actu cuncta gubernare?

Si in primo ſignificato; iam homines, qui ante mille annos obierunt, erunt ſimul cum his, qui poſt mille annos naſcituri ſunt, quod eſt & contra rationem, & contra ſenſum.

Falſa applicatio. Neque illa diſtinctio de actu gubernandi ex parte Dei, & ex

ex parte rerum ſuffragatur; quoniam per 2.Phyſ.37.Cauſa in actu, & effectus in actu ſimul ſunt, & non ſunt.

Amplius quę ſimul ſunt ſecundum tempus, actu coexiſtunt in eodem tempore; ſed impoſſibile eſt, vt multitudo actu infinita detur per doctrinam 3.Phyſ.à tex.57.ad 59. ergo impoſſibile eſt, vt omnia à Deo gubernata ſimul exiſtant, daretur quippe infinitum in actu.

Si accipiatur ſimul natura ſecundum eſſendi conſequentiam, falſiſſima fit conſequentia, ſi Deus actu exiſtit; ergo & Ariſtoteles, & Plato actu exiſtunt. Tertium ſignificatum ipſius ſimul non eſt ad propoſitum.

Recognitio LV.

IN pag.46.aliam conſtruit rationem lin. 10. *Cuius opus eſt actu totum quid, ſimul infinitum, habet eſſentiam vim, & operationem intenſiuè infinitam: (ſed ex 2.de cęlo 17.) Dei opus eſt æternitas, quæ eſt quid totum ſimul actu infinitum, ad temporis differentiam, quod eſt in ſucceſſione poſitum, & in potentia ſolum infinitum. ergo &c.*

1 Alieniſſima eſt applicatio, & explicatio textus. Textus *falſa applicatio.*
loquitur de cęlo tanquam Deo, cuius operatio eſt motus ſempiternus, qui motus, & opus, & immortalitas nuncupatur. *falſa explicatio.*
Aſcribo textum:

Earum vnumquodque, quorum eſt opus, eſt gratia operis: Dei autem operatio immortalitas eſt; hoc autem eſt vita ſempiterna: itaque neceſſe eſt motum ſempiternum Deo ineſſe. Quoniam autem cęlum tale eſt (corpus enim quoddam Diuinum eſt) ob hoc habet circulare corpus, quòd natura circulariter mouetur ſemper.
Sueſſanus format ſyllogiſmum ſic. Deus mouetur ſempi- *Sueſſanus;*
terno motu, cęlum eſt Deus. igitur cęlum mouetur ſempiterno motu. Deum verò moueri ſempiterno motu, per vnum enthymema probat; in cuius antecedente ſumit tria; primum eorum, quodque, quorum eſt opus aliquod, operis

ipſius gratia eſt. Secundum, Dei operatio eſt immortalitas. Tertium, hæc autem eſt ſempiterna vita: Subdit Sueſſanus. *Et per hoc dat intelligere, non accepiſſe Deum pro ſubſtantia illa ſeparata, quam nos Deum appellamus; illa enim non viuit niſi per eſſentiam, vt albedo eſt alba: & ideò accepit Deum pro corpore diuino; iſtud enim eſt, quod viuit, & ſempiterna vita*: Miſerabilis æquiuocatio inducitur à Liceto in vocabulo Deus; Deus in textu eſt primum corpus, & primum quod mouetur: Deus verus, qui eſt ſummum, & primum diuinum, eſt primum incorporeum, quod ſit extra cęlum, vbi non eſt corpus, neque traſmutatio vlla: quare differunt Deus, & Deus; verus Deus eſt ens independens, cęlum dependens à Deo: Deus eſt immenſus, vbique & extra, & intra cęlum; cęlum eſt primum corpus, non eſt intra, vel extra cęlum. Deus vt primum & ſummum diuinum eſt omninò immobile 1. cęli 100. Cęlum eſt primum mobile, quod motu ſempiterno mouetur. Deus eſt ſeparatus à magnitudine, prima magnitudo eſt formaliter in cęlo. Poſſet ne Sophiſtarum aliquis magis fallere in vocabulo *Dei*?

Æquiuocatio Liceti.

2 Operatio, ſiue opus cęli eſt motus ſempiternus: motus ſempiternus eſt ſempiterna vita, vita ſempiterna eſt immortalitas. Iam verò cum ens ſit duplex, permanens, & ſucceſſiuum: permanens eſt, cuius partes ſimul poſſunt eſſe eodem momento, ſicuti ſunt partes celi. Succeſſiuum, cuius partes non manent ſimul, ſed altera poſt alteram fluit; ſiue contingenter, vt homines ſecundum Ariſt. ab æterno, & in æternum ſuccedunt; ſiue cõtingẽter, vt tempus. cuius pars prior non poteſt vllatenus manere cum poſteriori, cuius contingentis vtriuſque exemplum eſt in 4. Phyſ. 58. *Quare infinitum non oportet accipere ſicuti hoc aliquid, vt hominem, aut domum: ſed vt dies dicitur, & certamen. quibus eſſe non vt ſubſtantia quadam factum eſt, ſed in generatione ſemper, aut corruptione finitum, ſed ſemper alterum poſt alterum*. Hæc operatio celi eſt motus ſempiternus, eſt ens ſucceſſiuum, cuius partes ſimul

Ens permanens, & ſucceſſiuum.

3. phyſ.

mul manere eſt impoſſibile. Licetus hanc vocem *immortalitatis* tranſtulit in vocem *æternitatis*, non quidem accepta æternitate ſucceſſiua in motu, ac tempore ſempiternis; quę æternitas non poteſt eſſe tota ſimul. Accipit verò æternitatem aliter ſub falſo nomine Ariſtotelis ſcribens. *Ex Ariſtotele Dei opus eſt æternitas, quæ eſt quid totum ſimul actu infinitum*. Ariſtoteles in text. citato de cęlo accipit æternitatem motus, ac temporis, cuius partes non poſſunt eſſe ſimul, non poſſunt eſſe actu acceptæ: quòd infinitum ſemper habet rationem partis, non totius iuxtà 3.Phyſ.63.64. Quare & ipſam æternitatem, & operationem Dei accipit, contra quàm Ariſtoteles accipiat in iſto textu. *Licetus cōtra Ariſt.*

3 Illa propoſitio. Vnumquodque cuius eſt opus, eſt gratia operis, non poteſt eſſe vera de primo fine, cuius gratia ſunt cætera, ipſum non eſt gratia alterius. Vt 2.Metaph. 8. & 9. ſed & in 12. metaph. 52. ſeparatum bonum eſt veluti Dux, qui non eſt propter ordinem, ſed ordo propter ipſum. Quare comparando Deum primum ex vna parte, & omnia Dei opera ex alia, erroneum eſt, & in Theologia, & in Philoſophia Ariſtotelis aſſerere, quòd Deus ſit gratia operis ſui. Hinc Simplicius indicauit eam propoſitionem eſſe veram in ijs, quæ ſunt propter alterum, quale eſt pſeudo Deus, cęlum ſcilicet. *Applicatio erronea.*

Recognitio LVI.

Licetus in libro 1.de Pietate cap.6.pag.46. inſtituit contra Doctores Angelicum, & Subtilem oſtendere, quòd Deus non agit ex neceſſitate naturæ ſecundum Ariſtotelem: ſed in Deo eſſe voluntatem, & Deum agere liberè tùm ad intra, tùm ad extra contendit.

1 Obſeruo in prolixo illo cap. nunquam afferri aliquem textum Ariſtotelis in quo ſit, vel nominata libertas, vel voluntas.

2 Obſeruo in Ariſtotele reperiri, & libertatis, & voluntatis nomina: nunquam tamen Licetus voluit, aut valuit explicare ipſum *quid nominis* libertatis, vel voluntatis ex Ariſtotele, ſed aliena ſignificata ingerit; nempè quod in Ariſtotele eſt, non docet cum Ariſtotele.

3 In pag. 49. proponit quædam dicta tanquam Ariſtotelica.

1 Primum, Deus omnia cognoſcit. probat ex Poetica cap. 12. ſed citatio eſt falſa, vt ſupra dixi.

falſa citatio

2 Probat allato libro Rhetoricæ ad Alexandrum; falſa citatio. Liber ille Stagiritæ non eſt, ſed alterius Ariſtotelis, qui ad Alexandrum ſcripſit, & hoc opus, & librum de Mundo: ſaltem eſt liber incertus; ſed ex incertis certè non cognoſcemus mentem Ariſtotelis.

Incerta citatio.

Secundum dictum Liceti. Quicquid Deus agit, per intellectum agit: citat 12. Metaph. 39. falſa citatio eſt. Nihil in illo textu de actionibus Dei ad extra, ſed de intellectione, quâ Deus ſemper eſt felix, ſicut nos aliquando.

falſa citatio.

Citat ſecundo 10. Ethicor. cap. 7. & 8. Falsò citatur de Deo: de Dijs tractatio eſt, quibus negat ipſum agere, & ipſum facere: ſolùm contemplari indulget, & ea contemplatione tota vita felices, ac beatos eſſe aſtruit. Inde igitur probat Licetus Deum agere, vbi Ariſtoteles negat à ſuis Dijs agere, & facere.

falſa citatio, & aplicatio.

Tertium dictum. Nihil eſt Deo validius, vt ab eo Deus cogi queat: Producit librum de Mundo ad Alexandrum c. 7. Liber incertus certam fidem non facit.

Incerta citatio.

Quartum dictum Liceti. *Deus internas ſui functiones edit ex neceſſitate perfecta, & eminenti, ſeu ex neceſſitate conſtantia, ac immutabilitatis, quæ non deſtruit libertatem agentis: quod ibidem docet Ariſtoteles.* Falſum dictum eſt, quoniam actus intelligendi ratione, vel natura prior eſt actu voluntatis, & libertatis. Quod autem antecedit omnem actum voluntatis merè naturali neceſſitate eſt elicitum, non ex voluntate,

falſum, falſa authoritate probat.

aut

aut liberè, ſed hoc falſum à Liceto probatur per citationem falſi libri.

Quintum dictum. *Deus eſſentialiter eſt intellectio, & intelligibile, voluntas, amor. & ſummum bonum.*

Affert ex 12. Metaph. tex. 39. & 51. *Quòd in eis textibus ponantur intellectus, intelligibile, intellectio, verum eſt. Quòd voluntas, & amor in illis textibus ſcribantur, eſt puriſſima falſitas.* *puriſſima falſitas.*

Sextum dictum Liceti. Deus Ariſtoteli mundum condidit. Ad probandum congerit textus 1. de cęlo 33. & 100. 12. Metaph. 38.

In 1. de Cęlo 33. non eſt dictum, quòd Deus mundũ condiderit, ergo falſa citatio. *falſa citatio.*

In 1. de cęlo 100. aſſeritur ab æuo immortali ac diuino pendere, & eſſe, & viuere alijs, videlicet æuiternis; quibus congruit eſſe, & viuere. De actu condendi, de mundo nihil in textu. *falſa citatio,*

In 12. Metaph. 38. A tali ergo principio cęlum, & natura dependet. Concedo dependentiam: ſed quanta diſputatio ſit, an illa dependentià ſit cauſalis, patet in Scoto 1. d. 8. q. 5. & ſi concedatur cauſalis in illis textibus; agitur de cauſalitate finali primi mouentis in ratione intelligibilis, & amabilis; non in ratione efficientis. quare non verè citatur textus ad propoſitum de efficiente per intellectum, & voluntatem. Sed nimis longum eſſet. Omnes citationes conferre, & locos Ariſtotelis falsò citatos, falsò applicatos, falsò explicatos perſpicere. Duos adhuc textus nunc perſcrutor.

Septimum dictum Liceti. *Deus creat animas rationales,* vt in 3 Rhetor. cap. 10.

Cupidè arripui textum, vt inuenirem vocabulum *creationis* in Ariſtotele: de quo vocabulo tanta eſt mihi lis cum multis peripateticis, & ſpeciatim cum Liceto: at in 3. Rhetor. cap. 10. pag. 714. B. ſic ait. *Et mentem Deum lumen accendiſſe in anima: ambo enim illuminant.* Nec plura de anima

Y 2 ratio-

rationali. Tractat Ariſtoteles de vſu metaphoræ, & verba citata in exemplum adducit; Porrò in exemplis non attenditur veritas, ſed manifeſtatio, vt 1. Prior. ſect. 3. cap. 1. car. 226. & 1. Poſt. 78.

Falſa citatio, & applicatio. Verùm fruſtrata ſpes mea eſt: in textu eſt actus accendendi, non eſt actus creandi ab Ariſtotele ſcriptus. Tàm falsò Licetus corrumpit textum, vt accendere lumen igneum in lucerna, & accendere lumen mentis in animo ſit creare: Accendens præſupponit animum, in quo lumen accendit: ergo non eſt creatio illa ex nullo præſuppoſito, quàm in Ariſtotele volunt; ſed quatenus legere licuit Ariſtotelem, creatio ſemper eſt ex ſubiecto præſuppoſito, & annihilatio in ſubiectum poſtpoſitum.

Licetus. Octauum dictum. *Deus animam rationalem infundit corpori (prout in 2. de Generat. Animal. cap. 3.) non ex neceſſitate naturæ, quæ libertatem tollat, ſed liberè.*

Contra. In 2. de Generat. Animal. cap. 3. ſcriptum eſt. *Sola mens extrinſecus accedit. Sed à quo? an à Deo?* Licetus docet, Ariſtoteles non docet. Neque in textu eſt, id quod probandum Licetus aſſumpſerat, nempè *à Deo animam infundi liberè, non ex neceſſitate naturæ.* Quis ferat ſe toties ludi, aut illudi in textuum citatione? Hoc non eſt Ludus, ſed Ludibrium.

Falſa citatio pro libertate.

Recognitio LVII.

In lib. 1. de Pietate Ariſtotelis cap. 7. Licetus probat Deum ita eſſe in cęlo, vt ſit vbique in quauis mundi parte: Quod contradicit Liceti aſſertis in lib. de 7. Quæſitis, in quo ſtatuit Dei ſubſtantiam eſſe in cęlo tantùm, non eſſe in mundo elementari, in quo regio turbida eſt. Ad quod affert ſuum Magiſtrum, idque ſæpè repetit ex Magiſtro ſuo. Sed in iſto libro de Pietate cap. 7. ſuum Ariſtotelem citat in pag. 57. lin. 13. *Proindè id præſtabilius eſſe cenſemus, Deoque tùm decentius, tùm*

magis

magis conſentaneum, ita de Deo opinari, vt dicamus poteſtatem in cælo ſedes ſuas habentem, incolumitatis cauſam rebus vniuerſis præſtare, ijs quoque quæ longius ab ea remota ſunt,& mox. *Quare anguſtius id, decentiuſque exiſtimandum eſt, Deum ſummo in loco ita eſſe collocatum, numinis vt tamen eius vis per vniuerſum mundum pertineat, tùm Solem, Lunamque moueat, tùm cælum omne circumagat; ſimulque cauſam præbeat eorum, quæ in terra ſunt ſalutis, & incolumitatis.* Conijector ergo Licetum ſuo more proponere duo contradictoria, alterum cum Iudæis, & Vorſtianis negantibus Deum eſſe vbique, eumque concludentibus in cęlo. Alterum verò voce proponit, vt Chriſtianis illudat. Sitque Deus in ſummo loco, non in inferiori.

Affirmat vbique, negat vbique in eodem capitulo.

Recognitio LVIII.

Librennts Ariſtotelica aliqua, in pag. 55. citat 1. de cęlo tex. 96. vbi Ariſtoteles diſtinguit modos accipiendi hanc vocem *cælum* ſcribens.

Ariſtot.

Vno igitur modo cælum dicimus, ſubſtantiam extremæ vniuerſi circumlationis, aut corpus naturale, quod in extrema eſt circumlatione vniuerſi: conſueuimus enim maximè extremum, & ſurſum vocare cælum, in quo, & diuinum omne collocatum eſſe dicimus.

Rurſum autem alio modo corpus continuum extremæ circulationi ipſius vniuerſi, in quo Luna, & Sol, & quædam aſtrorum ſunt. Etenim hæc in cælo eſſe dicimus.

Præterea aliter dicimus cælum contentum corpus ab extrema circumlatione: totum enim, & vniuerſum conſueuimus dicere cælum. Tripliciter igitur cum dicatur cælum, totum ab extrema contentum circumlatione neceſſe eſt ex omni conſtare naturali, & ſenſibili corpore: propterea quod neque vllum eſt extra cælum corpus, neque contingit eſſe.

Circa primam ſignificationem ait Licetus. *Profectò cæli hu-*

Licetus.

huiuſce nomine, quod duplici vocabulo circumſcribit: Subſtantiam extremæ vniuerſi circulationis, aut corpus naturale quod in extrema eſt circulatione vniuerſi. Duo nobis inſinuat, vnum eſt primum mobile, quod ipſe cenſuit eſſe firmamentum continens aſtra fixa nuncupata, eſſe corpus naturale collocatum, vbi ſit extrema circumlatio vniuerſi, quæ dicitur motus diurnus: alterum eſt, quod nomine corporis naturalis non dignatur, ſed appellat ſubſtantiam, quam innuens attiguam extremæ circumlationis vniuerſi detegere nobis videtur cælum empyreum appellatum, quod maximè extremum eſt, & ſupra primum mobile, in quo cælo Empyreo collocatum eſſe dicit omne diuinum, Deum nempè ſummum cum omnium mentium beatarum choro.

Prima ſignificatio vocabuli *Cælum* ſecundum textum eſt *vno modo*, ſecundum Licetum eſt duobus modis; vno modo ſtat pro corpore naturali primo mobili, altero modo pro cęlo Empyreo, quod neque eſt corpus naturale, neque mobile. Quare Ariſtoteles non attulit nobis vnum modum, vnamque ſignificationem, vt voluit; ſed diſtiuguens æquiuocationem, æquiuocationem committit. Ideò enim diſtinguimus ſignificata ęquiuocorum, vt vnumquodque ſignificatum ſit vnius rationis, & non æquiuocum.

2 Fallit nos Ariſtoteles concludens *Tripliciter igitur*, cum dicatur cęlum. dictum enim oportuit, *quadrupliciter* cum dicatur cęlum.

3 Si conferamus in 1. ſignificato primum mobile, in 2. planetarum orbes, in tertio totum vniuerſum, includens corpus extremè circumlatum, & omnia inferiora corpora: iſta tria ſignificata magis conueniunt inter ſe, quàm illa duo ſignificata per Licetum excogitata. Etenim hęc tria ſignificata conueniunt in ratione corporis naturalis, in ratione mobilis. Duo autem à Liceto inuecta non ita conueniunt. Igitur multo magis debuit Ariſtoteles ponere primo loco duos modos accipiendi cęlum; at dixit *vno modo*.

4 In textu ait Philoſophus, *extra vniuerſum conſtitutum*

ex

ex corpore extremè circumlato, & inferioribus, non eſſe aliquod corpus. Propterea quod neque vllum eſt extra cælum corpus, neque contingit eſſe: idem repetit in textu 98: Non contingere vllius corporis molem eſſe extra cęlum. Sic in tex. 100. Si autem cum Liceto diceret extra primum mobile eſſe empyreū, iam ſibi contradiceret.

5 Licetus peruertit textum. Ariſtoteles ait: Subſtantiam extremę vniuerſi circulationis: nam extrema circulatio eſt accidens, ſubſtantia iſtius circulationis extremæ proponitur, vt ſubſtantia, & accidens coniungantur. Licetus autem ſcribit. *Appellat ſubſtantiam, quam innuens attignam extremæ circulationi vniuerſi*; non ponit textus *ſubſtantiam attignam*. Sic enim poneret duas ſubſtantias, quarum vnà tangeret alteram, quæ particula per fraudem adiungitur à Liceto fingente extremam circulationem, vt vnam ſubſtantiam; Ariſtoteles autem ſubſtantiam, & accidens ſuum poſuit. Cur autem deſcripſerit cęlum primo modo per duas deſcriptiones diſiunctiuè annotatum eſt à Simplicio, & Sueſſano, & alijs. *Falſificatus textus.*

6 Rationes, quibus Ariſtoteles probat extra vniuerſum non dari aliud corpus, conſiſtunt in duplici diuiſione. Si extra cęlum eſt corpus, aut eſt ſimplex, aut mixtum: & item aut eſt ibi ſecundum naturam, aut præter naturam; quæ rationes ſicut in textu ponuntur, ita excludunt cęlum Empyreum, ſicut quodcunque corpus.

7 In textibus 99. & 100. aſſeuerat Ariſtoteles extra cęlum non eſſe corpus, non locum, non motum, non tempus: ac proinde concludit *neque quæ illic ſunt, nata ſunt in loco eſſe.* quod dictum de multis entibus extra cęlum, euincit, non ſolum Deum eſſe extra cęlum, ſed multa. Quod ſi propter eſſe extra cęlum, infinitas Dei connotetur, apud Licetum; iam multi erunt Dij infinitæ eſſentiæ. Rurſus illa entia, quæ ſunt in Empyreo, ſunt in loco continente, ſaltem comparatis primo mobili, vt corpore contento, & empyreo vt corpore continente immobili, iam interna ſuperficies empyrei erit

verè

verè locus, quia eſt primus terminus corporis continentis im mo bilis, & contra textum, vniuerſum erit in loco, atque extra vniuerſum erit locus.

Recognitio LIX.

OPtabat Licetus oſtendere, Ariſtoteli notas fuiſſe diuinas reuelationes. Quanquam Ariſtoteles naturali lumine excogitatis rationibus proponat, & probet: reuelationes nunquam adhibeat, nimirum ſibi, vel non cognitas, vel non creditas. Licetus tamen, vel inuitum Ariſtotelem vult facere ſupernaturaliter credentem: probat per 2. de cęlo 34. vbi Ariſtoteles. *Videre oportet cauſam dicendi, qua nam ſit, praterea quo pacto ſe habeat in credendo, vtrum humano modo, an validius.* "Certè credulitas, & fides, quam homines habent, non humano modo, ſed validiori, decretis Ariſtotelis eſt diuinitus acquiſita per reuelationem in ſomnis, vel etiam in vigilia, per diuinationem, & prophetiam, quam agnouiſſe potuit in Sibyllis: & re vera cognouiſſe noſtrũ Ariſtotelem teſtatur tum ſextus Empiricus, tum etiam Patritius," Hæc Licetus.

Licetus car. 78. lib. 1. cap. 11.

Licetus

1 Obſeruatio. Quid de Sybillis, & vatibus docet Ariſtoteles, liquet in ſect. 30. Problematum. Probl. 1. refert eos enim in humorē melancholicum, cuius effectus cum vino comparat, potiuſque à vinó diuinationes, quàm à Deo proueniunt.

In ſect. 30. Probl. 1. pag. 1013. E. ***Multi etiam propterea quod ille calor ſedimentis in vicino eſt, morbo veſania implicantur, aut inſtinctu Lymphatico inferneſcunt; ex quo Sibyllæ efficiuntur, & Baccha, & omnes, qui diuino ſpiraculo inſtigari creduntur: cum ſcilicet id non morbo, ſed naturali intemperie accidit;***

Sed ad textum 2. de cęlo 34. Licetus mutilatè citat, neque antecedentia, & conſequentia confert. Ariſtoteles proçmium excuſatorium facit. in quæſtionibus difficillimis.

Forte

Digitized by Google

Fortè igitur de quibuſdam enuntiare aliquid tentare, & de omnibus, & prætermittere nihil videbitur, vtique eſſe ſignum, aut multæ amentiæ, aut multæ promptitudinis. Timet igitur Ariſtoteles, ne vel amens, vel promptulus iudicetur, ſi de omnibus enuntiare tentet.

Deinde monet lectorem, vel auditorem, vt antequam damnet Philoſophum conſideret, & cauſam dicendi, & modum credendi. Nam neceſſitas integræ tractationis iuſtè compellit ad dicendum de omnibus, & nihil prætermittendum. Secundò ad modum credendi aſpiciendum, vel enim Philoſophus requirit fidem humanam ex authoritate, vel ratione probabili, vel validiorem fidem per neceſſarias rationes, ſubdens. *Non tamen iuſtum eſt omnes ſimiliter increpare, ſed videre oportet cauſam dicendi, quænam ſit. Præterea quo pacto ſe habeat in credendo, vtrum humano modo, an validius. Certiores igitur neceſſitates, quando quis fuerit aſſequutus, tunc gratiam habere oportet inuenientibus: nunc autem id, quod videtur, dicendum eſt.*

In quibus Ariſtoteles fidem humanam ponit in credendo, ijs, quę ſibi videntur: validius credere tribuit certioribus neceſſitatibus. Sic infra 2. de Cęlo 60. ſcribit. *Similiter autem, & de alijs dicunt aſtris, qui dudum ea obſeruauerunt à pluribus annis, Aegyptij, & Babylonij, à quibus multam fidem habemus, de vno quoque aſtrorum.* Eſt ergo fides humana credere dictis hominum ſapientum, & peritorum ſecundum ſuas artes. Alia etiam fides eſt, quæ & concluſionibus demonſtratis, & principijs demonſtrationum conuenit: de qua in 1. Top. cap. 1. *Sunt autem vera, & prima, quæ non per alia, ſed per ſe ipſa fidem habent.* Et in 1. Poſt. 16. *Quare ſiquidem ſcimus per prima, & credimus: & illa ſcimuſque, & credimus magis, quoniam per illa, & poſteriora &c.* In textu 17. ibidem. *Non ſolùm oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quàm ei, quod monſtratur: ſed neque aliud ipſi credibilius eſſe: neque notius his, quæ ſunt oppoſita principijs, ex qui-*

bus erit ſyllogiſmus, qui eſt contraria deceptionis: ſiquidem oportet ſcientem ſimpliciter à credulitate impermutabilem eſſe. Hinc agnoſcimus, & fidem humanam imbecilliorem, & fide humana validiorem, qua oportet hominem à credulitate impermutabilem eſſe; quę fides validior eſt de concluſionibus demonſtratis, ac de principijs demonſtratiuis neceſſitatem afferentibus, & credibilitatis in propoſitionibus, & credulitatis in intellectibus.

De hac fide validiore loquuntur verba mutilata à Liceto. *Certiores igitur neceſſitates, quando quis fuerit aſſequutus: tunc gratiam habere oportet inuenientibus.* Inuenientibus *inquit*, certiores neceſſitates credendi,nō autem ait,reuelantibus. Quia de fide habita dictis hominū,& demonſtrationibus inuētis ab hominib⁹loquitur,nō de reuelationibus diuinis.Cōſimilis excuſatio 2.Metaph.tex.2.ponitur,vbi incrementū muſicę ponit dicens. *Si enim Timotheus non fuiſſet, multum melodia nequaquam habuiſſemus. Si tamen Phrynis non extitiſſet, ne Timotheus quidem.* Similem quoque excuſationem ponit in 2. Elenc.cap.vlt.docens incrementum, & Logicæ, & Rhetoricæ; in principio enim exiles fuerunt ſcientiæ, & artes: deinde à poſteris plura inuenta ſunt, quibus ad perfectionem aſcenderuut.

Gratiæ igitur habendæ ſunt inuentoribus poſterioribus, ſed et primis quoque; nam principium mole minimum eſt, virtute maximum, cuius principij virtute poſteri excitati sūt ad inueniendum. Quare Ariſtoteli de cęlo, eiuſque difficultatibus, quæ videntur probabilia ſcribenti, gratiæ ſunt habendæ vt primo inuentori: ſicut certiores neceſſitates inuenientibus poſt Ariſtotelem, gratiæ erunt agendæ. Hæc Ariſtoteles, & eius Interpretes in 2. de cęlo text. 34. tangunt de fide humana, & de fide validiori: quarum fides humana eſt per probabiles, vel authoritates, vel rationes. Fides validior eſt per neceſſitates, & certas demonſtrationes, vel *quòd*, vel *propter quid*. Ad ſtatuendam fidem ſupernaturalem

ex

ex diuina reuelatione textus alius eſt quærendus.

Recognitio L X.

Licetus itaque in pag. 79. ait. *Ariſtoteles de diuinatione per ſomnium apertè ſatis innuit, à Deo mitti ſomnià, non quibuslibet hominibus, ſed optimis, & prudentiſſimis, inquiens. Et quod de quibuſdam ſit diuinatio in ſomnÿs, non eſt incredibile: habet enim aliquam rationem, ideò & de alÿs ſomnÿs: ſimiliter vtique quis arbitrabitur: nullam verò rationabilem cauſam videre, ſecundum quam vtique fiet, hoc non credere facit: nam Deum quidem eſſe mittentem, cum alia irrationabilitate, & non optimis, & prudentiſſimis, ſed quibuslibet mittere, inconueniens: ablata verò, qua à Deo cauſa, nulla aliarum conueniens eſſe videtur cauſa.* Et mox. *Et ideò accidit hac paſſio quibuslibet, & non prudentiſſimis; in die enim vtique fieret, & ſapientibus, ſi Deus eſſet mittens.*

Nimirum his vult Ariſtoteles, irrationabile eſſe putare à Deo mitti ſomnia omnibus hominibus, quicumque ſomnÿs prauident quoquo modo futura, ſed ſolum optimis, & prudentiſſimis vult à Deo mitti ſomnia, & etiam in die vigilantibus reuelationes, ac diuinationes: non autem improbis, & fatuis, qui ſomniantes quandoque prauident ventura: & ſanè in ſacris litteris frequentiſſimè legimus à Deo mitti ſomnia vera viris optimis, & prudentiſſimis Abimelecho, Ioſepho, & multis Prophetarum, non autem improbis & inſipientibus. Licetus de more ſuo cogit ſacram Scripturam ſeruire Ariſtoteli: & quemadmodum mutilat Ariſtotelicos textus, ſic & ſacros. Ait enim à Deo non mitti reuelationes in ſomnis improbis, & inſipientibus. Nec reminiſcitur ſomniorum, quæ Deus miſit Nabuchodonoſori peccatis grauato: vt narrat Daniel propheta. Non reminiſcitur ſomniorum, in quibus reuelabantur futura certò miniſtris Pharaonis, & Pharaoni. Non reminiſcitur ſomnij miſſi ad Madianiten, à quo didicit vir probus

Licetus. *Daniel.* *Gen. 11. & 12.* *Iudi. 7.*

Gedeon voluntatem Dei, & alia multa. Sed Sacris omiſſis, Ariſtotelica perpendamus.

Obſeruatio prima. Ariſtoteles primò proponit dubitationes, & pro diuinatione per ſomnium, & contra, in 1. cap. in verbis citatis à Liceto. Licetus mirabilis homo, dubitationem accipit pro reſolutione, & Ariſtotelis certam ſententiam concludit ex incertis. Dubitationem proponit pro diuinatione ſic. *Nam quòd omnes quidem, vel plures exiſtimant habere aliquam ſignificationem ſomnia, praſtat fidem, tanquam ab experientia dictum: & quod de quibuſdam ſit diuinatio in ſomnijs, non eſt incredibile, habet enim aliquam rationem. Ideò, & de alijs ſomnijs ſimiliter vtique quis arbitrabitur.* Contra diuinationem ſcribit, à negatione cauſæ, quia neque cauſa prima, neque cauſa ſecunda videtur ſomnia mittere, dicens. *Nam Deum quidem eſſe mittentem, cum alia irrationabilitate, & non optimis, & prudentiſſimis, ſed quibuslibet mittere, inconueniens: ablata verò, quæ à Deo cauſa, nulla aliarum conueniens eſſe videtur cauſa: quandoquidem eorum, qui ſecus Herculeas columnas, & qui in Boryſthene prauidere aliquos, ſupra noſtram videatur eſſe prudentiam, inuenire originem horum.* Hucuſque dubitatio propoſita eſt pro vtraque parte contradictionis: ſequitur deinde reſolutio in illis verbis. *Neceſſe igitur ſomnia, vel cauſas eſſe, vel ſigna eorum, quæ fiunt, aut accidentia, vel omnia, vel aliqua eorum, vel vnum ſolum.*

qua hac irrationalitas?

Obſeruatio ſecunda. At eſt mirabilius, quod eſt ab Ariſtotele negatum lectiſſimus diſcipulorum aſſerit à Magiſtro eſſe affirmatum, & affirmatum apertè. Igitur Philoſophus in lib. de Diuina. per ſomnium c. 2. ſcripſit. *Omninò autem quoniam, & aliorum animalium ſomniant quædam, à Deo vtique miſſa non erunt ſomnia, neque facta ſunt huius gratia. Dæmonia tamen: natura enim dæmonia, non diuina.*

Arguit Ariſtoteles, à Deo non ſunt miſſa ſomnia in brutis, neque vt bruta diuinent: ergo à Deo non mittuntur ſomnia

nia in brutis, neque gratia diuinationis. Conſequentia hęc Ariſtotelis fundatur ſuper 2.Phyſ.38. quod vniuerſalium cauſæ ſunt vniuerſales, & particularium particulares; ſed ſomniare, & ſomnium commune eſt in homine, & brutis: atque in brutis Deus non eſt cauſa efficiens ſomniorum, neque diuinatio eſt finis, gratia cuius ſomniorum in brutis. Ergo Deus non eſt efficiens ſomnia, neque gratia diuinationis ſunt ſomnia. Cum autem cauſæ ſint vel per ſe, vel per accidens 2.Phyſ.33. & efficiens per ſe ſit duplex 1. de cęlo 32. *Deus*, & *natura*: Ariſtoteles ſomnia refundit in naturam, vti in cauſam effectricem, vti in cauſam per ſe, vel (vt infra) etiam in cauſam per acciden. Natura verò non eſt diuina, ſed dæmonia. quare & ſomnia erunt dæmonia, non autem diuina, quaſi à ſcientia diuina diuinatio per ſomnium deſcendat. Nam & natura eſt quædam ratio cognoſcendi in rebus cognoſcentibus, quare & ratione naturæ in animalibus, ſiue brutis, ſiue hominibus, & ſomnia, & diuinatio per ſomnium eſt ſæpè: ſæpius autem per accidens eſt, vt ſomnio tanquam verò correſpondeat res ſignificata, prout acutè docet Philoſophus in illo capite. Vtcunque hæc ſecunda pars textus exponatur, prima pars eſt manifeſta. *A Deo vtique miſſa non erunt ſomnia, neque facta ſunt huius gratia.* Concluſio iſta eſt negatiua, egregius diſcipulus dicit eſſe affirmatiuam, quod Deus mittat ſomnia, ac diuinationem per ſomnium.

Secundò Ariſtoteles argumentatur à ſigno, & ſpecialiter in hominibus inquiens. *Signum autem, valdè enim degeneres homines prævidentes ſunt, & rectè ſomniantes, tanquam Deo non mittente.* Ergo Deus non mittit ſomnia, neque præuiſionem per ſomnium. *Sed quorumcumque quaſi loquax natura eſt, & melancholica, multimodas viſiones vident. Eo verò quod ſecundum plura, & multifaria moueantur, aſſequuntur, ſicut quidam tota contendentes rapiunt. nam quemadmodum, & dicitur, ſi multa iacies, alias aliud iacies, & in his hoc accidit.* In naturam, & in caſum, reijcit rectam præuiſionem. Si natu-

ra multas viſiones in ſomnis excitet, à caſu eſt, quod aliqua ſit verax.

Tertiò inferius cum in cauſam, vel naturalem, vel artificioſam multa ſomnia refudiſſet, ſubdit. *Hi verò motus phantaſmata faciunt, ex quibus prævident futura de huiuſmodi: Et ideò accidit paſſio hæc quibuslibet, & non prudentiſſimis. In die enim vtique fieret. & ſapientibus, ſi Deus eſſet mittens.* Argumétatur Philoſophus per dictũ de omni poſterioriſticè, In dicto de omni attenditur vniuerſitas tẽporũ, & vniuerſitas ſubiectorũ: ideò & à tẽpore argumentatur Philoſophus & à ſubiectis hominibus diuinantibus per ſomnium; argumentumq; eſt ad incommodum, & conditionale. Si Deus eſſet mittens diuinationem per ſomnium, hæc diuinatio fieret in die, & in prudentibus: conſequens eſt falſum, nam diuinatio per ſomnum fit nocte, & fit in hominibus ignaris, atque improbis plerumque. Ergo diuinatio per ſomnium non eſt à Deo. Argumentum eſt à negatione conſequentis ad negationem antecedentis, ſcilicet diuinatio per ſomnum non fit per diem, neque ſapientibus; ergo non fit à Deo. Ex his duabus negationibus à Magiſtro poſitis, mirabilis diſcipulus exponit affirmatiuam, Deus mittit diuinationem per ſomnium ſapientibus, & probis. Ego autem non didici hanc Logicam, vt negare ſit affirmare, vel vt ex negatiuis concludatur affirmatiua.

1. poſt. 30.

Recognitio LXI.

Licetus in lib. 1. de Pietate cap. 8. pag. 64. lin. antepen. ſcribit. *Tum ſpeciatim quilibet homo cuſtodem habet ſui ſeparatam quandam intelligentiam, quam proprium cuiuſque genium vocauit Ariſtoteles, eique numinis, ac diuinitatis participationem aſſignauit inquiens (4. Ethic. cap. 2.) Ex impenſis autem, quas honorabiles dicimus, illa ſunt, quæ ad Deorum donaria, ædificationes, & ſacrificia pertinent, quæque ad omne denique geniorum numen ſpectant.* Licetus. Quibus non aliam ob cauſam Dijs, & genijs

Licetus

Ariſtot.

nijs donaria, & ſacrificia vult adhiberi, niſi quia rerum humanarum eos curam, & gubernationem, proindeque prouidentiam habere putauit. Deinde ponens hic (10. Ethic. cap. 8.) Ariſtoteles intellectum humanum eſſe Deo, ſeparatiſque infra Deum intelligentijs, quas cum D. Paulo, & Areopagita, Deos appellat, maximè cognatum.

1 Obſeruatio. Ariſtoteles trecentis, & eo amplius annis præceſſit D. Paulum, & D. Dionyſium Areopagitam. Non ergo potuit Ariſtoteles loqui cum iſtis ſanctiſſimis Doctoribus. Sed Licetus ſacram horum doctrinam profanat, & captiuat in obſequium Ariſtotelis.

2 Deos iſtos vocat intelligentias, vel genios. Sed illis ſacrificia offerre, & donaria docet. Sacrificium ſoli Deo debetur: vnde, & Ariſtoteles, & Licetus Idololatræ ſunt, qui cultum ſoli Deo debitum exhibent, non ſanctis Angelis, ſed dæmonibus: Hæc ſacrificia ſacrilega, neque ſancti angeli volunt ſibi offerri: neque S. Paulus angelis ſacrificia offerri docuit, aut ſancti Pauli diſcipulus Areopagita; quia ſanctus Paulus religionem Angelorum confutauit: quidam enim colebant Angelos irreligioſa religione cultu diuino. *Coloſ. 2. vbi Lepidus.* Abſit ergo vt SS. Paulus, & Dionyſius iſtos angelos ſacrificijs honoratos, putent eſſe angelos cuſtodes hominum ſanctos, aut Angelos curam vniuerſi habentes. Per calumniam ergo Licetus accuſat Sanctos, & iniuſtè Deos ſacrificijs honoratos, putat eſſe angelos beatos. Ex iſto loco Ariſtotelis, & Liceti conuincitur, quòd nomine Deorum intelligunt dæmonia, de quibus propheta. *Omnes Dij gentium dæmonia.*

Ad idem ſpectat, quod in pag. 64. ex 10. Ethic cap. 8. concludit Licetus ſic: *Quibus Ariſtoteles aſſerens Deo chariſſimos eſſe homines rectè, honeſtèque viuentes: decernenſque Deos humanarum rerum curam habere: ſatis apertè declarat, non ſolum à Deo ſummo probos homines amari, ſed etiam incorporeas alias mentes infra Deum, quos Angelos vocamus, habere curam rerum noſtrarum.* *10. Ethic. c. 8.*

Et

Et in pag.67.& ſæpius intelligentias ſecundum Ariſtotelem Deos appellat. Sed in pag.29. lin.22. ait ab Ariſtotele reprobari eos, qui motrices intelligentias Deorum nomine donabant, vnde conſtantis Magiſtri eſt inconſtans diſcipulus.

3 Pertinacia quædam Ariſtotelis appellando Deos in plurali, & Liceti exponendo in ſingulari, conferenda eſt. In lib. 1.cap.10.pag.74.oſtendere vult Licetus Ariſtotelem præcepiſſe hominibus cultum Dei.

Et primò affert atteſtationem Ariſtotelis in 1.Magn. Moral.cap.6. *Si quempiam conſque feceris intrepidum, vt ne quidam Deos metuat, is iam non fortis, ſed demens fuerit*. Timere Deũ comprobat Licetus per timere Deos.

2 Ex 5.Polit.cap.11 *Videri oportet (Principem) ipſum erga religionem Deorum affici vehementer: minus enim formidabunt populi, ne quid contra iuſtitiam fiat, ſi religioni deditum illum exiſtimabunt, ac Deorum curam habere. minuſque contra illum audebunt inſurgere, qui Deos habeat propitios, & fauentes: verumtamen oportet ſine improbitate talem videri.*

3. 1.Top cap 9. *Qui dubitant vtrum oporteat Deos honorare, & parentes diligere, pœna indigent*. Addit Licetus. *Nonne ſunt hæc duo ſumma præcepta Decalogi? Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, & de domo ſeruitutis. non habebis Deos alienos coram me, non facies tibi ſculptile*. Piget legere, quod Licetum non puduit ſcribere. Deus in lege ſua prohibet *Deos alienos*, & ſe *vnum* coli iubet. Licetus Ariſtotelis præceptum Deos, nempè gentium, introducentis, dicit eſſe præceptum Dei.

Licetus

Exod. 20.

4 Ex pag.75. citat pro cultu Dei 8.Ethic. cap. 14. *Neque enim quod pro dignitate ſit, in omnibus eſt. Sicuti in honoribus, qui Dijs, aut parentibus exhibentur: nemo enim referre his dignam gratiam poſſet: ſed qui pro viribus colit, is eſſe probus videtur*; 9.Ethic.cap.2. *Honor quoque parentibus, quemadmodum Dijs exhibendus eſt*. Licetus ex cultu Deorum Dei vnius ſolius cultum roborat.

5 In

5 In pag.76. à 7.Polit.cap.8. Ariſtoteles numerat opera, quæ in ciuitate debent exiſtere. *Primum igitur debent exiſtere alimenta: deinde artes, multis enim inſtrumentis indiget vita: tertium arma, nam qui ſimul in communione viuunt, neceſſarium eſt in ipſis habere arma, quibus, & magiſtratibus parere inobedientes compellantur, & quibus vis propulſetur externa: præterea pecuniarum habendarum facultas quædam, quo illas habere poſſint, & ad proprias indigentias, & ad bellum: quintum, ac primum, circa rem diuinam, cultus, quod vocant, ſacrificium: ſextum quod eſt omnium ſummè neceſſarium, iudicium &c.* Hic locus eſt notandus quoniam *ſecundum Ariſtotelem ſumma diuini cultus in ſacrificio conſiſtit*. Cum igitur Ariſtoteles cultum, & ſacrificia multis Dijs exhibere præcipiat, ſicut in principio huius capitis cum 4.Ethic.cap.2. docuimus: ſit vt ſecundum Ariſtotelem multos Deos cultu ſupremo,& eſſentiali colendos dicamus. Quare Licetus in eadem pag. citat ad hoc 7.Polit.cap.9. *Reliquum eſt ex his, qui ſupra numerati ſunt, genus ſacerdotum eſſe, quorum inſtitutio manifeſta eſt: neque enim agricola, neque artifex, neque vilium exercitiorum quiſquam Sacerdos eſt deputandus. Honos enim Dijs eſt à ciuibus impendendus. Sed cum diſtincti ſint ciues in partes duas, hoc eſt in eos, qui arma tenent, & in eos, qui conſultant. Et decens ſit Dijs cultum exhibere, & requiem ſuſcipere eos, qui pro tempore in his laborauerunt, ac defeſſi ſunt: his vtique eſſet Sacrorum cura demandanda*. Semper Ariſtoteles Deorum cultum, & in hoc duo correlatiua, ſacrificium, & ſacerdotium Dijs colendis decernit.

Similia in eodem lib.1.cap.8.pag.65.ponit Licetus ad probandum, quod Deus habet prouidentiam, & citat locum 4. Ethic.cap.2. *Ex impenſis autem, quas honorabiles dicimus illa ſunt, quæ ad Deorum donaria, ædificationes, & ſacrificia pertinent*. Et in pag.67. repetit textum 8. Ethic. cap. 14. *Neque enim quod pro dignitate ſit, in omnibus eſt; ſicuti in honoribus, qui Dijs, aut parentibus exhibetur.* Addit Licetus. *Apertiſſimè Dei*

prouidentiam fatetur (Ariſtoteles) Deumque rerum humanarum curam habere ſtatuit. Hoc tantum accipimus ex iſtis citationibus, quod Ariſtoteles ſcribit *Dijs*, Licetus *Deum*.

Apud me in lib. 1. æconom. c. vlt.

6 In pag.67. profert Licetus teſtimonium ex lib.2. Æconomicorum cap.2. *Quum ergo tanta adhibeatur cura pro corporis eſca, quid pro liberis, & matre educatrice? Nonne protinus omne ſtudium fuerit adhibendum? Hoc enim ſolo hominum conditio mortalis per ſucceſſionem ſempiternitatem conſequitur; omniaque parentum vota hùc tendunt, quamobrem, qui iſta negligit, & Deos ipſos videtur negligere, quibus præſentibus ſacra fecit, & vxorem duxit*. Sic Ariſtoteles. At Licetus ita: "Nonne fatetur *Deum* vbique præſentem intereſſe rebus humanis, ac earum curam, & prouidentiam habere? Nonne ſtatuit ab hominibus Deo ſacra fieri debere?„ Commutauit *Deos* præſentes in *Deum* præſentem. Sacra facta Dijs, in ſacra facta Deo.

Deos.

In 1. æcon. cap. vlt. Deos.

In pag eadem 67 producit Homerum ab Ariſtotele laudatum 2. æconomic. cap.3. *In oratione quoque illa, quam habuit (Vliſſes) ad Nauſicaam apparet, poetam maximè probare viri, & vxoris pudicam ſocietatem; precatus eſt enim Deos, vt darent illi virum, & familiam*; Audiuimus Ariſtotelem precari Deos. Audiamus Licetum. *Quid enim, inquit, opus eſt homines precari Deum, vt ſibi det bona, ſi Deus humanarum rerum curam &c.* ergo Deos tranſuertit in Deum.

In 1. æcon. cap. vlt. Dijs.

7 Rurſus in 2. Æconom. cap. 4. *In quibus, qui ſuperauerit, maximumque præmium à Dijs conſequitur vt Pindarus inquit. Dulce enim ſibi cor, & ſpes mortalium multiplicem alit voluntatem; ſecundum verò à filijs in ſenectutem feliciter educari. Quapropter, & priuatim, & publicè docet eum, qui vitã gerit ad omnes Deos, hominesque reſpicere*. Semel atque iterum Ariſtoteles Deos inculcat. Licetus ſcribit ad hæc. "Quæ ſanè perperam dicerentur ab eo, qui non cenſeret *Deum* cum prouidentia gubernare res humanas.„

omnes Deos

Licetus

Amplius Licetus pag.67. *Verùm & opere confeſſus eſt Ariſto-*

ſtoteles, ne dum lingua, Deum habere curam rerum humanarum, dum pro ſalute generi ſui ægrotantis Deo votum fecit, vt apertè teſtatur Marſilius Ficinus.

Votum quidem nuncupauit Ariſtoteles, at falſis Dijs, non vero Deo: etenim in teſtamento Ariſtotelis apud Laertium legimus. *Et ſeruari Nicanoris votum, quod pro illo vouimus: animalia lapidea cubitorum quatuor Ioui ſeruatori, & Mineruæ ſeruatrici in Stagiris.*

Multos Deos in vnum vertēs peruertit textum.

Licetus in c.10. etiam *Iouem*, idolum ſcilicet gentium, dixit ab Ariſtotele intelligi *ſummum Deum*, & profanus, leges in Scriptura diuina latas de ſacrificijs Deo exhibendis, transfert ad falſum Deum, nempe Iouem.

Iupiter ſūmus Deus Liceti.

Sic Licetus pag.75. textum ex 9. Ethic. cap. 2. reſcribit. *Non omnia igitur omnibus eſſe retribuenda, neque patri omnia. quemadmodum neque Ioui omnia ſacrificantur, obſcurum minimè eſt:* "Defectum (adijcit Licetus) victimarum ſummo Deo in veteri lege offerendarum attingit.„ Ad iſtam intentionem profanat Scripturam diuinam in obſequium Iouis. Violat Euſtratij ſenſum explicantis textum ſic, *Quemadmodum, inquit, non omnia Ioui immolantur; nonnulla enim erant, quæ Ioui ſacrificare Græci nefas exiſtimabant, vt canes, ſerpentes, & alia quam plura; quæ Ioui offerre eſſe impium videbatur, qui apud Græcos Pater eſt hominum, Deorumque.* Euſtratius exponit de illo Ioue, quem Græci colebant; idolum ſcilicet externa ſpecie, ſed occulta aſſiſtentia dæmonem; verum enim eſt illud. Omnes Dij gentium dæmonia.

Litat Ioui Licetus.

Dæmoniū Iouem coli pro Deo ab Ariſt.

Violat D.Thomam in explicatione eiuſdem textus ſcribentem. *Dicit ergo primum, non eſſe immanifeſtum, quòd non ſunt eadem omnibus reddenda, vnde nec patri ſunt reddenda omnia, ſicut nec apud Gentiles omnia ſacrificantur Ioui, ſed quædam alijs Dijs.* Thomas ergo, & Euſtratius concordes exponunt de Ioue Deo gentium, & de alijs Dijs. Licetus ambos hos Doctores, & Ariſtotelē ab eis explicatum, transfert in oppoſitum dicens pag.76.lin.7. *Non ineptè potuit hic Ariſtoteles indi-*

Corruptela Ariſt. Euſtratij Thomæ Licetus eſt.

tare longè diuerſè cultum exhibendum eſſe Deo ſummo, quem Iouem appellat, & alium intelligentijs ſecundis, quas Deos participatione vocat, vt vidimus ex D. Paulo, & Areopagita.

Igitur Licetus Ariſtotelem Deos ponentem, & Deos gentiũ inuitũ trahit ad Deum verũ, & ad Angelos, & ſicuti ſuperius dictum eſt, D. Paulum, & D. Dionyſium Areopagitam tanquè cultores eorundem Deorum, qui colebantur à gentib⁹, facit.

Vt minus mirum ſit, ſi abutatur cap. 8. 10. Ethic. in quo textu, & Dij, & Deus ponitur. "Atqui ex intellectu operatur, huncque excolit, atque optimè afficit, is eſſe Deo cariſſimus videtur. nam ſi aliquã rerum humanarum curam *Dij* habent, ſicut videtur: conſentaneum eſt ipſos re illa, quæ optima eſt, atque ipſis maximè cognata delectari, qui eſt intellectus. Igitur ab Ariſtotele deducimus & Deos, & Deum". Nobis tamen vnus eſt Deus ſolus, non plures.

4 Obſeruatio. Licetus vt Ariſtoteli aſſerenti *Deos* multos vnum attribuat, vel inuito, vertit ſe in omnem faciem.

Et primò. In cap. 3. lib. 1. de Pietate per Deos multos intelligit tres perſonas diuinas. Contendit enim contra regulam fidei catholicæ tres perſonas dici Deos in numero plurali.

2 Per multos Deos explicat intelligentias, quæ ſunt Angeli.

3 Vel homines, vel animas ſeparatas Deos exponit à car. 110.

4 A car. 112. exponit Dæmones appellari Deos.

Sed vnus locus ex lib. 7. Polit. refutat priores expoſitiones & vltimam relinquit. In 7. Polit. cap. 17. *Sit igitur cura Magiſtratibus, nullam neque picturam, neque ſtatuam eſſe talium rerum imitatricem, niſi apud Deos quoſdam, quibus etiam laſciuiã mos tribuit: apud hos permittet lex homines ſaltos pro ſe, & filijs, & vxoribus ſacra facere.* Qui ſunt iſti iſti Dij laſciuiæ ò Cl. Licete? Num tres diuinæ perſonæ? Num Angeli Sancti? Non equidem exiſtimo te dicturum, ſicut neque homines, aut ani-

animas ſanctas. Sed ſolum dæmones, aut homines, ſceleroſos, aut animas talium. Quàm autem turpia, & flagitioſa, & impura ſacra apud tales Deos, eſſent, copioſè nimium ſcribit Licetus in lib.2.de Pietate cap.9. Quod Ariſtoteles à talium inſpectione iuniores,& fęminas prohibeat,laudo.Quod homines factos lege permiſerit apud Deos tales ſacra facere, non laudo. Poterat duas illas lineas non ſcribere Ariſtoteles: poterat ſcribere etiam, ne homines facti permitterentur talia ſacra facere. Sed ceſſit moribus genti lium, & in hoc dicto,& in alijs,quibus Deos multos colendos,timendos, honorandos docuit.

Recurrit Licetus ad ſacras litteras,quæ & Angelos, & homines aliquando Deos vocāt. Atque ſacras litteras frequentiſſimè cogit ſeruire Ariſtoteli.

Reſponſum eſt ad hoc in Veſtigat.4.de Vnitate Dei. Sed Licetus,quod vel per vmbram pro ſe facit, arripit; quod contra ſe facit, non videt. Deus in ſacris litteris, vniuocè accepto nomine, eſt vnus tantùm, implurificabilis, indiuiſibilis. Deus æquiuocè, vel per participationem gratuitam, vel per vſurpationem diabolicam,multiplex eſt in ſacris litteris.Quid ſignificetur nomine Dei apud gentes, & Ariſtotelem declaratum eſt in Veſtigatione citata, & nunc breuiſſimè dicimus, *Deum eſſe, qui cultu diuino, hoc eſt ſacrificio eſt colendus*. Apud ſacras litteras,qui ſacrificaueri t,præter quam Domino ſoli, eradicandus eſt. Apud Ariſtotelem multis Dijs ſacrificia exhibentur: non ergo Ariſtoteles loquitur cum ſanctis reuelationibus,ſed cum gentilium erroribus. Apud Deos luxuriæ ſacra facere permittuntur homines iam facti. Qui prius ſunt ex habitu temperantes, atque inſontes ex diſciplina,vt Licetus præſupponit: his magis deberent abſtinere à conſpectu impudicarum imaginum, & Deorum. Hi tamen fiunt in poſterum impudici,idololatræ,ſed idolorum luxuriæ.

Cōſiderentur, & quibꝰ ſacra fiunt,& pro quibus,& à quibus. Quibus fiunt ſacra ſunt, *Dij laſciuiæ*, quos Licetus nominauit

Ephes. 5. uit, non tamen omnes nominauit. Nolo oculos, vel aures Chriſtianorum offendere, monente S.Paulo. *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos.* Pro quibus ſacra fiunt, *pro ſe, pro filijs, pro vxoribus.* Quid puritatis ab impuriſſimis Dijs, & per impuriſſima ſacrificia poterat impetrari pro vxoribus, & liberis? Nam pro ſe, cum exercerentur ſacrilegia turpiſſima, non eſt, quod aliquid boni à peſſimis Dijs impetrare ſperarent. A quibus ſi quæras: Reſpondebis, *ab hominibus iam factis,* vt ſcientes, & eligentes praua agerent, habitum temperantiæ contractum per contrarios actus perderent, & ex pudicitia in omnem ſeſe impudicitię ſpurcitiem immergerent: nempè corruptio optimi peſſima eſt. Atque ita tota vita homines perſeuerarent in ſacris Deorum laſciuiæ: rectè inciperent, in malo fine deſinerent.

Neque erat ſpes, vt vel per philoſophiam, vel per legem naturæ, aut Moyſis ab impetigine carnali, vel præſeruarentur, vel ſubleuarentur. Ingemiſcebat Apoſtolus ſub carnis perſequutione. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Sed gratia Dei non proficit in illis, qui tota vita propoſitum habebant perſeuerandi in cultu Deorum luxuriæ, hoc eſt in cultu dæmonum: Omnes enim Dij gentium dæmonia. Nec plura dicam in iſta collatione textuum Ariſtotelicorum cum expoſitionibus Liceti. Vnuſquiſque poterit ſingillatim conferendo cognoſcere, qualis ſit ſublimis Magiſtri diligens Diſcipulus: plura conferre eſſet tempus terere

O.Sub Ped. S.R.E.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Abſolutum eſt opus die 1. Iulij 1655.

TEXTVS EX ARISTOTELE conſiderati.

EX LOGICA.

EX Prædicamentis cap.de ſimul	*car.*	166
Primo de Interpret.cap.1. Naturalia eadem.	*car.*	117
Primo de Interpret.cap.5.Vniverſale ſingularia	*car.*	79
Primo Prior.ſect.3. ſylogiſmi reſolutio	*car.*	8
2.Prior.cap.2.3.4.	*car.*	150
2.Prior.cap.21.Petere	*car.*	83
1.Poſt.2.Quid nominis	*car.*	99
1.Poſt.16.& 17. Fides ſcientifica	*car.*	77
1.Poſt.30. De omni	*car.*	182
2.Poſt.41. & 97:	*car.*	8
2.Poſt.70. Trinitas	*car.*	109
2. Poſt.84. Metaphora pulſa	*car.*	8
1.Topicorum cap.1. Fides primorum	*car.*	177
1.Topicorum cap.14. Diſtinguere	*car.*	2
Ibidem. Viſus, & mens	*car.*	4
2.Topicorum loc.5. ſignificatio vnde	*car.*	97
Ibidem loco 6.Amici, inimici	*car.*	91
1.Elenc.cap.1. Vis nominum	*car.*	99
2.Elenc.cap.2. Multiplex diuidere	*car.*	2
2.Elenc.cap.4.Fallacia accidentis	*car.*	32
2.Elenc cap.5. Paralogyſmus Meliſſi	*car.*	7
2.Elenc.cap.vlt.Scientia ortus,& auctio	*car.*	177

EX PHYSICA.

1.Phyſicor.6.& 7.Plura finita, infinita	*car.*	122
1.Phyſicor.23.Paralogiſmus Meliſſi	*car.*	7
2.Phyſicor.26. Sol, Deus	*car.*	102
2.Phyſicor.27.Finis,Mors	*car.*	63

2.Phy:

2.Phyſicor.29. Deus efficiens car. 64
2.Phyſicor.23. Eſſe in Rege car. 38
4.Phyſic.58. Infinitum ſucceſſiuum car. 168
8.Phyſicor.15. Infinitum finitum car. 160
8.Phyſicor.48. Primo mouens c.65.107.108
8.Phyſicor. 64. Deus mobilis. car. 67
1.de Cælo 2. ſacrificare Dijs c.110. ad 118
1.de cælo 22. cælum Dijs car.13.& 96.
1.cæli 32 Nil fruſtra car. 27
1.cæli 52. & 64. Proportio infiniti car. 162
1.cæli 96. cælum tripliciter car. 173
1.de cælo 100. Creator omnium car.152.157
i& 165.
1.cæl 100. Deus an Trinus car.118.&c.
1.cæli 100. Deus vnus car. 51
1.cæli 100. Extra cælum car.7.& 122
1.de cælo 110. Aequiuocum diſtinguere car. 7
1.de cælo 111. Impoſsibile fieri car. 151
2.de cælo 1. Aeternitas cæli car. 16
2.cæli 2.cælum Dijs car.13.& 96.
2.cæli 6. Dij fabula car. 70
2.cæli 17 cælum Deus car. 30.
2.cæli 17. Immortalitas motus car. 167
2.cæli 34. fides diuina car. 176
2.cæli 60. fides humana car. 177.
2.Meteororum ſum.1.cap.3 translatio poeticum car. 102
2.deGenerat.& Corrup.58. Agens Phyſicum car. 103
2.Gener.& corrup.57.vita circuitus car. 124
2.Generat.& corrup.59.prope principium car. 129
2.Gener.& corrup.59. Deus faciens car. 20
3.Hiſtor. Animal: cap.28. Idolum car. 34
1.de Anima 64. Principium quo car. 6
2.de anima text.151. deceptio animalium car. 5. & 6
3.de anima 8. Intellectus actu car. 149
3.de anima 14. anima tabella car. 4
3.de anima 18.19. Intellectus agens & actu car.3. & 148

3.de

Digitized by Google

3.de anima 54. mouens immotum	car.	114
De communi motu cap.4. Dij	car.	18
De communi motu cap.4. Ex immobili pendens	car.	129
De communi motu cap.6. Appetibile mouet	car.	134
1.de Generat. Animal.cap.2. Mas fæmina	car.	56
1.de Generat.anim.cap.18. *2.de generat.animal.cap.4.* *4.De generat.animal.cap.1. & cap.3.* *2.de Partibus animal. cap.1.* — *creare*	car.	10.9.149
2.de generat.animal.cap.3. à Deo liberè	car.	172
1.Generat.animal.cap.2. Agens phyſicum	car.	103
2.Generat.animal.cap.1. Orphei carmina	car.	54
2.Generat.animal.cap.vlt.agens phyſicum	car.	3
De diuinatione per ſomnium cap.1. & 2.	car.	180
A Deo non ſunt ſomnia	car.	180

EX METAPHYSICA.

1.Metaph.ſum.2.cap.2.cauſa efficiens	car.	155
1.Metaph.cap.2. Deus cauſa	car.	19
2.Metaph.1. Intellectus noctua	car.	5
2. Metaph.2. Muſica origo	car.	178
2.metaph.4. Plura veriſſima	car.	29
2 metaph.8.& 9.finis primus	car.	169
4.metaph.1. Ens vniuerſale	car.	79
5.metaph.1. Principium multiplex	car.	64
5.metaph.2. Exemplar	car.	63
5.metaph.12. Vnum quadruplex	car.	39
7.metaph.23. Domus mentalis	car.	63
7. metaph.53. VniuerſaleScibile	car.	79
8.metaph.16. immateriale, vnum	car.	84
12.metaph.16. Forma ſimul, non efficiens	car.	60. 62
12 metaph.17. anima intellectus	car.	63
12.metaph.24. Deus Sol	car.	104
12.metaph.36. mouens non motum	car.	132
12.metaph.37. ſimplex non vnum	car.	85

12.metaph.38. *Deus independens* car. 27
12.metaph.38. *Primum motum cælum* car. 154
Ibidem Natura pendet car.155 et 171
12.metaph.39.*agere extra* car. 170
Voluntas, libertas car. 163
Cæli & Dei vita car. 137
12.metaph 39. *Falſificatus car.25 & 26.&* car. 45
12.metaph.39 & 51.*Voluntas amor* car. 171
12.metaph.42.& 43. *ſubſtantia ſeparata* car.45. & 96.
12.metaph.48 *ſubſtantia ſeparata quot* car. 7
12.metaph.49.*Mundus vnus* car. 67
12.metaph.50. *Prima Dij* car. 73. &c.
12.metaph.51.*Intellectus, intelligibile, intellectio* car. 143
12.metaph.51. *Mens Deus* c.78.& 89.90
12.metaph.51. *Omnis ſcientia* car. 158
12.metaph.52. *Vnitas Dei* car. 36
12.metaph.55 *falſificatus* car. 42
12.metaph.56.*ſimul omnia* car. 160

Annexa Metaphyſica

Libro in Zenonem, Dij optimi car. 26
Problematum ſect.30.Probl.1.Diuinare car. 176
De Mundo ad Alexandrum, liber incertus car. 50
Parua car.54. & 59:60.61.citatur etiam. car.114.& 172

EX MORALIBVS.

1.*Ethicor.cap.4 Mens, Viſus* car. 4
1:*Nicomac.cap.12.* car.35.& 97
1.*Nicomac cap.9 & 6.Felicitas qualis* car. 121
4.*Ethic. cap.2. Genius* car. 182
5.*Nicomac.cap.12.Dij* car. 34
7.*Nicomac.cap.6.*
8.*Nicomac.cao.9.& 12.* } *Dij* car. 35
8.*Politic.cap.14.& cap.6.*
3.*Rhetoric.cap.11.& 23.*
8.*Nicomac.cap.2.3.4.Amicitia* car 91

8.Ethi-

8.Ethicor.cap.14. Deorum cultus car. 184
6 Nicomac.cap.2.facta infecta car.62.147.149
7.Ethicor.cap 14. Dei voluptas car. 84
9.Ethicor.cap.4. Deus eſt bonum car. 92
10.Nicomac.cap.8.Dij beati car. 97
10.Nicomac.cap.7.Felicitas qualis car. 121
9.Nicomac.cap.9. Deo amicus car. 88
10.Ethicor cap.7.& 8. Dij non agunt car. 170
10.Ethic.cap.8.Deo cariſſimus car. 183
10.Ethicor.cap.8. car. 188
1.Magnorum Moralium cap.6.Deos metuere. car.13.96.& 184
2.Magn.Moralium cap.10.Deo amicus car. 88
cap.11. Amicitia car. 91
Amatum non vinum car.142.164
7.Eudem.cap.vlt.Deus vnicus car. 18
7.Eudem.cap.14. vel 18. car. 22
7.Eudem.cap.19.vel vlt.Deus non iubet car. 22
7.Eudem.cap.12. Deo amicus car. 86
7.Eudem.cap.12. Amatum,amans car. 164
1.Polit.cap.2.Deorum forma car. 73
1.Polit.cap.12.Deorum Rex car. 43
2.Polit.cap.vlt. Creare car. 10
3.Polit. cap.2. creare car. 10
5.Polit.cap.11.Princeps Dijs car. 184
7.Polit.cap.4.creare car. 10
7.Polit.cap.9.& 10. & 12.Dij car.35.&36
7.Polit.cap.17. Dij laſcivia car. 188
2.Rhetor. cap.10. Deus Sol car. 106
3.Rhetor.cap.10. creare car. 171

FINE

Digitized by Google